

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Η Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους

Οι εκλογές των πληρεξουσίων¹²³⁹ για τη συμμετοχή τους στη Β' Εθνοσυνέλευση προκηρύχθηκαν από την Κυβέρνηση για τις 9 Νοεμβρίου 1822. Τόπος συγκέντρωσης των πληρεξουσίων ορίστηκε το Ναύπλιο. Παράλληλα εκλογές προκήρυξε και η Πελοποννησιακή Γερουσία¹²⁴⁰ και κάλεσε τους πληρεξουσίους να συνέλθουν στην Τρίπολη. Την κυβέρνηση έλεγχαν οι πολιτικοί και την Πελοποννησιακή Γερουσία οι στρατιωτικοί. Μεταξύ των αντιπάλων φατριών έγιναν συγκρούσεις και από κάθε επαρχία πήγαν στη συνέλευση πληρεξούσιοι¹²⁴¹ και από τις δύο παρατάξεις, διεκδικώντας κάθε μια την αποκλειστική είσοδο της στη συνέλευση.

Την είσοδο στο Ναύπλιο των κυβερνητικών πληρεξουσίων δεν επέτρεψε ο φρούραρχος Δημήτριος Πλαπούτας¹²⁴², ο οποίος ήταν με τους στρατιωτικούς που ήθελαν τη συγκέντρωση στην Τρίπολη. Οι πολιτικοί¹²⁴³ με τον Πετρόμπεη Μαυρομιάλη, τους προκρίτους της Πελοποννήσου, τους Νησιώτες και τους Ρουμελιώτες συγκεντρώθηκαν στο Άστρος της Κυνουρίας, που ήταν και έδρα της Κυβέρνησης¹²⁴⁴. Οι στρατιωτικοί κατευθύνθηκαν στο Ναύπλιο, αλλά με τη μεσολάβηση των

1239. Από κάθε επαρχία εκλέγονταν πληρεξούσιοι και παραστάτες. Οι πληρεξούσιοι θα συμμετείχαν μόνο στη συνέλευση. Οι παραστάτες προορίζονταν για την εθνοσυνέλευση, αλλά στη συνέχεια θα παρέμεναν και ως βουλευτές. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 498. Μιχ. Οικονόμου, ό.π., τόμ. Α', σ. 289. Διον. Κόκκινου, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 202 κ.ε. Απ. Βακαλόπουλο, τόμ. ΣΤ', σ. 386 κ.ε.

1240. Καν. Δεληγιάννη, ό.π., τόμ. Β', σ. 124.

1241. Σπ. Τρικούπη, ό.π., τόμ. Γ', σ. 24.

1242. Ο Δημήτριος Πλαπούτας δεν τους δέχτηκε στο Ναύπλιο, στο οποίο ήταν φρούραρχος, προφασίζόμενος ότι έχει τέτοια εντολή από τα άρματα της Πελοποννήσου, διότι η Συνέλευση θα έπρεπε να γίνει στην Τρίπολη. Καν. Δεληγιάννη, ό.π., τόμ. Β', σ. 123. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 262, της 19 Φεβρουαρίου 1823. Αθ. Φωτόπουλο, Οι Γιατράκοι του 1821, Αθήνα 2001, τόμ. Β', σ. 79, αριθ. 286 (262).

1243. Αμβρ. Φραντζή, ό.π., τόμ. Β', σ. 269-70. Μιχ. Οικονόμου, ό.π., τόμ. Α', σ. 292. Με τους πολιτικούς ήταν 150 πληρεξούσιοι και 6.000 στρατιώτες, ενώ με τους στρατιωτικούς ήταν 40 πληρεξούσιοι και 800 στρατιώτες.

1244. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 497.

νησιωτών¹²⁴⁵ πήγαν όλοι στο Άστρος. Οι πολιτικοί κατασκήνωσαν στα Αγιαννίτικα Καλύβια¹²⁴⁶. Πλησίον αυτών στα Μελιγγιώτικα η Μελιγκίτικα Καλύβια, που τους χώριζε μόνο ένα ρέμα, κατασκήνωσαν οι στρατιωτικοί με το Δημήτριο Υψηλάντη, Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, Οδυσσέα Ανδρούτσο, Διονύσιο Μούρτζινο, Αναγνωσταρά Παπαγεωργίου κ.ά. Μεταξύ των δύο αντιπάλων υπήρχε καχυποψία και όπως αναφέρεται, ο Αναγνωσταράς είχε προτείνει να τους σκοτώσουν.

Από τις 29 Μαρτίου μέχρι 18 Απριλίου 1823 έγινε η συνέλευση, στην οποία πρόεδρος εκλέχτηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, αντιπρόεδρος ο Βρεσθένης Θεόδωρητος και Αρχιγραμματέας ο Θεόδωρος Νέγρης¹²⁴⁷.

Η επιτροπή¹²⁴⁸, που εκλέχτηκε να ελέγχει τα πρωτόκολλα εκλογής των παραστατών, ενέκρινε τους ομόφρονες των πολιτικών και απέρριπτε τους αντιφρονούντες.

Από τη Μάνη πήραν μέρος ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹²⁴⁹, ο ιατρός Αναστάσιος Κορνήλιος, ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης, ο Πιέρος Μπετζαντές Γρηγοράκης¹²⁵⁰ και ο ιερέας και οικονόμος του Βαχού Νικόλαος Παναγιωτουνάκος¹²⁵¹. Στη Δυτική Μάνη η εκλογή έγινε σύμφωνα με την επιθυμία του Πετρόμπεη, όπου φαίνεται ότι ο Δ. Μούρτζινος υποχώρησε και δεν εκλέχτηκε ως πληρεξούσιος, αλλά περιορίστηκε να παραβρεθεί στη συνέλευση ως εκπρόσωπος των όπλων της Μάνης¹²⁵². Στη

1245. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 25.

1246. Ν ι κ. Σ π η λ ι ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 501-2.

1247. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 25. Κ α ν. Δ ε λ η γ ι ά ν η, ό.π., τόμ. Β', σ. 124. Μ ι χ. Ο ι κ ο ν ό μ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 292.

1248. Ν ι κ. Σ π η λ ι ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 501. Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή, ό.π., τόμ. Β', σ. 271.

1249. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Κείμενα-Πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης, Αθήναι 1966, σ. 192-3. Μεταξύ των παραστατών της Καλαμάτας ήταν και ο ιερομόναχος και δάσκαλος Γεράσιμος Παπαδόπουλος, ο γνωστός τουρκολάτρης. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 6, έγγρ. 054 της 17 Μαρτίου 1823.

1250. Στις 2 Ιουνίου 1823 πήρε άδεια και πήγε στην πατρίδα του. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σ. 56.

1251. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Ο οικονόμος του Βαχού Νικόλαος Παναγιωτουνάκος, περιοδ. Μάνη χθες, σήμερα, αύριο, τεύχ. 19, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004, σ. 18.

1252. Το πρακτικό εκλογής της Δυτικής Μάνης, της 23 Φεβρουαρίου 1823, απευθύνθηκε στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και είναι το ακόλουθο:

«Εκλαμπρότατε !

Ιδού κατά την πρόσκλησην της Υπερτάτης Διοικήσεως, και κατά την συναίεσιν της Εκλαμπρότητός σας περικλειόμεν το κοινόν ψήφισμα της Πατρίδος μας περί της αποστολής των παραστατικών μελών της εις την κοινήν του Έθνους συνέλευσιν, των φίλογενών του τε εξοχωτάτου κυρίου Αναστασίου Κορνηλίου, και του Πανοσιολογιωτάτου αγίου Πρωτοσυγγέλλου κυρίου Γερασίμου. Η εκλογή αυτή δεν αμφιβάλλομεν, ότι θέλει σας είναι αρεστή. Επειδή και καλώς γινώσκετε τα ρηθέντα υποκείμενα, ως ημείς από των οποίων ελπίζομεν όχι μόνον επωφελή δούλευσιν μερικών εις την Σπάρτην, αλλά γενικώς εις το Έθνος. Όθεν γνωρίζουσά σας αρχηγόν της η Πατρίς σας αποστέλλει το ψήφισμά της, ίνα το επικυρώσητε, και δώσητε προς αυτούς, δια να απέλθωσιν όσον τάχος, όπου η Πατρίς τους διορίζει. Ταύτα, και με όλον το σέβας μένομεν:

Οι Πατριώται. Αωγκ' Φεβρουαρίου κγ'

Ο Μαΐνης Νέοφυτος, ο Ανδρουβίστης Θεόκλητος, ο Μηλέας Ιωσήφ, ο Πλάτσης Ιερεμίας, ο Λαγιάς Μακάριος. Κπτ. Γιάννης Μαυρομιχάλης, Κπτ. Διονύσιος Μούρτζινος, Πιέρος Τρουπάκης, Γιώργης Ντουράκης. Καπ. Δημητράκης Τζιγγουράκος-Γληγοράκης, Καπτ. Νικολάκης Χρηστάς, Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, Καπτ.

συνέλευση με την ομάδα του Θ. Κολοκοτρώνη εκτός από το Δ. Μούρτζινο¹²⁵³ παραβρέθηκαν και άλλοι, που δεν έγιναν δεκτοί από τους πολιτικούς και κατασκήνωσαν με τους στρατιωτικούς. Παραστάτης Μονεμβασίας εκλέχτηκε ο Δημήτριος Γεωργ. Γρηγοράκης με τη φροντίδα του αδελφού του Τζανετάκη, σύμφωνα με την κατηγορία του Δρακόπουλου, ο οποίος διαδέχθηκε τον Τζανετάκη ως φρούραρχος Μονεμβασίας.

Οι Μανιάτες ήταν μοιρασμένοι, ο Πετρόμπεης πήγε στα Αγιαννίτικα Καλύβια και μαζί του οι λοιποί εκλεγμένοι αντιπρόσωποι. Αντίθετα ο Μούρτζινος πήγε με τον Κολοκοτρώνη στα Μελιγγιώτικα (Μελιγγίτικα) Καλύβια και βέβαια οι τελευταίοι δεν αναγνωρίστηκαν από τη συνέλευση. Στις συνεδριάσεις της συνέλευσης πήραν μέρος μόνο οι αντιπρόσωποι των προκρίτων κλπ., ενώ οι στρατιωτικοί απείχαν. Οι πολιτικοί ήταν οι περισσότεροι και αυτοί είχαν μαζί τους τους μορφωμένους που μπορούσαν να φέρουν σε πέρας τη συνέλευση. Να σημειωθεί ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης και οι γύρω του υπέγραψαν τα πρακτικά της εθνοσυνέλευσης, όπως τα διαμόρφωναν οι πολιτικοί. Στο τέλος, όλοι μαζί ενωμένοι πήγαν στην Τριπολιτσά.

Η συνέλευση αποφάσισε την κατάργηση της Πελοποννησιακής Γερουσίας και των άλλων τοπικών διοικήσεων, καθώς και την αρχιστρατηγία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη¹²⁵⁴. Έδρα της ορίστηκε η Τρίπολη. Αποφασίστηκε ακόμη να διορισθούν έπαρχοι σε όλες τις επαρχίες¹²⁵⁵.

Τη σύνθεση του νέου Εκτελεστικού¹²⁵⁶ αποτέλεσε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ως πρόεδρος, η θέση του αντιπροέδρου έμεινε κενή μέχρι την 27^η Μαΐου που τοποθετήθηκε ο Θ. Κολοκοτρώνης και μέλη ορίστηκαν ο Ανδρέας Ζαΐμης, ο Σωτήρης Χαραλάμπης και ο Ανδρέας Μεταξάς. Γενικός Γραμματέας, δηλαδή πρωθυπουργός και υπουργός των Εξωτερικών, ανέλαβε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος¹²⁵⁷. Πρόε-

Πανάγος Κυβέλος, Κπ: Γεώργιος: Δ: Κβλ: Γρηγοράκης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Γιάννης Κουμουνδουράκης, Ιωάννης Λογοθέτης Σπαρτιάτης». ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 49 της 23 Φεβρουαρίου 1823.

1253. Ο Διονύσιος Μούρτζινος συμμετείχε στην επιτροπή που προέκρινε το γαλλικό στρατιωτικό κανονισμό με ορισμένες τροποποιήσεις. Τελικά εγκρίθηκε και από τις δύο παρατάξεις και τον υπέγραψαν οι ακόλουθοι Μανιάτες: Διονύσιος Μούρτζινος, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, Τζανετάκης Γρηγοράκης, Σπύρος Νικολόπουλος-Γρηγοράκης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Χριστόδουλος Καπετανάκης, Σταυριανός Καπετανάκης, Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης και Πιέρος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 155 της 15 Απριλίου 1823.

1254. Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή, ό.π., τόμ. Β', σ. 271. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 25. Ν ι κ. Σ π η λ ι - ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 498.

1255. Κ α ν. Δ ε λ η γ ι ά ν ν η, ό.π., τόμ. Β', σ. 125.

1256. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 26. Κ α ν. Δ ε λ η γ ι ά ν ν η, ό.π., τόμ. Β', σ. 126. Μ ι χ. Ο ι κ ο - ν ό μ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 294. Φ ω τ ά κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 306. Η θέση του αντιπροέδρου έμεινε κενή για να συμπληρωθεί από αντιπρόσωπο των ναυτικών νήσων, δηλαδή Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών.

1257. Όταν στο Μεσολόγγι, το οποίο πολιορκούσαν οι Τούρκοι, πήγαν Πελοποννήσιοι για να ενισχύσουν την άμυνά του, ο Α. Μαυροκορδάτος βρήκε ευκαιρία και πλησίασε τον Πετρόμπεη, τον Α. Ζαΐμη, τον Α. Λόντο, τον Κανέλλο Δεληγιάννη, τους οποίους επήρε με το μέρος του. «...Ο δε Π. Μαυρομιχάλης, αν και είχε προηγουμένως συμφωνήσει με τον Κολοκοτρώνη να είναι υπερασπιστάι των όπλων, όμως ελησμόνησε την συμφωνίαν του...». Φ ω τ ά κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 296.

δρος του Βουλευτικού ορίστηκε ο Ιωάννης Ορλάνδος και αντιπρόεδρος ο επίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος. Γραμματείς, δηλαδή υπουργοί, ορίστηκαν: Εκκλησιαστικών ο Ιωσήφ Ανδρούσης, Δικαίου ο Γεώργιος Βάρβογλης, Εσωτερικών ο Γρηγόριος Δικαίος, Οικονομικών ο Αναγνώστης Σηπλιωτάκης και Αστυνομίας ο Γεώργιος Αινιάν. Στρατιωτικών ορίστηκαν τρεις υπουργοί, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Αναγνωσταράς και ο Χριστόφορος Περραιβός. Από τη διανομή των υπουργημάτων εξαιρέθηκε ο Θεόδωρος Νέγρης¹²⁵⁸, και αυτό οφείλεται στις παρασκηνακές ενέργειες του Αλ. Μαυροκορδάτου. Μετά τον αποκλεισμό του μετεπήδησε στην ομάδα των στρατιωτικών και κατηγορούσε τις αποφάσεις, τις οποίες ο ίδιος είχε προηγουμένως ψηφίσει.

Η Δίοικηση, που ήταν όργανο των πολιτικών, ενεργούσε για το συμφέρον της παράταξής της και μοίραζε στους φίλους της τα υπάρχοντα χρήματα και τα νέα αξιώματα, π.χ. του επάρχου. Από τη συμπεριφορά της αυτή είχε προκληθεί μεγάλη δυσaréσκεια στους στρατιωτικούς.

Να σημειωθεί ότι εκείνο τον καιρό η οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν αξιοθρήνητη. Ζητήθηκε υποχρεωτικός έρανος 1.000.000 γροσίων, αλλά κανείς δεν ήθελε να πληρώσει¹²⁵⁹. Ακόμη επικρατούσε αναρχία και αργότερα στις 7 Ιουλίου στην Τρίπολη¹²⁶⁰ έγινε συμπλοκή μεταξύ Μυστριωτών υπό τον Παναγιώτη Γιατράκο και Αρκαδίων (Κυπαρισσίων) υπό το Μήτηρο Αναστασόπουλο με ανταλλαγή πυροβολισμών και ανθρώπινα θύματα.

Στην Πάτρα παρέμενε ο εκεί Γιουσούφ πασάς, που εξουσίαζε την περιοχή. Παράλληλα δύο τουρκικές στρατιές, μια με τον Γιουσούφ πασά Περκόφτσαλη βιάδιζε εναντίον της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος και άλλη με τον Μουσταήμπασα της Σκόδρας στη Δυτική Στερεά Ελλάδα. Η προφυλακή της στρατιάς του πασά της Σκόδρας, αποτελούμενη από 5.000 μαχητές, υπό την ηγεσία του Τσελενδέμπεη κατασκήνωσε στο Καρπενήσι. Οι περί τον Μάρκο Μπότσαρη¹²⁶¹ 350 Σουλιώτες, μαζί με λίγους από τους στρατιώτες του Κίτσου Τζαβέλλα και ελάχιστους Μανιάτες υπό τον Ιωάννη Κατσάνο¹²⁶² (αδελφό του Ηλία Σαλαφατίνου) με νυχτερινή επίθεση προξένησαν φθορά στους εχθρούς και αποκόμισαν άφθονα λάφυρα, σκοτώθηκε όμως ο Μάρκος Μπότσαρης.

1258. Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή, ό.π., τόμ. Β', σ. 271.

1259. Γ Α Κ, Υπ. Οικον., φάκ. 12, έγγραφα της 16 και 18 Ιουνίου 1823.

1260. Γ Α Κ, Αρχ. Λαδά, Μικράι Συλλογαί, Κ 047, φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 22 της 7 Ιουλίου 1823 και Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 16, έγγρ. της 9 Ιουλίου 1823 (αναφορά του επάρχου Κορώνης).

1261. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 41, Ο Μανιάτης Σταμάτης Μιχαλόπουλος ανέφερε ότι ένας αδελφός του σκοτώθηκε κατά τη μάχη που έδωσε στο Καρπενήσι ο Μάρκος Μπότσαρης. Ι. Α. Μ. Π ε - ν ά κ η, Αρχ. Αγώνος (87), φάκ. 27, έγγρ. 2614-2618.

1262. Σε αναφορά του Ηλία Σαλαφατίνου και του Ιωάννη Κατσανού αναφέρεται: «...ο δε Κατσανός επήρε εικοσιτρείς νομάτους και υπήγην εις την Δυτικήν, τον εφοδίασεν όμως η Γερουσία, όπου ήτον Πρόεδρος ο Αρχιμανδρίτης (Γρηγόριος Δικαίος) από τζαρούχια και φουσέκια. Περνώντας εις Δυτικήν αντάμωσε τον Μάρκο Μπότσαρη, ουπό ήτον πολλά φίλος μας, και του είπεν, ότι κάθισε Κατζανέ να κάμωμεν τον πόλεμον του Πέτα και αν τον κερδίσωμε παίρνομεν μονοτάρι...». Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 29, έγγρ. 045 της 26 Σεπτεμβρίου 1824.

Από ελληνικής πλευράς αποφασίστηκε¹²⁶³ να γίνουν δύο στρατόπεδα, ένα στα Μέγαρα υπό τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη με συμμετοχή του Θ. Κολοκοτρώνη και του Σωτ. Χαραλάμπη και ένα στην Πάτρα υπό τον Ανδρέα Ζαΐμη και τον Ανδρέα Μεταξά.

Για ένα περίπου μήνα οι δύο παρατάξεις έμειναν ενωμένες στην Τριπολιτσά, όπου συνεδρίαζε το Βουλευτικό από τις 26 Απριλίου 1823 και έπαιρνε αποφάσεις που ευνοούσαν την παράταξη των προεστών, όπως ο διορισμός επάρχων, πολιταρχών κ.ά. Οι οπλαρχηγοί είχαν τότε μεγάλη έλλειψη χρημάτων και εξοφλήθηκαν οι φίλοι της παράταξης. Και από αυτούς μόνο λίγοι είχαν αποζημιωθεί για τις πραγματικές τους δαπάνες, ενώ μερικοί επωφελήθηκαν και πήραν περισσότερα από όσα είχαν ξοδέψει¹²⁶⁴.

Στις 6 Ιουνίου ο τουρκικός στόλος¹²⁶⁵, αποτελούμενος από 46 πολεμικά πλοία, διέσχισε ανεμπόδιστος το Αιγαίο, εφοδίασε τα κάστρα της Κορώνης και της Μεθώνης και άραξε στο λιμάνι της Πάτρας φέρνοντας στρατεύματα και τρόφιμα.

Μανιάτες σε δημόσιες θέσεις

Την πρώτη θέση μεταξύ των Μανιατών κατείχε πάντοτε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ο οποίος, όπως αναφέρθηκε στις 23 Μαρτίου 1821 αναγνωρίστηκε αρχιστράτηγος του Σπαρτιατικού και του Μεσσηνιακού στρατοπέδου και στη συνέχεια του απονεμήθηκε ο βαθμός του αρχιστράτηγου από την Πελοποννησιακή Γερουσία. Όταν έφθασε ο πρίγκιπας Δημήτριος Υψηλάντης, έδειξε την καλή του θέληση για την ευόδωση του αγώνα και σιωπηρά παραιτήθηκε από την αρχιστρατηγία και παρέμεινε μόνο στη Γερουσία.

Μετά την πρώτη εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου ο Πετρόμπεης πήρε τη θέση του αντιπροέδρου του βουλευτικού με πρόεδρο τον Δημήτριο Υψηλάντη. Η δεύτερα Εθνική Συνέλευση του Άστρους της Κυνουρίας τον εξέλεξε αρχικά Πρόεδρο της Συνέλευσης και στη συνέχεια Πρόεδρο του Εκτελεστικού και τη θέση του αντιπροέδρου πήρε ο Θ. Κολοκοτρώνης¹²⁶⁶.

Από την οικογένεια του Πετρόμπεη διακρίθηκαν ακόμη ο Ηλίας και Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, οι οποίοι θυσιάστηκαν κατά το δεύτερο έτος της επανάστασης.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹²⁶⁷, εκτός από τις πολεμικές επιχειρήσεις στις οποίες έλαβε μέρος, υπηρέτησε με το στρατιωτικό του σώμα στην περιοχή της Μο-

1263. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 27.

1264. Δ . Κ ό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 237.

1265. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 28.

1266. Από το γεγονός αυτό καταφαίνεται η επικρατούσα τότε ιεραρχία μεταξύ της ηγεσίας των αγωνιστών. Ο Κολοκοτρώνης μπήκε αναμφισβήτητα στην πρώτη θέση των ηγετών της επανάστασης μόνο στα χρόνια του Ιμπραήμ. Ο Φ ω τ ά κ ο ς, Απομνημονεύματα ό.π., σ. 288, γράφει: «...Όπου ήτο παρών ο Μαυρομιχάλης και αυτός ο Κολοκοτρώνης έδιδεν εις αυτόν τα πρωτεία...».

1267. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 065 της 25 Μαΐου 1823. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 2, έγγρ. 093 της 21

νεμβασίας και αργότερα στη Γαστούνη. Στις 21 Μαΐου 1823 διορίστηκε από το Εκτελεστικό αρχηγός τού στρατοπέδου της Κορίνθου. Αργότερα ορίστηκε να υπηρετήσει στο στρατόπεδο της Πάτρας. Στις 30 Μαΐου αποφασίστηκε το Εκτελεστικό¹²⁶⁸ να εγκατασταθεί στα Μέγαρα επικεφαλής του συγκροτούμένου εκεί στρατοπέδου.

Ο στρατηγός Αντώνιος Μαυρομιχάλης¹²⁶⁹, αφού από την έναρξη της επανάστασης πολέμησε σε διάφορα μέτωπα, στις 21 Μαΐου 1823 διατάχθηκε από το Εκτελεστικό να παραλάβει 300 στρατιώτες από τη Μάνη και να πάει στην Αρκαδιά (Κυπαρισσία), όπου είχαν προκληθεί ταραχές. Στις 15 Ιουλίου 1823 ανέλαβε ως αρχηγός την πολιορκία της Κορώνης.

Στην ιεραρχία της Μάνης τον Πετρόμπεη ακολουθούσε ο Παναγιώτης Μούρτζινος-Τρουπάκης από την Καρδαμύλη, ο οποίος πέθανε στο τέλος του πρώτου έτους της επανάστασης και τον διαδέχθηκε ο γιός του. Ο Διονύσιος Μούρτζινος-Τρουπάκης¹²⁷⁰, μετά την Β' Εθνοσυνέλευση έγινε στις 5 Μαΐου 1823 ένας από τους τρεις υπουργούς του Πολέμου μαζί με τον Αναγνωσταρά και τον Χριστόφορο Περραιβό.

Στη Δυτική Μάνη διακρίθηκαν οι τοπικοί Καπετάνιοι με τις οικογένειές τους. Στην Τρικότσοβα-Αλμυρό-Μύλοι ήταν η οικογένεια Καπετανάκη, της οποίας αρχηγός ήταν ο καπετάν Γιωργάκης, που πέθανε και αυτός στο πρώτο έτος της επανάστασης και τον διαδέχθηκε ο αδελφός του Γιάννης. Από την οικογένεια αυτή διακρίθηκαν πολλά μέλη. Στη Ζαρνάτα καπετάνιος ήταν ακόμη ο Θανασούλης Κουμουνδουράκης, στο Λεύκτρο ο Νικολάκης Χρηστέας, στην Καστάνια η οικογένεια Δουράκης, στη Μηλιά η οικογένεια Κυβέλου και στην Καστάνιτσα η οικογένεια Βενετσανάκη.

Στην Ανατολική Μάνη στην έναρξη της επανάστασης από τον κλάδο των Κουτσογρηγοράκηδων ή Κάτω Γρηγοράκηδων (από Σκουτάρι και Αγερανό), κυριαρχούσε η μορφή του Αντώνμπεη Γρηγοράκη ο οποίος, μετά την έναρξη της επανάστασης, μαζί με τον Παναγιώτη Κρεββατά συνέστησαν την Εφορεία της Σπάρτης και φρόντιζαν για τη στρατολογία και τον εφοδιασμό των στρατευμάτων. Ο Αντώνμπεης πέθανε στον πρώτο χρόνο της επανάστασης. Στρατιωτικός αρχηγός του κλάδου αναδείχθηκε ο Δημήτριος Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης, που είχε διατελέσει στο τέλος της τουρκοκρατίας μπάς καπετάνιος της Μάνης.

Από τους Πάνω Γρηγοράκηδες (Μαυροβούνι-Γύθειο), τον κλάδο του ποτέ Τζανήμπεη Γρηγοράκη, διακρίθηκε ο γιός του Μαγγιόρος-Πιέρος. Αφού έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας, αργότερα εκλέχθηκε, όπως αναφέρθηκε, παραστάτης

Μαΐου 1823. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης τον προηγούμενο χρόνο ήταν στην επαρχία Μονεμβασίας, προφασιζόμενος ότι παρέμενε εκεί για την τήρηση της τάξης.

1268. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 2, έγγρ. 096 της 30 Μαΐου 1823. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 3, έγγρ. 041, χρονολόγητο.

1269. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 054 της 21 Μαΐου 1823 και ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 115 της 15 Ιουλίου 1823.

1270. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 9, έγγρ. 083 της 11 Μαΐου 1823. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 23, έγγρ. 92 της 5 Μαΐου 1823. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 7, έγγρ. 176, της 5 Μαΐου 1823. Νικ. Σπλιτάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 511.

στη Β' Εθνοσυνέλευση μαζί με τον Οικονόμο του Βαχού Νικόλαο Παναγιωτουνάκο¹²⁷¹. Στρατιωτικός αρχηγός του κλάδου των Πάνω Γρηγοράκηδων αναδείχθηκε ο Τζανετάκης Γεωργ. Γρηγοράκης, που διατέλεσε για μεγάλο διάστημα φρούραρχος Μονεμβασίας.

Μεγάλος αριθμός Μανιατών τιμήθηκαν με στρατιωτικούς βαθμούς και έχουν καταχωρισθεί με τους βαθμούς τους, τον τόπο καταγωγής και τη βιβλιογραφική ενημέρωση σε ειδική έκδοση¹²⁷².

Άλλα αξιώματα που απονεμήθηκαν μετά τη Β' Εθνοσυνέλευση ήταν του επάρχου και του πολιτάρχου. Στις θέσεις αυτές ευνοήθηκαν οι συγγενείς τού Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Μανιάτες έπαρχοι και πολιτάρχες

Η Κυβέρνηση, μοιράζοντας αξιώματα, ευνοούσε τους φίλους της και στην περίπτωση εκείνη ο Πετρόμπεης, ο οποίος κατείχε τη θέση του Προέδρου του Εκτελεστικού, πέτυχε να προωθήσει αρκετούς Μανιάτες σε αξιοζήλευτες θέσεις για να ισχυροποιήσει την παράταξή του στη Μάνη. Οι περισσότεροι όμως από αυτούς δεν ευδοκίμησαν στις διοικητικές θέσεις στις οποίες διορίστηκαν.

Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης έπαρχος Θήρας¹²⁷³

Ο Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης¹²⁷⁴ στις 9 Μαΐου του 1823 διορίστηκε έπαρχος Σαντορίνης μετά από την πρόταση του Εκτελεστικού και την εκλογή του από το Βουλευτικό. Ο κλάδος των Δραγωνιάνων-Γρηγοράκηδων είχε στενό δεσμό

1271. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Ο οικονόμος Βαχού Νικόλαος Παναγιωτουνάκος, Μάνη χθές, σήμερα, αύριο, τεύχ. 19, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004, σ. 18.

1272. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σσ. 16-64.

1273. Την πρώτη Μαΐου 1822 ο Κωνσταντίνος Μεταξάς διορίστηκε ως ένας από τους αρμοστές των Κυκλάδων. (Α. Ε. Π., βιβλ. 1, σ. 328-9, Κ. Μ ε τ α ξ ά, Απομνημονεύματα. Επιμ. Εμμ. Πρωτοψάλτη, σ. 49 κ.ε.). Τα νησιά τούς δέχτηκαν με επιφυλάξεις ή ακόμη και αντιθέσεις, ιδιαίτερα οι κάτοικοι καθολικού θρησκειύματος. Μετά την είδηση της εισόδου του Δράμαλη στην Πελοπόννησο κυκλοφόρησε η πληροφορία ότι οι Τούρκοι κατέλαβαν όλον το Μοριά. Εμφανίστηκε εκείνο τον καιρό μοίρα του αιγυπτιακού στόλου που πήγαινε προς το Βόσπορο και οι κάτοικοι της Σαντορίνης, πρωτοστατούντων των καθολικών, κατέβασαν την ελληνική σημαία, δεν συμφώνησαν να ανυψώσουν την τουρκική και την αντικατέστησαν με τη σημαία της Ιερουσαλήμ. Ο Κ. Μεταξάς βλέποντας την προς αυτόν ψυχρότητα των κατοίκων αποφάσισε να φύγει. Αλλά το πλοιάριο στο οποίο επέβαινε αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω από 80 οπλοφόρους Σαντοριναίους και τέθηκε υπό κράτηση. Είχαν σκοπό αν έρχονταν οι Τούρκοι να παραδώσουν το Μεταξά για να σωθούν οι ίδιοι. Τότε επέστρεψε ένα πλοίο από την Αμοργό με Κεφαλλονίτες και πλοίαρχο το Μπερερή, ο οποίος με 40 οπλισμένους ναύτες τον απελευθέρωσαν. Αρχηγός στην κίνηση αυτή ήταν ο Σαντοριναίος Λογοθέτης, τον οποίο κράτησε ο Μεταξάς ως όμηρο μέχρι να πάει στο πλοίο, για να αναχωρήσει ασφαλής από τη Σαντορίνη.

1274. Α. Ε. Π., βιβλ. 10, σ. 61. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 9, έγγρ. 84, της 11 Μαΐου 1823.

με τον Πετρόμπεη, τότε πρόεδρο του Εκτελεστικού και ίσως οφείλεται η επιλογή του ως επάρχου στο γεγονός ότι ήταν ανιψιός του.

Την πρώτη Ιουνίου 1823 έφθασε στη Σαντορίνη ο νέος Έπαρχος¹²⁷⁵ Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης και ανέλαβε τα καθήκοντά του. Μετά δύο ημέρες συνεκάλεσε γενική συνέλευση όλων των κατοίκων, για να εκλέξουν Δημογεροντία κατά τον «διοργανισμό των επαρχιών». Αλλά μερικοί αλλοδαποί έχοντες «συμφατριαστές» και ολίγους εντοπίους, οι οποίοι στο παρελθόν είχαν τυραννήσει το λαό¹²⁷⁶, «...εζήτουν να βασιλεύσει ο σκῆπτρα της εδώ Διοικήσεως και με άρματα να υποτάξωσι τον λαόν υπό τα νέυματα αυτών δυναστικώς, σηκώσαντες όπλα κατ' αυτής της ίδιας φρουράς της Διοικήσεως...». Τον νέο έπαρχο της Θήρας προσεταιρίστηκαν οι πλειοψηφούντες καθολικοί το θρήσκευμα, οι οποίοι στο πρόσφατο παρελθόν δεν είχαν επιδείξει την αρμόζουσα συμπεριφορά στον προηγούμενο έπαρχο Κωνσταντίνο Μεταξά.

Στις 14 Ιουνίου ο Έπαρχος¹²⁷⁷ ανέφερε στο Υπουργείο των Εσωτερικών ότι η μερίδα των αποτυχόντων στις εκλογές, δηλαδή των ορθοδόξων το θρήσκευμα, οι οποίοι διοικούσαν την επαρχία από την αρχή τού επαναστατικού αγώνα μέχρι τότε, αναφέρθηκαν σε αυτόν σημειώνοντας και τα ακόλουθα: «...πάντες ημείς είμεθα Έλληνες, φρονούντες Ελληνικά και γενναία φρονήματα...». Πρόσθεσαν ακόμη ότι οι κατηγορίες εναντίον φιλογενών και φιλοπάτριδων αποσκοπούν να αναλάβουν οι αντίπαλοί τους τη Διοίκηση και παρακαλούσαν τον Έπαρχο: «...όπως αναφέρη τα δίκαια της πατρίδος μας προς την Υπερτάτην Διοίκησιν, ώστε οι μεν καλοί και πιστοί να υπερασπίζονται, οι δε εναντίοι να μην εισακούονται...». Ο Έπαρχος όμως στο ίδιο έγγραφο αναφέρει τα ακόλουθα για τους απερχόμενους δημογέροντες: «...Αυτοί οι ίδιοι οίτινες, φέροντες όλας τας διχονοίας, ητίμασαν τους εδώ προκριτοτέρους και κοινώς όλους τους κατοίκους, έδειραν αυτούς ξεσχίζοντας τα φορέματά των, κατετυράννησαν τον ταλαίπωρον λαόν, επαπειλούντες τον διά μαχαιρών και ξύλων, ως άλλοι τύραννοι, με αγριότητα μεγίστην, εξώρισαν τον μητροπολίτην, έβαλαν πυρ και μάχαιραν εις την νήσον ταύτην, φέροντες αυτήν εις εμφύλιον πόλεμον· δεν έφθασεν έως εδώ η μεγίστη απείθειά των, αλλ' εσήκωσαν όπλα και κατ' εμού, όστις επιφέρω τον τύπον της Διοικήσεως...».

Επειδή υπήρχαν αντιφατικές αναφορές το Υπουργείο των Εσωτερικών, στις 24 Ιουνίου, πρότεινε στο Βουλευτικό¹²⁷⁸ να στείλουν εξεταστική επιτροπή από δύο αδιάφθορους ανθρώπους, για να ερευνήσουν επιτοπίως τα γεγονότα.

Την επικρατούσα στις αρχές Ιουλίου κατάσταση στη Σαντορίνη, που δεν ήταν αξιολήλυτη, περιέγραψε ο Δημήτριος Δραγωνάκος¹²⁷⁹ στο Υπουργείο των Εσωτε-

1275. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 255, έγγρ. 300 της 14 Ιουνίου 1843.

1276. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 34, έγγρ. 43 της 3 Ιουνίου 1823.

1277. Α. Ε. Π., βιβλ. 17, σ. 20, έγγρ. 96 της 11-6-1823 και βιβλ. 13, σ. 255, έγγρ. 300 της 14 Ιουνίου 1823.

1278. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 23, έγγρ. 28 της 24 Ιουνίου.

1279. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 15, έγγρ. 1200, αρχές Ιουλίου.

ρικών. Ανέφερε δε ότι μετά την αναχώρηση από το νησί του Δημητρίου Μονόπολη, του Αναγνώστη Παραρήγου κ.ά. ησύχασε η επαρχία Σαντορίνης. Ζητούσε όμως αποκατάσταση για «...την τιμήν του ατιμασθέντος επαρχιακού χαρακτήρος του, την υπόληψιν του περιφρονηθέντος αρχιερέως και των προκρίτων...». Δεν εγνώριζε ή δεν θέλησε ο Δραγωνάκος να αναφέρει ότι οι εκλεγέντες δημογέροντες της Σαντορίνης ήταν αυτοί που είχαν κατεβάσει την ελληνική σημαία και είχαν κρατήσει τον αρμοστή Κ. Μεταξά, με σκοπό να τον παραδώσουν στους Τούρκους, ενώ οι αποτυχόντες ήταν εκείνοι που στήριζαν την επανάσταση.

Σε αναφορά από τη Νάξο του Νικολάου Κόκκου¹²⁸⁰ της 18^{ης} Ιουλίου 1823 αναφέρεται: «...ο κύριος έπαρχος συνοδευόμενος μετ' αυτής (της εναντίας φατριάς) και μετά των αντιδιοικητικών και εχθρών του ημετέρου γένους Λατίνων, δυνάμει των αρμάτων εκτελούν άνευ συστολής τους ολεθρίους αυτών σκοπούς, ξυλίζοντες, φυλακώνοντες και τζερεμετίζοντες ανηλεώς...».

Οι πρόκριτοι της Ύδρας¹²⁸¹ στις 23 Ιουλίου έγραψαν προς τους πληρεξούσιους των τριών νήσων ότι: «...αίτιος όλων των κακών της Σαντορίνης... είναι ο εκεί έπαρχος, όστις καταχράται καθημερινώς και βαρβαρικώς τον νόμον και την εις αυτόν εμπιστευθείσαν εξουσίαν...».

Στις 11 Αυγούστου ο Δημήτριος Δραγωνάκος¹²⁸² σε αναφορά του προς τον Υπουργό των Εσωτερικών Γρηγόριο Δικαίο διεκτραγώδησε τις περιπέτειές του. Σύμφωνα με τη διαταγή τής Κυβέρνησης είχε διενεργηθεί εντός της προθεσμίας δια των δημογερόντων έρανος. Τα χρήματα κρατούσαν οι Δημογέροντες για να τα παραδώσουν στους πληρεξούσιους των τριών νήσων (Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών). Στις 7 Αυγούστου έφθασαν στη Νάξο οι πληρεξούσιοι των τριών νήσων και τους δόθηκε το προϊόν του εράνου. Κατόπιν του ζήτησαν να αλλάξει όλους τους Δημογέροντες και προκρίτους των χωριών, τους οποίους είχε εκλέξει ο λαός και να βάλει άλλους, που είχαν φέρει αυτοί με τα πλοία τους και μερικούς οπαδούς τους, ακόμη να αντικαταστήσει τον γραμματέα και τον αστυνόμο. Στη συνέχεια παρουσίασαν ένα αντίγραφο διαταγής από την Ύδρα, να τους παραδώσει τους ταραχοποιούς και φυγάδες που βρίσκονταν στη Σαντορίνη, χωρίς να φανερώσουν τα ονόματά τους. Όταν βρήκαν αντίρρηση, έφεραν τους ναύτες και έπιασαν ορισμένες θέσεις σαν να ήταν εχθροί και τελικά αφόπλισαν και φυλάκισαν αυτόν στα πλοία, αφού του πήραν τα χρήματα και τα όπλα του και το ίδιο έγινε με τους στρατιώτες της φρουράς.

1280. Α. Λιγνού, Αρχαίον Κοινότητος Ύδρας, τόμ. Θ', σ. 302. Στις 23 Ιουλίου οι πρόκριτοι Ύδρας έγραψαν προς τους πληρεξούσιους των τριών νήσων: «...ο νόμος δεν συγχωρεί παραμικράν διαφοράν μεταξύ κατοίκων της Ανατολικής ή της Δυτικής εκκλησίας...», ό.π., σ. 316.

1281. Α. Λιγνού, Αρχαίον Κοινότητος Ύδρας, τόμ. Θ', σ. 317. Στις 14 Αυγούστου οι κάτοικοι της Σαντορίνης έγραψαν στους πληρεξούσιους των τριών νήσων: «...βωόντες έλεος των συμφορών και καταδρομών, οπού του επροξενήθησαν υπό του παρανόμου επάρχου των κ. Δημητρίου Δραγωνάκου...», ό.π., σ. 368.

1282. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 20, έγγρ. της 11 Αυγούστου 1823.

Την επομένη 12 Αυγούστου ο Δημήτριος Δραγωνάκος¹²⁸³ έγραψε επιστολή στον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη, στην οποία του περιέγραψε αναλυτικά τις περιπέτειές του, ζητώντας τη συμπαράστασή του και τελείωνε με την παράκληση να στείλει το γράμμα του αυτό στον Πετρόμπεη.

Στη Μάνη δεν άργησε να φθάσει η είδηση της σύλληψης και φυλάκισης του επάρχου Σαντορίνης Δημητρίου Δραγωνάκου και της μεταφοράς του στην Ύδρα, όπου παρέμενε σιδηροδέσμιος. Τότε ο αδελφός του Γεώργιος¹²⁸⁴ θέλησε να εκδικηθεί. Πήρε αρκετούς Μανιάτες και πήγε στην Καλαμάτα, όπου περιόρισε (αληκότησε) τον εκεί έπαρχο Αντώνιο Μάρκου, ο οποίος ήταν Υδραίος. Οι Δημογέροντες της Καλαμάτας απευθύνθηκαν στον Αντωνάκη Μαυρομιχάλη, ο οποίος τελικά έπεισε το Γεώργιο Δραγωνάκο να παραιτηθεί των σχεδίων του. Του υποσχέθηκε ότι θα έγραφε στη Διοίκηση για να τακτοποιηθεί η υπόθεση και να ελευθερωθεί ο αδελφός του και οι άνθρωποί του και να επιστραφούν τα όπλα και τα πράγματά τους. Για περισσότερη ασφάλεια ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης έβαλε και τον ανιψιό του Ηλία Κατσάκο με μερικούς άνδρες να προστατεύουν τον Έπαρχο Καλαμάτας στο κονάκι του.

Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου των Εσωτερικών, Γεώργιος Γλαράκης, απευθυνόμενος προς το Εκτελεστικό στις 5 Σεπτεμβρίου 1823 έγραψε¹²⁸⁵: «...Από των περικλειομένων ίσων των δύο εκ διαφόρων μερών ελθόντων γραμμάτων πληροφορείσθε ότι έκαστος Έλλην είναι μία Διοίκησις, οι κύριοι Νησιώται εν τινι δικαίωματι, ουκ οίδομεν, ετιμώρησαν τον έπαρχον Σαντορίνης και τιμωρίαν δεσμεύσεως μάλιστα, οι κύριοι Σπαρτιάται εκδικούνται τιμωρούντες τον έπαρχον της Καλαμάτας ως Υδραίον. Ας ληφθώσι λοιπόν τα αναγκαία μέτρα εις την υπόθεσιν ταύτην και ας γίνη η ανήκουσα φροντίς προς διόρθωσίν της...».

Στις 21 Σεπτεμβρίου 1823 οι Υδραίοι πρόκριτοι¹²⁸⁶ έγραψαν στους πληρεξουσίους των τριών νήσων: «...Τον έπαρχον της Σαντορίνης και τους Σαντοριναίους, όσους εκρατήσατε μετ' αυτού, ζητεί η Υπερτάτη Διοίκησις να στείλετε εις Σαλαμίνα αμέσως, διά να θεωρηθή εκεί η διαγωγή των...».

Τελικά ο Δημήτριος Δραγωνάκος¹²⁸⁷ καθαιρέθηκε από το αξίωμα του επάρχου και άφησε πίσω του χρέη 4.736, 6 γρόσια/παράδες.

Στις 27 Μαρτίου 1825 το Εκτελεστικό διέταξε να δοθούν 8.050 γρ. στο Δημήτριο Δραγωνάκο-Γρηγοράκη διατελέσαντα έπαρχο Σαντορίνης¹²⁸⁸.

1283. Α. Ε. Π., βιβλ. 17, σ. 74, έγγρ. 139 της 12 Αυγούστου 1823.

1284. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 20, έγγρ. της 9 Αυγούστου 1823. Α. Λιγνού, Αρχείον Κοινότητας Ύδρας, τόμ. Θ', σ. 421.

1285. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. της 5 Σεπτεμβρίου 1823.

1286. Α. Λιγνού, Αρχείον Κοινότητας Ύδρας, τόμ. Θ', σ. 441 και σ. 459. Να σημειωθεί ότι στη Νάξο έλαβαν χώρα ανάλογες ιστορίες. Οι της Δυτικής εκκλησίας Νάξιοι δεν πλήρωναν φόρους, ισχυριζόμενοι ότι προστατεύονται από το βασιλιά της Γαλλίας, ό.π., σσ. 492 κ.ε. 561 κ.ε., 597.

1287. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., Υπ. Εσωτ., φάκ. 54, έγγρ. 115 του Δεκεμβρίου 1823.

1288. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 60, έγγραφα 079 και 080 της 19 Μαρτίου 1825. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 78,

Από ένα έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών¹²⁸⁹ της 7 Δεκεμβρίου 1823, απευθυνόμενο προς τους δημογέροντες και τους κατοίκους της Σαντορίνης, φαίνεται ότι έληξε η περιπέτεια του νησιού με την εκεί επιστροφή των δημογερόντων.

Γαλάνης Κουμουνδουράκης έπαρχος Πύργου

Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹²⁹⁰ από το Σταυροπήγι της Μάνης (πρώην δήμος Αβίας) στις 3 Μαΐου 1823 ψηφίστηκε ως έπαρχος Πύργου και στις 6 Μαΐου διορίστηκε στη θέση αυτή. Από τη στιγμή που ανέλαβε τα καθήκοντα του επάρχου Πύργου αντιμετώπισε το οικονομικό πρόβλημα. Στις 19 Μαΐου 1823 το Εκτελεστικό¹²⁹¹ πήρε απόφαση να ζητηθεί από τους προκρίτους, που είχαν χρήματα από το προηγούμενο έτος, να καλύψουν τις πρώτες του ανάγκες.

Στις αρχές Ιουνίου του 1823 εμφανίστηκε στα παράλια του Πύργου τουρκικός στόλος¹²⁹² και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης συγκέντρωσε οπλίτες και έσπευσε να εμποδίσει αποβατική ενέργεια των εχθρών. Το Υπουργείο των Εσωτερικών του έγραψε¹²⁹³: «Ελήφθη το προς την Διοίκησιν γράμμα σου της στ' του παρόντος και εγνώσθησαν τα εν αυτώ. Η ειδοποίησις περί του εχθρικού στόλου εφάνη αρεστή. Επηνέθη η φρόνησίς σου και ο πατριωτικός ζήλος σου, δια την προθυμίαν οπού ανέλαβες, να εκστρατεύσης εις τα παράλια αυτής της επαρχίας και να εμποδίσης την απόβασιν των εχθρών...».

Τα προβλήματα όμως δεν άργησαν να φανούν. Οι κάτοικοι του Πύργου ήταν χωρισμένοι σε δύο παρατάξεις. Οι αγοραστές του μουκατά (εθνικών πρόσοδων) αποτελούσαν τη μια φατρία και ήταν ο Γεώργιος και ο Χριστόδουλος Άχολος, ο Αλέξιος Μοσχούλας και ο Γεωργάκης Παπαζαφειρόπουλος. Στην αντίθετη φατρία ήταν ο Ιωάννης Κρεστενίτης, ο Αναγνώστης Βωβός και ο Αναγνώστης Χαμάκος. Τους τελευταίους υποστήριζε και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης. Οι αγοραστές¹²⁹⁴ των εθνικών εισοδημάτων στις 9 Ιουνίου διαμαρτυρήθηκαν εναντίον του Επάρχου, διότι σε ορισμένα χωριά έστειλε δικούς του ανθρώπους να συνάξουν το μουκατά. Δήλωναν ότι αυτό τους προκαλούσε ζημιά και απειλούσαν ότι θα ζητήσουν αποζημίωση.

έγγραφα 072 της 27 Μαρτίου 1825. Νέος έπαρχος Σαντορίνης διορίστηκε στις 22 Ιανουαρίου 1824 ο Ιωάννης Κοκκίνης. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγραφα 31, 76 και 217.

1289. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 28, έγγρ. της 7 Δεκεμβρίου 1823.

1290. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 8, έγγρ. 079 της 6 Μαΐου 1823. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 13 και 16.

1291. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 10, έγγρ. 098 της 14 Μαΐου 1823, επίσης έγγρ. 099 της 19 Μαΐου και έγγραφα 126 και 129 της 20 Μαΐου 1823.

1292. Ο τουρκικός στόλος προηγουμένως εφοδίασε τα φρούρια Κορώνης και Μεθώνης, έθεσε δε σε επιφυλακή τους Μανιάτες για πιθανή απόβαση στον τόπο τους. Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης ανέφερε τις ενέργειές του και τα έξοδά του. Κ. Α. Κ ο τ σ ώ ν η, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)437.

1293. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 12, έγγρ. της 8 Ιουνίου 1823.

1294. Α. Ε. Π., βιβλ. 17, σ. 27, έγγρ. 94 της 9 Ιουνίου 1823.

Την επομένη ημέρα οι ίδιοι¹²⁹⁵ με νέα επιστολή τους προς τον Έπαρχο διαμαρτύρονταν κατά του Ιωάννη Κρεστενίτη, ο οποίος αναστάτωνα την επαρχία και προέτρεπε τους κατοίκους να μην υπακούουν στην Υπερτάτη Διοίκηση. Δεν τους αναγνώριζε σαν αγοραστές του μουκατά και απειλούσε ότι, αν διορίσουν επιστάτες (εισπράκτορες), αυτός θα βάλει τουφέκι. Κατηγορούσαν τον Έπαρχο ότι με όλα αυτά «έκανε χάζι» και ειδοποιούσαν ότι θα ζητήσουν από αυτόν αποζημίωση.

Μετά από δύο-τρεις ημέρες ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹²⁹⁶ έδωσε στους ενοικιαστές την απάντηση, ότι μερικοί από τους επαρχιώτες τους δεν τους αναγνωρίζουν ως αγοραστές και δεν πείθονται στις διαταγές της Υπερτάτης Διοίκησης, διότι πιστεύουν ότι ο Ιωάννης Κρεστενίτης θα εισπράξει και αυτός για δεύτερη φορά το μουκατά.

Στις 13 Ιουνίου το Υπουργείο των Εσωτερικών¹²⁹⁷ έδωσε εντολή στον Έπαρχο Πύργου, να διευκολύνει τους αναγνωρισμένους αγοραστές, Άχολο κ.ά. στη σύναξη των εθνικών εισοδημάτων. Με άλλο έγγραφο το ίδιο Υπουργείο διέταξε τον Έπαρχο να συλλάβει τους ταραξίεις Ιω. Κρεστενίτη κ.ά.

Με νεότερη διαταγή του Υπουργείου των Εσωτερικών¹²⁹⁸ από της 16^{ης} Ιουνίου διατάχθηκε ο Έπαρχος Πύργου να στείλει στην Τρίπολη τον Ιωάννη Κρεστενίτη, τον Αναγνώστη Χαμάκο και τον Αναγνώστη Βωβό και παράλληλα να βοηθήσει τους αγοραστές στο έργο τους. Οι πρόκριτοι όμως του τόπου έλεγαν πως αν πάνε στα χωριά και στα λιμάνια άνθρωποι των αγοραστών θα τους σκοτώσουν.

Στις 16 Ιουνίου σε αναφορά¹²⁹⁹ του στο Υπουργείο Οικονομίας περιέγραφε τη δυσχέρεια συμμετοχής των πολιτών στον γενόμενο τότε έρανο και στις δυσκολίες που προέκυπταν από τη διαίρεση των κατοίκων. Τα τρία τέταρτα των πολιτών δεν ήθελαν να πληρώσουν τους ενοικιαστές του μουκατά (εθνικών προσόδων) Γεωργάκη και Χριστόδουλο Άχολο, Αλέξιο Μοσχούλα και Γεωργάκη Παπαζαφειρόπουλο¹³⁰⁰ και αυτό δημιούργησε ακαταστασία, ώστε στο τέλος να μην υπάρχουν τα οικονομικά μέσα για τις υπάρχουσες ανάγκες. Η έλλειψη χρημάτων έκανε αδύνατη την αποστολή των εκεί στρατιωτών στην πολιορκία των Πατρών, όπως είχε διαταχθεί ο Έπαρχος και γι' αυτό τον επέπληξε κατ' επανάληψη ο Ανδρέας Ζαΐμης.

Σε καταγγελία της 22^{ας} Ιουνίου των αγοραστών¹³⁰¹ των εθνικών προσόδων εναντίον του Επαρχου Πύργου αναφέρεται, ότι η παράταξη του Ιω. Κρεστενίτη πολióρκησε τους αγοραστές και σκότωσε το Γεώργιο Άχολο και ένα δούλο τού Χρι-

1295. Α. Ε. Π., βιβλ. 17, σ. 26, έγγρ. 95 της 10 Ιουνίου 1823.

1296. Α. Ε. Π., βιβλ. 17, σ. 30, έγγρ. 97.

1297. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σσ. 20-21, έγγρ. 24 και 25 της 13 Ιουνίου 1823.

1298. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 267, έγγρ. 315 τη; 16 Ιουνίου 1923.

1299. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 8, έγγρ. της 16 Ιουνίου 1823.

1300. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 13, έγγρ. 868 και 869 της 13 Ιουνίου 1823. Αντίπαλοι τους ήταν ο Γιάννης Κρεστενίτης, ο Αναγνώστης Χαμάκος και ο Αναγνώστης Βωβός.

1301. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 301, έγγρ. 357 της 22 Ιουνίου 1823.

στόδουλου Άχολου. Στη συνέχεια προσθέτουν: «...ο εκείσαι ευρισκόμενος Έπαρχος, συνεργεία του οποίου και παρακινήσει εκινήθησαν οι ειρημένοι... Αυτό το ανταρτικόν και στασιώδες κίνημα εγένετο διά συνεργείας και θελήσεως του Επάρχου, ένεκα του καταβροχθίηται τα εισοδήματα της επαρχίας...».

Το Υπουργείο Εσωτερικών¹³⁰² ανακοίνωσε στο Βουλευτικό ότι στις 24 Ιουνίου έστειλε στον Πύργο 150 στρατιώτες υπό τους χιλιάρχους Νικήτα και Δημήτριο Δικαίο, για να συλλάβουν τους ταραξίες και να τους οδηγήσουν στην Τρίπολη. Η γνώμη του Υπουργείου για τον Έπαρχο είναι η ακόλουθη: «...Ο δε Έπαρχος ή αδιαφορών ή μη δυνάμενος ή συναιών, μήτε έγγραψέ τι περί αυτού, μήτ' έσπευσε να καθησυχάση την ταραχή...».

Σε αναφορά των Νικήτα και Δημητρίου Δικαίου¹³⁰³, της 9^{ης} Ιουλίου, κατηγορείται η παράταξη του Κρεστενίτη ότι πυροβόλησε εναντίον των στρατιωτών της Διοίκησης. Μαζί με αυτούς, όπως σημειώνεται, ήταν και άνθρωποι του Επάρχου, για τον οποίο έγγραψαν: «...Ο εδώ κύριος έπαρχος Γαλάνης Κουμουντούρος καθ' ημέραν ανταποκρινόμενος με τους ειρημένους εγκληματίας τρέχει και αυτός εις τον σκοπόν της απειθείας και πανδήμως ομολογεί ότι μανιάτικα θέλει το κατορθώσει... Ο έπαρχος ούτε ακρόασιν δεν μας έδωσε ούτε απόκρισιν διά το εσώκλειστον γράμμα οπού του εστείλαμεν, αλλά μάλλον ενθουσιάζει τα χωρία να μας κτυπήσουν και ότι θέλει φθάσει και ο Κατζής με πεντακοσίους Μανιάτας προς βοήθειάν του...».

Οι φασαρίες στον Πύργο εντάθηκαν και υπήρξε μεγάλη αταξία από τις υπάρχουσες εκεί δύο αντίπαλες παρατάξεις. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, από τη Γαστούνη που ήταν, το πληροφορήθηκε και έσπευσε εκεί με δύναμη να τους καθησυχάσει. Το Υπουργείο των Εσωτερικών, στις 24 Ιουνίου, διέταξε τον Κ. Μαυρομιχάλη να στείλει στην Τριπολιτσά τους αρχηγούς των δύο αντιπάλων παρατάξεων και τον έπαρχο Γαλάνη Κουμουνδουράκη για να περιγράψει τα όσα έγιναν¹³⁰⁴.

Σε αναφορά τού Υπουργείου Εσωτερικών¹³⁰⁵ προς το Βουλευτικό οι ταραχές του Πύργου χαρακτηρίζονται ως επανάσταση εναντίον της Εθνικής Διοίκησης και προτείνεται στο Βουλευτικό να ζητήσει να προσέλθουν στην Τρίπολη και οι δύο παρατάξεις με τον Έπαρχο. Αποφασίστηκε όμως να ανατεθεί η υπόθεση στον Ανδρέα Ζαΐμη κυβερνήτη του Γενικού Στρατοπέδου των Παλαιών Πατρών. Ακόμη το Βουλευτικό αποφάσισε να διαταχθεί ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, ο οποίος πήγε στον Πύργο χωρίς διαταγή, να επιστρέψει στην έδρα του.

Αργότερα, στις 5 Σεπτεμβρίου 1823, οι ταραχές στον Πύργο παροξύνθηκαν και ο Γεν. Γραμματέας του Υπουργείου των Εσωτερικών Γ. Γλαράκης ετοίμασε έγγραφα, με τα οποία απέλυε τον έπαρχο Γαλάνη Κουμουνδουράκη. Παράλληλα ενημέρωνε τους κατοίκους του Πύργου και το Εκτελεστικό για την απόφασή του.

1302. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 21, έγγρ. 26 της 24 Ιουνίου 1823.

1303. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 369, έγγρ. 445 της 9^{ης} Ιουλίου 1823.

1304. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 14, έγγρ. της 24 Ιουνίου 1823

1305. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 36-8, έγγρ. 46 της 6 Ιουλίου 1823.

Το έγγραφο της απόλυσης του Επάρχου περιλάμβανε τα ακόλουθα¹³⁰⁶: «Παρά του Υπουργείου τούτου κατ' επιταγήν της Διοικήσεως διετάχθης πολλάκις να έλθης ενταύθα να απολογηθής εις την Διοίκησιν. Συ δε, καταφρονών το προς την Διοίκησιν και την πατρίδα μέγα χρέος σου, έδειξες χαρακτήρα αποστατικόν, παντάπασιν ανοίκειον εις άνδρα έχοντα την πίστην της Διοικήσεως, ως χρεωστούντα να γίνεται αυτός υπόδειγμα εις τον υπ' αυτόν διοικούμενον λαόν. Τοιούτον έγκλημα αναλόγως του βαθμού σου σε υποβάλλει αυτό καθ' εαυτό εις ευθύνas μεγάλας· και η Διοίκησις φυλάττουσα τον οικείον της χαρακτήρα έπρεπε δια δραστηρίων μέτρων να σε κάμη να προσέλθης άκων, αλλ' επιεικεία φερομένη δεν ηκολούθησε τούτο, ήδη δε απολύουσά σε του χρέους σου, σε επιτάττει εντόνως και υστάτην ταύτην φοράν να προσέλθης αφεύκτως και ανυπερθέτως διά να απολογηθής ενώπιον αυτής. Αν δ' απειθήσης θέλουν ληφθή τα πρέποντα και ανήκοντα μέτρα».

Το Υπουργείο των Εσωτερικών στις 5 Σεπτεμβρίου απευθύνθηκε και προς τους κατοίκους της επαρχίας του Πύργου στους οποίους έγραψε¹³⁰⁷: «Το Υπουργείον Εσωτερικών προς τους κατοίκους της Επαρχίας Πύργου. Ο έπαρχός σας απολυόμενος του χρέους του μεταπέμπεται ενταύθα να απολογηθή προς την Διοίκησιν ως υπεύθυνος των αταξιών και ατοπημάτων, όσα προλαβόντως συνέβησαν αυτόθι με ταραχήν και βλάβην του λαού...».

Σε άλλο έγγραφο της ίδιας ημερομηνίας του Υπουργείου των Εσωτερικών¹³⁰⁸, προς το Εκτελεστικό Σώμα περιλαμβάνονται τα ακόλουθα: «...Όθεν διά να ησυχάση η επαρχία εκείνη ο μόνος καταπαυστικός των σκανδάλων τρόπος ενεκρίθη το να απομακρυνθή εκείθεν ο έπαρχος και οι περι αυτόν, και διά να προκαταληφθή το πράγμα, τη γνώμη και συγκαταθέσει και του Εκλαμπροτάτου Αντιπροέδρου (του Θ. Κολοκοτρώνη) απελύθη εγγράφως του χρέους του και προσεκλήθη να έλθη ενταύθα διά να απολογηθή...».

Η διαταγή αυτή του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου των εσωτερικών δεν πραγματοποιήθηκε. Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹³⁰⁹, ίσως διότι ήταν φίλος του Υπουργού Γρηγορίου Δικαίου ή προστατευόμενος του Πετρόμπεη, είτε διότι ήταν αμέτοχος ευθυνών, δεν απολύθηκε. Ως έπαρχος Πύργου στις 18 Σεπτεμβρίου έστειλε επιστολή στον Υπουργό Γρηγόριο Δικαίο, που από ένα απόσπασμα γίνονται εμφανείς οι φιλικές τους σχέσεις: «...Δικαίε, γνωρίζω ότι σε βαρύνει η πολυεξία και ένεκα τούτου βραχυλογώ, προσμένω όμως ευκαιρίαν να έλθω μόνος μου δια να σε βεβαιώσω πόσην λαχάρα έχω διά τα προλαβόντα συμβάντα της επαρχίας, οπού

1306. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. αριθ. πρωτολ. 2064, της 5 Σεπτεμβρίου 1823.

1307. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. αριθ. πρωτοκ. 2065 της 5 Σεπτεμβρίου 1823.

1308. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. αριθ. πρωτοκ. 2071 της 5 Σεπτεμβρίου 1823. Ορίστηκε ως αντικαταστάτης του Γαλάνη Κουμουνδουράκη ο Κωνσταντίνος Ζούλας με πολιτάρχη τον καπ. Ανδρέα Γριβογιώργο αντί του καπ. Φλώρου και γραμματέα το Βασίλειο Οικονόμου αντί του Αναστασίου Κουβαρά, οι οποίοι πιθανώς δεν ανέλαβαν ποτέ υπηρεσία.

1309. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 23, έγγρ. 137 της 18 Σεπτεμβρίου 1823.

ακουσίως υπέφερα και πόσον υπερμισώ την ζημίαν σου, αν κρίνης εύλογον γράψε μου διά τα πολιτικά πράγματα της πατρίδος εις ποίαν στάσιν ευρίσκονται, επειδή ο δούλος σας διά τας αλλεπαλλήλους φροντίδας και περιστάσεις είμαι εις άκραν αγνωότη-
τα...». Από τα παραπάνω γεννάται το ερώτημα, εάν ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης είχε αποτύχει στο έργο του ή μήπως βρέθηκε ανάμεσα στις συμπληγάδες του κομ-
ματικού ανταγωνισμού.

Οι αντίπαλες παρατάξεις του Πύργου συμφιλιώθηκαν και στις 24 Σεπτεμβρίου ο Γ. Γλαράκης¹³¹⁰ έγραψε στον Γαλάνη Κουμουνδουράκη: «Τα αχρεία σου κινήματα... μ' όλον τούτο χαριζόμενη η Σεβαστή Διοίκησης εις τας παρακλήσεις των αυτόθι κατοί-
κων, πραγματευομένη την ησυχίαν αυτών και σύμψοιαν, και προ πάντων ελπίζουσα την μεταβολήν σου, επένευσε εις το να παραμείνης πάλιν εις το υπούργημά σου...». Πα-
ράλληλα έγραψε και στους Πυργίους: «...διατάττεσθε όμως με το παρόν να φυλάξετε
απαραβίαστον αυτήν την μεταξύ σας ειρήνην... να αποδίδετε το χρεωστούμενον σέβας
προς την Σεβαστήν Διοίκησιν και προς τον κύριον έπαρχόν σας, ως πρόσωπον αυτής...».

Στις 29 Οκτωβρίου 1823 οι ταραχές στον Πύργο αναζωπυρώθηκαν με αιματη-
ρά αποτελέσματα¹³¹¹. Στις 6 Νοεμβρίου 1823 ο Υπουργός των Εσωτερικών Γρηγό-
ριος Δικαίος¹³¹² απευθύνθηκε στον Έπαρχο Πύργου Γαλάνη Κουμουνδουράκη και
τους Δημογέροντες της επαρχίας Πύργου και απαίτησε από τον Έπαρχο να εκτελεί
τις διαταγές τού Υπουργείου, τις οποίες κατά σύστημα άφηγε ανεκτέλεστες. Επέ-
μεινε δε στην αντικατάσταση ιδιαίτερα του πολιτάρχη καπ. Φλώρου με τον Γεώργιο
Γρίβα (Γριβογιώργο).

Ο Α. Λόντος¹³¹³ και ο Α. Ζαΐμης συνέστησαν εκείνο τον καιρό την Αχαϊκή Συμ-
μαχία και θέλησαν να μυήσουν σε αυτή και τον Γεώργιο Σισίνη της Ηλείας, η οποία
λόγω της ευφορίας της ήταν απαραίτητη για την τροφοδοσία των στρατευμάτων.
Επειδή αυτός δεν προσχώρησε στη συμμαχία τους, κατά τα τέλη του Φθινοπώρου
του 1823 κινήθηκαν με στρατιωτική δύναμη εναντίον του. Ο Σισίνης από τη Γα-
στούνη έσπευσε να επικαλεσθεί τη συνδρομή του Θ. Κολοκοτρώνη, ο οποίος βρι-
σκόταν τότε στην περιοχή της Καρύταινας¹³¹⁴ προκειμένου να συμβιβάσει τις οικο-
γένειες Δεληγιάννη και Πλαπούτα, που βρίσκονταν στα πρόθυρα εμφυλίου πολέ-
μου. Ο Θ. Κολοκοτρώνης με δύο χιλιάδες άνδρες πήγε σε βοήθεια του Σισίνη και
αναγκάστηκαν οι δύο άρχοντες της Αχαΐας να αναχωρήσουν.

Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹³¹⁵ ανέφερε ότι τότε παύθηκε χωρίς λόγο από τον
Θ. Κολοκοτρώνη: «...Εν ταυτώ ήλθεν ο Κ. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ήρπασε όλα τα

1310. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 24, δύο έγγραφα της 24 Σεπτεμβρίου 1823.

1311. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 26, δύο έγγραφα της 29 Οκτωβρίου 1823.

1312. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 27, έγγρ. της 6 Νοεμβρίου 1823.

1313. Θ. Κολοκοτρώνη, ό.π., σ. 139.

1314. Παλαιών Πατρών Γερμανός, ό.π., σ. 189. Εκτός του Θ. Κολοκοτρώνη πήγε στην Καρύταινα και ο Παλαιών Πατρών Γερμανός για να συμφιλιώσει τους αντιμαχόμενους.

1315. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 33, έγγρ. της 1 Ιουλίου 1824.

εθνικά της αυτής επαρχίας· έδιωξε και εμέ άνευ ύλης αιτίαν, ώστε εις όλα αυτά ας εξετάση η Διοίκησης το Υπουργείον των Εσωτερικών δια να βεβαιωθή. Ο δούλος σας εμποδίστην, εις το να τρέξω αμέσως προς την Διοίκησιν διά να παραστήσω τα δικάιά μου, ένεκεν των μεγάλων φροντίδων και ανησυχιών της· και έτι μάλλον εκρίνετο η επιμονή μου αναγκαία εις την Σπάρτην, παρά των λοιπών ευπάτριδων ως χρήσιμος η συναγωνισίς μου, κατά της αντιπατριωτικής ενεργείας· νυν δε ήκουσα, αυτή δι' εκδίκησιν της αδίκου εξώσεώς μου έστειλεν άλλον έπαρχον, ενώ οπου άζυλον (άζλι = καθαίρεση) δεν μ' έχει κάμει και εις ουδέν εγκληματικός νομίζομαι...».

Το Υπουργείο των Εσωτερικών¹³¹⁶ στις 9 Ιουλίου 1824 ζήτησε από το Υπουργείο των Οικονομικών να σταλούν θεωρημένες οι αποδείξεις τού Γαλάνη Κουμουνδουράκη, όταν αυτός ήταν έπαρχος Πύργου. Τελικά την ίδια ημέρα η Διοίκηση¹³¹⁷ ενέκρινε το λογαριασμό του, με τον οποίο ζητούσε 14.135 γρόσια για μισθούς επτά μηνών. Τότε στη Διοίκηση ήταν η κυβέρνηση του Γ. Κουντουριώτη και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, σαν οπαδός της φιλοκυβερνητικής παράταξης του Διονυσίου Μούρτζινου έτυχε ευνοϊκής μεταχείρισης.

Γιαννάκης Κουμουνδουράκης έπαρχος Μικρομάνης

Ο Γιαννάκης Κουμουνδουράκης από τον Κάμπο του Σταυροπηγίου (μετέπειτα δήμου Αβίας) ήταν αδελφός τού Παναγιώτμπε Κουμουνδουράκη (1798-1803) και είχε παντρευτεί την Πεντζεχρούλα, κόρη του Τζανέτμπε Κουτούφαρη¹³¹⁸. Η οικογένειά του είχε την υποστήριξη του Διονυσίου Μούρτζινου και βρισκόταν διαρκώς σε αντιπαράθεση με τη γειτονική οικογένεια Καπετανάκη.

Αρχικά ο Γιαννάκης Κουμουνδουράκης¹³¹⁹ υπηρέτησε ως αστυνόμος Νησί-ου (Μεσσήνης) και αργότερα, στις 27 Μαΐου 1823, τον επέλεξαν ως έπαρχο Κουτσουκμάνης (Μικρομάνης)¹³²⁰.

Από τα πρώτα προβλήματα τα οποία αντιμετώπισε ο Γιαννάκης Κουμουνδουράκης¹³²¹ ως έπαρχος Μικρομάνης ήταν η απείθεια των κατοίκων του χωρίου Κων-

1316. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 36, έγγρ. της 9 Ιουλίου 1824.

1317. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 35, έγγρ. 082 της 5 Ιουλίου 1824 και φάκ. 36, έγγρ. της 9 Ιουλίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 15, έγγραφα της 6 και 9 Ιουλίου 1824.

1318. Γ. Α ν α π λ ι ώ τ η, Τζανέτμπε Κουτήφαρης ο πρώτος μπέης της Μάνης, Ανάτυπο από το «Αρχείο» Μεσσηνίας, τεύχ. 28, Καλαμάτα 1957, σ. 20. Σ. Β. Κ ο υ γ έ α, Πελοποννησιακά, βιβλιοκρισία, 2(1957)453-4. Β. Π α τ ρ ι α ρ χ έ α, ό.π., σ. 577. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η οικογένεια Κουτήφαρη ή Κουτούφαρη, Λακωνικά Σπουδαί 14(1998)480.

1319. Για την κενωθείσα θέση του αστυνόμου Νησίου προτάθηκε από τον Πετρόμπε Μαυρομιχάλη ο Γιάννης Μπουρατίνο. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ, Υπ. Αστ., φάκ. 59, έγγρ. 040 της 27 Μαΐου 1823.

1320. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 11, έγγρ. 086 της 27 Μαΐου 1823. Την επομένη το Υπουργείο των Εσωτερικών απευθύνθηκε στους κατοίκους της Μικρομάνης και συνέστησε να δεχθούν ως έπαρχο τον Γιαννάκη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 11, έγγρ. 113 της 28 Μαΐου 1823.

1321. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 14, έγγρ. της 21 Ιουνίου 1823. Το Υπουργείο των Εσωτερικών έκανε

σταντίνοι, οι οποίοι δεν συγκεντρώνονταν να διανείμουν τον έρανο και να καταβάλλουν το μουκατά (εθνικές προσόδους). Με αναφορά του ενημέρωνε τον Υπουργό των Εσωτερικών Γρηγόριο Δικαίο ότι δεν του ήρθε εκτελεστική δύναμη, την οποία περίμενε να του στείλουν για να αντιμετωπίσει τα υπάρχοντα προβλήματα. Άλλο πρόβλημα της επαρχίας ήταν το οικονομικό¹³²², διότι δεν είχε να πληρώσει τους μισθούς των υπαλλήλων και πήρε 3.000 γρόσια από τους αγοραστές των εθνικών προσόδων (μουκατά), ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει αυτές τις ανάγκες. Για την ενέργειά του αυτή του έκανε παρατηρήσεις το Υπουργείο των Οικονομικών¹³²³.

Ο Γιαννάκης Κουμουνδουράκης στις 17 Ιουλίου 1823 κλήθηκε στη Φρουτζάλα να επιλύσει υπάρχουσα διαφορά και στα τέλη του μηνός υπέβαλε αναφορά στο Υπουργείο των Εσωτερικών¹³²⁴. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου ήταν με την παράταξη του Κουντουριώτη και του Μούρτζινου.

Στις 9 Απριλίου 1824, ενώ στη Μεσσηνία δεν είχε ακόμη αναδειχθεί νικητής των εμφυλίων συγκρούσεων, ανέφερε στη Διοίκηση ότι εργάστηκε για την παράταξη της¹³²⁵: «...κατορθώσαμεν εσχάτως αδυναμίαν και νέκρωσιν των αντιπατριωτικών κινημάτων, δια το οποίον και επέσυρα εις εαυτόν το μίσος των εν Τριπολιτζά...». Ζήτησε δε επαναδιορισμό στη θέση τού επάρχου¹³²⁶ και σημείωσε ότι: «...εις την πατρίδα μου Σπάρτην μάλιστα, όπου οργανίσας μετά των λοιπών την εναντίον των αντιπατριωτών εφορίαν, (το οποίον και παρέδωσε εις εμέ την εις αυτό προεδρίαν)...». Υπέρ του Γιαννάκη Κουμουνδουράκη ανέφερε και ο Αναγνωσταράς ότι εκτελεί τα χρέη του¹³²⁷.

Με αναφορά του της 26 Μαΐου 1824 προς τον Υπουργό των Εσωτερικών έκανε γνωστά τα επιτεύγματά του στη θέση τού επάρχου και την προς τον Μούρτζινο συγγένειά του, του οποίου ήταν θείος. Στις 14 Ιουνίου 1824 ανανεώθηκε η θητεία του¹³²⁸. Τέλος εγκρίθηκε ο λογαριασμός του, αλλά εν τω μεταξύ απεβίωσε και υπήρξαν προβλήματα, διότι ο λογαριασμός του περιείχε και την αμοιβή τού Πολιτάρχη¹³²⁹ η οποία θα έπρεπε να επιστραφεί.

γνωστό στον έπαρχο Μικρομάνης ότι έστειλε τον Κυριακούλη Κουτράκο-Μαυρομιχάλη στους Κωνσταντίνους για την υπόθεση του Παύλου Πασκουαλίνου. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 13, έγγραφα (976 και 977) της 19 Ιουνίου 1823. Προβλήματα είχε και με οικονομικά θέματα. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 14, έγγραφα της 22 και της 29 Ιουνίου 1823.

1322. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 241 και 249, έγγρ. 283 και 291 της 12 και 14 Ιουνίου 1823. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 8, έγγρ. της 17 Ιουνίου 1823.

1323. Α. Ε. Π., βιβλ. 14, σ. 70, έγγρ. 92 της 20 Ιουνίου 1823.

1324. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 17, έγγρ. 1417 της 17 Ιουλίου 1823 και ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 19, έγγρ. 084, 085 από τα τέλη Ιουλίου 1823.

1325. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 183 της 9 Απριλίου 1824.

1326. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 013 (649) της 16 Απριλίου 1824.

1327. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. (776) της 11 Μαΐου 1824.

1328. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 32, έγγρ. της 26 Μαΐου 1824 και φάκ. 33, έγγρ. της 14 Ιουνίου 1824.

1329. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 14, έγγραφα της 18 και της 19 Ιουνίου 1824 και ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 36,

Πανάγος Μαυρομιχάλης έπαρχος Γαστούνης

Ο Πανάγος Κ. Μαυρομιχάλης¹³³⁰ διορίστηκε έπαρχος Γαστούνης στις 9 Μαΐου 1823 και πήγε να αναλάβει τα καθήκοντά του μαζί με το νέο πολιτάρχη Στράτη Δημητράκο. Εκεί συνάντησε το Γεώργιο Σισίνη με μερικούς καπεταναίους οι οποίοι, όπως αναφέρεται σε επιστολή προς τον Παναγιώτη Γιατράκο, τους είπαν¹³³¹: «... ότι δέχονται εις το να έχωμεν τα υπουργήματά μας, ο ένας έπαρχος και ο άλλος πολιτάρχης, εις τον μουκατά (τη φοροείσπραξη) όμως να μην ανακατεύουμεθα, ότι τον θέλουν αυτοί...».

Στις 17 Μαΐου, την επομένη της άφιξης του Πανάγου Μαυρομιχάλη¹³³² στη Γαστούνη, έφθασε η πληροφορία ότι οι Τούρκοι της Πάτρας κινούνται απειλητικά προς νότον. Ο νέος έπαρχος Πανάγος Μαυρομιχάλης με μικρή στρατιωτική δύναμη οχυρώθηκε στη Μανωλάδα, αλλά δεν έφθασαν μέχρις εκεί οι εχθροί. Στις 18 Μαΐου ο Γραμματέας της επαρχίας Γεώργιος Καλαμογδάρτης¹³³³ ανέφερε στο Υπουργείο των Εσωτερικών:

«Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος

Προς το έξοχον Υπουργείον των Εσωτερικών

Προχθές ήλθομεν ενταύθα, και χθες μία οδυνηρά είδησις, ότι πλήθη Τούρκων εκ της Πάτρας πλησιάζουν εδώ, έκαμε τους πολίτας και εγχωρίους να καταφύγουν εις τα παράλια και άλλοι εις τα όρη, και εκ τούτου μία ακαταστασία σχεδόν ωσάν εκείνη του Άργους (εννοεί επί ειβολής του Δράμαλη). Ο δε κύριος έπαρχος με την ολίγην εκτελεστικήν του δύναμιν, εμψυχώνοντας και μερικούς των κατοίκων ταύτης της πόλεως και χωρίων και επί της κεφαλής αυτών, εκστράτευσε εναντίον αυτών των Τουρκών, καταντήσας να τοποθετηθή εις την Μανωλάδα. Οι δε Τούρκοι κατακαίο-

έγγραφα 013 και 014 της 26 Οκτωβρίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 47, έγγρ. 124 της 29 Οκτωβρίου 1824. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 32, έγγρ. 28 και φάκ. 33, έγγραφα 102, 103, 105 από τα τέλη Οκτωβρίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 48, έγγρ. 034 της 10 Ιανουαρίου 1825, φάκ. 49, έγγρ. 042 της 16 Ιανουαρίου 1825 και φάκ. 50, έγγρ. 125 της 24 Ιανουαρίου 1825.

1330. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 23 και 439 και βιβλ. 10, σ. 59. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 9, έγγρ. 019 της 9 Μαΐου 1823. Ο Πανάγος Μαυρομιχάλης ήταν ανιψιός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και αναφέρεται ως κάτοικος Κάμπου Αβίας. Μίμη Φερέτο, σημειώματα στην εφημερίδα Καλαμάτας «Μεσσηνιακός Λόγος», αριθ. φύλλ. 555 της 26 Οκτωβρίου 2000 και αριθ. φύλλ. 558 της 23 Νοεμβρίου 2000, σ. 2.

1331. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 291 της 20 Μαΐου 1823. Α. Φωτόπουλο, ό.π., τόμ. Β', σ. 100, αριθ. 344 (329), παράγρ. 13 και σ. 88, αριθ. 315 (291).

1332. Κ. Λ. Κοτσώνη, *Επιδρομαί Τούρκων από Πάτρα στην Ηλεία και το στρατόπεδο Γαστούνης (1823-1824)*, Πρακτικά Β' Τοπικού Συνεδρίου Ηλειακών Σπουδών, Αμαλιάδα 1987, Αθήνα 1989, σ. 166-8. Για τον Πανάγο Κ. Μαυρομιχάλη αναφέρεται ότι χορήγησε πιστοποιητικό (ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 30, έγγρ. της 7 Αυγούστου 1825) στον Ηλία Μιχαλακάκη-Μιχαλακέα από τους Δολούς, ότι τον Ιούλιο του 1825 ήταν αρχηγός σώματος υπό τις διαταγές του στον Προφήτη Ηλία και στα Φρουτζαλοκάμαρα (Θουρία). Ένα άλλο πιστοποιητικό που χορήγησε για δύο Κορωνάιους το 1827, οι οποίοι υπηρέτησαν υπό τις διαταγές του, βρίσκεται στα Α. Χ. Ε. Β. Ε., στο φάκ. Παντελή Αναστασίου.

1333. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., Υπ. Εσωτ., φάκ. 51, έγγρ. της 18 Μαΐου 1823.

ντες το Μετόχι Σπηλαίου και το χωρίον Ριόλον, ευρίσκονται εκεί μην ημπορώντας να προχωρήσουν περαιτέρω διά της ειρημένης αντιστάσεως. Πόσον λοιπόν ωφέλησε η παρουσία του Επάρχου εις αυτήν την περίστασιν εισίν απαραδειγμάτιστον. Ο δε δούλος σας μετά του αρχιδιάκονος κυρίου Ιωακείμ¹³³⁴ ευρισκόμεθα εις την φροντίδα των αναγκαίων αυτού του στρατού. Ανάγκη όμως να προφθάσουν όσον τάχος στρατεύματα απ' αυτόσε εις τα χώματα των Πατρών. Και με όλον το βαθύτατον σέβας μένω... Γ. Καλαμογάρτης».

Ο Υπουργός των εσωτερικών Γρηγόριος Δικαίος, στις 7 Ιουνίου 1823, του έγγραψε τα ακόλουθα¹³³⁵: «...γνωστός γενόμενος ο καλός τρόπος σου, με τον οποίον προσενηχθείς καθησυχάσας τα της επαρχίας πράγματα, εξωμαλίσας τας ανωμαλίας, ενέπνευσας εις όλους το προς την Σεβαστήν Διοίκησιν χρεωστούμενον σέβας και άρχισες να βάλλης εις πράξιν τα χρέη σου και τας διαταγάς της Διοικήσεως, και δεν είναι αμφιβολία ότι και εις το εξής με τον ίδιον αγαθόν τρόπον, με τον αυτόν ζήλον και με την ίσην φιλοτιμίαν θέλης εξακολουθής τας πατριωτικές πράξεις σου...».

Στις 11 Ιουλίου ο Υπουργός των εσωτερικών Γρηγόριος Δικαίος¹³³⁶ επαίνεσε τον Πανάγο Μαυρομιχάλη, διότι διενήργησε την εκλογή των παραστατών για την Εθνοσυνέλευση και για την αποτελεσματική καταπολέμηση του λαθρεμπορίου με τους εχθρούς (πολιορκημένους στην Πάτρα;). Του ζήτησε ακόμη να επιμεληθεί του εράνου, για τον οποίο τον προέτρεψε να δείξει δραστηριότητα. Στα τέλη Ιουλίου ο Πανάγος Μαυρομιχάλης υπέβαλε αναφορά¹³³⁷.

Συνάντησε δυσκολίες στη συλλογή του εράνου και αποφασίστηκε να δοθούν από τη δεύτερη δόση του ενοικίου των εθνικών προσόδων της Γαστούνης, για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του στόλου¹³³⁸.

Στις 20 Ιουλίου 1823 έστειλε στο Βουλευτικό το λογαριασμό¹³³⁹ από την ενοίκιαση των εθνικών προσόδων (μουκατά), ανερχόμενο στο ποσόν των 87.790 γροσίων. Στα έξοδα περιλαμβάνονται 24.310 γρόσια, τα οποία έδωσε κατόπιν διαταγής στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη και άλλα 10.000 για τη συναλλαγματική (πόλι-

1334. Ο αρχιδιάκονος Ιωακείμ Κωνσταντάς ήταν γραμματέας του Γεωργίου Σισίνη και το 1826 βρισκόταν στην Καρδαμύλη μαζί με τον Ιάκωβο Κορνήλιο και από την Εφορεία της Σπάρτης τους είχε ανατεθεί η επικοινωνία με τους Ζακυνθίους και λοιπούς φιλογενείς του εξωτερικού για να λαμβάνουν βοήθημα.

1335. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 12, έγγρ. της 7 Ιουνίου 1823.

1336. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 16, έγγρ. της 11 Ιουλίου 1823.

1337. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 19, έγγρ. 078.

1338. Γ Α Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 10, έγγρ. της 17 Αυγούστου 1823. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 21, έγγρ. της 17 Αυγούστου 1823.

1339. Α. Ε. Π., βιβλ. 12, σ. 148. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης βρισκόταν στη Γαστούνη και στις 27 Σεπτεμβρίου 1823 έγγραψε στον Πετρόμπεη ότι πολιορκήθηκε το Μεσολόγγι από ξηρά και θάλασσα και να στείλουν πλοία. Α. Ε. Π., βιβλ. 9, σ. 275.

τζα) του Μπεηζαδέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, τα οποία χορήγησε με διαταγή του Πετρόμπεη, ο οποίος ήταν τότε πρόεδρος του Εκτελεστικού.

Τον Αύγουστο του 1823 ο φροντιστής Ιωάννης Σισίνης διέκοψε τη διανομή ταινίου στους στρατιώτες του Παναγιώτη Γιατράκου και ο έπαρχος Πανάγος Μαυρομιχάλης¹³⁴⁰ με δικά του έξοδα εξοικονομούσε τα σιτηρέσια, σε όσους από τους στρατιώτες του έμεναν στη Γαστούνη.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1823 ο Ιωάννης Σισίνης¹³⁴¹ κ.ά. ενοικιαστές των εθνικών προσόδων κατηγόρησαν τον Πανάγο Μαυρομιχάλη για παράνομες ενέργειες στη διαχείριση των χρημάτων, επειδή δεν δεχόταν να ελέγξουν τα έσοδα και έξοδα, προφασιζόμενος ότι αυτόν έχει η Κυβέρνηση για νοικοκύρη.

Από τον έπαρχο Γαστούνης ζήτησαν, στις 13 Σεπτεμβρίου 1823, να στείλει στο Μεσολόγγι δέκα χιλιάδες κοιλά σιτάρι, αλλά λόγω των ταραχών αδυνατούσε να εκτελέσει τη διαταγή αυτή¹³⁴².

Στις 18 Σεπτεμβρίου ο παραστάτης του Πύργου Λύσανδρος Βιλαέτης¹³⁴³ ανέφερε γεγονότα της επαρχίας του στη Βουλή: «...ότι μερικοί έχοντες συμμαχικήν βοήθειαν εκ Γαστούνης συνέλαβον και εφυλάκωσαν τον έπαρχον ταύτης της επαρχίας, εις τον οποίον έκαμον και άλλας πολλές περιφρονήσεις...».

Ο έπαρχος¹³⁴⁴ της Γαστούνης, στις 20 Σεπτεμβρίου 1823, ανέφερε στο Υπουργείο των Εσωτερικών τα ακόλουθα: «...η απείθεια επιπολάζει εις αυτήν την επαρχίαν, μη θέλοντες να δώσουν τελείως από την δευτέραν δόσιν του ενοικίου (των εθνικών προσόδων)...».

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹³⁴⁵ στις 25 Σεπτεμβρίου κατηγόρησε στο Βουλευτικό Σώμα το Γεώργιο και Ιωάννη Σισίνη και τον έπαρχο Πανάγο Μαυρομιχάλη, ως υπεύθυνους για τη διάλυση της πολιορκίας της Πάτρας και έγραψε ότι: «...αισχροκερδούντες, μετεχειρίσθησαν τα υπουργήματά των μάλλον προς απόβλεψιν του ιδίου ιντερέσου (συμφέροντος) των, παρά την ολικήν ωφέλειαν του Έθνους...».

Στις 20 Δεκεμβρίου 1823 ο Ανδρέας Λόντος¹³⁴⁶ υπέβαλε αναφορά στο Βουλευτικό, δικαιολογώντας την παρουσία του στην περιοχή της Γαστούνης. Παράλληλα κατηγόρησε το Γεώργιο Σισίνη, τον οποίο αποκαλούσε «*βασιλίσκο της Ήλιδος*» και τον έπαρχο Γαστούνης, που ήταν «ο *Καπιτανάκης Παναγάκης Μαυρομιχαλάκης*», ότι δεν θα έδιναν τρόφιμα για το στρατό.

1340. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 334 της 18 Αυγούστου 1823. Αθ. Φω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 113, αριθ. 358 (334)..

1341. Α. Ε. Π., βιβλ. 12, σ. 160.

1342. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 23, έγγρ. 058 της 13 Σεπτεμβρίου 1823 και φάκ. 24, έγγρ. της 27 Σεπτεμβρίου 1823.

1343. Α. Ε. Π., βιβλ. 9, σ. 271.

1344. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 24, έγγρ. της 20 Σεπτεμβρίου 1823.

1345. Α. Ε. Π., βιβλ. 9, σ. 274-5.

1346. Α. Ε. Π., βιβλ. 9, σ. 353 κ.ε. Στην επιστολή του, γραμμένη στα πρόθυρα των εμφυλίων συγκρούσεων, καταφέρεται και κατά του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη, ο οποίος βρισκόταν στη Γαστούνη.

Ο Πανάγος Μαυρομιχάλης με την αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας έφυγε από τη Γαστούνη¹³⁴⁷. Έμεινε όμως μια αγωγή που του έκανε ο Παναγιώτης Περουντζής, για την οποία επίτροπός του ορίστηκε ο θείος του Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹³⁴⁸.

Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης έπαρχος Αρκαδίας

Ο Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης¹³⁴⁹, εξάδελφος του Πετρόμπεη, την 1^η Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό ως Έπαρχος Αρκαδίας (περιοχή Κυπαρισσίας) και στις 4 Μαΐου διορίστηκε στη θέση αυτή από το Βουλευτικό.

Επειδή όμως ο Έπαρχος δεν έγινε δεκτός από τους κατοίκους, στις 21 Μαΐου 1823 διατάχθηκε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης¹³⁵⁰ να στρατολογήσει 300 Μανιάτες και με τη συνεργασία του επάρχου Πιέρου Πατριαρχέα και του αρχηγού των όπλων Αρκαδίας καπ. Παπατζώρη, να επιστατήσουν της εκεί ευταξίας και της συλλογής των εθνικών εισοδημάτων. Αφού θα ησύχαζε το εσωτερικό της Αρκαδίας θα στρατοολογούσε τους Αρκαδίους με αρχηγό τον Παπατζώρη και η Διοίκηση θα τους όριζε τον τόπο που θα πήγαιναν.

Σε αναφορά του από την Καλαμάτα ο Πιέρος Πατριαρχέας¹³⁵¹ έκανε γνωστό στην Υπερτάτη Διοίκηση ότι στις 19 Ιουνίου πήγε στα Φιλιατρά με 80 στρατιώτες, για να αναλάβει τα καθήκοντα του επάρχου, αλλά βγήκαν χίλιοι κάτοικοι και δεν τον δέχθηκαν. Πρόσθεσε δε: «...Τέλος βλέποντας το πράγμα εις το επάπειρον και κοντά όπου ήθελον να γένουν εν τω μεταξύ μας πάμπολα φονικά ήθελε χαλάσει και αφανισθή εξ ολοκλήρου και το χωρίον Φιλιατρά, επροτίμησα την ατιμίαν μου και ανεχώρησα... Εγώ ότι είμαι σκοτωμένος δια την ατιμίαν οπού μου επροξένησαν, το συμπεραίνετε...».

Αντίγραφο της αναφοράς αυτής έστειλε την ίδια ημέρα και στον Υπουργό των Εσωτερικών Γρηγόριο Δικαίο¹³⁵², σημειώνοντας ακόμη: «...Εάν και διά το ήσυχον και κοινόν συμφέρον επρόβλεψα την ατιμίαν μου και ανεχώρησα από τα Φιλιατρά, πρετεντέρω (αξιώ, απαιτώ) όμως το επαρχιλίκι της Αρκαδίας διά να μη μου αφαιρεθή, αλλά εφοδιάζοντάς με η Υπερτάτη Διοίκησις με όλας τας αναγκαίας διαταγάς να κινήσω διά την αυτήν επαρχίαν...».

1347. Αντικαταστάτης του διορίστηκε ο Ανδρέας Καλαμογδάρτης. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 34, έγγρ. της 28 Ιουνίου 1824.

1348. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Αστ., φάκ. 60, έγγρ. 162 της 6 Νοεμβρίου 1824. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 33, έγγρ. 48 από τα τέλη Οκτωβρίου 1824.

1349. Α. Ε. Π., βιβλ. 10, σ. 47 και βιβλ. 2, σσ. 11 και 434. Κ. Λ. Κ ο τ σ ώ ν η, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)436 και 470-2.

1350. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγραφα 054 και 055 της 21 και 22 Μαΐου 1823. Κ. Λ. Κ ο τ σ ώ ν η, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης (1793-1873), Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)436.

1351. Α. Ε. Π., βιβλ. 11, σ. 51-2.

1352. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 283, έγγρ. 337 της 19 Ιουλίου 1823.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1823 ο Πιέρος Πατριαρχέας¹³⁵³ ανέφερε στο Υπουργείο των εσωτερικών ότι δεν είχε γίνει δεκτός στην Αρκαδία και αποχώρησε από εκεί για να αποφύγει επεισόδια. Ειδοποίησε τη Διοίκηση, αλλά δεν έλαβε απάντηση και στη συνέχεια αρρώστησε μέχρι της υποβολής της νέας αναφοράς του. Τώρα ρωτούσε τί θα έπρεπε να κάνει: «...ήδη δε αναλαβών ήλθον εις Καλαμάταν, με τους ιδίους ανθρώπους τους διορισθέντας μοι εκ της Διοικήσεως, και αναφέρομαι τελευταίον προς το έξοχον υπουργείον αναμένων απόκρισιν περί ταύτης της υποθέσεως και τας επιταγάς της αυτής προς την επαρχίαν της Αρκαδίας να με δεχθώσι, ή να με γράψει το τί μέλλω να κάμω.- Ανίσως όμως η διοικήσις ή κρίνει διαφορετικώτερα, ή αποφασίση να μείνω από αυτήν την προσδιορισθείσαν μοι επαρχία, τότε παρακαλώ να μην ήθελε μ' αδικήση, επειδή έκτοτε έως σήμερον έχω εις τους ανθρώπους μου εξοδευμένα, ή έτερα, περί τα γρόσια δέκα χιλιάδες. Διά τούτο περιμένω με ανυπομονησίαν απόκρισίν της, ίνα ιδω τί μέλλω να κάμω, ή αν πρέπει να τραβιχθώ εις την οικίαν μου και να θεωρήσω μερικώς την δουλειά μου και πραγματά μου...». Την επομένη το Υπουργείο των Εσωτερικών απευθύνθηκε στο Εκτελεστικό, προκειμένου να εγκριθεί δαπάνη 10.000 γροσίων για τον πρώην έπαρχο Αρκαδίας Πιέρο Πατριαρχέα.

Φαίνεται ότι ο Πιέρος Πατριαρχέας αντικαταστάθηκε από άλλον έπαρχο, ο οποίος θα έγινε δεκτός, διότι το Υπουργείο των Εσωτερικών στις 9 Νοεμβρίου 1823 απευθύνθηκε στον έπαρχο Αρκαδίας και του ζήτησε να εξετάσει την υπόθεση του χιλιάρχου Λυμπεροπούλου σχετικά με την ιδιοκτησία ελαιοδένδρων¹³⁵⁴.

Στις 11 Ιουλίου 1824 υπολογίστηκαν οι πρόσοδοι της επαρχίας Αρκαδίας σε 80.000 γρ. και από αυτά αποφασίστηκε να δοθούν 15.000 γρ. στον έπαρχο¹³⁵⁵.

Αργότερα ο Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης από 1 Δεκεμβρίου 1824 μέχρι 15 Ιανουαρίου 1825 άσκησε καθήκοντα πολιτάρχου Καλαμάτας και πληρώθηκε από τους δημογέροντες της πόλης με 1.425 γρόσια¹³⁵⁶.

Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης έπαρχος Κραβάρων και Βενέτικου

Στις 10 Μαΐου 1823 το Βουλευτικό εξέλεξε τον Ηλία Χρυσοσπάθη¹³⁵⁷ ως έπαρχο στο Κραβάρι και Βενέτικο (περιοχή Ναυπάκτου) αντί του Γερασίμου Κομποθέκλα, τον οποίο είχε προβάλει το Εκτελεστικό. Στις 2 Ιουνίου το Βουλευτικό πληροφορήθηκε από φήμη, ότι δεν δέχθηκε να αναλάβει εκεί υπηρεσία και κατόπιν αυτού, στις 6 Ιουνίου του ίδιου έτους, κάλεσε το Εκτελεστικό να προτείνει άλλον για τη θέση αυτή. Το Εκτελεστικό αντί του Ηλία Χρυσοσπάθη πρότεινε τον Παναγιώτη Δαγκλίη.

1353. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγραφα της 4 Σεπτεμβρίου 1823 και άλλο της 5 Σεπτεμβρίου.

1354. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 27, έγγρ. της 9 Νοεμβρίου 1823.

1355. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 15, έγγρ. της 11 Ιουλίου 1824. Τα έξοδά του ως επάρχου πληρώθηκαν πολύ αργότερα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, έγγρ. 143 της 20 Ιανουαρίου 1825.

1356. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 62, έγγρ. 005 της 17 Ιανουαρίου 1825. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 54, έγγρ. της 14 Φεβρουαρίου 1825.

1357. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ, 26, 56 και 62 και βιβλ. 10, σ. 106..

Ο Κυριακούλης Κουτράκος-Μαυρομιχάλης πολιτάρχης Νησίου

Οι κάτοικοι του Νησίου¹³⁵⁸ (Μεσσήνης) ζήτησαν στις 4 Ιουνίου 1823 να εκλεγεί πολιτάρχης τους ο Κυριακούλης Κουτράκος-Μαυρομιχάλης και στις 7 του ιδίου ανέλαβε τα καθήκοντά του.

Στους Κωνσταντίνους της επαρχίας Μικρομάνης (Κουτζούκμάνης) άρπαξαν ορισμένα πράγματα από τον Παύλο Πασκουαλίνο και το Εκτελεστικό στις 13 Ιουνίου 1823 διόρισε τον Κυριακούλη Κουτράκο¹³⁵⁹ να πάει εκεί, για να συλλάβει τους δράστες και να επιστρέψει τα αρπαγένητα πράγματα στον ιδιοκτήτη τους.

Στις 19 Ιουνίου οι κάτοικοι του Νησίου¹³⁶⁰ (Μεσσήνης) ζήτησαν από το Υπουργείο των Εσωτερικών για έπαρχό τους τον Κυριακούλη Κουτράκο-Μαυρομιχάλη, έγραψαν δε: «...όταν ούτος ψηφισθή έπαρχος της επαρχίας μας θέλει φυλάττεται η ευταξία εναντίον απάσης καταχρήσεως και ημείς θέλει απολαμβάνομεν την ησυχίαν...».

Από τα πρακτικά του Βουλευτικού¹³⁶¹ της 30 Ιουνίου 1823 φαίνεται ότι το Υπουργείο των Εσωτερικών διαβίβασε την αναφορά των κατοίκων του Νησίου στο Βουλευτικό το οποίο αποφάσισε τα ακόλουθα: «...Ανεγνώσθη έγγραφον του Υπουργείου των Εσωτερικών υπ' αριθ. 1120, ομού με αντίγραφον αναφοράς των επαρχιωτών Νησίου προβάλλοντος εις έπαρχον τούτου τον κ. Κυριακούλην Κουτράκον. Το Βουλευτικόν όμως, επειδή δεν γνωρίζει ούτε ενός, ούτε όλων των υπουργών δικαίωμα να εγκρίνουν έπαρχον, ειμή μόνον των δύο σωμάτων της Διοικήσεως, να σταλή η αναφορά των επαρχιωτών εις το Βουλευτικόν Σώμα ίνα την θεωρήση και, αν εγκρίνη, εισακούεται μετά του Εκτελεστικού· διό εγένετο διαταγή προς το Υπουργείον των Εσωτερικών υπ' αριθ. 186».

Στις 10 Ιουλίου 1823 ο Κυριακούλης Κουτράκος¹³⁶² παραιτήθηκε και ανεχώρησε με την εκτελεστική του δύναμη από το Νησί, διότι δεν του αρκούσαν τα χρήματα και επειδή του περιόρισαν τον αριθμό των ανδρών της δύναμής του.

Σε αναφορά των κατοίκων Νησίου προς το συμβούλιο των Υπουργών, της 13 Ιουλίου 1823, αναφέρονται τα ακόλουθα¹³⁶³: «...Είναι σχεδόν δέκα μήνες μη υποφέροντες τα δεινά οπού ετραβούσαμεν, εσυστήσαμεν πολιτάρχην τον δικαιοτάτον καπητάν Κυριακούλη Κουτράκον, και του οποίου εμετρούσαμεν τον καθέκαστον μήνα προς γρόσια δύο χιλιάδας, Ν^ο 2.000. και τούτο όχι μόνον του Νησίου

1358. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 12, έγγραφα της 4 και 7 Ιουνίου 1823 και φάκ. 13, έγγρ. της 19 Ιουνίου 1823.

1359. Α. Ε. Π., βιβλ. 10, σ. 144.

1360. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 285-6, έγγρ. 241 της 19 Ιουνίου 1823.

1361. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σ. 98.

1362. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 18, έγγρ. της 22 Ιουλίου 1823. Η παραίτησή του φαίνεται από έγγραφο του επάρχου Νησίου προς τη Διοίκηση.

1363. ΓΑ Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 86 της 13 Ιουλίου 1823.

εχρησίμευσε, αλλά εβάστηξε περισσότεραν ευταξίαν και διαφέντευσιν των πλησιοχωρίων, και πολλών ετέρων ανθρώπων και μ' όλα ταύτα αι μερικά καταχρήσεις και υπέρογκα ζημιά δεν έλλειψαν εξ αρχής και μετά ταύτα και άχρι της σήμερον να γίνονται, αι οποίαι είναι απαραδειγμάτισται...».

Μανιάτες αξιωματικοί το 1823

Οι πρώτοι βαθμοί, που απονεμήθηκαν από τους εκπροσώπους της Φιλικής Εταιρείας, θεωρήθηκαν παρωχημένοι. Το ίδιο ίσχυε και με τους βαθμούς που απένειμε η Πελοποννησιακή Γερουσία στο δεύτερο έτος της επανάστασης μετά την Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου οι οποίοι ήταν επίσης περιορισμένοι. Μετά τη Β' Εθνοσυνέλευση στο Άστρος της Κυνουρίας δόθηκαν και πάλι ολιγάριθμοι στρατιωτικοί βαθμοί¹³⁶⁴, στις 10-11 Ιουνίου 1823, από την ενιαία διοίκηση της επαναστατημένης χώρας, την οποία εκπροσωπούσαν το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό¹³⁶⁵. Οι στρατιωτικοί βαθμοί ήταν οι επόμενοι: Στρατηγού, αντιστρατήγου, χιλιάρχου, υποχιλιάρχου, ταξίαρχου, εκατοντάρχου, πεντηκοντάρχου, εικοσιπεντάρχου, δεκάρχου. Ακόμη διορίζονταν ιατροί (εσωτερικής παθολογίας), χειρουργοί (τραύματα, κατάγματα), φροντιστές, υπασπιστές, γραμματικοί και ιερείς.

Στις 10 Ιουνίου 1823 απονεμήθηκε ο βαθμός¹³⁶⁶ του στρατηγού στον Αντώνιο Μαυρομιχάλη¹³⁶⁷ από την Αρεόπολη, στον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη¹³⁶⁸ από τη Ζαρνάτα και στον Παναγιώτη Κοσονάκο-Φωκά¹³⁶⁹ από την Καρυούπολη. Την ίδια ημέρα ακολούθησαν και άλλες απονομές.

1364. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 511.

1365. Α. Ε. Π., βιβλ. 3, σ. 37-8.

1366. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 69-70 και 475 και βιβλ. 10, σ. 126-7.

1367. Τη βιογραφία του δημοσίευσε ο Κ. Λ. Κοτσώνης, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)436.

1368. Η οικογένεια Κουμουνδουράκη ευνοήθηκε πολύ το 1823 από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, παρά το γεγονός ότι ήταν προσκολλημένη στην παράταξη του Μούρτζινου, με τον οποίο τους ένωναν συγγενικοί δεσμοί. Εκτός από τη στρατηγία που δόθηκε στον Αθανασούλη, διορίστηκαν ως έπαρχοι ο Γιαννάκης στη Μικρομάνη και ο Γαλάνης στον Πύργο. Οι σχέσεις Μαυρομιχαλαίων και Κουμουνδουράκηδων είχαν διακοπεί μετά το φόνο του Θεόδωρου Κουμουνδουράκη από τον Μπεηζαντέ Ηλία Μαυρομιχάλη. Στ. Καρανάκη, Η Μάνη στη δεύτερη τουρκοκρατία 1715-1821, σ. 464. Ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του 1829 και πέθανε στο Άργος το επόμενο έτος. Απ. Δασκαλάκη, Κείμενα κλπ. ό.π., τόμ. Α', σ. 200.

1369. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε πάλι σε στρατηγό. Μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως ταγματάρχης της Βασιλικής Φάλαγγος. Στ. Καρανάκη, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 259. Στο στρατό κατατάχθηκε ως υπολοχαγός και την ίδια ημέρα έγινε λοχαγός. ΦΕΚ, αριθ. 26 της 10/6/36, σ. 111 και 115. Τέθηκε στην προικοδοτούμενη φάλαγγα ως ταγματάρχης. ΦΕΚ, Παράρτ. φ. 29 της 5 Αυγούστου 1844, σ. 136. Με το ΦΕΚ, αριθ. 14 της 27/5/44, σ. 68 προάγεται σε αντισυνταγματάρχη. Με το ΦΕΚ, αριθ. 35 της 16/12/48, σ. 174 τέθηκε στην ενεργό φάλαγγα.

Το βαθμό του αντιστρατήγου πήραν: Πιέρος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης¹³⁷⁰ από την Αρεόπολη, Γεώργιος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης¹³⁷¹ από το Γύθειο, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης¹³⁷² από την Αρεόπολη και Ηλίας Σαλαφατίνος¹³⁷³ από το Οίτυλο.

Χιλιάρχοι έγιναν: Ιωάννης Γιαννουλέας¹³⁷⁴ από τη Σελίνιτσα, Παναγιώτης Γιαννέας-Καπετανάκης¹³⁷⁵ από το Αλμυρό, Ιωάννης Κατσανός¹³⁷⁶ από την Καρέα, Μαυ-

1370. Στις 20 Μαΐου 1825 έπεσε στο Μανιάκι.

1371. Κατατάχθηκε ως λοχαγός στη Βασιλική Φάλαγγα. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 225. Με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 13/2/42, σ. 23, διορίστηκε πραγματικός λοχαγός. Με το Φ Ε Κ, της 5 Αυγούστου 1844, παράρτ. του φ. 29, σ. 136, τέθηκε στην τάξη των προικοδοτουμένων.

1372. Κατατάχθηκε ως αντισυνταγματάρχης της Βασιλικής Φάλαγγος. Φ Ε Κ, αριθ. 30 της 26/7/38, σ. 152 και Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 159. Με το Φ Ε Κ, αριθ. 26 της 10/6/36, σ. 107, κατατάχθηκε στο στρατό ως λοχαγός β' τάξεως. Λοχαγός α' τάξεως έγινε με το Φ Ε Κ, αριθ. 20 της 30/5/37 σ. 88 και ως ταγματάρχης τιμήθηκε με το χρυσό παράσημο του τάγματος των Ιπποτών του Σωτήρος, Φ Ε Κ, αριθ. 20 της 30/5/37, σ. 126, Φ Ε Κ, αριθ. 31 της 18/9/37, σ. 126 και Φ Ε Κ, αριθ. 3 της 1/2/38, σ. 10. Προβιβάστηκε σε αντισυνταγματάρχη του στρατού με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 27/2/39, σ. 16. Τοποθετήθηκε διοικητής της τετάρτης τετραρχίας με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 5/10/39, σ. 94. Αυξήθηκε ο μηνιαίος μισθός του σε 250 δρχ. με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 16/10/40, σ. 91. Επαινήθηκε με το Φ Ε Κ, αριθ. 3 της 13/2/41, σ. 14. Έγινε συνταγματάρχης με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 13/2/42, σ. 23. Υπέγραψε το πρώτο σύνταγμα του Βασιλείου της Ελλάδος ως πληρεξούσιος Μαΐνης, Φ Ε Κ, αριθ. 5 της 18/3/44, σ. 23 και διορίστηκε γερούσιαστής με το Φ Ε Κ, αριθ. 10 της 21/3/61, σ. 70-71.

1373. Κατατάχθηκε ως ταγματάρχης της Βασιλικής φάλαγγος, Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ. ό.π., σ. 160. Αρχισε να μισθοδοτείται με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 5/10/39, σ. 93. Του απονεμήθηκε ο αργυρός σταυρός του Σωτήρος με το Φ Ε Κ, αριθ. 33 της 10/11/44, σ. 165. Προβιβάστηκε στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη με το Φ Ε Κ, αριθ. 14 της 27/5/45, σ. 68 και του χορηγήθηκε γραμματίο προικοδοτουμένων με 8.640 δρχ με το Φ Ε Κ, αριθ. 33 της 9/8/61, σ. 204

1374. Κατατάχθηκε στη Βασιλική Φάλαγγα ως λοχαγός. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ. ό.π., σ. 127. Τέθηκε σε ενεργό υπηρεσία του στρατού με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 5/10/39, σ. 94. Επαινήθηκε με το Φ Ε Κ, αριθ. 3, της 13/2/41, σ. 14. Διορίστηκε πραγματικός λοχαγός με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 13/2/42, σ. 23 και τέθηκε στην τάξη των προικοδοτουμένων με το Φ Ε Κ, αριθ. 23 της 21/7/43, σ. 113-4.

1375. Κατατάχθηκε στη Βασιλική φάλαγγα ως ταγματάρχης. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ. ό.π., σ. 72. Τοποθετήθηκε στο στρατό ως υπολοχαγός και αμέσως έγινε λοχαγός με το Φ Ε Κ, αριθ. 20 της 30/5/37, σ. 84 και 88. Μετατέθηκε με τα Φ Ε Κ, αριθ. 30 της 26/7/38, σ. 150 και αριθ. 4 της 27/2/39, σ. 18. Τέθηκε εκτός υπηρεσίας με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 27/2/39, σ. 24. Επαινήθηκε με το Φ Ε Κ, αριθ. 3 της 13/2/41, σ. 14. Τέθηκε εκ νέου σε ενέγεια και προβιβάστηκε σε ταγματάρχη με το Φ Ε Κ, αριθ. 4 της 13/2/42, σ. 25. Υπέγραψε το πρώτο σύνταγμα του Βασιλείου της Ελλάδος ως πληρεξούσιος Σταυροπηγίου, Φ Ε Κ, αριθ. 5 της 18/3/44, σ. 23. Προβιβάστηκε σε αντισυνταγματάρχη με το Φ Ε Κ, αριθ. 14 της 27/5/45, σ. 68. Διορίστηκε Δήμαρχος Αβίας με το Φ Ε Κ, αριθ. 17 της 10/6/54, σ. 91β και πέθανε το επόμενο έτος. Γ Α ν α π λ ι ώ τ η, Κουτηφαραίοι-Καπετανάκηδες, ό.π., σ. 60.

1376. Κατατάχθηκε ως λοχαγός στη Βασιλική Φάλαγγα, Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 160. Κατατάχθηκε στο στρατό ως υπολοχαγός της 11 τετραρχίας με το Φ Ε Κ, αριθ. 26 της 10/6/36, σ. 108. Φαίνεται ότι υπηρετούσε και προηγουμένως, διότι το Μάρτιο του 1836 του απονεμήθηκε το αργυρό αριστείο του αγώνα, ενώ υπηρετούσε ως υπολοχαγός της 11^{ης} τετραρχίας. Γ Α Κ, Αριστεία, φάκ. 2, έγγρ. 094.

ροειδής Μαντσάκος¹³⁷⁷ από τον Πασσαβά, Βασίλειος Πολιτάκος¹³⁷⁸ από την Τσεροβά, Δημήτριος Πουλικάκος¹³⁷⁹ από την Βάμβακα, Παύλος Στεφανάκος¹³⁸⁰ από το Γύθειο και Γιάννης Στρατάκος¹³⁸¹ από τη Χειμάρρα του Κολοκυνθίου.

Με το βαθμό του υποχιλιάρχου τιμήθηκαν: Αθανάσιος Καρύγιαννης¹³⁸² από τη Γιάννιτσα, Ευστράτιος Κουτράκος από την Αρεόπολη και Κωνσταντίνος Ροδιτάκος-Μαυρομιχάλης από την Αρεόπολη.

Το 1823, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι στρατιωτικοί βαθμοί απονέμονταν με φειδώ. Το 1824 έγινε κατάχρηση και απονεμήθηκαν εκατοντάδες βαθμοί με σκοπό την προσέλευση πολιτικών φίλων.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης και το κίνημα της Σιλίμνας

Στις 18 Μαΐου 1823, με πρωτοβουλία του Θεόδωρου Νέγρη, ο οποίος είχε αποκλειστεί από τα κυβερνητικά αξιώματα, η ομάδα των στρατιωτικών του Θ. Κολοκοτρώνη έκανε χωριστικό κίνημα και από την Τρίπολη εγκαταστάθηκε στο γειτονικό χωριό Σιλίμνα¹³⁸³. Μαζί με τον Κολοκοτρώνη πήγε ο Δημήτριος Υψηλάντης,

1377. Τοποθετήθηκε ως επίτιμος (άμισθος) λοχαγός της Βασιλικής φάλαγγος. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 259. Με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 16/10/40 απολάμβανε το μισθό των πρεσβυτών της Φάλαγγος και με το Φ Ε Κ, αριθ. 3 της 13/2/41, επαινέθηκε.

1378. Έχει δημοσιευθεί η βιογραφία του. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Βασίλειος Πολιτάκος, Λακωνικά Σπουδαί 19(2010)313 κ.ε.

1379. Τοποθετήθηκε ως ταγματάρχης της Βασιλικής Φάλαγγος. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 160. Κατατάχθηκε ως υπολοχαγός στο στρατό με το Φ Ε Κ, αριθ. 2 της 10/6/36, σ. 108. Μετατέθηκε με το Φ Ε Κ, αριθ. 20 της 30/5/37, σ. 88. Διορίστηκε ως ταγματάρχης με το Φ Ε Κ, αριθ. 30 της 26/7/38, σ. 152 και προβιβάστηκε σε ταγματάρχη με τα Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 5/10/39, σ. 94 και αριθ. 19 της 16/10/40, σ. 89. Με το ίδιο Φ Ε Κ, σ. 87 του απονεμήθηκε ο αργυρός Σταυρός των Ιπποτών του τάγματος του Σωτήρος. Υπέγραψε το πρώτο σύνταγμα του Βασιλείου της Ελλάδος ως πληρεξούσιος Μαΐνης, Φ Ε Κ, αριθ. 5 της 18/3/44, σ. 23. Χαρακτηρίστηκε αντισυνταγματάρχης με το Φ Ε Κ, αριθ. 23 της 21/7/43, σ. 113 και έγινε πραγματικός αντισυνταγματάρχης με το Φ Ε Κ, Έκτ. Παράρτ. του φ. 29 του 1844, σ. 118. Του απονεμήθηκε ο χρυσός Σταυρός του τάγματος των Ιπποτών του Σωτήρος με το Φ Ε Κ, αριθ. 10 της 30/3/53, σ. 42.

1380. Κατατάχθηκε στο στρατό με το βαθμό του ανθυπολοχαγού, Φ Ε Κ, αριθ. 26 της 10/6/36, σ. 110. Από τις 12 Φεβρουαρίου 1856 άρχισε να χορηγείται σύνταξη στη χήρα του Μαρία με το Φ Ε Κ, αριθ. 33 της 9/8/61, σ. 204.

1381. Τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Βασιλικής Φάλαγγος. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αριστεία κλπ., ό.π., σ. 274. Με το Φ Ε Κ, αριθ. 19 της 5/10/39, σ. 94, τοποθετήθηκε στην ενεργό φάλαγγα ως σηματοφόρος. Επαινέθηκε με το Φ Ε Κ, αριθ. 3 της 13/3/41, σ. 15. Μετατέθηκε από την ενεργό φάλαγγα στην προικοδοτούμενη με το Φ Ε Κ, Έκτ. Παράρτ. του φ. 29 του 1844, σ. 136.

1382. Επειδή έπαιρνε μέρος στις εκστρατείες με τα σώματα των Μανιατών τοποθετήθηκε στη Βασιλική Λακωνική φάλαγγα.

1383. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 27. Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή, ό.π., τόμ. Β', σ. 272. Ν ι κ. Σ π η λ ι - ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 514. Μ ι χ. Ο ι κ ο ν ό μ ο υ, ό.π., τόμ. Α', σ. 295. Φ ω τ ά κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 307. Στις 20 Μαΐου 1823 οι κάτοικοι του χωριού Σιλίμνα διαμαρτυρήθηκαν, για τις από διήμερου

ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, ο Διονύσιος Μούρτζινος¹³⁸⁴, ο Ασημάκης Φωτήλας, ο Γεώργιος Σισίνης, ο Χ. Περρούκας, ο Δημήτριος Πλαπούτας-Κολιόπουλος, ο Νικήτας Σταματελλόπουλος, οι Καπετανάκηδες, ο Παναγιώτης Κεφάλας και άλλοι. Αποφάσισαν να συγκεντρώσουν εκεί αντιπροσώπους από όλες τις επαρχίες, για να γίνει άλλη εθνοσυνέλευση και να οργανωθεί στρατιωτικά η επανάσταση. Ο Θ. Κολοκοτρώνης¹³⁸⁵ πήγε στην Τρίπολη και στις 20 Μαΐου έγραψε στο Νικήτα, τον Πλαπούτα, τον Φωτήλα και το Νέγρη να μην κοινοποιήσουν τα μέτρα που είχαν αποφασίσει.

Μεσολάβησε ένα γεγονός απρόσμενο, το οποίο έφερε γενική αλλαγή στα σχέδια των συγκεντρωθέντων στη Σιλίμνα¹³⁸⁶. Έγινε συμπεθεριό ανάμεσα στον Θ. Κολοκοτρώνη και στον Κανέλλο Δεληγιάννη και συμφωνήθηκε ο γιός του πρώτου Κωνσταντίνος (Κολίνος), που ήταν τότε 12 ετών, να παντρευτεί την κόρη του δεύτερου Μαρία ηλικίας 5 ετών¹³⁸⁷. Με τον τρόπο αυτόν φαινομενικά αποκαταστάθηκαν οι σχέσεις μεταξύ των δύο αντιπάλων παρατάξεων της Καρύταινας. Ο Θ. Κολοκοτρώνης στις 27 Μαΐου 1823 ψηφίστηκε από το Βουλευτικό ως αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού¹³⁸⁸, υπό την προεδρία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Παράλληλα ο Πάνος¹³⁸⁹, γιός του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, έγινε φρούραρχος του Ναυπλίου αντί του Δημ. Κολιόπουλου-Πλαπούτα από την Λιδώρα (Ηλιοδώρα) της Καρύταινας, ο οποίος ήταν ανιψιός του Θ. Κολοκοτρώνη. Όλες όμως οι θέσεις της νέας διοίκησης δόθηκαν στους φίλους των προκρίτων και οι στρατιωτικοί έμειναν παρατηρητές.

αρπαγές των τροφίμων, που έγιναν από το στράτευμα το οποίο ακολούθησε τον Θ. Κολοκοτρώνη. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 10, έγγραφα 117-118 της 20 Μαΐου 1823. Πάλι στις 7 Ιουλίου σε αναφορά των κατοίκων της Σιλίμνας αναφέρεται: «...Τις προάλλαις οπού ήλθε ο καπετάν Θεοδωράκης οπού ήτον σχεδόν έως δύο ήμισυ χιλιάδες λαός πόσον κακόν μας έγινε...». ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 15, έγγρ. της 7 Ιουλίου 1823. Καταγγελία ότι ένας άνθρωπος κακοποιήθηκε. Α. Ε. Π., βιβλ. 13, σ. 353, έγγρ. 426 της 10 Αυγούστου 1824.

1384. Στις 22 Μαΐου ο Δ. Μούρτζινος υπέγραψε την προαγωγή του Αναστασίου Αλικάκου στο βαθμό της ταξιαρχίας και πιθανώς δεν είχε αμέσως ακολουθήσει το Θ. Κολοκοτρώνη. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 11, έγγρ. 020 της 22 Μαΐου 1823.

1385. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 515.

1386. Αμβρ. Φραντζή, ό.π., τόμ. Β', σ. 276. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 515. Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 307. Μιχ. Οικονόμου, ό.π., τόμ. Α', σ. 296. Καν. Δεληγιάννη, ό.π., τόμ. Β', σ. 132. Διον. Κόκκινου, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 253.

1387. Αναφέρεται ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης έπεισε τον Μητροπολίτη Τριπόλεως Δανιήλ να εισηγηθεί το προξενίο. Καν. Δεληγιάννη, ό.π., τόμ. Β', σ. 128. Για το συνοικέσιο αυτό ο Αμβρ. Φραντζής, ό.π., τόμ. Β', σ. 273, γράφει ότι οι φίλοι του Κολοκοτρώνη του έλεγαν: «...ότι ο τρόπος της νέας αυτής συγγενείας ήτον απατή, και όχι σκοπός ειλικρινής· αλλ' ο Κολοκοτρώνης μ' όλα όσα του προτεινόντο δεν επείθετο κατ' ουδένα τρόπον...». Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 307.

1388. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Α', σ. 515. Σπ. Τρικούπη, ό.π., τόμ. Γ', σ. 27. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σ. 49.

1389. Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 307.

Η προσχώρηση αυτή του Θ. Κολοκοτρώνη στη χορεία των προκρίτων αποδοκιμάστηκε από τους περισσότερους από τους συντρόφους του, όπως το Δημήτριο Κολιόπουλο, που ήταν εχθρός των Δεληγιανναίων και παράλληλα το Διονύσιο Μούρτζινο, που δεν είχε καλές σχέσεις με τον Πετρόμπεη από τα προεπαναστατικά χρόνια. Φάνηκε ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης με την ενέργεια αυτή προσπαθούσε να μπει ο ίδιος μέσα στην ομάδα των προυχόντων, αδιαφορώντας τελείως για τους φίλους, συνεργάτες και οπαδούς του¹³⁹⁰.

Επεισόδιο σε βάρος του Θ. Κολοκοτρώνη

Στις 3 Ιουνίου 1823 αποφασίστηκε από το Βουλευτικό να εκστρατεύσει στη Θεσσαλία ο Χριστόφορος Περραιβός μαζί με τον Νικήτα Σταματελλόπουλο ή τον χιλιάρχο Παν. Κεφάλα από το Δυρράχι της Μεσσηνίας. Την επομένη ημέρα ο Κεφάλας προβιβάστηκε σε στρατηγό¹³⁹¹.

Ακολούθησε στις 6 Ιουνίου ένα επεισόδιο σε βάρος του Θ. Κολοκοτρώνη από τον Παναγιώτη Κεφάλα και τον Χριστόδουλο Καπετανάκη, που δημιούργησε βαρύ κλίμα στην παράταξή του. Οι δύο αυτοί πήγαν στο γραφείο του Α. Μαυροκορδάτου, όπου έτυχε να βρίσκεται ο Θ. Κολοκοτρώνης μαζί με τον Νικηταρά. Ο Κεφάλας ζήτησε να πληρωθούν οι λογαριασμοί του, προκειμένου να εκστρατεύσει στη Θεσσαλία. Ο Μαυροκορδάτος, ο οποίος έδινε έγκριση μόνο στις απαιτήσεις των πολιτικών του φίλων, δεν έδωσε ικανοποιητική απάντηση, χωρίς αυτό να ενοχλήσει τον Κολοκοτρώνη, ο οποίος δεν έκανε κάποια παρέμβαση υπέρ του αιτήματος του Κεφάλα, που ανήκε στην παράταξη των στρατιωτικών. Τότε ο Χριστόδουλος Καπετανάκης και ο Παναγιώτης Κεφάλας έβρισαν τον Κολοκοτρώνη και μαζί τους συμφώνησε και ο Νικηταράς.

Την επομένη του επεισοδίου, 7 Ιουνίου 1823, ο Θ. Κολοκοτρώνης υπέβαλε την παραίτησή του στο Εκτελεστικό¹³⁹², αλλά πείστηκε γρήγορα να την ανακαλέσει και το Βουλευτικό αποφάσισε να απομακρυνθούν εντός 24 ωρών από την Τρίπολη ο Κεφάλας και ο Καπετανάκης¹³⁹³. Τελικά ο Κεφάλας και ο Νικήτας ζήτησαν εγγράφως συγγνώμη και συγχωρήθηκαν¹³⁹⁴, η Διοίκησης όμως επέμεινε στην απομάκρυνση από την Τρίπολη του Χριστόδουλου Καπετανάκη, ο οποίος απευθυνόμενος

1390. Ο Φωτάκος, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 308 έγραψε για τον Κολοκοτρώνη πολύ πικρά λόγια, που αντικατέστησε τον Πλαπούτα από το φρουραρχείο Ναυπλίου: «...Δια του διορισμού του ως αντιπροέδρου, και του υιού του ως φρουράρχου Ναυπλίου, ο Κολοκοτρώνης έχασε την αξία του και οι Πελοποννήσιοι άρχισαν να τον συχαίνονται δια την γενομένην απάτην προς τους συντρόφους του, οίτινες έπειτα έμειναν εκτεθειμένοι απέναντι της Διοικήσεως, και αναγκάσθηκαν να διαλυθούν έκαστος εις τα ίδια...».

1391. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 57 και 60.

1392. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σ. 65 και βιβλ. 10, σ. 119. Νικ. Σπηλιόδο, ό.π., τόμ. Α', σ. 517.

1393. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 65 και 472, Προβούλευμα 108.

1394. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σ. 67 και βιβλ. 10, σ. 120.

στον Υπουργό της Αστυνομίας, στις 11 Ιουνίου 1823, έγγραψε¹³⁹⁵: «...Το ότι ωμίλησα ατομικώς, σφάλμα δεν το γνωρίζω, επειδή και το να ομιλή τινας ή να γράφη κατά τινος μέλους της Διοικήσεως... Αυτάς τας ανταμοιβάς με κάμνουν ένεκα των μεγάλων μου εξόδων, οπού έχω εις την πατρίδα μεταξύ δύο ήμισυ χρόνους και ένεκα των θυσιών οπού εχάθησαν έξη άνθρωποι από την οικογένειάν μου... Με θλίβει όμως οπού οι καλώς αριστεύσαντες μισώνται και αποβάλλονται, και οι κακώς βραβεύονται. Βλέπω άλλων ουτιδανών σφάλματα μεγάλα οπού κάμνουν εις την Διοίκησιν και ούτοι βραβεύονται, και εγώ με χωρίς να σφάλλω να εξορίζωμαι... με λυπεί πολύ οπού η Διοίκις δεν προβλέπει τας διχονοίας, τους εμφύλιους πολέμους, οπού προχωρούν επαυξάνουσαι καθ' όλην την Πελοπόννησον και Σπάρτην, ποία ψυχή και ποία καρδιά λοιπόν υπομένει να βλέπη τοιαύτα και να μην ομιλή...».

Εκείνο που θα ήθελε να εκφράσει στην αναφορά του ο Χριστόδουλος Καπετανάκης ήταν ότι όλοι, άλλος περισσότερο και άλλος λιγότερο, απέβλεπαν στην προώθηση των ατομικών τους συμφερόντων. Γι' αυτό προέβλεψε ότι θα ακολουθούσαν διχονοίες, οι οποίες θα κατέληγαν σε εμφύλιους πολέμους και δεν έσφαλε.

Η πρώτη εμφύλιος πολεμική σύγκρουση, όπως αναφέρθηκε, δεν άργησε να συμβεί, αλλά δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο πολιτικής αντιπαράθεσης. Στις 7 Ιουλίου 1823 στην Τρίπολη, για έναν κάλπικο μαχμουτιέ¹³⁹⁶, νόμισμα αξίας 28 γροσίων, ήρθαν σε ρήξη Αρκάδιοι (Κυπαρίσσιοι) υπό τον Μήτηρο Αναστασόπουλο¹³⁹⁷, ο οποίος ήταν υποστηρικτής του Θ. Κολοκοτρώνη και Λακεδαμόνιοι, που ανήκαν στην αντίπαλη παράταξη του Παναγιώτη Γιατράκου. Αρχικά έγινε μια προσπάθεια από τον Γρηγόριο Δικαίο και τον Μπετζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη να προληφθούν δια συμβιβασμού οι συγκρούσεις, αλλά υπήρξε ανεπιτυχής.

Ηλίας Σαλαφατίνος, παραδειγματικός αγωνιστής του 21

Η ιστορία είναι άδικη και μοιράζει τις δάφνες της, εκεί που θέλουν οι ισχυροί και οι «καλαμαράδες». Με τα παρακάτω λόγια δεν υπάρχει πρόθεση να μειωθούν ήρωες σαν τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, το Γρηγόριο Δικαίο, τον Οδυσσέα Ανδρούτσο ή τον Ιωάννη Μακρυγιάννη κλπ. που τους εξυμνούν, τους τοποθετούν αγάλματα και τους προβάλλουν σαν παράδειγμα προς μίμηση στους νέους. Αποτελεί όμως υποχρέωση να εκφραστεί η πικρία, διότι δεν

1395. ΓΑΚ, Υπουργ. Αστυν., φάκ. 6, έγγρ. της 8 και 11 Ιουν. 1823.

1396. Δεν ήταν η πρώτη φορά που στρατιώτες του Παναγιώτη Γιατράκου από τη Λακεδαίμονα προσπάθησαν να πληρώσουν με κάλπικο μαχμουτιέ. Στις 12 Μαρτίου 1823 ο προσωρινός αρμοστής της αστυνομίας, από τα Αγιαννίτικα Καλύβια, ανέφερε προσπάθεια εξαργύρωσης τέτοιου κάλπικου νομίσματος από στρατιώτες του ιδίου αρχηγού. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 6, έγγραφα 050, 051 και 052 της 12 Μαρτίου 1823.

1397. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (αρχ. Λαδά) Κ 047, φάκ. 11, έγγρ. της 7 Ιουλίου 1823. Αναφορά του Μήτρου Αναστασόπουλου και Κ. Λιμπιρόπουλου. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 16, έγγραφα της 9 και 13 Ιουλίου 1823. Αθ. Γρ η γ ο ρ ι ά δ ο υ, Ιστορικά Αλήθεια, Αθήνα 1994, σ. 143 κ.ε.

αναφέρεται και δεν προβάλλεται το όνομα του πτωχού Μανιάτη οπλαρχηγού Ηλία Σαλαφατινού¹³⁹⁸, ο οποίος ήταν πρώτος στους πολέμους, αλλά το σημαντικότερο δεν επεδίωξε ούτε χρήματα, ούτε αξιώματα.

Ο Αμβρόσιος Φραντζής¹³⁹⁹ έγραψε σχετικά: «Ο Ηλίας Τζαλαφατίνος υπάρχει αυτόχθων Μανιάτης, της Β' τάξεως των Καπιτάνων, περί του οποίου (χάριν της αληθείας) δεν ερυθριώμεν να ομολογήσωμεν ότι ο καλός ούτος ανήρ από την έναρξιν της Ελληνικής αποστασίας και μέχρι της παύσεώς της δεν έπαυσε του να μην ευρίσκεται πότε εις την μίαν πότε εις άλλην εις τας μάχας και πολιορκίας της Πελοποννήσου, της Τριπολιτσάς, της Κορίνθου, της Ναυπλίας, του Δράμαλη, και του Ιμπραχήμη ηνωμένος ενίοτε με τα σώματα των Μαυρομιχάλων, και άλλοτε ιδίως μετά χωριστόν σώμα στρατιωτών ενίοτε εκ πολλών αριθμών, άλλοτε δε και εξ ολίγων, όστις διά τον προς την πατρίδα ζήλον και ενθουσιασμόν του και δια την ατρόμητον γενναιοψυχίαν του εφαινότο νικητής όπου και αν παρευρίσκετο».

Από τους νεότερους ο Διονύσιος Κόκκινος¹⁴⁰⁰ και ιδιαίτερα ο Σπύρος Μελάς στο έργο του «Ο Γέρος του Μοριά» έκανε μνεία του ονόματός του με την επίκληση: «δώστε μου διαμάντια να γράψω το όνομά του». Ήταν γενναίος, πρόθυμος αγωνιστής, όπως ίσως λίγοι, και επί πλέον απαλλαγμένος από τη φιλοχρηματία, τη ματαιοδοξία και την επίδειξη, ώστε να μην υπάρχει δεύτερος στο μητρώο των ηρώων.

Την εποχή που όλοι επεδίωκαν βαθμούς, στρατηγίες και αρχιστρατηγίες, αυτός, όταν του απένειμαν το βαθμό του αντιστρατήγου, δήλωσε ότι τον αφήνει αδιάφορο ο βαθμός και παραιτείται. Όμως ζήτησε να του εξασφαλίζει η Διοίκηση τα οικονομικά μέσα, για να εκστρατεύει με 100 άνδρες, όπου οι ανάγκες της πατρίδας θα το επέβαλαν¹⁴⁰¹.

Ακόμη, ο Ηλίας Σαλαφατίνος¹⁴⁰², αποτελεί μοναδικό παράδειγμα ανάμεσα στους αγωνιστές του 1821, διότι είχε ανιδιοτέλεια και οι χρηματικές ανάγκες του υποχώρησαν απέναντι στη φιλοπατρία του. Η Διοίκηση το 1823 αποφάσισε να του δώσει για τα έξοδά του και για τους μέχρι τότε αγώνες του 2.000 γρόσια. Όταν άλλοι επεδίωκαν τον πλουτισμό τους, απομυζώντας το πτωχό εθνικό ταμείο, αυτός πήρε μόνο τα 400 γρόσια, που ήταν τότε διαθέσιμα και για τα υπόλοιπα έργα-

1398. Το επίθετό του φαίνεται ότι ήταν Κατσανός, όπως ονομαζόταν και ο αμφιθαλής αδελφός του Ιωάννης, ενώ το Σαλαφατίνος ή Τσαλαφατίνος μοιάζει για παρωνύμιο. Ηλία Κατσανό τον ονομάζει ο Κωνστ. Α. Γουναρόπουλος, *Περί της εφόδου κατά του Φρουρίου Κορώνης τω 1823 (αντί 1824)*, Δ. Ι. Ε. Ε. Ε., 1(1883)675 κ.ε.

1399. Αμβρ. Φραντζή, ό.π., τόμ. Β', σ. 386.

1400. Διον. Κόκκινου, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 236-7.

1401. Α. Ε. Π., βιβλ. 2, σσ. 70, 75 και 475 και βιβλ. 10, σ. 127, και βιβλ. 12, σ. 101.

1402. Ν. Σπηλιόδοου, ό.π., τόμ. Α', σ. 512. Αναφερόμενος σε παροχές προσόδων, γράφει: «...παρεχώρησαν και εις τον Μαυρομιχάλην εκείνας της Καλαμάτας παρεχώρησαν και εις τον Τσαλαφατίνον δύο χιλιάδας γροσίων εις προσόδους, τα οποία αυτός, αν και πτωχός, δεν ηθέλησε να δεχθή διά τον λόγον ότι το έθνος είναι πτωχότερον...».

ψε σε αναφορά¹⁴⁰³ του, της 17 Ιουνίου 1823, προς το Υπουργείο της Οικονομίας τα ακόλουθα: «Γνωστοποιείται το Υπουργείον τούτο ότι από τας δύο χιλιάδας γρόσια τα οποία η Διοίκησις μ' επρόσφερεν δι' αμοιβήν εξόδων και εκδουλεύσεών μου, έλαβον μόνον τετρακόσια παρά του Υπουργού των εσωτερικών προς τον διευθύνθη η διαταγή της καταμετρήσεώς του τα δε λοιπά μένουν αμέτρητα· αλλ' επειδή και εγώ επαισθάνομαι ότι η ανάγκη της πατρίδος είναι ασυγκρίτως μεγαλυτέρα της εδικής μου, κρίνω οικειοθελώς ωφελιμωτέραν την καταμέτρησίν των εις το κοινόν ταμείον· και ως φροντίση το Υπουργείον τούτο να τα περιλάβη». Τέτοιο ανεπανάληπτο μεγαλείο χώρεσε μόνο στην καρδιά ενός γενναίου και ανιδιοτελούς πατριώτη από τη φτωχή Μάνη και τέτοιες πράξεις έπρεπε οι νέοι μας να τις διδάσκονται στα σχολεία σαν ευαγγέλιο κοινωνικής συμπεριφοράς.

Ο Γρηγόριος Δικαίος¹⁴⁰⁴ ήταν τότε Υπουργός των Εσωτερικών και παράλληλα ενοικιαστής των εθνικών εισοδημάτων της επαρχίας του Νησιού (Μεσσήνης) και πήρε διαταγή, από τα έσοδα να διαθέσει 2.000 γρόσια στον Ηλία Σαλαφατίνο. Σε έγγραφό του προς το Υπουργείο των Οικονομικών αναφέρει τα ακόλουθα: «Ελήφθη το σημερινόν έγγραφον του Υπουργείου τούτου υπ' αριθ. 853: ομού και το έγκλειστον εις αυτό αντίγραφον του καπ. Ηλία Σαλαφατίνου, και εγνώσθησαν τα εν αυτοίς. Ομολογείται, ότι ο πατριώτης ούτος έλαβεν από εμέ μόνον τετρακόσια γρόσια ακόντο (έναντι) των δύο χιλιάδων, οπού εδιορίσθην να μετρήσω εις αυτόν... ότι αν και εδόθησαν εις το ταμείον τα χίλια εξακόσια γρόσια του Κ. Η. Τσαλαφατίνου από αυτό κατά την σημείωσιν του λογαριασμού οπού επαρουσίασα...».

Ο Κ. Μαυρομιχάλης και το στρατόπεδο της Πάτρας

Στις 21 Μαΐου 1823 ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹⁴⁰⁵ ορίστηκε από το Εκτελεστικό αρχηγός τού στρατοπέδου του Ισθμού της Κορίνθου, προκειμένου να πολιορκηθεί το φρούριο του Ακροκορίνθου και να οχυρωθούν τα Δερβένια της Μεγαρίδος. Άλλαξαν όμως γρήγορα τα σχέδια και στις 29 Μαΐου δέχθηκε νεότερη διαταγή να πάει στην εκστρατεία της Πάτρας¹⁴⁰⁶ και να τεθεί υπό τις διαταγές του Π. Γιατράκου.

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁴⁰⁷ από τις 4 Μαΐου είχε οριστεί γενικός αρχηγός τού στρατοπέδου της Πάτρας, αλλά υπό την ανωτάτη διεύθυνση του προέδρου τού Εκτελεστικού και του Ανδρέα Ζαΐμη. Ενώ ο Θ. Κολοκοτρώνης ανέλαβε το στρατόπεδο των Δερβενίων.

1403. Γ Α Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 8 έγγραφα της 17 Ιουλίου 1823.

1404. Γ Α Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 8, έγγρ. της 5 Ιουνίου 1822, όπου στο λογαριασμό τού Γρηγορίου Δικαίου σημειώνεται: «Εκπίπτονται οπού εδόθησαν ολιγώτερα τω Τζαλαφατίνω 1.600».

1405. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 2, έγγρ. 93 της 21 Μαΐου 1823 και Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 071 της 26 Μαΐου 1823.

1406. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 072 της 29 Μαΐου 1823.

1407. Σ π. Τ ρ ι κ ο ύ π η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 48. Α π. Β α κ α λ ό π ο υ λ ο υ, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 413.

Στις 25 Μαΐου ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹⁴⁰⁸, ο Παναγιώτης Γιατράκος, ο Π. Ζαφειρόπουλος και ο Τζανέτος Χριστόπουλος ήταν στην Τρίπολη και ζητούσαν χρήματα.

Από τα μέσα Ιουνίου διάφοροι οπλαρχηγοί από την επαρχία Μονεμβασίας, τα Πισινά Χωριά (Αλαγονία) και τη Μάνη δήλωναν προθυμία για την εκστρατεία του Π. Γιατράκου¹⁴⁰⁹.

Στις αρχές Ιουλίου άρχισαν να καταφθάνουν στην Τρίπολη τα στρατεύματα από το Μυστρά που ήταν ορισμένα από το Εκτελεστικό για την πολιορκία της Πάτρας υπό τον Παναγιώτη Γιατράκο. Παράλληλα έφθαναν και από την Αρκαδιά (Κυπαρισσία) για την Κόρινθο και τα Δερβένια υπό το Μήτρο Αναστασόπουλο, το Γιαννάκη Γκρίτζαλη και το Δημήτριο Παπα-Τσώρη.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης¹⁴¹⁰ περιγράφει στη διήγησή του την είσοδο του Παναγιώτη Γιατράκου στην Τρίπολη: «...Όντες ήμεθα εις την Τριπολιτζά αποφασίσαμε τον Παναγιώτη Γιατράκο να πολιορκήσει την Πάτρα με Μιστριώτες, και ταις άλλαις επαρχίαις ταις είχαμε να έλθουν εις το Δερβένι, και έφθασε εις την Τριπολιτζά με αλαΐ Πασαλίτικο, με δέκα ζυγίες ταβούλια και με άλλα μασκαριλίκια του Γιατράκου...».

Ακολούθησε η πολύνεκρη σύγκρουση της 7^{ης} Ιουλίου των Λακεδαιμονίων και Αρκαδινών (Τριφυλίων) στην Τρίπολη και αφού τελικά έγινε ένας συμβιβασμός, οι Λακεδαιμόνιοι κατευθύνθηκαν στην Πάτρα και οι Αρκαδινοί στην Κόρινθο.

Η εκστρατεία του Παναγιώτη Γιατράκου δεν είχε τύχη, διότι δεν προσήλθαν οι οπαδοί του Κολοκοτρώνη, που είχαν οριστεί για το στρατόπεδο της Πάτρας και αφού αυτός έμεινε με πολύ λίγους αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω.

Από τη διάσταση στο εθνικό σχίσμα

Ο Ιω. Ορλάνδος, προκειμένου να πάει στο Λονδίνο να διαπραγματευτεί το δάνειο, παραιτήθηκε από το αξίωμα του προέδρου του Βουλευτικού και στη θέση του εκλέχτηκε στις 10 Ιουλίου 1823 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Για τη θέση τού προέδρου αντίπαλός του, που απέτυχε, ήταν ο Αναγνώστης Δεληγιάννης, τον οποίον υποστήριζε ο «συμπέθερός» του Θ. Κολοκοτρώνης. Όμως στις 14 του ίδιου μήνα παραιτήθηκε ο Μαυροκορδάτος από την πίεση και τις απειλές του Θ. Κολοκοτρώνη και έφυγε από την Τρίπολη για την Ύδρα.

Μετά την απομάκρυνση του Αλ. Μαυροκορδάτου από την Τριπολιτσά, ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹⁴¹¹ πήγε στη Σαλαμίνα, για να επισκεφθεί και να εμψυχώσει τα εκεί ευρισκόμενα στρατεύματα.

1408. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 065 της 29 Μαΐου 1823.

1409. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 96.

1410. Θ. Κ ο λ ο κ ο τ ρ ώ ν η, ό.π., σ. 133.

1411. Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή, ό.π., τόμ. Β', σ. 279.

Από τις 17 έως τις 19 Ιουλίου 1823 έγινε λεκτική αντιπαράθεση του Βουλευτικού με το Εκτελεστικό. Την επομένη το Βουλευτικό εγκαταστάθηκε στη Σαλαμίνα, όπου παρέμεινε μέχρι τις 10 Νοεμβρίου, ευρισκόμενο σε διαρκή αντίθεση με το Εκτελεστικό. Από εκεί μεταφέρθηκε στο Άργος, όπου στις 23 Νοεμβρίου δέχθηκε επίθεση από τον Πάνο Κολοκοτρώνη, το Νικηταρά και τον Δημήτριο Τσόκλη και για περισσότερη ασφάλεια εγκαταστάθηκε στο Κρανίδι. Στις 11 Οκτωβρίου παραιτήθηκε ο Θ. Κολοκοτρώνης από τη θέση του αντιπροέδρου του Εκτελεστικού.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1823 το Βουλευτικό από το Κρανίδι¹⁴¹², έστω και χωρίς απαρτία, για ανάξια λόγου αφορμή¹⁴¹³ κατηγορήσε το Εκτελεστικό, που είχε έδρα την Τρίπολη και στις 29 του ιδίου συνέστησε εννεαμελή επιτροπή, για να εξετάσει τις εις βάρος του κατηγορίες.

Στις 21 Δεκεμβρίου 1823 οι βουλευτές, οι προσκείμενοι στους νησιώτες, κάλεσαν τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο¹⁴¹⁴ να αναλάβει την προεδρία της βουλής.

Το Βουλευτικό στις 5 Ιανουαρίου 1824 καταδίκασε και καθαίρεσε το Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς. Την επομένη ανέλαβε καθήκοντα Προέδρου του νέου Εκτελεστικού ο Γεώργιος Κουντουριώτης¹⁴¹⁵ και μέλη εκλέχτηκαν ο Παναγιώτης Μπότσης¹⁴¹⁶, ο Ανδρέας Ζαΐμης που τον αντικατέστησε ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης, ο Ιωάννης Κωλέττης και ο Νικόλαος Λόντος. Το σχίσμα είχε συντελεσθεί.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1824 το Βουλευτικό υπό την προεδρία του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου με διακήρυξή του κατηγορήσε τους αντιπάλους του και ο Πετρόμπεης¹⁴¹⁷, Πρόεδρος του παλαιού Εκτελεστικού της Τριπολιτσάς, σε προκήρυξή του απέδιδε τη διχόνοια κατά κύριο λόγο στις μηχανορραφίες του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και μεταξύ των άλλων ανέφερε: «...Εάν ενδώσετε εις τας παγίδας οπού σας σταίνουν οι δόλιοι φατριασταί, εκ των οποίων οι περισσότεροι

1412. Φαίνεται ότι από τους Μανιάτες δεν πήγε κανένας στο Κρανίδι. Ο Πιέρος Μπεηζαντές Γρηγοράκης κατ' επανάληψη κλήθηκε να παρουσιαστεί στο Βουλευτικό, αλλά πρόβαλε οικονομικές δυσκολίες και το ακατάστατο του τόπου του και το ότι κινδύνευε η ζωή της οικογενείας του. Μάλιστα ζήτησε τόπο να εγκατασταθεί μακριά από τη Μάνη και να δουλεύει για την πατρίδα. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (Λαδά) Κ 047, φάκ. 12 έγγρ. 65 της 18 Ιανουαρίου 1824. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 3, έγγρ. 226 της 23 Ιανουαρίου 1824.

1413. Ο Ανδρέας Μεταξάς απουσίασε από την Τριπολιτσά χωρίς άδεια του Βουλευτικού, όταν πήγε να συμφιλιώσει τους Δεληγιανναίους με τον Πλαπούτα-Κολιόπουλο, που βρίσκονταν στα πρόθυρα ολοκληρωτικής σύγκρουσης.

1414. Μιχ. Οικονόμου, ό.π., τόμ. Α', σ. 313.

1415. Α. Ε. Π., βιβλ. 10, σ. 215, βιβλ. 6, σ. 20 και βιβλ. 10, σ. 233. Φωτ. Α. Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 339-340.

1416. Μετά το θάνατό του, τον Οκτώβριο του 1825, τον διαδέχθηκε στο Εκτελεστικό ο αδελφός του Γκίκας.

1417. Εμμ. Πετρόμπεης Άλτη, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, τόμ. Ζ', Αθήνα 1967 σ. 511. Εκτενής προκήρυξη του Πετρόμπεη υπάρχει: ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 22 της 24 Φεβρουαρίου 1824. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ. (Λαδά), Κ 047, φάκ. 5 έγγρ. της 27 Φεβρουαρίου 1824. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1921, τόμ. Η', σσ. 105-112.

Βουλευφόροι όντες ηπατημένοι ειδωλολατρεύουν την σπουδαρχίαν ενός υπούλου Φαναριώτου, ωρύσσοντες τον λάκκον της πατρίδος...».

Από τις δύο αντιτιθέμενες πλευρές καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια για να προσελκύσουν πληρεξουσίους. Στο Κρανίδι ήθελαν να έχουν την πλειοψηφία, αλλά και στην Τρίπολη προσπαθούσαν να συγκεντρώσουν πληρεξουσίους, για να γίνη νέα εθνοσυνέλευση¹⁴¹⁸. Στις 8 Φεβρουαρίου 1824 ο ιεροδιάκονος Πανάρετος, από τα Βάτικα (Νεάπολη Βοιών), έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη τα ακόλουθα: «...Κατ' αυτάς ήλθον γράμματα προς τον Άγιον Πρωτοσύγκελλον (Γεράσιμον Παγώνη) από Τριπολιτζάς παρά του εκλαμπροτάτου Πετρόμπεη και λοιπών Εκτελεστών και παρά των Βουλευτών και τον βιάζου να ανέβη όσον τάχος εις Τριπολιτζάν, ωσάν όπου εκεί είναι συναγμένα και τα άρματα της Πελοποννήσου διά να γένη η Συνέλευσις. Με μεγάλην όμως απορίαν είδον εις το γράμμα των Βουλευτών να υπογράφονται μερικοί βουλευταί, οι οποίοι ήτον εις το Κρανίδι με τους άλλους. Εκ τούτου λοιπόν, συνάγεται ότι η εν Κρανιδίω Διοίκησις διελύθη και η Συνέλευσις γίνεται εις την Τριπολιτζάν. Όθεν αδελφικώς φερόμενος, σε λέγω ότι είναι καλόν να στείλετε πληρεξουσίους, αν δε εκ του εναντίου οι καλοί σας πατριώται δεν συμφωνήσουν εις τούτο, αν αγαπάς, η πανευγενεία σου είναι καλόν να υπάγης να παρευρεθής εκεί. Ημείς ίσως κατά την πρώτην εβδομάδα της αγίας Τεσσαρακοστής κινώμεν διά Τριπολιτζάν και είθε να ανταμώσωμεν εκεί εν υγεία...».

Η εσωτερική κατάσταση της Μάνης

Την 1^η Οκτωβρίου 1819 με τη μεσολάβηση των Φιλικών και την παρουσία του Χριστόφορου Περραιβού, εκπροσώπου της Φιλικής Εταιρείας, ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ο Παναγιώτης Μούρτζινος, ο Αντώνμπεης Γρηγοράκης και τα ανίψια του Καβαλιέρης-Δημήτριος Γρηγοράκης και Τζιγκούριος-Γρηγόριος Γρηγοράκης είχαν υπογράψει σύμφωνο¹⁴¹⁹. Το σύμφωνο προέβλεπε ομόνοια, συνεργασία και αναγνώριση του Πετρόμπεη στην πρώτη θέση της μαϊνάτικης ιεραρχίας. Ο Μούρτζινος περιοριζόταν στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Όμως η ομόνοια, η οποία υπήρξε στην έναρξη της επανάστασης, δεν διατηρήθηκε σε όλη τη διάρκεια του αγώνα.

1418. Α. π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Αρχείον Τζωρτάκη-Γρηγοράκη, σ. 154. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 22 της 24 Φεβρουαρίου 1824. Ο πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης διατηρούσε στενές σχέσεις με την οικογένεια Μαυρομιχάλη και ο αναφερόμενος καπ. Γιωργάκης (Γρηγοράκης) είχε αρραβωνιάσει την κόρη του με τον Ιωάννη, γιό του Πετρόμπεη.

1419. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η Μάνη στη δεύτερη τουρκοκρατία, ό.π., σ. 480-1. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν έλαβε μέρος στο σύμφωνο ο κλάδος του Τζανήμπεη Γρηγοράκη, παρά το γεγονός ότι ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης είχε παντρευτεί κόρη του Τζανήμπεη. Αναφέρεται ότι παλαιό μίσος χώριζε τις δύο οικογένειες και ίσως γι' αυτό έγινε ο παραπάνω γάμος, για να αμβλύνει τα πάθη, που φαίνεται ότι δεν το πέτυχε τελείως. Οι Μαυρομιχαλαίοι ήταν πάντα σύμμαχοι με τον κλάδο του Αντώνμπεη, τους Κουτσογρηγοριάνους, που ανταγωνίζονταν τον κλάδο του Τζανήμπεη.

Όταν άρχισε η επανάσταση, ως αρχηγός των Μανιατών αναγνωριζόταν από όλους ο Πετρόμπεης. Στην πρώτη εθνοσυνέλευση της Επιδάουρου, το Δεκέμβριο του 1821, η Μάνη αντιπροσωπεύτηκε μόνο από τον Πετρόμπεη. Οι στρατιωτικοί βαθμοί, όταν δίνονταν σε ανθρώπους του Μούρτζινου, έπρεπε να τύχουν της έγκρισης και του Πετρόμπεη¹⁴²⁰. Φαίνεται ότι ο Πετρόμπεης δεν ήθελε να μοιράζεται την αρχηγία της Μάνης με κάποιον άλλο Μανιάτη.

Δεν άργησαν όμως να φανούν τα πρώτα σύννεφα της διχόνοιας και χρειάστηκε στις 24 Μαρτίου 1822 να υπογραφεί ένα νέο σύμφωνο ομόνοιας μεταξύ των οικογενειών Μαυρομιχάλη και Μούρτζινου¹⁴²¹.

Σοβαρή διάσταση των δύο παρατάξεων, του Πετρόμπεη και του Μούρτζινου, αναφέρεται αργότερα. Όταν στο τέλος του 1822 ο Πετρόμπεης πήγε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι, τα πράγματα στην Καλαμάτα έφθασαν κοντά στη γενικευμένη ένοπλη σύγκρουση. Ο Φωτάκος¹⁴²² αναφέρει: «...εμάθαμεν, ότι εις τας Καλάμας εγένετο ρήξις μεταξύ των δύο οικογενειών της Μάνης του Μαυρομιχάλη και του Δ. Μούρτζινου, και εσυνάχθησαν εκεί και από τα δύο μέρη πολλοί Μανιάται, και υπήρχε κίνδυνος μη λαφυραγωγήσουν όχι μόνον τας Καλάμας, αλλά και όλη την Μεσσηνίαν. Τότε η (Πελοποννησιακή) Γερουσία, η οποία εκυβέρνα ακόμη τα πράγματα μέχρι της συνελεύσεως του Αστρους, διά να προλάβη τα ενδεχόμενα κακά, διέταξε τον αρχιστράτηγόν της Θ. Κολοκοτρώνην να υπάγη εκεί δια να διαλύση την διαφοράν, όστις κατά τας αρχάς του Φεβρουαρίου (1823) έφθασεν εις Καλάμας... Ο δε αρχηγός έμεινε εις Καλάμας ολίγας ημέρας, εσυμβίβασε τα διαμαχόμενα μέρη, και εσυμβούλευσε τους καπεταναίους της Μάνης να αφήσουν τας παλαιάς έξεις των και να μην αλληλομαχούν...».

Ακολούθησε η Εθνοσυνέλευση του Αστρους από την οποία ο Πετρόμπεης έγινε πρόεδρος του Εκτελεστικού και ο Διονύσιος Μούρτζινος ένας από τους τρεις υπουργούς των πολεμικών.

Το καλοκαίρι του 1823 ο Χρηστέας, ο Κυβέλος και οι Καπετανάκηδες ήταν στο πλευρό των Μαυρομιχαλαίων. Από αυτούς ο Χρηστέας και ο Κυβέλος πήγαν στον Πύργο του Λεύκτρου και άνοιξαν πόλεμο εναντίον της οικογένειας Γεωργιά-Μαυρικού¹⁴²³, η οποία είχε φιλικές σχέσεις με το Μούρτζινο. Για να βοηθήσει αποτελεσματικά ο Μούρτζινος τους φίλους του έστειλε τους διαθέσιμους στρατιώτες του και παράλληλα συνεννοήθηκε με τον Νικόλαο Γιατράκο και τον Αντώνη Κουμουστιώτη για συνδρομή. Αυτοί έστειλαν ως βοήθεια μερικούς στρατιώτες, τους οποίους οδήγησε στον Πύργο του Λεύκτρου ο ανιψιός του Μούρτζινου Δημητράκης

1420. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, ό.π., σ. 127 και 244.

1421. Έχει εκτεθεί εκτενώς στην περιγραφή του δευτέρου έτους της επανάστασης.

1422. Φ ω τ ά κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 295.

1423. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., Κ. 005 (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 333 της 17 Αυγούστου 1823. Εκείνο τον καιρό ο Μούρτζινος ήταν άρρωστος και δεν είχε πάει στην εκστρατεία, ακόμη είχε πεθάνει ο γαμπρός του Μούρτζινου Δημητράκης.

Ζερβέας. Ο Χρηστέας και ο Κυβέλος, όταν κατανόησαν την αδυναμία τους, αναγκάστηκαν να σταματήσουν τον πόλεμο και συμφιλιώθηκαν με τους Μαυρικούς με «κατίβα τους» και με μεγαλύτερη ντροπή τους έφυγαν από τον Πύργο.

Στους μήνες της διάστασης το Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς έδωσε εντολή να ενωθούν οι δύο παρατάξεις της Μάνης, δηλαδή του Πετρόμπεη και του Μούρτζινου. Με αυτή την ένωση ο μεν Πετρόμπεης ήθελε να κηδεμονεύει κάθε Μανιάτικη κίνηση, η δε Διοίκηση Κουντουριώτη πίστευε ότι με τον τρόπο αυτό μπορούσε να ρυμουλκήσει τον Πετρόμπεη στο πλευρό της. Σε απαντητική επιστολή του Μούρτζινου¹⁴²⁴ προς τον Παν. Γιατράκο, της 14 Ιανουαρίου 1824, σχετικά με την σύμπλευση του Μούρτζινου και των Μαυρομιχαλαίων περιλαμβάνονται τα ακόλουθα: «...εσύ τους Μαυρομιχάληδες τους είδες τώρα και οι αδελφοί σου, και εγώ έχω τη ζωή μου περασμένη, και το διάστημα οπού βαστούν το λόγο τους το έχω καλώς γνωσμένον,... και πλέον δια την εδικήν μου αντάμωσιν μετά των Μαυρομιχαλαίων μην φροντίσης, ότι εγώ πλέον και αν την θέλουν δεν την κάμνω, ωσάν οπού την γνωρίζω ότι είναι παρδαλή, καθώς αναίρεσαν και τα εις χείρας σας πληρεξούσια γράμματα των... δια τούτο σε λέγω μην μου ξαναδώσης αιτίαν περί της ανταμώσεώς μου μετά των Μαυρομιχαλαίων, ότι εγώ δεν ημπορώ να έλθω, και εις εμένα δεν πρέπει να ψυχρανθής ωσάν οπού δεν έχεις κανένα δίκαιον...».

Παράλληλα κάθε παράταξη έστειλε πρεσβευτές σε άτομα των αντιπάλων για να τους προσεταιριστούν. Απεσταλμένος από το Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς ο Ηλίας Χρυσοσπάθης¹⁴²⁵ επισκέφθηκε το Διονύσιο Μούρτζινο, ο οποίος στις 22 Φεβρουαρίου 1824 έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο: «...Σου φανερώνω ότι κατά το γράφειν τους έστειλαν και τον καπετάν Ηλίαν Χρυσοσπάθην, απεσταλμένος από όλην την φατρίαν, τους εκεί ευρισκομένους εις Τριπολιτζάν, ο οποίος ευρίσκεται εδώ εις το σπίτι μου, και ο σκοπός τους αποβλέπει διά να ενώσωμεν την πατρίδα μας Σπάρτην και να γνωρίσωμεν τον Πετρόμπεη κεφαλήν, καθώς θέλεις το ιδής εις το εν γράμμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη... εγώ όμως ακρόασιν δεν του δίδω...»

Στις 25 Φεβρουαρίου ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁴²⁶ απάντησε στο Διονύσιο Μούρτζινο: «...εκατάλαβον την τρόπον τινά επικειμένην ουσίαν και την εις τα αυτόθι έλευσιν του κ. Ηλία Χρυσοσπάθη, τέχνασμα δολερόν και απατηλόν της φατριάς των, διά να μας απατήσωσιν και να μας παρασύρωσιν εις το μέρος των. Αδελφέ, αυτοί καθώς εις το μέρος σου έστειλον τον Χρυσοσπάθην, ούτω και εις το μέρος μου έστειλον εν άλλο υποκείμενον διά να διοργανίσωσι και το μέρος μου προς τον σκοπόν τους...».

Το Εκτελεστικό Σώμα της Τριπολιτσάς, αποτελούμενο από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη¹⁴²⁷, τον Σωτήρη Χαραλάμπη και τον Ανδρέα Μεταξά, στις 15 Μαρ-

1424. Αθ. Φωτόπουλου, Οι Γιατράκοι, ό.π., τόμ. Β', σ. 121, αριθ. 383 (359) και ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., φάκ. Κ 006 (Αρχ. Π. Γιατράκου), έγγρ. 359 της 14 Ιανουαρίου 1824.

1425. Αθ. Φωτόπουλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 124, αριθ. 390 (366).

1426. Αθ. Φωτόπουλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 124, αριθ. 391 (367).

1427. Αθ. Φωτόπουλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 126, αριθ. 398 (374). 1.

τίου απευθύνθηκε στους «Καπετανιάνους, Κουμουνδουριάνους, προκρίτους και άπαντας τους Σπαρτιάτας Σταυροπηγίου» και μεταξύ των άλλων διακήρυξε ότι: «Η πίστις και η φιλάτη πατρίς κινδυνεύουν τώρα τον έσχατον κίνδυνον εξ αιτίας των διχονοιών και του εμφυλίου πολέμου... Η σεβαστή οικογένεια του πατριώτου Μαυρομιχάλη μάχεται υπέρ των δικαίων του ανθρώπου. Αν είσθε απόγονοι του Λεωνίδα ενωθείται μετ' αυτής...».

Ο Χριστόδουλος Καπετανάκης¹⁴²⁸ απευθύνθηκε στους αρχιερείς, καπεταναίους και λοιπούς κατοίκους της Μάνης και τους κάλεσε: «...Αναλαβόντες λοιπόν, αδελφοί, τα όπλα, κεφαλήν έχοντες τους αγίους αρχιερείς εξέλθετε το ογληγορώτερον της Σπάρτης λαμβάνοντες και όσους αν δυνηθείτε μαζί σας πατριώτας...». Με το ίδιο πνεύμα απευθύνθηκε ο Κατσή Μαυρομιχάλης με τον Κυριακούλη Κουτράκο στο Θωμά Βενετσανάκη, τον Πανάγο Κυβέλο και τον Παναγιωτάκη Δουράκη

Μετά από την αποτυχία του Ηλία Χρυσοσπάθη να συμφιλιώσει τα δύο αντιμαχόμενα ελληνικά κόμματα, στις αρχές του 1824, προσπάθησε ο Πετρόμπεης να προσεταιριστεί τον παντοτεινό αντίπαλό του στο εσωτερικό της Μάνης, τον Δ. Μούρτζινο. Στους δικούς του έγραψε με υπεροψία να ενωθούν οι Μανιάτες και κατ' εξοχήν ο Μούρτζινος «...με το έκλαμπρον οσπίτιον των Μαυρομιχάληδων...», ώστε να ξεκινήσουν με αρκετό στράτευμα για την Τρίπολη, όπου θα συνιστούσαν νέα Διοίκηση¹⁴²⁹. Οι Μαυρομιχαλαίοι, στην προσπάθειά τους να συμφιλιωθούν με το Μούρτζινο, χρησιμοποίησαν ως μεσολαβητή και τον Ιωάννη Λογοθέτη, γραμματικό του Πετρόμπεη από τις Γαϊτσές, αλλά δεν είχε και αυτή η παρέμβαση αίσιο αποτέλεσμα.

Τα αισθήματα του Μούρτζινου¹⁴³⁰ για τους Μαυρομιχαλαίους αποκαλύπτονται καλύτερα σε μια μεταγενέστερη επιστολή του, της 15 Δεκεμβρίου 1829, όπου αναφέρεται: «Είναι φανερόν αδελφοί οπού εγώ με τους Μαυρομιχάληδες είμαι εχθρός και δια καύχησίν μου το έχω, όσα περισσότερα κακά ημπορέσω να τους κάμω...».

Μια άλλη ένοπλη σύγκρουση αναφέρεται σε έγγραφο της 8 Ιουλίου 1824. Ο Δ. Μούρτζινος¹⁴³¹ σε λογαριασμό εξόδων του αναγράφει: «Δια τον πόλεμον οπού άνοιξα εις τον Ζυγόν του καπ: Νικολάκη Χριστέα, δια να ανατρέψω τα σχέδια του Π. Μαυρομιχάλη, εις δόσιμον των μ<π>ουλουξήδων Σπαρτιατών γρ. 2.200». Δεν αποκλείεται να πρόκειται για τη σύγκρουση στον Πύργο του Λεύκτρου του Χρηστέα και Κυβέλου εναντίων των Μαυρικαίων.

Στις 11 Αυγούστου 1824 από το Μαραθονήσι ο Πιέρος Βοϊδής¹⁴³² έστειλε αναφορά στη Διοίκηση στην οποία έγραψε, ότι για να ματαιώσει τα σχέδια του Πέτρου

1428. Α θ. Φ ω τ ο π ο υ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 127, αριθ. 398 (374), 2.

1429. Α θ. Φ ω τ ο π ο υ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 302, αριθ. 6 (119).

1430. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221, έγγρ. 41 της 15 Δεκεμβρίου 1829.

1431. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 13, έγγρ. 154 της 8 Ιουλίου 1824.

1432. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 17, έγγρ. 2300 της 11 Αυγούστου 1824. Ο πόλεμος τον οποίο ανέφερε ο Πιέρος Βοϊδής συνεχίζόταν μέχρι της 17 του ιδίου μήνα, όπως βεβαίωσε ο Νικόλαος Βοϊδής. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 18, έγγρ. 2381 της 17 Αυγούστου 1824.

Μαυρομιχάλη, βρήκε τον τρόπο και άνοιξε ντουφέκι κοντά στην Τσίμοβα (Αρεόπολη). Ζητούσε όμως να σταλούν σύντομα οι προαγωγές τις οποίες πρότεινε ο ίδιος και φυσικά να φθάσουν φροντιστής και μισθοδότης.

Ο Πιέρος Βοϊδής Μαυρομιχάλης¹⁴³³ στις 25 Σεπτεμβρίου 1824 πήρε διαταγή να στρατολογήσει 60 άνδρες για να επιτηρεί την παραλία της Καλαμάτας.

Η θέση των «ελεύθερων» Ελλήνων στην επανάσταση

Στα χρόνια της επανάστασης του 1821 οι ισχυροί απομυζούσαν οικονομικά τους αδυνάτους, ασκώντας παράλληλα βία και τρομοκρατία στους απλούς πολίτες. Γι' αυτό πολλές φορές βλέπομε σε έγγραφα Ελλήνων να αναρωτιούνται, αν οι Τούρκοι δεν ήταν ηπιότεροι στη συμπεριφορά τους¹⁴³⁴. Οι κάτοικοι του χωριού Φοινίκι της επαρχίας Μονεμβασίας σε αναφορά τους περιέγραψαν τις λεηλασίες των αδελφών Χ' Γεωργίου και Χ' Στεφανή Δημητρίου με τα ακόλουθα λόγια¹⁴³⁵: «... παραστήνοντες τον μέγαν αφανισμόν και καταστροφήν χειροτέραν από εκείνη των εχθρών Τούρκων...». Πιο παραστατικοί ήταν οι κάτοικοι της Μεσσηνίας όταν σε αναφορά τους έγγραφαν¹⁴³⁶: «...Τι άρα ηθέλαμεν πάθη περισσότερα από τους Τούρκους; άρα δεν ήθελε περάση το προσκύνημα; άρα δεν ήθελον λυπηθή τα μικρά παιδία; τούτοι μίητε το έν μίητε το άλλο εμάλαξε την θηριώδη ψυχήν των...».

Στη Μάνη δεν υπήρχε αυτή η τρομοκρατία, διότι οι τοπικοί αρχηγοί αντλούσαν τη δύναμή τους από την παραδοχή και την αγάπη των συμπολιτών τους και δεν διακινδύνευαν να ασκήσουν πίεση και βία. Αντίθετα ο Θ. Κολοκοτρώνης¹⁴³⁷ επέβαλε υποχρεωτική στρατολογία και είχε κάμει μια προσταγή: «...όποιο χωριό δεν ήθελε να ακολουθήση τη φωνή της πατρίδος τζεκούρι και φωτιά...». Ακόμη, όποιος δεν ήθελε να βγεί στην επανάσταση να του καίνε το σπίτι.

Ας μη θεωρηθεί, πως εννοούμε, ότι στη Μάνη υπήρχε τάξη και ασφάλεια διότι, έστω και αν ο τοπικός καπετάνιος δεν μπορούσε να ασκήσει τρομοκρατία, ήταν σκληρές οι οικογενειακές ένοπλες αναμετρήσεις και τα θύματά τους αναρίθμητα. Υπήρχε ο μεταξύ των οικογενειών ανοικτός πόλεμος και πλανιόταν παντού η απειλή του γδικιωμού από τους εχθρούς της οικογένειας.

Ένας από τους αποδέκτες της πίεσης των Μανιατών, μικρών ή μεγάλων, ήταν η Καλαμάτα και τα γύρω της χωριά, για την οποία ο έπαρχός της, Αντώνιος Νικ. Μάρκου¹⁴³⁸,

1433. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 30, έγγρ. 018 της 25 Σεπτεμβρίου 1824.

1434. Θα ήταν ενδιαφέρον αν μπορούσε κανείς να συγκεντρώσει τον αριθμό των καμμένων σπιτιών στην επανάσταση του 1821 και να κάνει σύγκριση με τον τελευταίο εμφύλιο πόλεμο, για να γίνει κατανοητό πόσο ανώριμοι υπήρξαν και παρέμειναν οι Έλληνες.

1435. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 41, έγγρ. 154 της 8 Σεπτεμβρίου 1824.

1436. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 11, έγγρ. 1414 της 24 Ιουνίου 1824.

1437. Θ. Κολοκοτρώνη, ό.π., σσ. 55 και 64.

1438. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Οικ., φάκ. 47, έγγρ. 45 της 16 Ιουλίου 1823.

το καλοκαίρι του 1823 σε αναφορά του έγραψε: «Μ' όλον οπού η Καλαμάτα (κατά δυστυχίαν της) είναι Μάνη, και οι Μανιάται δεν λείπουν και δεν έλλειψαν από διαφορών ανυποφέρτων ειδών καταχρήσεων...».

Το Υπουργείο των Εσωτερικών¹⁴³⁹ διέταξε τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη να μην ενοχλεί τους κατοίκους τού Νησίου με την υπόθεση του Μανώλη Παπαδόπουλου. Ο έπαρχος του Νησίου, Μανώλης Μελετόπουλος¹⁴⁴⁰, στις 24 Ιουλίου 1823, ζήτησε να απομακρύνει ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης τους άνδρες του από το Νησί, όπου τους έστειλε μια προεπαναστατική ομολογία, που όφειλαν οι τότε δημογέροντες σε έναν πολίτη, με την απαίτηση να την εξοφλήσει το κοινό της επαρχίας. Να σημειωθεί ότι είχε ανασταλεί η εξόφληση επιταγών που είχαν υπογραφεί πριν από την έναρξη της επανάστασης.

Από το Κουρτσαουσί¹⁴⁴¹ (Σπερχογεία) κατηγορήσαν τους Μανιάτες για τους φόνους των Περρωταίων. Πολλά παράπονα για τη συμπεριφορά των Μανιατών ακούστηκαν από τη Μονεμβασία¹⁴⁴² και από την Τριπολιτσά¹⁴⁴³.

Ακόμη και ο Νικόλαος Καπετανέας¹⁴⁴⁴, πιθανώς από τη Λαγκάδα του Λεύκτρου, παρουσίασε έγγραφα βενετικά και ζητούσε το χωριό Τσιτσόρι (Ανάληψη), το οποίο είχε παραχωρηθεί στην οικογένειά του επί Βενετοκρατίας (1685-1715). Ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁴⁴⁵ διεκδίκουσε ένα μύλο που είχε αγοράσει ο παππούς του πριν από τα Ορλωφικά στο χωριό Γκόρτζογλι (Αλώνια).

Άλλο παράδειγμα αποτελούν οι κατηγορίες, από τις 13 Ιουλίου 1823, του φρουράρχου Μονεμβασίας Ανδρέα Δρακόπουλου κατά του Τζανετάκη Γρηγοράκη, για τον οποίο έγραψε σε αναφορά του¹⁴⁴⁶: «...ηπάτησε και την Πελοποννησιακήν Γερουσίαν, υποσχεθείς το να εκστρατεύση εις την Ανατολικήν Ελλάδα, εάν λάβη τον τίτλον του φρουράρχου· του οποίου δοθέντος, εξεστράτευσε (τω όντι) εις τα χωρία της επαρχίας ταύτης, και συνάξας είκοσι χιλιάδας γρόσια από τα εθνικά εισοδήματα τα κατέφαγε...».

Στην άσκηση της τρομοκρατίας δεν ήταν άσχετη η Διοίκηση. Το Εκτελεστικό σε μια διαταγή του, της 16 Ιουνίου 1823, προς τους κατοίκους των Εμλακίων

1439. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 17, έγγρ. 1426 της 18 Ιουνίου 1823.

1440. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 18, έγγρ. της 24 Ιουλίου 1823.

1441. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 23, έγγρ. 068 της 15 Σεπτεμβρίου 1823.

1442. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 122 της 23 Σεπτεμβρίου 1823. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 24, έγγρ. της 19 και 20 Σεπτεμβρίου 1923. Παράπονα και από το Έλος. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 11, έγγρ. 114 της 29 Μαΐου 1823. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 52, έγγρ. 15 της 8 Ιουλίου 1823.

1443. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', φάκ. 54, έγγρ. 177 και 204 της 22 και 31 Δεκεμβρίου 1823.

1444. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 12, έγγρ. 743 της 6 Ιουνίου 1823 και φάκ. 14, έγγρ. 1015 της 21 Ιουνίου 1823.

1445. Γ Α Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 14, έγγραφο της 24 Ιουνίου 1824. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 91, έγγρ. 001 της 12 Ιουλίου 1828. Αναφέρεται: «...Περί δε του χωρίου Γκόρτζογλι (Αλώνια) της επαρχίας Καλαμάτας, κατακρατούμενον από τον Μούρτζινον, προβάλλοντα παλαιά από την προτέραν επανάστασιν της Πελοποννήσου δικαιώματα επί αυτού, θέλει θέσει το Υπουργείον υπ' όφιν του Σεβαστού Εκτελεστικού Σώματος την υπόθεση και ακολούθως κατά την οποίαν απάντησιν λάβει, θέλει σας γράψει το ποιητέον...».

1446. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 98 της 13 Ιουλίου 1823.

της Μεσσηνίας έγγραφε¹⁴⁴⁷: «...Σας διατάττει να δεχθήτε τους αγοραστάς των Εθνικών δικαιωμάτων χωρίς καμμίαν εναντιότητα να κάμουν την δημοπρασίαν, και να μην κάμετε διαφοροερτικά, ή παρακούσετε, ή απειθήσετε, διότι δίδετε η άδεια εις τον Μπεηζαδέ Ιωάννην Μαυρομιχάλην και Κ. Νικόλαον Δεληγιάννην να σας παιδεύσουν αυστηρά και αν κάμη χρεία θέλει σταλή και άλλη εκτελεστική δύναμις και θα σας ακολουθήση ζημία μεγάλη...».

Σε αναφορά της 6^{ης} Αυγούστου 1824 των κατοίκων του Νησιού (Μεσσηνίας) προς τον Παναγιώτη Γιατράκο¹⁴⁴⁸ σημειώνεται: «...Επί βασιλείας των αντιδιοικητικών οι νόμοι κατεπατήθησαν, η πολύτιμος ψήφος του λαού ευρέθη βεβιασμένη από το ξίφος αυτών, ακουσίως έδωσεν αυτήν του κυρίου Παναγιώτη Δαρειώτη...».

Σε αναφορά από τον Οκτώβριο του 1824 του επάρχου Καλαμάτας Αναστασίου Κατσαΐτη¹⁴⁴⁹ σημειώνεται: «...Ο Μεσσηνιακός κόλπος και ως επί το πλείστον η ατυχής επαρχία αυτή εκ των Σπαρτιατών αισθαντικήν τυραννίαν πνέει πολλά περισσότερον από εκείνην των τρισβαρβάρων εχθρών και κινδυνεύει τον εξολοθρεμόν της από τα ακόλουθα επαπειλούμενα δεινά...».

Το Βουλευτικό¹⁴⁵⁰ στις 28 Νοεμβρίου 1824 πληροφόρησε το Εκτελεστικό για τις καταχρήσεις των Μανιατών στην περιοχή της Καλαμάτας και πρότεινε να αναληφθεί η αναγκαία φροντίδα για να διορθωθούν τα δεινά και οι καταχρήσεις.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας η φορολογία αποτελούσε πηγή πλουτισμού των κοτσαμπάσηδων. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης εκτός από τη συγκέντρωση των φόρων και η ενοικίαση των εθνικών κτημάτων απέδιδε υψηλά εισοδήματα στους τότε ισχυρούς του τόπου. Η Διοίκηση ενοικίαζε τα εισοδήματα από τη φορολογία και την εκμετάλλευση των εθνικών γαιών σε τοπικούς παράγοντες¹⁴⁵¹, οι οποίοι καρπώνονταν τη μερίδα του λέοντος. Από αυτούς δεν εξαιρέθηκαν οι ισχυροί Μανιάτες, οι οποίοι ενοικίαζαν διάφορες περιοχές του Μοριά, αφού η Μάνη δεν υπαγόταν τότε σε φορολογία.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη, ο οποίος δήλωσε ότι πληρώνει 500 γρόσια περισσότερα από τον πλειοδότη για το μουκατά (εθνικές προσόδους) της Καλαμάτας. Αυτό σημαίνει ότι θα εισέπραττε περισσότερα χρήματα από τους Καλαματιανούς, ώστε να ανταποκριθεί στην καταβολή στο Εθνικό Ταμείο, στα έξοδα συγκέντρωσης των οφειλών και να έχει και το δικό του κέρδος. Κατατοπιστικό το σχετικό έγγραφο:

1447. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 8, έγγρ. της 16 Ιουνίου 1823.

1448. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β, σ. 139, αριθ. 423 (408).

1449. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 47, έγγρ. 144, συνημ. στο έγγρ. 143 της 30 Οκτωβρίου 1824.

1450. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 39, έγγρ. 081 της 28 Νοεμβρίου 1824.

1451. Όταν κάποτε ένας μοναχός, ονομαζόμενος Δανιήλ, πλειοδότησε για να ενοικιάσει τις εθνικές προσόδους της Κορινθίας, δολοφονήθηκε με λιθοβολισμό από ανθρώπους των Νοταράδων, οι οποίοι θεώρησαν την ανάμειξη του προσβλητική γι' αυτούς. Θ. Κολοκotronής, ό.π., σ. 131. Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 311 και Διον. Κόκκινου, ό.π., τόμ. ΣΤ', σ. 268.

«Κύριε Υπουργέ της Οικονομίας

Από την προς εμέ σταλείσαν σημείωσιν των τιμών των μουκατάδων, ειδών αυτάς σας ειδοποιώ, όσα ήθελε βαλθούν ας ηξεύρετε ότι από μέρους μου γίνεται εις αυτών προσθήκη γρ. 500: και ας πάρει τέλος εις το όνομά μου.

Τη 8 Μαΐου 1823

Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης».

Όταν επρόκειτο να ενοικιαστούν τα εθνικά εισοδήματα μιας επαρχίας ίσχυε ότι, εάν οι κάτοικοι αυτής ζητούσαν να είναι οι ίδιοι ενοικιαστές, τότε θα προτιμούντο εφόσον έδιδαν το ίδιο ποσό με οποιονδήποτε άλλον. Το 1823 οι κάτοικοι της επαρχίας Καλαμάτας¹⁴⁵² ζήτησαν να αναλάβουν την ενοικίαση των εθνικών προσόδων. Ενοικιαστής όμως αναδείχθηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Αυτός απευθύνθηκε στους κατοίκους του χωριού Ασλάναγα (Άρης) και ζήτησε να συγκεντρώσουν οι ίδιοι ένα ποσόν, ώστε να του αφήσει τελικά κέρδος ικανοποιητικό. Οι κάτοικοι του Ασλάναγα δεν δέχθηκαν να πληρώσουν το ποσόν που τους ζητήθηκε, διότι το βρήκαν υψηλό. Τότε ο Πετρόμπεης ανέθεσε σε άλλους Μανιάτες τη συγκέντρωση των εθνικών εισοδημάτων του χωριού. Στην περίπτωση αυτή οι κάτοικοι του χωριού υποχρεώνονταν να καταβάλουν το ποσόν που θα έπαιρνε το κρατικό ταμείο, το κέρδος του Πετρόμπεη και το κέρδος των υπενοικιαστών Μανιατών, ώστε ήταν αναγκασμένοι να πληρώσουν ακόμη μεγαλύτερο ποσό.

Τελικά οι Ασλαναγαίοι¹⁴⁵³ ταπεινομένοι αναγκάστηκαν να ζητήσουν από την κυβέρνηση να αποβάλει τους υπενοικιαστές, αφού τους πληρώσουν τα λεπτά που είχαν δώσει στον Πετρόμπεη. Σε αναφορά τους προς το Συμβούλιο των Υπουργών έγραψαν: «...*Ημείς όμως σήμεραν είδομεν να πειραζόμεθα από τους αγοραστάς Σπαρτιάτας, εις πράγματα τα οποία ούτε εις καιρόν τυρανίας δεν εδοκίμασαμεν, επειδή την σήμεραν ημέραν λεγόμεθα Έλληνες και ουχί σκλάβοι...*».

Είναι λυπηρό να γίνεται σύγκριση της τότε κατάστασης με την εποχή της τουρκοκρατίας και να διαπιστώνεται η διαφορά υπέρ της προηγούμενης δουλείας. Πολλοί σήμερα αναρωτιούνται, όταν το 1825 αποβιβάστηκε ο Ιμπραήμ στη Μεθώνη, γιατί οι Μοραΐτες δεν έδειξαν ενθουσιασμό και προθυμία να αγωνιστούν για την ελευθερία τους, αντίθετα στην εισβολή του Δράμαλη ξεσηκώθηκε ο Μοριάς και τον εξουδετέρωσε. Ίσως η γεύση της ελευθερίας, που τη δοκίμασαν στα λίγα χρόνια της επανάστασης, ήταν πικρότερη της σκλαβιάς από την καταπιεστική συμπεριφορά των ισχυρών, πολιτικών ή στρατιωτικών, κάθε τόπου.

Η διαμόρφωση των αντιπάλων παρατάξεων

Οι δύο αντίπαλες παρατάξεις στην Πελοπόννησο είχαν από τη μια ως πυρήνα το Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς με τον Πετρόμπεη, το Θ. Κολοκοτρώνη, τους Δε-

1452. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 7, έγγρ. 217 της 9 Μαΐου 1823. Το ίδιο επανέλαβε και ο Έπαρχος Καλαμάτας αργότερα. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Οικ., φάκ. 47, έγγρ. 45 της 16 Ιουλίου 1823.

1453. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 44 της 9 Ιουλίου 1823.

ληγιανναίους, το Δημήτριο Παπατσώνη, το Γεώργιο Σισίνη, το Μήτρο Αναστασόπουλο κ.ά. Στην αντίθετη παράταξη ήταν όσοι ακολουθούσαν το Βουλευτικό, όπως ο Μαυροκορδάτος, οι Κουντουριώτες, ο Ανδρ. Λόντος, ο Ανδρ. Ζαΐμης, οι Νοταραίοι, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο Βρεσθένης Θεοδώρητος, κ.ά.

Ο Αναγνωσταράς, που ήταν στην παράταξη του Κουντουριώτη, δεν δέχθηκε πρόταση του Θ. Κολοκοτρώνη να συναντηθούν. Στις 23 Ιανουαρίου 1824, από την Ανδρούσα, ενημέρωσε το Βουλευτικό ότι διεμοίρασε τις διαταγές και διακηρύξεις της νέας Διοίκησης και είχε συναντήσεις με διάφορα άτομα, προπαγανδίζοντας υπέρ αυτής. Πρότεινε ακόμη να ανατεθεί στο γαμπρό του, χιλιάρχο Παναγιώτη Γιαννέα-Καπετανάκη και τη λοιπή οικογένειά του, να επιτηρεί και να διαφυλάσσει την ευταξία στην περιοχή από το Αλμυρό μέχρι την Καλαμάτα. Χαρακτήρισε το Αλμυρό ως τον ισθμό της Μάνης, διότι είναι υποχρεωτικό πέρασμα των Μανιατών προς την Καλαμάτα¹⁴⁵⁴.

Ο Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος, από την παράταξη τότε του Θ. Κολοκοτρώνη, μετά τα επεισόδια που έγιναν στην Τρίπολη με αφορμή τον Στάικο, τον οποίο σκότωσαν κατά οικτρό τρόπο οι Τριπολιτσιώτες, έφυγε από εκεί και είχε επαφές με το Βουλευτικό. Τον ακολούθησε ο αδελφός του Νικήτας Δικαίος και ο Παναγιώτης Κεφάλας.

Ο Παναγιώτης Γιατράκος ήταν τοποθετημένος στην αντίθετη παράταξη του Κολοκοτρώνη και ήταν πικραμένος, διότι δεν ανατέθηκε σε αυτόν η αρχιστρατηγία από την Πελοποννησιακή Γερουσία. Τον ακολουθούσαν οι αδελφοί του Γεώργιος Νικόλαος, Ηλίας και Μιχαήλ.

Από παράδοση ο Διον. Μούρτζινος βρισκόταν πάντοτε σε θέση αντίθετη με τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Βραχυχρόνιες ήταν οι περίοδοι συμφιλίωσης και συνεργασίας των δύο ανδρών. Ο Μούρτζινος¹⁴⁵⁵ από τις 14 Νοεμβρίου 1823 ήταν σε επαφή με τον Παναγιώτη Γιατράκο και είχε αποχωρισθεί από τον Κολοκοτρώνη, αφού αυτός συνεργάστηκε με τον Πετρόμπεη. Τοπικός αντίπαλος του Μούρτζινου ήταν ο εξάδελφός του Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης¹⁴⁵⁶, με τον οποίο αναφέρεται ότι συμφιλιώθηκαν προσωρινά τον Ιανουάριο του 1824, όταν κατά μια εκδοχή ο Μούρτζινος είχε πεισθεί από τον Ιωάννη Λογοθέτη, το γραμματικό του Πετρόμπεη, να ενωθεί με το σπίτι των Μαυρομιχαλαίων. Ο Πιέρος Πατριαρχέας ήταν εξάδελφος του Πετρόμπεη και πρόσφατα είχε διοριστεί έπαρχος Αρκαδίας (Κυπαρισσίας).

Ο Δημ. Πλαπούτας¹⁴⁵⁷, ανιψιός του Θ. Κολοκοτρώνη, ήταν αντίθετος των Δεληγιανναίων και αφού ο θείος του συνεργάστηκε με αυτούς, διαχώρισε τη θέση του.

1454. ΓΑ Κ, Συλλ. Λαδά, Κ 047, φάκ. 11, έγγρ. της 23 Ιανουαρίου 1824.

1455. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 13, έγγρ. 154 της 8 Ιουλίου 1824.

1456. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 302, αριθ. 119.

1457. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Β', σ. 70. Ο Κανέλλος Δεληγιάννης αναφέρει ότι όταν άρχισε η σύγκρουση με τον Πλαπούτα, ειδοποίησε τους Μαυρομιχαλαίους και ξεκίνησαν με 600 Μανιάτες και έφθα-

Στα τέλη Ιανουαρίου 1824 απευθύνθηκε στον Κουντουριώτη και ακολούθησαν ο Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ο Παναγιώτης Κεφάλας, ο Νικήτας Δικαίος κ.ά.

Στη Μάνη η παράταξη του Μούρτζινου περιλάμβανε μέρος των Γρηγοράκηδων με αρχηγό τον Τζανετάκη Γρηγοράκη¹⁴⁵⁸, τον Πιέρο και Νικόλαο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη, τους Κουμουντουράκηδες, τους Κιτριναραίους¹⁴⁵⁹ τους Δουράκηδες, και ασταθώς τους Βενετσανάκηδες και τους Κυβέλους. Η οικογένεια του Πετρόμπεη είχε σχέσεις φιλίας και συνεργασίας με τους Κουτσογρηγοριάνους, τους Χρηστέους και τους Καπετανάκηδες. Οι τελευταίοι φαίνεται ότι ήταν διαιρεμένοι. Ο Παναγιώτης Γιαννέας-Καπετανάκης ήταν γαμπρός τού Αναγνωσταρά και, όπως αναφέρθηκε, από τον Ιανουάριο του 1824 είχε αναλάβει τη φύλαξη της παραλιάς από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. Ο Χριστόδουλος και ο Σταυριανός ανήκαν στους οπαδούς τού Εκτελεστικού της Τριπολιτσάς. Όταν στις 17 Ιουλίου 1824 η οικογένεια Μαυρομιχάλη έδειξε σοβαρές τάσεις συμφιλίωσης με τους διοικητικούς, την μμήθηκε η οικογένεια Καπετανάκη. Έγραψε στους φίλους της Παναγιώτη Κεφέλα και Νικήτα Δικαίο και αναφέρθηκε στη Διοίκηση, γράφοντας¹⁴⁶⁰: «Υπερτάη και Σεβαστή Διοίκησης. Προλαβόντως δια τριών μας αναφορών μέσον του ιδικού μας αυτής υπουργού του πολέμου Κυρίου Αναγνώστου Παπαγεωργίου εξηγήθημεν το οποίον χρέος έχομεν να υποτασσόμεθα εις τας νεύσεις της σεβαστής ημών Διοικήσεως...». Την ίδια όμως ημέρα, 17 Ιουλίου 1824, ο Χριστόδουλος Καπετανάκης συναντήθηκε στον Άγγιλο με την παράταξη Πετρόμπεη - Κολοκοτρώνη και υπέγραψε μαζί τους σύμφωνο. Στις 30 Ιουλίου ο Αναγνωσταράς έγραψε στο Εκτελεστικό υπέρ της οικογενείας Καπετανάκη και την επομένη ο Παναγιώτης Γιαννέας-Καπετανάκης¹⁴⁶¹ έλαβε διαταγή να στρατολογήσει διακόσιους στρατιώτες για το στρατόπεδο της Γαστούνης, το οποίο ήταν υπό τη διοίκηση του Αναγνωσταρά.

Η ανωτέρω αναφορά του Αναγνωσταρά περί της οικογένειας Καπετανάκη είναι αποκαλυπτική για τη διατήρηση των ισορροπιών μεταξύ των οικογενειών της Μάνης. Σημειώνεται ότι οι Καπετανάκηδες του είπαν: «...ημείς ποτέ δεν ημπορούμεν να μην γνωρίσωμεν και να μην θέλομεν την Διοίκησιν. Επειδή όμως κατοικούμεν εις Καλαμάταν, έτυχε και ο Πετρόμπεης να κάθεται και αυτός, και επειδή ο Μούρτζινος είναι παλαιός εχθρός του οσπιτίου μας, δεν ημπορούμεν να κτυπήσωμεν τον

σαν ως το Λεοντάρι. Δεν φαίνεται να μη στερείται υπερβολής. Κ α ν. Δ ε λ η γ ι ά ν ν η, ό.π., τόμ. Β', σσ. 158 και 161.

1458. Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης στις 9 Μαρτίου του 1824 ζήτησε από τον Γ. Κουντουριώτη να του αναθέσει εργασία και παρουσιάζεται ότι έλαβε μέρος στην πολιορκία του Εκτελεστικού της Τριπολιτσάς. Α. Κ. Δ ι α μ α ν τ ή, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1966, τόμ. ΣΤ', σ. 117, έγγρ. 132.

1459. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ.124, αριθ. έγγρ. 391 (367).Α. Κ.

1460. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 138 της 17 Ιουλίου 1824. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ., Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 204 της 20 Ιουλίου 1824. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 15, έγγρ. 1909 της 17 Ιουλίου 1824. Δ ι ο ν. Κ ό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. Η', σ. 217.

1461. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 230 της 30 Ιουλίου 1824. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 18, έγγρ. 094 της 31 Ιουλίου 1824.

Πετρόμπεη, ο οποίος μπορεί να ενωθή με τον Μούρτζινον και να τον κάμωμεν εχθρόν, επειδή και αφανίζομεν το σπίτι μας, μην έχοντες πλέον κανένα άλλον βοηθόν. Μάλιστα βλέπομεν ότι η Διοίκησις δεν ηθέλησε διόλου να μας βοηθήση, αλλά βοηθεί άλλους κατωτέρους μας και κατά την υπόληψιν και κατά την δύναμιν. Αυτά τα αίτια μας κάμνουν να μην κτυπήσωμεν τον Πετρόμπεην, χωρίς όμως να αντισταθώμεν εις τους σκοπούς της Διοικήσεως...».

Οι Καπετανάκηδες¹⁴⁶², αφού στις 8 Αυγούστου πήραν απάντηση από τη Διοίκηση ότι τους δέχεται εις την τάξη των ευνοουμένων, στις 17 Αυγούστου ζήτησαν στρατιωτικούς βαθμούς, εντολές στρατολογίας και εξόφληση λογαριασμών.

Μετά το τέλος της πρώτης φάσης του εμφυλίου πολέμου έγιναν μετακινήσεις στα στρατόπεδα. Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης μετεπήδησε στην παράταξη του Κουντουριώτη, ενώ οι προεστοί της βορείου Πελοποννήσου Λόντος, Ζαΐμης και Νοταραίοι συνεργάστηκαν με τον Θ. Κολοκοτρώνη και τους Δεληγιανναίους.

Προσπάθειες προσεταιρισμού ή συμφιλίωσης

Από τους βουλευτές των τριών νήσων, Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών, στις 17 Δεκεμβρίου 1823, δια μέσου του Ηλία Χρυσοσπάθη¹⁴⁶³ έγινε πρόσκληση στον Πετρόμπεη να πάει στο Κρανίδι και αορίστως του πρόσφεραν την προεδρία του Βουλευτικού¹⁴⁶⁴. Ο Πετρόμπεης δεν δέχθηκε την προσφορά, προσπάθησε όμως στις 2 Ιανουαρίου 1824, δια του Ηλία Χρυσοσπάθη¹⁴⁶⁵ να συμβιβάσει τις δύο αντίπαλες

1462. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 39, έγγρ. 36 της 17 Αυγούστου 1824. Στην αναφορά του ο Αναγνωσταράς προσθέτει για τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη: «...Περί δε του γαμβρού μου Παναγιωτάκη Γ. Καπετανάκη Σας έγραψα ότι αυτός πάντοτε εστάθη με το μέρος της Διοικήσεως, και δεν έλειψε ποτέ από του να μας στέλλη από την Καλαμάταν μαπαρουτόβολον τη νύκτα κρυφίως και άλλα, και να μας φανερώνει πάντοτε τους σκοπούς και τα κινήματα του Πετρόμπεη...».

1463. ΓΑ Κ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 350 της 18 Δεκεμβρίου 1823. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 344. Σε επιστολή του Πετρόμπεη σε οικογενειακά και φιλικά πρόσωπα αναφέρονται τα ακόλουθα: «...Προς το εσπέρας ήτο φερμένος ο ημέτρος Χρυσοσπάθης, οπού τον είχαν στείλει εις Κάτω Νεχαγιέ προς τα άξια και μεγαλοπρεπή υποκείμενα (βουλευτές), πλην αναισθητούν, ισχυρογνωμονούν και επιμένουν δια να αποδείξουν ημάς μηδαμινούς και αντιπάτριδας και τους εαυτούς τους άξιους και ευπάτριδας...».

1464. Α. Λιγνός, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1921, τόμ. Β', σ. 8. Ο Γεώργιος Κουντουριώτης γράφοντας στον αδελφό του Λάζαρο για την υπόσχεση να κάνουν τον Πετρόμπεη πρόεδρο του Βουλευτικού, αποκαλύπτει την απιστία του, σημειώνοντας: «...τούτο δια στόματος είπον του Χρυσοσπάθη και όχι εγγράφως...».

1465. Η αίτηση του Η. Χρυσοσπάθη προς το Βουλευτικό είναι η ακόλουθη:

«Σεβαστόν Βουλευτικόν Σώμα

Ο υπογεγραμμένος πατριώτης επιθυμεί να του δοθή η είσοδος εις την σημερινήν συνέλευσιν και ζητεί την άδειαν παρά του σεβαστού σώματος.

2: Ιανουαρίου 1824Ο ευπειθής πατριώτης

Κρανίδι Ηλίας Χρυσοσπάθης»

ΓΑ Κ, Μικρ. Συλλ. (Αρχ. Λαδά) Κ047, φάκ. 12, έγγρ. 152. Διο ν. Κό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. 7, σ. 472. Ο

παρατάξεις, αλλά απέτυχε. Μετά τις συναινετικές προσπάθειες του Χρυσοσπάθη, το Βουλευτικό, για τις θυσίες του Πετρόμπεη, συγκατατέθηκε να αναβάλει για δύο ημέρες τη διανομή των προκηρύξεών του με τις καταγγελίες εναντίον του Εκτελεστικού. Αν ο Πετρόμπεης παρουσιαζόταν στο Κρανίδι σε δύο ημέρες, υπόσχονταν ότι θα τον έκαναν πρόεδρο του Βουλευτικού. Όμως αυτός δεν πήγε, άλλωστε η πρόταση που του έγινε να τον εκλέξουν πρόεδρο του Βουλευτικού, όπως αποδεικνύεται ήταν χωρίς αντίκρισμα.

Προσπάθειες συμβιβασμού μεταξύ των δύο αντιπάλων παρατάξεων έγιναν πολλές, αλλά καμία δεν επέτυχε. Στις 10 Φεβρουαρίου πήγε ο Δημήτριος Υψηλάντης¹⁴⁶⁶ στο Κρανίδι, όπου συνεδρίαζε το Βουλευτικό, προκειμένου να συμβιβάσει τα δύο αντίθετα μέρη. Δεν έγινε όμως δεκτός. Προσπάθεια συμβιβασμού έγινε και από τον Ανδρέα Ζαΐμη στις 16 Φεβρουαρίου και υπέγραψαν σχετικό πρωτόκολλο ο Πετρόμπεης, ο Σωτ. Χαραλάμης, ο Αναγν. Παπαγιαννόπουλος, ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο Αναστ. Κατσαρός, ο Μεθώνης Γρηγόριος κ.ά. Μετά ένα περίπου μήνα απόπειρα συμβιβασμού έκανε και ο Δημήτριος Πλαπούτας χωρίς επιτυχία. Ο Γεώργιος Κουντουριώτης δεν ήθελε τον συμβιβασμό αλλά την υποταγή της Πελοποννήσου, την οποία και πέτυχε τελικά.

Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης, αφού απέτυχε να συμφιλιώσει τις δύο αντίπαλες παρατάξεις του παλαιού και του νέου Εκτελεστικού, προσπάθησε στις 22 Φεβρουαρίου να ενώσει τις οικογένειες Μαυρομιχάλη και Μούρτζινου με την προϋπόθεση να αναγνωρίσουν όλοι τον Πετρόμπεη ως «κεφαλήν»¹⁴⁶⁷. Παράλληλα από το παλαιό Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς και από τον Γεωργάκη Μαυρομιχάλη πήρε γράμματα ο Δ. Μούρτζινος, που τον καλούσαν να συμφωνήσει μαζί τους και να πάει στην Τριπολιτσά για να συσχεφθούν, αλλά εκείνος εκώφευσε¹⁴⁶⁸.

Στα τέλη Φεβρουαρίου ο Πετρόμπεης, για να προσεταιριστεί τον Παναγιώτη Γιατράκο, του έστειλε το Λιμπεράκη¹⁴⁶⁹. Στα μέσα Μαρτίου έστειλε πάλι ο Πετρόμπεης μαζί με τον Θ. Κολοκοτρώνη τον Λιμπεράκη στο Δ. Μούρτζινο¹⁴⁷⁰. Αργότερα ο Θ. Κολοκοτρώνης προσπάθησε να επιτύχει συμβιβασμό με τη μεσολάβηση του επισκόπου Βρεσθένης Θεοδώρητου, αλλά απέτυχε, όπως απέτυχαν και άλλες παρόμοιες προσπάθειες συμβιβασμού.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος, στις 17 Μαρτίου 1824, ανέφερε στη Διοίκηση και παράλληλα έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι ενώθηκε η οικογένεια Μαυρομιχάλη με τους Κουτσογρηγοριάνους, τους Καπετανιάνους και τους Χρηστέους.

αναφερόμενος Λιμπεράκης δεν είναι γνωστός. Φαίνεται απίθανο να ήταν ο Λιμπεράκης Αθηνάκης από το Πραστίο.

1466. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Β', σ. 12.

1467. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 123, αριθ. 390 (366).

1468. Α. Λιγνού, Αρχ. Γ. και Α. Κουντουριώτη, Αθήνα 1921, τόμ. Β', σ. 131.

1469. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 124, αριθ. 391 (367) και του ιδίου, σ. 125, αριθ. 392 (368).

1470. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 128, αριθ. 402 (378).

Αντίθετα αυτός συνεννοήθηκε με τον Θανασούλη και Γαλάνη Κουμουνδουράκη, με τους Δουράκηδες, τους Κιτριναραίους και φυσικά με τους στεθερούς φίλους, τον Τζανετάκη Γρηγοράκη και τον Νικόλαο και Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη¹⁴⁷¹. Με άλλο έγγραφο έκανε γνωστό ότι ο Μπεηζαδέ Γιωργάκης Μαυρομιχάλης πήγε στη Μάνη με χρήματα, για να μπορέσει να στρατολογήσει. Πρόσθετε ακόμη ο Μούρτζινος ότι πρέπει και αυτού να του δώσουν 2.000 γρόσια για να ξεκινήσει τους στρατιώτες, που ετοίμασε να στείλει στη Διοίκηση με τον εξέδελφό του Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα, τον Αναστάση Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα¹⁴⁷².

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹⁴⁷³ και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης έγραψαν από την Τριπολιτσά στις 18 Μαρτίου στον Παναγιώτη Γιατράκο, που ήταν στη Λακεδαίμονα, να πάει προς συνάντησή τους. Δεν φαίνεται όμως η πρόσκληση αυτή να βρήκε ανταπόκριση.

Στην πρώτη φάση των εμφυλίων συγκρούσεων οι δύο παρατάξεις δεν εμφάνισαν αξιοσημείωτες μεταβολές στις θέσεις των σημαντικών προσώπων. Παρουσιάστηκαν τα ίδια κόμματα με τους ίδιους υποστηρικτές και αντιπάλους και κάθε ένα με την αμετακίνητη επιδίωξη να επιβληθεί επί των αντιθέτων του. Στη δεύτερη όμως φάση που ακολούθησε αργότερα, ο Πετρόμπεης μετακινήθηκε στην παράταξη του Κουντουριώτη, ενώ ο Α. Ζαΐμης, ο Α. Λόντος κ.ά. συνεργάστηκαν με τον Θ. Κολοκοτρώνη.

Το «ασάλτο» στο φρούριο της Κορώνης

Η πολιορκία του φρουρίου της Κορώνης συνεχιζόταν υπό την ηγεσία τού στρατηγού Αντωνίου Μαυρομιχάλη¹⁴⁷⁴ αλλά μόνο από τη στεριά, ενώ από τη θάλασσα μπορούσαν οι αποκλεισμένοι να εφοδιάζονται απρόσκοπτα με τρόφιμα και άλλα εφόδια. Αυτό κούρασε τους πολιορκητές και τους δημιούργησε την πεποίθηση ότι δεν ήταν δυνατόν να αλωθεί το φρούριο με τη συνεχιζόμενη μονόπλευρη πολιορκία, γι' αυτό προτιμήθηκε η κατάληψή του με έφοδο (ασάλτο). Σε αυτό συνετέλεσε και απόφαση της Διοίκησης να αμείψει όσους θα επετύγχαναν αυτό το έργο¹⁴⁷⁵.

1471. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 478, της 17 Μαρτίου 1824. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 7, έγγρ. 150 της 17 Μαρτίου 1824.

1472. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 128, αριθ. 400 (376). Γ Α Κ, Αρχ. Π. Γιατράκου, Κ 006, έγγρ. 376 της 17 Μαρτίου 1824.

1473. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 128, αριθ. 402 (378). Λογαριασμός εξόδων: Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 45, έγγρ. 042 έως 045 και Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 51, έγγρ. 145 της 27 Δεκεμβρίου 1824.

1474. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 115 της 15 Ιουλίου 1823. Κ. Λ. Κ ο τ σ ώ ν η, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)437.

1475. Ν ι κ. Σ π η λ ι ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 26. Δ ι ο ν. Κ ό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. Ζ', 273. Ο Σ π. Τ ρ ι - κ ο ύ π η ς, ό.π., τόμ. Γ', σ. 71, δημιουργεί λανθασμένη εντύπωση ότι το ασάλτο έγινε το Φεβρουάριο του 1823.

Στις 28 Ιανουαρίου 1824 αποφασίστηκε¹⁴⁷⁶ να επιλεγούν από τους καπετάνιους τους εκατό Κορωνάιοι οι οποίοι θα έδιναν την υπόσχεση να πρωτοανεβούν στο φρούριο. Αυτοί θα έπρεπε να χωρισθούν σε τρεις κλάσεις. Σε περίπτωση επιτυχίας ή αποτυχίας της εφόδου, οι της πρώτης κλάσης θα αμείβονταν ο καθένας με κτήμα τριακοσίων ελαιοφύτων, της δευτέρας με διακοσίων και της τρίτης με εκατό ελαιοφύτων. Ανάλογη πρόνοια θα λαμβανόταν και για τους νεκρούς ή τους αναπήρους από τραυματισμούς.

Τους Κορωνάιους θα ακολουθούσαν εκατό μισθοφόροι Βούλγαροι υπό τον Κώστα Σέρβο¹⁴⁷⁷ και Ηπειρώτες-Ρουμελιώτες υπό τον Θεόδωρο Γρίβα, τους οποίους είχε φέρει μαζί του ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με λίγους Μανιάτες υπό τον Ηλία Σαλαφατίνο και θα ακολουθούσαν οι υπόλοιποι. Από τους Κορωνάιους¹⁴⁷⁸ ανέβηκαν 48 και παρά τη συμφωνία δεν ανέβηκαν οι υπόλοιποι. Οι υπό τον Σέρβο μετενόησαν και οι υπό τον Γρίβα¹⁴⁷⁹ ζητούσαν πρώτα να πληρωθούν με 100.000 γρόσια και στη συνέχεια να ανεβούν στις επάλξεις του φρουρίου. Χρήματα δεν υπήρχαν και η επιχείρηση δεν συνεχίστηκε. Αφού έγινε αντιληπτή η παρουσία των Ελλήνων στο τείχος άρχισαν να συγκεντρώνονται Τούρκοι, οπότε από τους Έλληνες όσοι πρόλαβαν κατέβηκαν.

Ο Νικ. Σπηλιάδης¹⁴⁸⁰ στην προσπάθειά του να δυσφημήσει τους Μαυρομιχάιους, όπως άλλωστε συνήθιζε, γράφει: «...Υποτίθεται δε ότι εμποδίσθησαν από τον Μαυρομιχάλην, διότι οι Κορωνάιοι είχαν κηρυγμένον ότι δεν ήθελον Μανιάτας εις το φρούριον, ενώ οι Μαυρομιχάλοι όχι μόνον ήθελον να είναι οι φρουράρχοι, αλλά να είναι και οι αρχηγοί και οι οδηγοί εις την έφοδον, και αυτοί να λάβωσι την δόξαν την εκ της αλώσεως αυτού...». Παρά τα λεγόμενα του Σπηλιάδη, οι Κορωνάιοι πρόκριτοι και ο Έπαρχος Κορώνης έδωσαν πιστοποιητικό στον Αντώνιο Μαυρομιχάλη¹⁴⁸¹

1476. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 39 έγγρ. 37 της 28 Ιανουαρίου 1824, συνημ. της 17 Αυγούστου 1824.

1477. Οι Βούλγαροι αρνήθηκαν να ανεβούν παρά τη συμφωνία. Ο Θ. Γρίβας είχε πει, ότι αν ανεβούν πέντε Κορωνάιοι, θα ακολουθήσουν οι δικοί του. Όταν όμως ήρθε η ώρα της εφόδου ζήτησε να του δώσουν πρώτα εκατό χιλιάδες γρόσια που δεν υπήρχαν. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Β', σ. 26-7.

1478. Ο Κωνσταντ. Α. Γουναρόπουλος, Περί της εφόδου κατά του Φρουρίου Κορώνης τω 1823, Δ. Ι. Ε. Ε., 1(1883)676, αναγράφει τα ονόματα των εισελθόντων στο φρούριο και πεσόντων, καθώς και τα ονόματα αυτών που πρόλαβαν και κατέβηκαν από το φρούριο. Μόνο δεν είναι γνωστό το όνομα του ψυχογιού του Ιωάννη Κατσανού (αδελφού του Ηλία Σαλαφατίνου). Τον τελευταίο αναγράφει με το πραγματικό επίθετό του «Κατσανός» αντί του παρωνυμίου. Ακόμη παρατίθεται και ποίημα του Γεωργίου Ζαλοκώστα για τον ηρωισμό των Κορωναίων και τη λιποταξία του Σέρβου. Η Διοίκηση μέχρι τον Αύγουστο του 1824 δεν είχε ικανοποιήσει αυτούς που ανέβηκαν στο φρούριο, όπως είχε συμφωνηθεί. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 22, έγγρ. 028 της 8 Σεπτεμβρίου 1824 και Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 39, έγγρ. 36 της 17 Αυγούστου, όπου αναφέρονται και τα ονόματα των φονευθέντων.

1479. Αναφέρεται ότι: «...ο επίσημος Κορωνάιος Ιωάννης Καράπαυλος παρέσχεν εαυτόν όμνηρον αυτώ, όπως μετά την άλωση του φρουρίου δωθώσιν εκ των τουρκικών λαφύρων· αλλ' ούτος ουδαμώς έστερξεν θέλων αυτά προπληρωτέα και απέσχεν...». Κωνσταντ. Α. Γουναρόπουλος, ό.π., σ. 675.

1480. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Β', σ. 27.

1481. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 45, έγγρ. 042, 043, 044 και 045 της 27 Δεκεμβρίου 1824. Ο λογαριασμός

με επαινετικά λόγια για τη συμπεριφορά του στη διάρκεια της πολιορκίας, που διήρκεσε από τις 20 Μαΐου 1823 μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου 1824.

Υπάρχουν και άλλες ενδείξεις ότι οι ισχυρισμοί του Ν. Σπηλιάδη δεν ευσταθούν. Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁴⁸², στις 18 Φεβρουαρίου 1825, λίγες ημέρες μετά την απόβαση του Ιμπραήμ στη Μεθώνη, απάντησε, σε προηγηθέντα υπαινιγμό του Ιωάννη-Κατσή Μαυρομιχάλη, ότι οι Κορωναίοι δεν ήθελαν τους Μανιάτες με τα ακόλουθα: «...λέγετε ότι τους Σπαρτιάτας μόνον δεν ήθελον, αυτό λέγετε διά τους Κορωναίους, σας λέγω ότι δεν είδον και μάλιστα εις τοιαύτην περίστασιν να φρονίσουν τοιούτον τι και να κάμουν διάκρισιν Σπαρτιατών και Πελοποννησίων μάλιστα και εγώ με τους <υπό> την οδηγίαν μου στρατιώτας πολλά ολίγους έχω επαρχιώτας μου, τους δε λοιπούς Σπαρτιάτας και αν τυχόν η Σεβ. Διοίκησις με διατάξει να στρατολογήσω και περισσότερους πάλιν Σπαρτιάτας θέλει εκλέξω, δεν είδον λοιπόν να έχουν καμμίαν κατ' αυτών δυσαρέσειαν...».

Σε αναφορά, της 22 Φεβρουαρίου 1824, γραμμένη από τον Ιωάννη Δημητρόπουλο¹⁴⁸³ στο Νησί της Καλαμάτας και απευθυνόμενη στον Πρόεδρο του Εκτελεστικού Γ. Κουντουριώτη, σημειώνονται τα ακόλουθα: «...Νομίζω χρέος μου να Σας αναφέρω την λυπηράν έκβασιν του ασάλτου εις το φρούριον της Κορώνης· περί τας 13 του ήδη λήγοντα εις τας εννέα ώρα της νυκτός, Πέμπτη ξημερώνοντας έγινε το ασάλτον· κατά την μεταξύ των εκεί στρατιωτών συμφωνίαν ανέβησαν εις το φρούριον 48 Έλληνες Κορωναίοι εκ πρώτοις· από τους μισθωτούς Βουλγάρους, και από τους Ηπειρώτας, τους οποίους είχε μαζί του ο καπ. Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹⁴⁸⁴ μετά την ανάβασιν των Κορωναίων δεν ανέβη ούτε εις κατά την συμφωνίαν των, αφέντες μόνους τους Κορωναίους εις το φρούριον παρ' ελπίδα· οι εμβάντες Κορωναίοι 48, αφού κατέσφαζαν όλας τας πλησίον των εις το φρούριον φρουράς της νυκτός, αφού επάτησαν αρκετά οσπίτια, κατασφάζαντες και εκεί όσους ηύραν, παρά πάσαν των ελπίδα είδαν εαυτούς μεμονωμένους μέσα εις το φρούριον· μη δυνάμενοι λοιπόν να αντιπαραταχθούν εσχάτως εις την ορμήν των εχθρών, απελπισθέντες από είσοδον άλλων στρατιωτών, μ' όλον ότι τους εβεβαίωσαν κατεβαίνοντες και ανεβαίνοντες τας ανδραγαθίας των, άλλοι μεν εκατέβηκαν, διασώσαντες την ζωήν των με λάφυρα, δεκαεπτά δε απέθαναν με τα όπλα εις τας χείρας, πολεμούντες μετά των εχθρών δύο ημέρας, καθώς έξωθεν ηκούετο ο πόλεμος...».

που υπέβαλε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης για τα έξοδα της πολιορκίας ανερχόταν στο ποσό των 32.984, 01 γρόσια/παράδες. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 51, έγγρ. 154 της 27 Δεκεμβρίου 1824.

1482. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου) φάκ. Κ 06^α, έγγρ. 477 της 18 Φεβρουαρίου 1825.

1483. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 3, έγγρ. 114 της 22 Φεβρουαρίου 1824. Ο Ιω. Δημητρόπουλος υπηρετούσε ως Έπαρχος Αρκαδιάς (Τριφυλίας).

1484. Ο Δ. Μούρτζινος στις 21 Ιανουαρίου 1824 έγραψε προς τον Π. Γιατράκο ότι στην Καλαμάτα ο Κ. Μαυρομιχάλης γύρισε από τη Γαστούνη και στρατολόγούσε. Προφανώς η στρατολογία προοριζόταν για την έφοδο στο φρούριο της Κορώνης και όχι για εσωτερικές αντιπαλοότητες. Α θ. Φ ω τ ο υ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 122, αριθ. εγγρ. 386 (362).

Στις 17 Αυγούστου 1824 οι εισβαλλόντες στο φρούριο Κορωνάιοι σε αναφορά τους προς τον Έπαρχό τους ανέφεραν μεταξύ των άλλων και τα ακόλουθα¹⁴⁸⁵: «Κατά τον παρελθόντα Φεβρουάριον, ενεργουμένης της εφόδου του φρουρίου, εδώσαμεν προς την επαρχίαν υπόσχεσιν να πρωτοανεβώμεν εις το φρούριον ήτις αφού η Υπερ: Διοίκησις δια της υπ' αρ. 575 των 23 Δεκεμβρίου ανέφερεν ότι σκέπτεται περί της αντιβραβεύσεως δια τους πεσόντας, και τους το πρώτον εισβάντας... Εις ταύτην επιστηριζόμενοι, εκινδυνεύσαμεν, ανέβημεν, εκυριεύσαμεν το καθ' ημάς Φρούριον· ελειποτάκτησαν οι λοιποί, μας εγκατέλειπον εντός, επρόδωσαν και παρέδωσαν εις τους εχθρούς και ημάς και το Φρούριον, επολεμήσαμεν, κατεπολεμήθημεν από τους εχθρούς, δεκαέξ εξ ημών έλαβον το ένδοξον τέλος πολεμήσαντες γενναίως, και ημείς διεσώθημεν με του θεού την βοήθειαν. Ύστερον από τας υπέρ την δύναμίν μας ανδραγαθίας, κρημισθέντες από τας επάλξεις. Ταύτα και αφ' όλους εμπορείτε να πληροφορηθήτε, και από τα αποδεικτικά ημών, παρά της δια την έφοδον Οκταμελούς Επιτροπής, αντίγραφον των οποίων σας περικλείομεν. Ημείς κατά ταύτα στοχαζόμεθα ότι μας ανήκουν, αι κατά το ψήφισμα της επαρχίας αντιβραβεύσεις¹⁴⁸⁶...».

Ο Δ. Γ. Κυριακόπουλος¹⁴⁸⁷ σε σημείωμά του, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ελλάς» της 25 Οκτωβρίου 1839, αναφέρει ότι μεταξύ αυτών που ανέβηκαν στο κάστρο της Κορώνης ήταν ο ψυχογιός τού Ιωάννη Κατσανού και οι Μανιάτες, Κυριάκος Αυγουλέας¹⁴⁸⁸ και Παναγιώτης Μπουλέας (μάλλον Πουλέας). Συμπληρώνοντας τα όσα αναφέρει ο Αμβρόσιος Φραντζής, προσθέτει: «...Ο μεν Αντώνιος Μαυρομιχάλης ήτο αρχηγός όλης της εκστρατείας, ο δε Κωνσταντίνος ήτον εις τας κλίμακας μέχρις ότου τας εστήσαμεν, και μας είπε, περιμένετε να υπάγω να φέρω και τους λοιπούς στρατιώτας, αλλά μετ' ολίγον μας ειδοποίησε ο κύριος Αντώνιος Μαυρομιχάλης διά του Γεωργίου Οικονόμου Ψάλτη, ότι τα στρατεύματα εδειλίασαν και να αποσυρθώμεν...».

Τα κάστρα της Μεθώνης και της Κορώνης έμειναν τελικά στους Τούρκους, διότι δεν έγινε επίμονος και συστηματική πολιορκία από ξηρά και θάλασσα. Άφησαν στους Τούρκους των δύο αυτών κάστρων ελεύθερο τον εφοδιασμό από τη θάλασσα με μικρά πλοία. Θα πρέπει ακόμη να υπενθυμίσουμε ότι ο τουρκικός στόλος κατά καιρούς περνούσε και εφοδίαζε τα κάστρα με τρόφιμα και ό,τι άλλο χρειαζόνταν. Στις 5 Νοεμβρίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁴⁸⁹ από το Νεόκαστρο έγγρα-

1485. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 39 έγγρ. 36 της 17 Αυγούστου 1824. Στο έγγραφο αυτό αναφέρονται και οι φονευθέντες κατά την έφοδο. Δεν αναφέρεται ο 17^{ος} που ήταν ψυχογιός του Ιωάννη Κατσανού.

1486. Το έγγραφο για την επιβράβευση των Κορωναίων το επιβεβαίωσαν στις 22 Αυγούστου 1824 οι αρχηγοί τού στρατοπέδου του Μεσσηνιακού κόλπου Δ. Μούρτζινος και Π. Γιατράκος. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 18, έγγρ. 2548 της 22 Αυγούστου 1824 και ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 22, έγγρ. 3124 της 9 Σεπτεμβρίου 1824.

1487. Εφημ. «Η Ελλάς», έτος Α', αριθ. φύλλ. 18 της 25 Οκτωβρίου 1839.

1488. Κωνστ. Α. Γουναροπούλου, ό.π., σ. 676.

1489. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, τόμ. Γ', σ. 352-3.

ψε στον Γεώργιο Κουντουριώτη ότι είχε σκοπό να ξεκινήσει πολιορκία της Μεθώ-
νης. Εκείνες τις ημέρες οι Γιατράκοι πολιορκούσαν το κάστρο της Κορώνης¹⁴⁹⁰.

Πειρατεία σε βάρος αγγλικού πλοίου

Στις 29 Μαρτίου 1824 το Εκτελεστικό¹⁴⁹¹ με την υπ' αριθ. 796 διαταγή του απευ-
θύνθηκε στο Υπουργείο των Εσωτερικών και του γνωστοποίησε τα ακόλουθα:

«...*Η Διοίκησις πληροφορείται παρά του Υπουργείου των Ναυτικών, ότι οι εις το μύστικον του Πέτρου Μαυρομιχάλη Ναύται καταπατήσαντες ληστρικός πλοίων τι με σημαίαν αγγλικήν τους μεν Ναύτας εδολοφόνησαν το δε πλοίον κατεβύθισαν. Εκ των με το μύστικον ναυτών συλληφθέντες τίνες ευρίσκονται εις φυλακήν μετακομισθέντες εις Καλαμάταν. Διά τούτο διορίζεται το Υπουργείον τούτο:*

Αον. Να διατάξη τους κατ' εκείνα τα μέρη επάρχους να κάμουν την ανήκουσαν έρευναν εις την εύρεσιν και των λοιπών ενόχων.

Βον. Οι εν φυλακή ναύται να κρατούνται προσεκτικώς μέχρι δευτέρας διαταγής, ωσαύτως και το μύστικον του Π. Μαυρομιχάλη».

Στην Εφημερίδα του Μεσολογγίου «Ελληνικά Χρονικά»¹⁴⁹² σημειώνεται: «...*Με Μεγάλην έκστασιν και φρίκην μας μανθάνομεν από Καλαμάταν το εφεξής μιανόν και και απάνθρωπον έργον, το οποίον παρανόμως ετόλμησε να πράξη το παρά τινος Κ. Αργύρη διοικούμενον Μύστικον του αρχηγού της Μάνης.*

»Περί τα μέσα του παρελθόντος μηνός (Μαρτίου) είχε φθάσει εις τον λιμένα του Αλμυρού Μαλτέζικον πλοίον, φορτωμένον άλας, το οποίον αφού μετά παρέλευσιν ολίγων ημερών επώλησεν εις Καλαμάταν το φορτίον του, εβάλλη εις τα πανία, επί σκοπώ να διευθυνθή εις το Αρχιπέλαγος· αλλ' επειδή εφυσούσαν άνεμοι εναντίοι, το πλοίον περιεστρέφετο εις τα παράλια της Μάνης, περιμένον άνεμον ούριον.

»Την 1 Μαρτίου το ρηθέν μύστικον εβάλλη παρομοίως εις τα πανία, και ελθόν περί το δειλινόν μεταξύ των ακρωτηριών Ματαπά και Γρόσου, εύρε το Μαλτέζικον αυτό πλοίον, και επήγε πλησίον του. Οι εν αυτώ ανέβησαν επάνω παρευθύς, και τους μεν ναύτας όλους κατέσφαξαν, το δε πλοίον τρυπήσαντες κατεβύθισαν.

1490. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., σ. 154, αριθ. 478 (454).

1491. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 341 της 29 Μαρτίου 1824. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 555 της 29 Μαρτίου 1824. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 160 της 29 Μαρτίου 1824 και έγγρ. 168 της 31 Μαρτίου 1824.

1492. «Ε λ λ η ν ι κ ά Χ ρ ο ν ι κ ά», αριθ. φ. 27, τη 2 Απριλίου 1824, σ. 1-2. Αναφέρεται και άλλη πειρατεία από μίστικο της οικογενείας Μαυρομιχάλη, η οποία έγινε κοντά στην Ιθάκη και ο μεν καπετάνιος καταδικάστηκε από δικαστήριο της Δυτικής Ελλάδος σε θάνατο και ο ιδιοκτήτης σε αποζημίωση, Γι' αυτήν ίσως την πράξη, ο Γάλλος έμπορος Godebout ζητούσε από την οικογένεια Μαυρομιχάλη αποζημίωση. Στις 21 Ιανουαρίου 1831 ο Κυβερνήτης έγραψε προς τη Γερουσία: «*Η Κυβέρνησις, διά να απαλλάξη (την οικ. Μαυρομιχάλη) από την ατιμίαν, εξώφλησεν τον λογαριασμόν του Κου Γοδεμπού πληρώσασα γρ. 76.657».* Νικ. Κ α σ ο μ ο ύ λ η, ό.π., τόμ. Γ', σ. 446. Τρ υ φ. Π. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ί δ η, Καράβια Καπετάνιοι και συντροφονάται 1800-1830, Αθήναι 1954, σ. 18.

»Η φήμη αυτή διεσπάρθη αμέσως απ' αυτούς τους ιδίους κακούργους, και ο παρώνομος καπιτάνος δεν εντράπη, μετά το μιαρόν αυτό του κίνημα να έλθη να αράξει εις Αλμυρόν.

»Οι πολεμικοί της Μάνης αρχηγοί, οι οποίοι είχαν συνέλθη εις Καλαμάταν διά κοινάς υποθέσεις, ευθύς όταν έλαβον ταύτην την είδησιν, επάσχισαν με κάθε τρόπον να πιάσωσι τους αιτίους, πλην δεν ημπόρεσαν, διότι ο καπετάνος υποψιαζόμενος δεν άφηνε τινά να πλησιάση εις το πλοίον του. Μόνον οκτώ ξένοι επιάσθησαν, οι δε λοιποί Μανιάται αφήσαντες το μύστικον, επέβησαν εις άλλο του ιδίου αρχηγού πλοίον, και κατά τας οποίας έχομεν περί τούτου ειδήσεις επήγαν να κρυφθώσι εις Βουίλαν...».

Το Υπουργείο των Ναυτικών¹⁴⁹³ ζήτησε από το Υπουργείο των Εσωτερικών να απευθύνει έγγραφο προς τον Λιμενάρχη Καλαμάτας και να τον ενημερώσει για την περίπτωση της καταπάτησης του αγγλικού πλοίου και της δολοφονίας των ναυτών.

Στις 10 Απριλίου το Υπουργείο των Εσωτερικών¹⁴⁹⁴ απευθύνθηκε στον Διονύσιο Μούρτζινο και τους λοιπούς καπεταναίους με το ακόλουθο έγγραφο:

«...Με φρίκην και αγανάκτησιν μεγάλην επληροφορήθη η Διοίκησης ότι οι εις το μύστικον του Π. Μαυρομιχάλη πειραταί πατήσαντες εν αγγλικόν πλοίον κατέσφαξαν ανηλεώς όλους τους εν αυτώ ναύτας το δε πλοίον κατεβύθισαν.

»Το φρικτόν τούτο ανουσιούργημα, εκτός του ότι φέρει μεγάλην καταισχύνην όχι μόνον εις την Σπάρτην, αλλά και εις όλον το έθνος. Θέλει ίσως επιφέρει και άλλην ζημίαν όχι μικράν, διότι οι Άγγλοι ήλθον εις την Διοίκησην και επιμένουν και θέλει επιμείνει πάντοτε ζητούντες εκδίκησιν και αποζημίωσιν· και η Διοίκησης ήτις και άλλως δεν ήθελε παρατήση το πράγμα, τώρα μάλιστα και διά να ικανοποιήση την Αγγλίαν, δεν θέλει υποφέρει να μείνουν ατιμώρητοι οι απάνθρωποι ούτοι φονείς.

»Διά τούτο διετάχθησαν και οι πρόκριτοι της Καλαμάτας, τους μεν τρεις εξ αυτών, τους οποίους επληροφορήθημεν ότι συνέλαβον, να έχουν ασφαλώς φυλαγμένους, και να πασχίσουν να ανακαλύψουν και τους λοιπούς συνενόχους αυτών, τους οποίους και αυτούς να κρατούν ασφαλώς φυλαγμένους, ωσαύτως και το μύστικον, μέχρι δευτέρας διαταγής της Διοικήσεως.

»Παρακαλείσθε λοιπόν και η Γενναιότης σας να συνεργήσετε εις το να ανακαλυφθούν και οι λοιποί συνένοχοι, να συλληφθούν και να κρατούνται ασφαλώς φυλακωμένοι αυτοί μέχρι δευτέρας διαταγής της Διοικήσεως. Περιττόν κρίνομεν να σας είπωμεν περισσότερα· γνωρίζετε πόσον η υπόθεσις αυτή είναι σημαντικοτάτη επομένως δεν αμφιβάλλομεν ότι θέλετε μεταχειρισθή όλα τα δυνατά μέσα εις το να εκτελεσθή ακριβώς η διαταγή αυτή της Διοικήσεως...».

Στις 12 Σεπτεμβρίου το Εκτελεστικό απευθύνθηκε στον Τζανετάκη Γρηγοράκη με το ίδιο αίτημα και παραθέτουμε την απάντησή του¹⁴⁹⁵:

1493. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 168 της 31 Μαρτίου 1824.

1494. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 185 της 10 Απριλίου 1824. Το επόμενο έγγραφο 186 με το ίδιο περιεχόμενο απευθύνθηκε στους προκρίτους της Καλαμάτας.

1495. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 23, έγγρ. 017 της 12 Σεπτεμβρίου 1824.

«...Ελάβομεν την υπ' αριθ. 4512 διαταγήν της εκ της οποίας με διατάττη διά να φροντίσωμεν με ακρίβειαν, να πιάσωμεν όλους εκείνους οπού εχάλασαν το αγγλικόν πλοίον εις τα μέρη του Μεσσηνιακού κόλφου και να ταις εξαποστειλωμεν ασφαλώς προς την διοίκησιν, όθεν εκάμαμεν ακριβήν έρευναν περί αυτής της υποθέσεως και επληροφορήθημεν ότι ο προπριετάριος (ιδιοκτήτης) και αρμαδώρος (εφοπλιστής) του αυτού πλοίου ήτον ο Κ. Γιάννης Κατζής Μαυρομιχάλης, ο οποίος το είχε αρματωμένο, από διαφόρους τόπους Γενητζήδες (ναύτες), μέσα εις τους οποίους ήτον και Τζιμουβιώται ναύται μετά του μύστικου και από άλλα κοντινά μέρη του, οι οποίοι και τώρα εκεί ευρίσκονται και εάν η Διοίκησις αγαπά για να πληροφορηθή πλέον καθαρώς ημπορεί να αρωτήση τον αυτάδελφον του προπριεταρίου, Π. Μαυρομιχάλη διά να λάβη παρ' αυτού πληροφορίαν, από τα μέρη της ανατολικής Σπάρτης δεν εστάθη μετά του μύστικου ουδείς, αλλ' ούτε εξ αυτών ήλθεν να κατοικήση εις τα μέρη τούτα και μένω με όλον το ανήκον σέβας.

»Ο καπετάνιος του μύστικου οπού εσκότωσεν τους ανθρώπους είναι συμπέθερος του ιδίου αρμαδώρου Κατζή Μαυρομιχάλη...».

Εκτός από το πλοίο αυτό που αναφέρθηκε, υπάρχουν πολλά ακόμη περιστατικά πειρατείας από μανιάτικα πλοιάρια. Στις 8 Νοεμβρίου 1823 αναφέρθηκε ότι αγγλική κορβέτα¹⁴⁹⁶ πήγε στο Ναύπλιο και ζήτησε από τη Διοίκηση 2.800 τάλληρα, τα οποία λαφυραγωγήσε η γολέτα του μπέη της Μάνης. Έγινε συμβιβασμός να τα πληρώσει η Διοίκηση σε προθεσμία δύο μηνών, ενώ σε περίπτωση έλλειψης χρημάτων θα έχει το δικαίωμα ο πλοίαρχος να πάει στο Μαραθονήσι να τα ζητήσει από εκεί.

Στις 8 Ιανουαρίου 1825 ο Π. Γ. Ρόδιος¹⁴⁹⁷ έγραψε στον Γ. Κουντουριώτη τα ακόλουθα: «...Χθες έφθασε μία κορβέτα αγγλική φέρουσα διάφορα έγγραφα παρά του εξοχ. Αδαμ (Άγγλος διοικητής Ζακύνθου) αφορώντα τινάς ληστρικές πράξεις των Μανιατών, οι οποίοι κατεκούρσευσαν δύο Ιονικά πλοία. Το αστείότερο είναι οπού ο κάπος ο μανιάτης, αφού εγύμνωσεν το πλοίον και επήρε σχεδόν τρεις χιλιάδες γρόσια, έδωκεν μαρτυρικόν ότι υπ' ανάγκης έκαμε εν τοιούτον, διότι η Ελληνική Βουλή δεν πληρώνει και τους Μανιάτας 30 (γρόσια) το μήνα, και όχι ποτέ διά να εξυβρίση εις την σημαίαν την αγγλικήν...».

Το ημερολόγιο των εμφυλιών συγκρούσεων

Στις 7 Ιανουαρίου 1824 ανέλαβε καθήκοντα το νέο Εκτελεστικό υπό τον Γεώργιο Κουντουριώτη, το οποίο είχε προηγουμένως ψηφιστεί από το Βουλευτικό με πλαστή πλειοψηφία.

Στις 21 Ιανουαρίου ο Μούρτζινος έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹⁴⁹⁸ γύρισε στην Καλαμάτα από τη Γαστούνη και με τον

1496. Α. Λιγνός, Αρχείον Κοινότητος Ύδρας, τόμ. Θ', σ. 546.

1497. Α. Λιγνός, Αρχείον Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Δ', σ. 37.

1498. Α.θ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., σ. 122, αριθ. 386 (362) έγγρ. α'. Να σημειω-

ανιψιό του Ιωάννη «άνοιξαν σακκούλι και άπλωσαν λουφάδες (μισθούς)». Κατά τους υπολογισμούς του είχαν στρατολογήσει τετρακόσιους με μισθούς 25-30 γρόσια το μήνα. Φαίνεται όμως ότι ο προορισμός ήταν άλλος, διότι ακολούθησε η έφοδος της Κορώνης.

Στην Τρίπολη ο Γενναίος Κολοκοτρώνης¹⁴⁹⁹, στις αρχές Φεβρουαρίου, συγκρούστηκε και επεκράτησε επί των οπαδών της Εταιρείας η «Αδελφότης», η οποία ήταν φιλική με τη Διοίκηση Κουντουριώτη. Δημιούργησε όμως μεγάλη δυσαρέσκεια στους κατοίκους της πόλης απέναντι στο παλαιό Εκτελεστικό του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Στα μέσα Φεβρουαρίου¹⁵⁰⁰ το νέο Εκτελεστικό του Γ. Κουντουριώτη διέταξε τον Αναγνωσταρά, τον Παναγιώτη Κεφάλα και τον Νικήτα Δικαίο να στρατολογήσουν από 100 στρατιώτες, για να εξασφαλίσουν την ησυχία στην περιοχή της Καλαμάτας και του Νησιού (Μεσσήνης).

Στις 17 Φεβρουαρίου αποφασίστηκε από την κυβέρνηση Κουντουριώτη η πολιορκία του Ναυπλίου, την ηγεσία της οποίας ανέλαβε ο Κυριάκος Σκούρτης. Τις επόμενες ημέρες η κυβέρνηση όρισε την πόλη αυτή ως έδρα της Κυβέρνησης και στις 5 Μαρτίου ζήτησε να εγκατασταθεί στο Ναύπλιο που κρατούσε ως φρουράρχος ο Πάνος Κολοκοτρώνης, ο οποίος φυσικά αρνήθηκε. Μετά την άρνηση του φρουράρχου άρχισε η πολιορκία του Ναυπλίου από τις κυβερνητικές δυνάμεις, οι οποίες είχαν επιτυχίες στους Μύλους, το Άργος, την Κόρινθο κ.ά.

Το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Φεβρουαρίου στη Λακεδαίμονα έμεινε ο Παναγιώτης Γιατράκος, ενώ τα αδέρφια του Γεώργιος και Νικόλαος με τον Ηλία Μπιμπίνη¹⁵⁰¹ και τον Θεόδωρο Ζαχαρόπουλο στρατολόγησαν για να αντιμετωπιστούν

θεί ότι στις 13 Φεβρουαρίου 1824 έγινε η ανεπιτυχής έφοδος στο κάστρο της Κορώνης (Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 3, έγγρ. 114 της 22 Φεβρουαρίου 1824), όπου ήταν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με Βουλγάρους και Ηπειρώτες. Την πληροφορία της στρατολογίας των Μαυρομιχαιτών έγραψε την 31 Ιανουαρίου 1824 σε αναφορά του προς το Βουλευτικό ο Παναγιώτης Γιατράκος, η οποία αναγνώστηκε στις 6 Φεβρουαρίου. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ. (Αρχ. Λαδά), Κ. 047, φάκ. 12, έγγρ. της 31 Ιανουαρίου 1824.

1499. Φ ω τ ά κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 327 κ.ε. Οι Τριπολιτισιώτες ήταν δυσαρεστημένοι με τον Κολοκοτρώνη και τα παιδιά του από τον καιρό της απελευθέρωσης της πόλης και επειδή έμεναν πολλοί στρατιώτες του Κολοκοτρώνη και επιβάρυναν τους κατοίκους, ζητώντας να τους παρέχουν στέγη και τροφή. Στις 12 Φεβρουαρίου το νέο Εκτελεστικό έγραψε στους Τριπολιτισιώτες ότι έμαθε για τις ταραχές και ότι θα στείλει το Γεώργιο Γιατράκο και τον Παναγιώτη Ζαφειρόπουλο. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ. Κ 047 (Αρχ. Λαδά), φάκ. 11, της 12 Φεβρουαρίου 1824.

1500. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 7, έγγρ. 097 της 14 Φεβρουαρίου 1824.

1501. Ο Ηλίας Μπιμπίνης ήταν από τη Μηλιά της Μάνης αλλά, επειδή σκότωσε κάποιον, έφυγε και εγκαταστάθηκε στους Γοράνους των Βαρδουνοχωριών. Πολέμησε ως αξιωματικός στο πλευρό των Γιατράκων. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Γιατράκου) φάκ. Β', έγγρ. 224 της 5 Οκτωβρίου 1824, και έγγρ. 277 της 8 Οκτωβρίου και έγγρ. 232 της 19 Οκτωβρίου. Μ. Ι. Θ ε ο δ ω ρ ο π ο ύ λ ο υ, Σπαρτιατικόν ημερολόγιον, 9(1909)102-7. Στις 24 Απριλίου 1824 του απονεμήθηκε ο βαθμός του χιλιάρχου και στις 8 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, ό.π., σσ. 46 και 205.

οι αντιδιοικητικοί της Τριπολιτσάς¹⁵⁰². Αργότερα προστέθηκε και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης¹⁵⁰³.

Κατά τις αρχές Μαρτίου άρχισε η πολιορκία της Τριπολιτσάς από το Νικήτα Δικαίο¹⁵⁰⁴, ο οποίος συγκρούστηκε με το Νικητάρá και στη συνέχεια έφθασε ο Ανδρέας Λόντος με 3.000 στρατιώτες.

Στις 10 Μαρτίου εισέβαλε στην περιοχή της Μονεμβασίας ο Ιωάννης Πετρ. Μαυρομιχάλης και συνεργάστηκε με τον Χ΄ Στεφανή Δημητρίου. Η κυριαρχία της οικογένειας Μαυρομιχάλη διατηρήθηκε στην επαρχία αυτή μέχρι τα τέλη Ιουλίου.

Στις 31 Μαρτίου έγινε νέα προσπάθεια συμβιβασμού των δύο αντιμαχόμενων παρατάξεων από τον Ανδρέα Λόντο και τον Γιατράκο, την οποία όμως απέρριψε πάλι από τους Μύλους η κυβέρνηση Κουντουριώτη.

Αρχικά στην περιοχή της Τριπολιτσάς έγιναν μάχες¹⁵⁰⁵ και ακολούθησαν διαπραγματεύσεις που κατέληξαν σε συμβιβασμό¹⁵⁰⁶, αφού προηγουμένως οι κάτοικοι της πόλης παρακάλεσαν τον Πετρόμπεη να αποφύγει τη σύγκρουση. Στις 3 Απριλίου, επειδή υπήρχε έντονη δυσανεμία των κατοίκων της Τριπολιτσάς απέναντι στους αντικυβερνητικούς, αυτοί δέχθηκαν να εγκαταλείψουν την πόλη, υπό την προϋπόθεση να μην εισέλθουν άλλα στρατεύματα. Η συμφωνία όμως δεν τηρήθηκε και μπήκαν οι κυβερνητικοί. Ο Πετρόμπεης πήγε στην Καλαμάτα και ο Θ. Κολοκοτρώνης στην Καρύταινα.

Στα μέσα Απριλίου ο Νικητάρás συναντήθηκε με τον Γ. Κουντουριώτη σε μια νέα μεσολαβητική προσπάθεια. Του δηλώθηκε ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης θα γινόταν δεκτός από την κυβέρνηση, εφ' όσον υπέκυπτε εις τους νόμους και το αποδείκνυε, παραδίδοντας πρώτα το φρούριο του Ναυπλίου.

Τον ίδιο καιρό οι Μαυρομιχαλαίοι δέχθηκαν επίθεση στο Λυκοβουνό της Λακεδαιμόνος από τον Ηλία Γιατράκο, τον οποίο νίκησαν και τον αιχμαλώτισαν.

Στην Τρίπολη εγκαταστάθηκε ο Ανδρέας Λόντος, αλλά οι κάτοικοι της δυσανεμίστηκαν πάλι από τις αυθαιρεσίες των στρατευμάτων¹⁵⁰⁷. Την πόλη πολιορκήσαν οι οπαδοί του Κολοκοτρώνη.

Οι Δεληγιανναίοι απομακρύνθηκαν από τον Κολοκοτρώνη και γύρισε κοντά του ο Δημ. Πλαπούτας. Έγινε προσπάθεια ενίσχυσης του Πάνου Κολοκοτρώνη στο Ναύπλιο από τον Πλαπούτα, Νικητάρá, Γενναίο αλλά στις μάχες από 9-12 Μαΐου υπερίσχυσαν οι Κυβερνητικοί.

1502. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 348, αριθ. 389 της 17 Φεβρουαρίου 1824.

1503. Φ ω τ á κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 335.

1504. Ο Νικήτας Δικαίος έγραψε στον αδελφό του Γρηγόριο ότι πήγε στο Μάναρι και στο χωριό Ντόριζα συγκρούστηκε με το Νικήτα Σταματελλόπουλο και μετά αποσύρθηκε στο χωριό Κολίνες. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 105 της 17 Μαρτίου 1824. Μ. Ι. Θ ε ο δ ω ρ ο π ο ύ λ ο υ, Σπαρτιατικών ημερολόγιον 1909, σ. 46-8.

1505. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 353.

1506. Φ ω τ á κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 335.

1507. Φ ω τ á κ ο υ, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 336.

Στις 22 Μαΐου ο Κολοκοτρώνης συμφώνησε να παραδώσει το Ναύπλιο στους Πελοποννήσιους τοπικούς αρχηγούς¹⁵⁰⁸, αλλά ο Α. Λόντος και ο Α. Ζαΐμης δυσαστήθηκαν, όταν ο Κουντουριώτης τους έλεγξε για τη συμφωνία αυτή.

Ο Πετρόμπεης¹⁵⁰⁹, στις αρχές Ιουνίου 1824, ζήτησε δια μέσου της τριμελούς επιτροπής της Τρίπολης να επισκεφθεί το Ναύπλιο με χιλίους στρατιώτες, αλλά του απάντησαν ότι γίνεται δεκτός μόνο με εκατό.

Το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουνίου οι Μαυρομιχαλαίοι κατανίκησαν και διέλυσαν τα κυβερνητικά στρατεύματα στη Μεσσηνία.

Από τα τέλη Ιουνίου άρχισαν να έρχονται από την Αίγυπτο πληροφορίες που δημιούργησαν ανησυχίες. Στις 4 Ιουλίου ξέσπασε σκάνδαλο συκοφαντικό δια του τύπου, ότι με την ευκαιρία πώλησης τουρκικών βιβλίων στην Αλεξάνδρεια ο Πετρόμπεης ήρθε σε επαφή με τον Μωχάμετ Άλη.

Στις 2 Ιουλίου δόθηκε αμνηστία. Στις 12 του ίδιου μήνα το Εκτελεστικό εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο και στις 20 έφθασε το δάνειο. Όλοι φαινομενικά ενωμένοι πήγαν στην πολιορκία της Πάτρας.

Τον Αύγουστο έγιναν στρατόπεδα στο Μεσσηνιακό κόλπο και στη Γαστούνη.

Στα τέλη Αυγούστου ο Πετρόμπεης πήγε στο Ναύπλιο και έλαβε χρήματα από τη Διοίκηση.

Στις 22 Οκτωβρίου ο Παπαφλέσσας βάδισε εναντίον της Αρκαδίας (Κυπαρισσία). Οι μεσολαβητικές προσπάθειες του Μούρτζινου δεν απέδωσαν. Στις 26 του ίδιου διαλύθηκε το στρατόπεδο της Πάτρας. Από εκεί ο Κανέλλος Δεληγιάννης και ο Πάνος Κολοκοτρώνης βοήθησαν τους Αρκάδες τους οποίους πολεμούσε ο στρατός του Παπαφλέσσα, με συνέπεια τη διάλυσή του και ο ίδιος κυνηγημένος να γυρίσει στο Ναύπλιο.

Στις 9 Νοεμβρίου παραιτήθηκε ο Ασημάκης Φωτήλας από το Εκτελεστικό, διότι δεν μπόρεσε να σταματήσει την εμφύλια αιματοχυσία. Στη θέση του διορίστηκε ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης.

Στις 11 Νοεμβρίου άρχισε ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος και την επομένη σκοτώθηκε ο Πάνος Κολοκοτρώνης. Ο πατέρας του αποσύρθηκε από το πολεμικό προσκήνιο.

Στις 19 Νοεμβρίου δημοσιεύθηκε από το Υπουργείο της Αστυνομίας η απαλλαγή του Πετρόμπεη για την υπόθεση της πώλησης των βιβλίων στην Αλεξάνδρεια.

Στις 23 Νοεμβρίου 1824 φιλοκυβερνητικοί Ρουμελιώτες υπό την καθοδήγηση του Ιω. Κωλέττη πέρασαν τον Ισθμό της Κορίνθου, ενώ στις 3 Δεκεμβρίου άλλοι αποβιβάστηκαν στο Αίγιο και ερήμωσαν το Μοριά.

Στις 2 Δεκεμβρίου ο Χ' Χρίστος διέσπασε τον κλοιό των αντικυβερνητικών και έφθασε στους πολιορκημένους κυβερνητικούς στην Τρίπολη, ενώ στις 7 του ίδιου ο Νικηταράς εγκατέλειψε τη Νεμέα.

1508. Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 338-9.

1509. Διον. Κόκκινου, ό.π., τόμ. Η', σ. 164.

Οι Μανιάτες ενωμένοι υπό την ηγεσία του Ιωάννη-Κατσή Μαυρομιχάλη βάδισαν στα μέσα Δεκεμβρίου προς την Τριπολιτσά την οποία είχαν πολιορκήσει οι αντικυβερνητικοί, αλλά είχε ήδη λυθεί η πολιορκία της.

Οι ηγέτες των αντικυβερνητικών φυλακίστηκαν στην Ύδρα. Η απόβαση του Ιμπραήμ στη Μεθώνη και οι συνεχείς επιτυχίες του ανάγκασαν τους Κουντουριώτες να χορηγήσουν αμνηστία.

Ο Ιμπραήμ βρήκε μια χώρα εξαντλημένη από τους εμφύλιους πολέμους και με ανίκανη ηγεσία γι' αυτό επιβλήθηκε χωρίς δυσκολία. Αν οι πρωτεργάτες των εμφυλίων πολέμων δεν γνώριζαν τον επερχόμενο κίνδυνο της πατρίδας, ίσως θα είχαν τότε κάποιο ελαφρυντικό. Το κομματικό συμφέρον από τότε υπερτερούσε του εθνικού.

Οικονομικές δυσχέρειες στην κυβερνητική παράταξη

Να σημειωθεί ότι στη Μάνη ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης και οι άλλοι φιλοκυβερνητικοί οπλαρχηγοί αντιμετώπιζαν μεγάλη στενότητα χρημάτων και έκαναν διαρκώς εκκλήσεις για οικονομική ενίσχυση.

Ο Δ. Μούρτζινος¹⁵¹⁰ έγραψε στον Π. Γιατράκο ότι χρειάζεται 40-50.000 γρόσια, προκειμένου να στρατολογήσει πριν από τους Μαυρομιχαλαίους. Του θύμιζε ότι, όταν κάποτε του ανέφερε τις οικονομικές δυσκολίες έναντι των Μαυρομιχαλαίων, του είχε απαντήσει: «γρόσια αυτοί, γρόσια και ημείς».

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁵¹¹, στις 31 Ιανουαρίου 1824, απευθύνθηκε στο Βουλευτικό και ανέφερε ότι οι Μαυρομιχαλαίοι άρχισαν τη στρατολογία και υπάρχει ανάγκη χρημάτων. Τόνιζε ότι: «...ήνοιξαν τα βαλάντια της αισχροκερδείας των και πανταχόθεν διέσπειραν αποστόλους και κήρυκας με χρήματα ικανά και με μηνιαίων μισθόν 25: έως 30: και ούτω άρχισαν να στρατολογώσι...». Η στρατολογία εκείνη προοριζόταν για την έφοδο στο κάστρο της Κορώνης.

Η έλλειψη των χρημάτων συνεχιζόταν και στις 25 Φεβρουαρίου 1824 ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁵¹² έδινε ελπίδες στον Δ. Μούρτζινο, γράφοντας: «...Ένα μόνον, αδελφέ, σε πειράζει προς το παρόν η αχρηματία... μα και αυτό ελπίζω ταχέως να το ενεργήση η Διοίκησης...».

Στις 17 Μαρτίου ο Δ. Μούρτζινος¹⁵¹³ έγραψε στον Παν. Γιατράκο ότι ο Μπεζαντέ Γιωργάκης πήγε στη Μάνη με χρήματα και στρατολογεί. Ζητούσε 2.000 γρόσια, για να στείλει στρατιώτες στη Διοίκηση με τους εξαδέλφους του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα, Αναστάσιο Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα.

1510. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 122, αριθ. εγγρ. 386 (362).

1511. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ. (αρχ. Λαδά), Κ 047, φάκ. 12 έγγρ. της 31 Ιανουαρίου 1824.

1512. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 124, αριθ. εγγρ. 391 (367).

1513. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 128, αριθ. εγγρ. 400 (376).

Σε αναφορά¹⁵¹⁴ του ο Δ. Μούρτζινος, της 11 Μαΐου, δήλωνε ότι έλαβε 7.500 γρόσια, ανέμενε δε άλλα τόσα και με αυτά έστειλε βοήθεια στη Λακεδαίμονα. Τόνιζε ότι χρειαζόταν χρήματα για να εμποδίσει τη στρατολογία των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίοι ετοιμάζονταν να εισβάλουν στη Μεσσηνία.

Μετά από δύο ημέρες σε επιστολή του ο Γεώργιος Κουντουριώτης¹⁵¹⁵, απευθυνόμενος προς τον Διονύσιο Μούρτζινο, Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, Τζανετάκη Γρηγοράκη και Νικόλαο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη, συνέστησε υπομονή για την έλλειψη χρημάτων και τους ανακοίνωσε ότι τους έστειλε πλοία.

Σε αναφορά¹⁵¹⁶ από την Καρδαμύλη, της 11 Μαΐου, προς τη Διοίκηση ο Δ. Μούρτζινος, ο Αθ. Κουμουνδουράκης και ο Νικ. Βοϊδής, επαναλάμβαναν την έλλειψη χρημάτων.

Σε λογαριασμό του Δ. Μούρτζινου¹⁵¹⁷ αναφέρεται ότι είχε έξοδα από 14 Νοεμβρίου 1823 μέχρι 8 Ιουλίου 1824 για την ασφάλεια του τόπου του κτλ. 37.588 γρ. Έλαβε 15.000 από Μυστρά και απέμενε να λάβει 22.588 γρ.

Στις 10 Ιουλίου ήρθε η πρώτη δόση του δανείου και άρχισε η κατασπατάλησή του για κομματικές σκοπιμότητες¹⁵¹⁸.

Η μετοίκηση Μανιατών στη Λακωνία

Από τα χρόνια της τουρκοκρατίας φαίνεται ότι οι εύφορες περιοχές του Έλους και της Μεσσηνίας εποχικά χρειάζονταν περισσότερα εργατικά χέρια και την ανάγκη αυτή κάλυπταν κατά ένα μέρος οι πτωχοί Μανιάτες. Είναι γνωστό ότι η γη της Μάνης δεν κάλυπτε πλήρως τις βιοποριστικές ανάγκες των κατοίκων της παρά

1514. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 783 της 11 Μαΐου 1824.

1515. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 10, έγγρ. 1274 της 17 Ιουνίου 1824.

1516. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 774 της 11 Μαΐου 1824.

1517. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 13, έγγρ. 154 της 8 Ιουλίου 1824.

1518. Στις 23 Ιουλίου 1824 χορηγήθηκαν στο Γαλάνη Κουμουνδουράκη 3.000 γρ., στον Δ. Μούρτζινο 3.000 γρ., στον Τζανετάκη Γρηγοράκη 6.000 και στον Γ. Καλκανδή 1.500 γρ. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 16, έγγρ. 100 της 27 Ιουλίου 1824.

Στις 29 Ιουλίου δόθηκε εντολή του Εκτελεστικού στο Υπουργείο Οικονομίας να δοθούν 1.000 γρ. στον Γεώργιο Καλκανδή (αριθ. διαταγής 3251) και άλλα 3.999 γρ. στον Τζανετάκη Γρηγοράκη (αριθ. 3252). ΓΑ Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 16, έγγρ. της 29 Ιουλίου 1824.

Στις 9 Αυγούστου 1824 εγκρίθηκε να δοθούν 10.000 γρ. στον Διονύσιο Μούρτζινο. ΓΑ Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 17, έγγρ. της 9 Αυγούστου 1824.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1824 το Υπουργείο Οικονομικών με τον παραστάτη της Ανατολικής Μάνης Γεώργιο Καλκανδή έστειλε στον Νικόλαο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη 7.000 γρ. και στον Τζανετάκη 10.000 γρ.

Στις 15 Οκτωβρίου χορηγήθηκαν στον Γαλάνη και τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη από 3.000 γρ. στον καθένα. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 33, έγγρ. 143 και 144 της 15 Οκτωβρίου 1824.

Ο Δ. Μούρτζινος με τον Τζανετάκη Γρηγοράκη στις 27 Μαΐου συναντήθηκαν στην Κρανάη (νησάκι του Γυθείου) και συνομίλησαν, αλλά το περιεχόμενο της συζήτησης δεν έγινε γνωστό. Α. π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Αρχείον... ό.π., σ. 168.

μόνο για λίγους μήνες¹⁵¹⁹ και έπρεπε να καταφύγουν στην εισαγωγή γεωργικών αγαθών, ιδιαίτερα όταν η παραγωγή τους ήταν μειωμένη¹⁵²⁰.

Μετά την επανάσταση του 1821 στους Μανιάτες είχε καλλιεργηθεί η ιδέα ότι, αφού αυτοί ελευθέρωσαν την υπόλοιπη Λακωνία το ίδιο ίσχυε και για τη Μεσσηνία, άρα είχαν δικαιώματα πάνω στην εθνική γη, δηλαδή στα τουρκικά κτήματα που περιήλθαν στην κυριότητα του υπό ίδρυση νέου κράτους.

Το περί δικαιωμάτων των Μανιατών πάνω στην εθνική γη αποτελούσε σύνθημα του Πετρόμπεη και της οικογένειάς του, που το χρησιμοποιούσαν, όταν το επέβαλαν οι πολιτικές τους ανάγκες και με αυτό ξεσήκωναν τους Μανιάτες, λέγοντάς τους ότι ήρθε καιρός να πάρουν τα δικαιώματά τους.

Η εισβολή των Μανιατών στις γειτονικές επαρχίες άλλοτε είχε προσωρινό χαρακτήρα, οπότε πήγαιναν να εργασθούν ή να αρπάξουν και να φύγουν¹⁵²¹, άλλοτε δε επρόκειτο για μόνιμη εγκατάσταση¹⁵²².

Επειδή η επαρχία της Μονεμβασίας είχε πολλούς Τούρκους έμεινε μεγάλος αριθμός κτημάτων στην κυριότητα του έθνους και συνήθως αυτά καταπατούσαν οι Μανιάτες, οι οποίοι πιέζονταν από την μεγάλη πυκνότητα του πληθυσμού στον τόπο τους και την ακαρπία της γης ιδιαίτερα της Μέσα Μάνης. Σε άλλες επαρχίες ήταν συγκριτικά μικρότερη η μετακίνηση.

Το θέμα της εγκατάστασης Μανιατών στη Λακεδαίμονα απασχόλησε και την Εθνική Συνέλευση στο Άστρος της Κυνουρίας τον Απρίλιο του 1823. Αποφασίστηκε τότε να σταλεί εκεί ο παραστάτης της Ανατολικής Μάνης, Οικονόμος του Βαχού Νικόλαος Παναγιωτουνάκος¹⁵²³, για να πείσει τους συμπατριώτες του να επιστρέψουν στην ιδιαίτερη πατρίδα τους, του οποίου η αποστολή δεν φαίνεται να έφερε το ποθητό αποτέλεσμα. Τον Μάιο του 1823 αναφέρονται επιδρομές των Μα-

1519. Με αναφορά τους οι Μανιάτες πληρεξούσιοι της Δ' Εθνοσυνέλευσης του Άργους προς τον Κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια, ζήτησαν να εξαιρεθούν από την πληρωμή του φόρου της δεκάτης, γράφοντας: «...όθεν η καλή σας γνώρισις προς την ολιγότητα των κτημάτων μας, οπού μόλις μας δίδουν τους τέσσαρες μήνας του χρόνου την ζωάρκειάν μας...». Ι. Α. Μ. Μ π ε ν ά κ η, Αρχ. αγώνος (87), φάκ. 52, έγγρ. 5171 της 25 Ιουλίου 1829.

1520. Οι Τούρκοι κατά καιρούς χρησιμοποιούσαν εκβιαστικά τον εμπορικό αποκλεισμό της Μάνης, ιδιαίτερα όταν ήθελαν να πιέσουν για την πληρωμή του φόρου, τον οποίο όφειλε ο Μπέης. Σ ο φ. Κ α π ε - τ α ν ά κ η, Τουρκικός εμπορικός αποκλεισμός της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαία 17(2004)289.

1521. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. της 1 Σεπτεμβρίου 1822, από Μονεμβασία που ομιλεί για κλοπή ημιόνων. Σε ένα άλλο έγγραφο των κατοίκων του Νησίου (Μεσσήνης) αναφέρεται: «...και εφέτως πολλά φοβεριζόμεθα από τους Σπαρτιάτας δια τα εισοδήματά μας, ότι σκοπεύουν να τα καταρπάξουν καθώς και άλλοτε...». Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 86 της 13 Ιουλίου 1823.

1522. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 22, έγγρ. της 5 Σεπτεμβρίου 1822, από Μονεμβασία που αναφέρεται στην αρπαγή των εθνικών εισοδημάτων από Μανιάτες εγκατεστημένους στην περιοχή.

1523. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Ο οικονόμος του Βαχού Νικόλαος Παναγιωτουνάκος, Μάνη, χθες, σήμερα. άριο, τεύχ. 19, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004, σ. 18.

νιατών στην επαρχία του Έλους¹⁵²⁴ και ζητήθηκε τότε να τοποθετηθεί εκτελεστική δύναμη στα Τρίνησα, αν ήταν εφικτό, υπό τον Γεωργάκη Γιατράκο ώστε να παρεμποδίζονται οι ανάλογες μετακινήσεις από τη Μάνη.

Δεν μπορεί να ισχυρισθεί κανείς ότι η μετοίκηση των Μανιατών ήταν πάντα ανεπιθύμητη από τους εντοπίους. Άλλοτε τους έβλεπαν σαν εργατικά χέρια, που κάλυπταν υπάρχουσες ανάγκες και άλλοτε χρησιμοποιούσαν την εμπειρία τους στα όπλα, για να αυξήσουν ή να εδραιώσουν την τοπική τους επιρροή. Σε μια επιστολή, της 5 Σεπτεμβρίου 1822, του Παναγιώτη Γιατράκου¹⁵²⁵ από το Σούλι της Κορινθίας, απαντώντας σε σχετικά παράπονα των Λακεδαιμονίων, τους έγραψε: «...Δια το περί Σπαρτιατών κεφάλαιον οπού μου γράφετε, σας λέγω τούτο, ότι αυτοί τελείως δεν παίζουν, σεις οι ίδιοι τους θέλετε εξ αιτίας διαφόρων ιντερέσων τούς οικειοποιείσθε, εγώ όμως τι να κάμω, ενώ ο ίδιος με τα όμματά μου βλέπω ότι αυτοί δεν παίζουν...».

Στην ίδια επιστολή ο Παναγιώτης Γιατράκος γράφει παρακάτω στους Λακεδαιμονίους: «...Μ' όλον τούτο και προτού να με γράψητε η φιλογένειά σας, αφού το εβεβαιώθην αφ' εν γράμμα του αδελφού κυρίου Κρεββατά, ευθύς χωρίς να χάσω στιγμήν έγραψα και προς την Κεντρικήν Διοίκησιν και προς τον ένδοξον Πετρόμπεη, των οποίων εξιστόρησα τα πάντα εις πλάτος, θαρρώ γουν ότι αυτός δια την προς εμέ αγάπην του να διορθώση το Σπαρτιατικόν κίνημα κατά τας επαρχίας, όσον τάχιστα. Ίσως και το εδιόρθωσε μέχρι τούδε, εγώ δε σας εύχομαι την μεταξύ υμών σύμπνοιαν, ομόνοιαν και αγάπην αδελφικήν...».

Όπως ανέφερε ο φρούραρχος Μονεμβασίας Ανδρέας Δρακόπουλος¹⁵²⁶, τον Σεπτέμβριο του 1823 έγινε προσπάθεια έξωσης των Μανιατών από την επαρχία Μονεμβασίας με πρωτοβουλία του Γεωργίου Δεσποτάκου, ο οποίος ήταν δημογέροντας. Αυτός πήρε εντολή από τη Διοίκηση να αποκαταστήσει την τάξη στην επαρχία αλλά, όπως αναφέρεται, την χάλασε. Κάλεσαν τους χωρικούς να αποβάλουν όλους τους Μανιάτες και αφού έφυγαν οι περισσότεροι, τους υπολοίπους τους κράτησαν και ενώθηκαν με αυτούς. Ο Αναστάσιος Γιαννουζάκος και ο Ιωάννης Κρανίδης-Φελούρης δήλωσαν στον φρούραρχο ότι δεν έχουν να κάνουν με αυτόν, αλλά με τους Δεσποτάκους. Τέλος σε συμπληρωματική αναφορά του ο έπαρχος Γεώργιος Πάνου κάνει γνωστό ότι ήρθαν ο καπετάν Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπετάν Πασχάλης (Γερακαράκος) με διακόσους Μανιάτες, για να αρπάξουν το εισόδημα από τις Ελιές και απειλούσαν να αφανίσουν όλα τα χωριά.

1524. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 11, έγγρ. 114 της 29 Μαΐου 1823. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 15 της 8 Ιουλίου 1823.

1525. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ. (Π. Γιατράκου), Κ 005, φάκ. Β, έγγρ. 209 της 5 Σεπτεμβρίου 1822.

1526. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 24, έγγραφο της 19 Σεπτεμβρίου 1823. Ο Ανδρέας Δρακόπουλος στις 9 Μαΐου 1823 διορίστηκε φρούραρχος Μονεμβασίας με εκτελεστική δύναμη 80 ανδρών. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 9, έγγραφα 1, 2, 3, της 9 Μαΐου 1823. Μαζί με τον φρούραρχο ήταν και ο Χ' Γιώργης αδελφός του Χ' Στεφανή Δημητρίου, ο οποίος αποδείχθηκε ο χειρότερος στην αρπαγή και την καταστροφή. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 41, έγγρ. 154 της 8 Σεπτεμβρίου 1824.

Ο έπαρχος Γεώργιος Πάνου¹⁵²⁷ κάλεσε τους προκρίτους των χωριών της επαρχίας του και αφού καταφέρθηκε κατά των Μανιατών, τους έδωσε την ακόλουθη εντολή: «...όπου φανώσι κακοποιοί άνθρωποι να τους αποβάλλωσι διόλου από την επαρχίαν...». Παρά το γεγονός ότι συμφώνησαν και υποσχέθηκαν ότι θα ενεργήσουν κατά τις εντολές του: «...έπειτα όμως οπού εξήλθον εις τα χωρία, ουδεμίαν εποίησαν απ' όλας τους τας υποσχέσεις, διότι το πλείστον μέρος των χωριών ταύτης της επαρχίας, ηνώθη μετά των Σπαρτιατών των εις αυτά οικούντων, οίτινες καθήρπασαν ουκ ολίγα εκ των εθνικών μέχρι τούδε και τώρα ζητούν να αρπάσουν και το εισόδημα του λαδιού...». Ο έπαρχος ζήτησε εκατό στρατιώτας για να αποβάλει τους Μανιάτες από την επαρχία και έστειλε τον φρούραρχο Ανδρέα Δρακόπουλο να συναντηθεί με τους Μανιάτες και να τους υποδείξει τα καθήκοντά τους, για να ησυχάσουν: «...αλλ' εξελθόντες εύρον τα πράγματα διαφορετικά, και τους Μανιάτας εξηγγιωμένους, και επαπειλούντας να αφανίσουν γενικώς όλην την επαρχίαν, κατεξουσιάσαντες και καταιχμαλωτίσαντες πρώτον τα χωρία της επαρχίας, ως εχθροί, και έπειτα το φρούριον, ει δυνηθώσι...».

Σε επόμενη αναφορά του της 23 Σεπτεμβρίου ο έπαρχος Γεώργιος Πάνου¹⁵²⁸ έγραψε ότι οι Μανιάτες τούς απέκλεισαν στο φρούριο και δεν μπορούν να πάνε ούτε στους μύλους να αλέσουν το σιτάρι, ότι υπάρχει ο κίνδυνος να καταληφθεί και το φρούριο από αυτούς και προσθέτει: «...ηλευθερώθημεν από τους τυράννους και εδουλώθημεν από τους Σπαρτιάτας...».

Στις 10 Νοεμβρίου 1823 το Βουλευτικό¹⁵²⁹ με έγγραφό του προς τους αρχηγούς των όπλων της Λακεδαίμονος τους γνωστοποιούσε ότι η επαρχία Μονεμβασίας ενοχλείται από μερικούς Μανιάτες, οι οποίοι χωρίς αρχηγό κινούνται ληστρικά στην επαρχία αυτή. Τους παρακινούσε δε να φροντίσουν να παύσουν αυτά τα κακά, δίδοντας χέρι βοήθειας στη γειτονική τους επαρχία.

Το πρόβλημα της εισβολής των Μανιατών στην επαρχία Μονεμβασίας θα πρέπει να είχε επιφέρει σοβαρές ανωμαλίες, γι' αυτό από το Υπουργείο των Εσωτερικών διορίστηκε ο καπετάν Χ"Στεφανής Δημητρίου, να πάει εκεί, για να εξώσει με τη βία όλους τους Μανιάτες. Από τους βαρείς χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιεί για τους Μανιάτες ο υπουργός Γρηγόριος Δικαίος¹⁵³⁰, όπως «λησταί», «ταραχοποιοί» και «κακούργοι» μπορεί να υποθέσει κανείς ότι η κατάσταση είχε φθάσει στο απροχώρητο. Σε έγγραφο του Υπουργού, της 5 Δεκεμβρίου 1823, προς τον Έπαρχο και τους Δημογέροντες της Μονεμβασίας αναφέρονται τα ακόλουθα: «Βλέπουσα η Διοίκησις τας γενομένας μεγάλας καταχρήσεις και ζημίας εις την επαρχίαν ταύτην εκ

1527. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 24, έγγρ. της 20 Σεπτεμβρίου 1823.

1528. ΓΑ Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 122 της 23 Σεπτεμβρίου 1823.

1529. Α. Ε. Π. βιβλ. 2, σ. 632.

1530. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 28, δύο έγγραφα με ημερομηνία 5 Δεκεμβρίου 1823, το ένα απευθύνεται προς τον καπετάν Χ"Στεφανή Δημητρίου και το άλλο, το οποίο παρουσιάζεται ανωτέρω, προς τον Έπαρχο και τους Δημογέροντες Μονεμβασίας.

μέρους πολλών κακούργων Σπαρτιατών αρπαζόντων τα εθνικά εισοδήματα και την εντεύθεν προξενουμένη ταραχήν και ανησυχίαν των επαρχιωτών και θέλουσα να εξαλείψη όλους τους σκανδαλοποιούς και κακούργους από αυτό το μέρος, έστειλεν προλαβόντως τον καπιτάν Χ'' Στεφανήν με την αναγκαίαν εκτελεστικήν δύναμιν δια να βάλη εις πράξιν αυτόν τον σκοπόν της και να αποδιώξη από την επαρχίαν όλους, χωρίς εξαίρεσιν τους κακούργους και ταραχοποιούς. Αλλ' εξαίφνης μανθάνομεν ότι και η φιλογενειά σου και οι πρόκριτοι τινάς μεν εξ αυτών αποβάλλετε, τινάς δε εγκολπώνεσθε, ενώ κατά το χρέος σας έπρεπε να συντελέσητε συμφώνως με τον αυτόσε απεσταλμένον παρά της Διοικήσεως εις το να αποδιωχθώσι όλοι οι τοιούτοι κακούργοι από την επαρχίαν. Τούτο το φέρσιμόν σας δικαίως παροξύνει την Διοίκησιν, ήτις επρόσμενεν ανυπομόνως να μάθη τον γλήγορον και παντελή καθαρισμόν της επαρχίας από τους τοιούτους ληστές. Διό σας επιτάττομεν να παύσητε απροφασίστως του να εγκολπώνεσθε κανένα από αυτούς και συμφώνως με τον καπιτάν Χ'' Στεφανήν να συνεργήσετε ως τάχιστα να αποβληθώσιν όλοι χωρίς εξαίρεσιν και μάλιστα οι Φελουριάνοι¹⁵³¹. Εάν δε αυτοί προφασίζονται, ότι δεν ημπορούν να επιστρέψουν εις την πατριδα των, ας προστρέξουν εις την Διοίκησιν, ήτις θέλει τους δίδει τόπον να κατοικήσουν. Προσέξατε να πράξετε κατά την παρούσαν μας διαταγήν, διότι αλλέως λογίζεσθε υπεύθυνοι προς την Διοίκησιν ως παραβάται του χρέους σας και αίτιοι της κακής καταστάσεως της επαρχίας σας».

Στις 19 Δεκεμβρίου 1823 ο φρούραρχος Μονεμβασίας Ανδρέας Δρακόπουλος¹⁵³², σε αναφορά του προς το Βουλευτικό, έγραψε για την προ καιρού γενομένη πολιορκία του φρουρίου της Μονεμβασίας από τους Μανιάτες. Η Διοίκηση έστειλε τον καπετάν Χ'' Στεφανή Δημητρίου, ο οποίος ενεργούσε αυτοβούλως, χωρίς να συνεργάζεται με τον έπαρχο Γεώργιο Πάνου ή τον Φρούραρχο Ανδρέα Δρακόπουλο και έκανε συνελεύσεις στα χωριά. Ακόμη έγραψε ότι δεν γνωρίζει τα φρονήματά του και ότι «εκτελεί τας πράξεις του σκοτεινώς». Πρόσθεσε επίσης ότι, τον καιρό της πολιορκίας του φρουρίου της Μονεμβασίας, αξίωσε (έκανε ένα προτέστο) από τον Τζανετάκη Γρηγοράκη να φύγει, ο οποίος μετά από δύο ημέρες αποχώρησε από την επαρχία.

Να σημειωθεί ότι ο Τζανετάκης είχε δημιουργήσει υποψίες ότι σκόπευε να καταλάβει το φρούριο. Στις 4 Ιουλίου 1823 ο έπαρχος Μονεμβασίας Γεώργιος Πάνου¹⁵³³ έγραψε στον έπαρχο Λακεδαιμόνος Κωνσταντίνο Δεληγιάννη, πως ο Τζα-

1531. Η οικογένεια Φελούρη ήταν από το χωριό Βάτα του δήμου Τευθρώνης και το 1820 μέλη της σκότωσαν τον Τσιγκούριο Γρηγοράκη, ο οποίος ήταν τότε μπας καπετάνιος της Μάνης και στενός συγγενής του Πετρόμπεη. Έκτοτε εκδιώχθηκαν από τη Μάνη και εγκαταστάθηκαν οι περσοσότεροι στην επαρχία Μονεμβασίας. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η Μάνη στη δεύτερη τουρκοκρατία, ό.π., σ. 458 κ.ε. Ο Ιωάννης Φελούρης πήγε στο Ναύπλιο και με αναφορά του στο Εκτελεστικό ζήτησε άδεια να παραμείνει στη Μονεμβασία, όπου είχε εγκατασταθεί πριν από την επανάσταση ή να του ανατεθεί κάποια εργασία οπουδήποτε αλλού. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 29, έγγρ. 150 της 17 Οκτωβρίου 1824.

1532. Α. Ε. Π., βιβλ. 12, σ. 232-3.

1533. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 14 και 58 της 4 και 11 Ιουλίου 1823. Το Εκτελε-

νετάκης Γρηγοράκης, με πρόφαση ότι επιθυμεί να πάει την οικογένειά του στο κάστρο της Μονεμβασίας, δημιουργεί υποψίες ότι θέλει να πιάσει πάλι το κάστρο.

Οι επιχειρήσεις στη Μονεμβασία το 1824

Φρούραρχος της Μονεμβασίας από την απελευθέρωσή της μέχρι τον Μάιο του 1823 διετέλεσε ο Τζανετάκης Γρηγοράκης¹⁵³⁴, τον οποίο διαδέχθηκε ο Ανδρέας Δρακόπουλος¹⁵³⁵. Αυτός, στις 13 Ιουλίου του ίδιου έτους, καταφέρθηκε εναντίον του Γεωργ. Δεσποτόπουλου ότι τον διέβαλε στη Διοίκηση για να τον απαλλάξουν από τα χρέη του.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στις 5 Δεκεμβρίου 1823 ο υπουργός των εσωτερικών Γρηγόριος Δικαίος¹⁵³⁶ με δύο διαταγές του όριζε τον βουλγαρικής καταγωγής καπ. Χ΄΄Στεφανή Δημητρίου, με την αναγκαία εκτελεστική δύναμη και με τη βοήθεια του Επάρχου και των Δημογερόντων της Μονεμβασίας, να διώξει από την περιοχή της τους Μανιάτες, οι οποίοι δημιουργούσαν ταραχές και ζημίες. Ήταν μάλιστα πρόθυμος, αν δεν του αρκούσαν οι άνδρες τους οποίους διέθετε, να του έστελνε και πρόσθετη εκτελεστική δύναμη.

Στις αρχές του 1824 το φρούριο της Μονεμβασίας κατείχαν πρόσωπα φιλικά διακείμενα προς την κυβέρνηση Κουντουριώτη¹⁵³⁷. Στην αντίθετη παράταξη ανήκε ο αναφερόμενος ως φρούραρχός της Χ΄΄Στεφανής Δημητρίου. Αργότερα σε μια απαντητική επιστολή, της 12 Φεβρουαρίου 1824, του επισκόπου Βρεσθένης Θεοδωρήτου, του Αναγνώστη Σπηλιωτάκη και του Αναγνώστη Κοκοράκη προς τον Παναγιώτη Γιατράκο, που βρισκόταν στο Μυστρά, αναφέρεται σχετικά¹⁵³⁸: «*Προ ημερών σας έγγραφεν η Διοίκησης δια τον Βούλγαριν Χατζή Στεφανήν, όστις απέρα-*

στικό υπό την προεδρία του Πετρόμπεη απέδωσε αυτά σε ανυπόστατες φήμες. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α΄, Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 152 της 22 Ιουλίου 1823.

1534. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ., Α΄, Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 107 της 7 Ιανουαρίου 1823. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 2, έγγρ. 010 της 21 Ιανουαρίου 1823. Βλέπε ακόμη κεφάλαιο «Τουρκική προσπάθεια εξαγοράς του Τζανετάκη Γρηγοράκη» τον Φεβρουάριο του 1822. Ο διάδοχος του Τζανετάκη στο φρουραρχείο της Μονεμβασίας Ανδρέας Δρακόπουλος αντικαταστάθηκε και αυτός από τον Νικόλαο Παπαδάκη. Ο Τζανετάκης εξέφρασε την επιθυμία να φέρει την οικογένειά του στο φρούριο της Μονεμβασίας και δημιούργησε υποψίες, ότι ήθελε με τους οπαδούς του να το καταλάβει. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α΄, Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 98 της 4 Ιουλίου 1823.

1535. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α΄, Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 14 της 13 Ιουλίου 1823.

1536. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 28, δύο έγγραφα της 5 Δεκεμβρίου 1823.

1537. Έπαρχος Μονεμβασίας υπηρετούσε ο Γεώργιος Πάνου, υποφρούραρχος ο Σπύρος Δρακόπουλος, πολιτάρχης διορίστηκε από την Διοίκηση που ήταν στο Κρανίδι ο Βαγγέλης Νικότζης, ενώ αναφέρεται και ο Σπύρος Παπαδόπουλος ως φρούραρχος. Παραστάτης της Επαρχίας ήταν ο Γεώργιος Ευγενίδης και Δημογέροντες ο Γεώργιος Δεσποτόπουλος, ο Γρηγόριος Κατσουλέντης και ο Χ΄΄Κυριάκος Ιατρόπουλος. Στην αντικυβερνητική παράταξη ήταν οι αδελφοί Καλογερά, ο Κοσμάκης, πολλοί από τους Δημογέροντες των χωριών και ο αναφερόμενος ως φρούραρχος Μονεμβασίας Χ΄΄Στεφανής Δημητρίου.

1538. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Κ 006, έγγρ. 364 της 12 Φεβρουαρίου 1824.

σεν απ' αυτού δια Μονεμβασίαν, και ενώ έλαβεν περιποίησιν πρότερον, μετεχειρίσθη ύστερον μεγάλας καταχρήσεις και έδειξεν πολλήν αχαριστίαν, δια να γράψητε καθ' όλα τα χωρία της επαρχίας, να μην τον δεχθώσι διόλου εάν απεράσθη απ' αυτά, και μήτε ψωμί να τον δώσωσι, και εάν μεταχειρισθή εναντιότητα, θέλετε προστάξη καθ' όλην την επαρχίαν να αποδιωχθή βιαίως και ατίμως...».

Ο έπαρχος Μονεμβασίας Γεώργιος Πάνου¹⁵³⁹, στις 20 Φεβρουαρίου 1824, σε αναφορά του προς τη Διοίκηση έκανε λόγο για τον Χατζη-Γεωργάκη Σαράφη, αδελφό του Χατζη-Στεφανή Δημητρίου, τον οποίο χαρακτήρισε ως δημεγέρτη, κακόβουλο και «Κολοκοτρωνίστα», που προπαγανδίζει υπέρ του Κολοκοτρώνη. Πρόσθεσε ακόμη ότι, όταν τους είχαν αποκλείσει οι Μανιάτες, ο έπαρχος έκανε μια αναφορά στη Διοίκηση και σε απάντηση το Εκτελεστικό τους έστειλε το Χ''Στεφανή, για να διώξει τους Μανιάτες. Εκφράζεται επίσης η υποψία ότι και οι δύο (Μανιάτες και Χ''Στεφανής) προσπαθούν να βάλουν το φρούριο στο χέρι.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1824 ο Χ''Στεφανής βρισκόταν στα Πάκια της επαρχίας Μονεμβασίας και αναφέρθηκε ότι ενοχλούσε τους κατοίκους. Μετά από λίγες ημέρες, στις 12 Μαρτίου, εκφράστηκε και η αντίθετη άποψη, ότι οι Δημογέροντες των χωριών της επαρχίας εκείνης ήταν με το μέρος του Εκτελεστικού της Τριπολιτσάς¹⁵⁴⁰.

Ο Νικόλαος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης, οπαδός της Διοίκησης Κουντουριώτη, στα τέλη Φεβρουαρίου, πήρε εντολή να διώξει το Χ''Στεφανή από την επαρχία Μονεμβασίας. Ο τελευταίος απευθύνθηκε στον Παναγιώτη Γιατράκο, που είχε τον πρώτο λόγο στη Λακεδαίμονα και τη Μονεμβασία και του ζήτησε να επιτραπεί στην οικογένεια του αδελφού του Χ''Γιώργη να βγει από το φρούριο με όλα της τα υπάρχοντα. Με τη συμφωνία που υπέγραψε ο Χ''Στεφανής, αναλάμβανε την υποχρέωση να αποχωρήσει από την επαρχία Μονεμβασίας και να διασκορπίσει τους στρατιώτες του¹⁵⁴¹.

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁵⁴², στις 28 Φεβρουαρίου, απάντησε στον Χ''Στεφανή, σε πρότασή του να μην αντιπαραταχθεί στους κυβερνητικούς, ότι «προσκυνημένη κεφαλή ποτέ δεν κόπτεται». Τον διαβεβαίωσε ακόμη ότι έστειλε γράμμα στον αδελφό του Γεώργιο Γιατράκο, για να ενεργήσει τα δέοντα στη Διοίκηση. Στον τελευταίο την επομένη ημέρα μεταξύ των άλλων έγραψε: «...Λάβε λοιπόν ακόμη και τα αντίγραφα οπού εγώ έγραψα προς τον φρούραρχο Μονεμβασίας καπ. Χ''Στεφανή, πληρώνοντας το χρέος μου κατά την διαταγήν της Διοικήσεως ... και η εξοχότης σου όθεν ανήκει δια το συμφέρον του Έθνους».

1539. Α. Ε. Π., βιβλ. 12, σ. 234=5.

1540. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 232 και 235 της 12 Μαρτίου 1824 και έγγρ. 263 της 14 Μαρτίου 1824.. Στις 26 Μαρτίου 1824 ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης σε επιστολή στον καπ. Θωμά Βενετσανάκη ανέφερε ότι: «...Η Μονεμβασία έπεσε όλη με το μέρος μας». Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 129, έγγρ. 406 (382).

1541. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 9 της 29 Φεβρουαρίου 1824.

1542. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Κ 005Β, έγγρ. 080 της 28 Φεβρουαρίου 1824. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 349, έγγρ. 394 (370).

Την ίδια ημέρα ο Παναγιώτης Γιατράκος έγραψε στον Νικόλαο Βοϊδή να βοηθήσει τον Χ΄΄Στεφανή, να πάρει μαζί του από το φρούριο την οικογένεια του αδελφού του Χ΄΄Γιώργη, προκειμένου να αποχωρήσει ειρηνικά από την επαρχία Μονεμβασίας. Αφού υπέγραψαν και σχετικό συμφωνητικό, πιθανώς με τη μεσολάβηση του Μιχάλη Σκλαβουνάκου, ο Χ΄΄Στεφανής βγήκε από τα σύνορα της επαρχίας Μονεμβασίας και παρέμεινε στο χωριό Απιδιά. Συγχρόνως εγκατέλειψε την επαρχία Μονεμβασίας και ο Νικόλαος Βοϊδής.

Από αναφορές¹⁵⁴³ προς τη Διοίκηση του Πολιτάρχη Μονεμβασίας Βαγγέλη Νικότζη και των λοιπών αρχών της Μονεμβασίας φαίνεται ότι ο Χ΄΄Στεφανής έστειλε τη φαμίλια του αδελφού του στο Γεράκι. Ο ίδιος όμως, παραμένοντας στην Απιδιά, άρχισε να συνάζει τα εθνικά λάδια από το χωριό αυτό και το παρακείμενο Νιάτα. Όπως μπορεί να υποθεθεί, ο Χ΄΄Στεφανής είχε έλθει προηγουμένως σε επαφή με τον Ιωάννη Πέτρ. Μαυρομιχάλη και γι' αυτό δεν τήρησε πλήρως τις υποχρεώσεις που είχε εγγράφως αναλάβει. Οι συμφωνίες έγιναν με το δόλιο σκοπό, να επιτραπεί στην οικογένεια του αδελφού του Χ΄΄Γιώργη, να απομακρυνθεί με όλα της τα πράγματα από το φρούριο της Μονεμβασίας, όπου θα μπορούσε να έχει μεταχείριση ομήρου.

Στις 10 Μαρτίου ο Ιω. Πετρ. Μαυρομιχάλης¹⁵⁴⁴ με ένα καΐκι έφθασε στην Ελιά, ένα χωριό στις ανατολικές ακτές του Λακωνικού κόλπου και αποβιβάστηκε με 80-100 άνδρες. Με το Χ΄΄Στεφανή ενώθηκαν στα Πάκια, έχοντας από κοινού περίπου 200-250 στρατιώτες. Οι δύο αντικυβερνητικοί καπετάνιοι άρχισαν να επεκτείνουν την κυριαρχία τους στα γύρω χωριά. Στις 19 Μαρτίου ο Ιωάννης-Κατσης Μαυρομιχάλης και ο Κυριακούλης Κουτράκος έγραψαν στον Πανάγο (Κυβέλο), τον Θωμά (Βενετσανάκη) και τον Παναγιωτάκη (Ντουράκη) ότι¹⁵⁴⁵: «...Ο Μπεηζανδέ Ιωάννης με πεντακοσίους στρατιώτας διατρίβει εις τον Καζά της Μονεμβασίας, έδωξαν όλους όσους ετάραττον την επαρχίαν εκείνην, οι κάτοικοι αυτής είναι άπαντες με την γνώμην μας και ευπειθείς εις τας προσταγάς του μπέη μας. Από εκεί μας βιάζει ο Ιωάννης ανειψιός μας, δια να ταχύνωμεν την κατά του Μυστρά εκστρατείαν μας, ότι η εποχή είναι αρμόδιος και άφευκτος». Σε επόμενο έγγραφο, με τα αυτά στοιχεία, αναφέρεται: «...Ο μπεηζαδές Γιάννης έκαμε πεισματώδη πόλεμο εις ένα χωρίον της Μονεμβασίας Συκιά λεγόμενον, οπου το εβαστούσαν οι Φελουριάνοι, το οποίον εκυρίευσε,

1543. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 4, έγγρ. 232 και 235 της 12 Μαρτίου 1824.

1544. Ό.π. έγγρ. 232.

1545. Α.θ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 126, έγγρ. αριθ. 398 (374), φύλλ. Γ΄ της 19 Μαρτίου 1824 και φύλλ. Δ΄ της 22 Μαρτίου. Σε μια σημείωση στο αριστερό περιθώριο της σελίδας γ΄ ο Πανάγος Κυβέλος υπέγραψε, με το συχνά χρησιμοποιούμενο ονοματεπώνυμο «Πανάγος Στρατάκης», τα ακόλουθα: «Αδελφοί καπεταναίοι <σας> ασπάζομαι, λάβετε το γράμμα του καπετάν Γιάννη από το οποίο καταλαμβάνετε, και είναι καλά να ετοιμασθώμεν ως γράφη, ότι από τους Μοραΐτες τη χάσαμε, αν τη χάσωμε και από τον Μπέη μας εμείναμε στο ουδέν. Μάλιστα ο Κατζής κάνει ως φίλος, ας κάμετε ο καθείς την απόκρίσιν του καθαράν. Εγώ όμως είμαι ετοιμασμένος δια να ξεκινήσω. Ταύτα ως αδελφός. Πανάγος Στρατάκης».

όμως του εσκοτώθησαν δύο άνθρωποι, και άλλοι λέγουν ότι του εσκοτώθησαν επτά άνθρωποι. Όλη η αυτή επαρχία εγύρισεν με αυτόν».

Ο πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος, κατά κόσμο Γεώργιος Παγώνης¹⁵⁴⁶, στις 18 Μαρτίου, επιβεβαίωσε από τη Συκιά της επαρχίας Μονεμβασίας, ότι ο Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης επεκράτησε των αντιπάλων του και «...τη δεύτερη ημέρα προσκύνησαν οι εναντίοι και εμβήκε εις τα οσπίτια των ο καπ. Νικολάκης Πιεράκος με μερικούς ανθρώπους». Παράλληλα κυκλοφορούσαν φήμες στην περιοχή, που ανέφεραν ότι τον Ιωάννη Πετρ. Μαυρομιχάλη θα ακολουθήσουν στην επαρχία Μονεμβασίας ο θείος του Ιωάννης-Κατσης και ο αδελφός του Γιωργάκης με ισχυρή δύναμη ενόπλων.

Στις 28 Μαρτίου με απόφαση του Εκτελεστικού¹⁵⁴⁷ διατάχθηκαν οι επιστάτες των εθνικών προσόδων της επαρχίας Μυστρά να δώσουν στον Τζαζεντάκη Γρηγοράκη και το Νικόλαο Βοϊδή μισθούς διακοσίων στρατιωτών, προκειμένου να διώξουν τους αντιπάλους τους από την επαρχία Μονεμβασίας. Συγχρόνως διατάχθηκαν οι ίδιοι επιστάτες να δώσουν στον Μούρτζινο 10.000 γρόσια για να: «...διαφυλάξη την Σπάρτην εις ευταξίαν, ν' ανατρέψη τα σχέδια των αντιπατριωτών και να ευρεθή έτοιμος εις τας ανάγκας της πατρίδος...».

Το Εκτελεστικό¹⁵⁴⁸ με έγγραφό του της 19 Ιουνίου 1824 ειδοποίησε το Υπουργείο των Εσωτερικών, ότι ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης πασχίζει να ξεσηκώσει τους Μανιάτες σε επανάσταση, για να καταλάβουν το φρούριο της Μονεμβασίας. Το Υπουργείο των Εσωτερικών ειδοποίησε σχετικά τον φρούραρχο Μονεμβασίας.

Στο διάστημα της κυριαρχίας των αντικυβερνητικών στην επαρχία Μονεμβασίας συνέβησαν πολλές υπερβάσεις, αρπαγές και βιαιότητες από τον Χ' Στεφανή και ιδιαίτερα από τον αδελφό του Χ' Γιώργη, τις οποίες οι κάτοικοι του χωριού Φοινίκι περιέγραψαν στις 8 Σεπτεμβρίου με τα ακόλουθα¹⁵⁴⁹: «...τώρα θεωρούντες την δύναμιν και στερέωσι του έθνους, αναφερόμεθα δια της παρούσης μας ταπεινής, παραστήνοντες τον μέγαν αφανισμόν και καταστροφήν, χειροτέραν από εκείνη των εχθρών Τούρκων, οπού εδοκιμάσαμεν, με το να είπωμεν ότι είμεθα με την Σ: Διοίκησιν. Και δεν ηθελήσαμεν να γνωρίζωμεν τον Χ' Στέφανον και τον πρωταίτιον του κακού, αδελφόν του Χ' Γιώργη, αφ' ότου εφάνησαν εναντίοι της Σ: Διοικήσεως, παρά των οποίων τα όσα δεινά επάθομεν, είναι ανεκδιήγητα. Τα σπίτια μας κατέκαψαν, εκτός μερικών

1546. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 155. Ο πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος ήταν ανιψιός του Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθου Παγώνη και με παρέμβαση του Πετρόμπετη Μαυρομιχάλη είχε εκλεγεί παραστάτης της Δυτικής Μάνης στις 23 Φεβρουαρίου 1823.

1547. Α θ . Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 129, αριθ. 407 (383).

1548. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 33, έγγραφο της 19 Ιουνίου 1824 και έγγραφο της 20 Ιουνίου 1824.

1549. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 41, έγγρ. 154 της 8 Σεπτεμβρίου 1824. Μετά από λίγες ημέρες η Διοίκηση υποσχέθηκε ότι θα στείλει ανθρώπους να εκτιμήσουν τις ζημιές για να αποζημιωθούν. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 43, έγγρ. 86 της 18 Σεπτεμβρίου 1824. Η Διοίκησης συγκέντρωσε από γειτονικά χωριά μερικά από τα αρπαγέντα αντικείμενα και τα επέστρεψε στους κατοίκους του χωριού Φοινίκι για να τα μοιραστούν. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 44, έγγρ. 121 της 29 Σεπτεμβρίου 1824

οπού είχαν οι Σπαρτιάται. Γδύνοντας και ημάς και τας γυναίκας μας και τα παιδιά μας. Αρπάζοντας ρούχα μας και ό,τι άλλο είχομεν. Πουλώντας και καταστρέφοντας ζώα μας και πρόβατα. Εκτός εις τον καιρόν της εισβολής των τα όσα χρήματα καθ' ήρπασαν, σύροντες ακόμη και τας γυναίκας μας και τα παιδιά μας από τας τρίχας της κεφαλής. Παίρνοντας και σκλάβους από το χωρίον μας τρεις αδελφούς ονομαζομένους Μπελεγριάνους σιδηροδεσμίους, Τρεις εξ ημών οπού είχαν εύρει προ καιρού χωσμένα εις την γην μερικά χρήματα, τιμωρώντας τους ανειλεώς με κότζια εις την κεφαλήν, και πολλά ραβδίσματα και άλλα βασανιστήρια, βιαίως τους επήραν τάλλαρα τετρακόσια σαράντα πέντε, Νο 445...».

Την ίδια ημέρα, δημογέροντες της επαρχίας Μονεμβασίας με αναφορά τους προς τη Διοίκηση ανέφεραν¹⁵⁵⁰: «...παρασταίνοντες τας όσας ζημίας, αρπαγάς τε και καταχρήσεις επροξένησε εις τη δυστυχή ταύτην επαρχίαν ο Χατζή Γιώργης, ο πρωταίτιος τούτων απάντων, δια του αδελφού του Χατζή Στεφάνου, με το να μην ηθελήσαμεν να τον γνωρίζωμεν, αφ' ότου εφάνη εναντίος της εις την Σεβαστήν Διοίκησιν. Ενωθείς μετά του υιού τού Πετρόμπεη και μερικών κακοτρόπων Σπαρτιατών, δια των οποίων ου μόνον κατεγύμνωσε και κατηφάνισε το χωρίον Φοινίκι, καίοντας οσπίτια, σκοτώνοντας πρόβατα, πουλώντας ζώα, αρπάζοντας χρήματα, και ότι άλλο ηύρεν, αλλά και εις την λοιπήν επαρχίαν ουκ ολίγην ζημία επέφερε...».

Ο Ιωάννης Πετρ. Μαυρομιχάλης¹⁵⁵¹ δεν έμεινε για πολύ καιρό στη Μονεμβασία. Γύρισε στη Λακεδαίμονα στο χωριό Λυκοβουνό, όπου είχε γίνει συγκέντρωση των Μαυρομιχαλαίων και συγκρούστηκαν με τους Γιατράκους. Μετά την αποχώρησή του από την επαρχία Μονεμβασίας στη θέση του πρωτοστατούσαν ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος¹⁵⁵² και ο Ιωάννης Κρανίδης, αργότερα δε προστέθηκε και ο Αναστάσης Μαυρομιχάλης.

Τα μάτια των Κυβερνητικών αρχικά στράφηκαν στον Τζανετάκη Γρηγοράκη¹⁵⁵³, για να διώξει τους αντικυβερνητικούς από τη Μονεμβασία και να αποκαταστήσει

1550. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 41, έγγρ. 153 της 8 Σεπτεμβρίου 1824. Στις αρπαγές και λεηλασίες κατηγορούνται ότι πρωτοστατούσαν οι Μανιάτες, για τους οποίους τόσα πολλά γράφονται με έμφαση. Όταν όμως γίνεται σύγκριση των Μανιατών με τους στρατιώτες του Χ' Στεφανή φαίνεται η διαφορά. Ακόμη κανείς δεν μπορεί να συγκρίνει τους Μανιάτες με τους Ρουμελιώτες, οι οποίοι στα τέλη του 1824 και στις αρχές του 1825 αφάνισαν το μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου.

1551. Στις 12 Απριλίου 1824 η σύζυγος του Πετρόμπεη Φωτεινή (η Πετρομπέησα) και μητέρα του Ιωάννη έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντ. Γρηγοράκη να πάει στο Λυκοβουνό, όπου ήταν ο γιός της και γαμπρός του Ιωάννης Πετρ. Μαυρομιχάλης για να τον συμβουλευεί. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, ό.π., σ. 160-1.

1552. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 49 της 14 Απριλίου 1824.

1553. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 543 της 23 Μαρτίου 1824. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 129, έγγρ. αριθ. 407 (383) της 26 Μαρτίου 1824. Μια αχρονολόγητη επιστολή του Τζανετάκη Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντ. Γρηγοράκη, η οποία αναφέρεται σε εκστρατεία στη Μονεμβασία, πρέπει να είναι των ημερών αυτών και όχι του τέλους του 1824, όπως εκτιμήθηκε από το συγγραφέα. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 184.

εκεί την τάξη. Η υπάρχουσα στενότητα χρημάτων δεν επέτρεπε στον Τζανετάκη να σπεύσει με μεγάλη δύναμη και να διώξει τους αντικυβερνητικούς.

Οι γιοί του Πετρόμπεη, για να στρέψουν τους Μανιάτες εναντίον της Κυβέρνησης Κουντουριώτη, «...εκοινολογούσαν εις τον λαόν ότι η νέα διοικήσις απέβαλε την ιδιαιτέραν μας πατρίδα, μη θέλοντας να τη γνωρίση δια μέλος της...». Ο Τζανετάκης¹⁵⁵⁴, όπως ισχυρίζεται, για να ανατρέψει τις διαδόσεις αυτές, στις 14 Απριλίου, έστειλε τον αδελφό του Πιεράκη με δέκα στρατιώτες στο φρούριο της Μονεμβασίας για να φανεί ότι υπήρχαν καλές σχέσεις μεταξύ Κυβέρνησης και Μανιατών. Δεν τους επέτρεψαν όμως να εισέλθουν στο φρούριο, έτσι η προσπάθεια αυτή επέφερε το αντίθετο αποτέλεσμα και έδειξε την ανυποληψία που είχαν οι φιλοκυβερνητικοί στον Τζανετάκη.

Οι κάτοικοι της Μονεμβασίας ήταν χωρισμένοι σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Οι αρχές της πόλης και του φρουρίου, όπως αναφέρθηκε, ήταν με το μέρος της Κυβέρνησης. Ζητούσαν στρατιωτική ενίσχυση από τη Διοίκηση, συγκεκριμένα ήθελαν το στρατηγό Γεώργιο Γιατράκο ή τον αδελφό του αντιστράτηγο Νικόλαο. Από τους αντιθέτους όμως, που υποστήριζαν το παλαιό Εκτελεστικό, πήγαν μερικοί στην Τριπολιτσά, ζητώντας να μεταβεί εκεί αντικυβερνητικό στράτευμα. Υπόσχονταν ότι στην περίπτωση αυτή θα παρέδιδαν το φρούριο, αποσπώντας το από τους Κυβερνητικούς. Αναφέρεται μάλιστα ότι με την ενέργειά τους αυτή στο Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς, έφεραν τον Χ΄ Στεφανή και τον Ιωάννη, γιό του Πετρόμπεη, στην επαρχία Μονεμβασίας¹⁵⁵⁵.

Με την πάροδο του χρόνου φαίνεται ότι ενισχύονταν οι τάξεις των Διοικητικών και στις 14 Απριλίου αναφέρθηκε ότι ο Στέφανος και ο Ηλίας Καλογεράς, από τους υποστηρικτές του παλαιού Εκτελεστικού, πήγαν να προσκυνήσουν τη νέα Κυβέρνηση. Επειδή εθεωρούντο αντικυβερνητικοί, οι αντίπαλοί τους από τη Μονεμβασία ζητούσαν από τη Διοίκηση να τους «φυλακώση»¹⁵⁵⁶.

Οι επιστάτες της επαρχίας Λακεδαίμονος και ο Γεώργιος Γιατράκος στις 21 Απριλίου υπέγραψαν αναφορά προς το Εκτελεστικό και ανέφεραν τα ακόλουθα¹⁵⁵⁷: «...Με βαθυτάτην λύπην της ψυχής μας αναφέρομεν τα εφεξής. Οι πρόκριτοι της Σπάρτης μεθ' όλων σχεδόν των Σπαρτιατών, παρ' εκτός του κ. Διονυσίου Τρουπάκη, Βοϊδή και Τζανετάκη, ορμήσαντες εις την δυστυχή επαρχίαν Μονεμβασίας και κατακυριεύσαντες αυτήν, έφθασαν εις το Έλος ορμητικώς, το οποίον και καταληλατήσαντες εξουσίασαν. Αφήσαντες λοιπόν εκείσε δύναμιν ικανήν, απέρασαν περισσό-

1554. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 574 της 1 Απριλίου 1824 και έγγρ. 20 της 2 Απριλίου 1824.

1555. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., έγγρ. της 14 Απριλίου 1824. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 49 της 14 Απριλίου 1824. Αναφέρονται ως ανήκοντες στην αντικυβερνητική παράταξη: από την Κρεμαστή ο Γέρο-Πάνος με το γιό του, από την Καταβόθρα ο Δήμας Ρουμάνης, από τη Συκιά ο Ζιμπουλάκης και Δημήτρος, από τις Βελιές ο Κωνσταντής, από τον Άγιο Νικόλαο ο Παναγιώτης Μπίρμπας, από τα Λυρά ο Αναγνώστης Κουλός Στελλάκης και μαζί με αυτούς ο Ιωάννης Κρανίδης και ο αδελφός του Θεοδωράκης.

1556. Ό.π.

1557. Ι. Α. Μ. Μ π ε ν ά κ η, Αρχ. Αγώνος (87), φάκ. 28, έγγρ. 2822.

τεροι των τεσσάρων χιλιάδων ένοπλοι εις τα Μπαρδουνοχώρια, τα οποία και κατακυρίευσαν μέχρι Λυκοβουνού...».

Στις 26 Απριλίου ο έπαρχος Μονεμβασίας Γεώργιος Πάνου¹⁵⁵⁸ ανέφερε στη Διοίκηση ότι γυρίζοντας στην έδρα του, είδε την αθλιότητα της κατάστασης και πρόσθεσε ότι ο Γεώργιος Δεσποτόπουλος, ένας από τους δημογερόντες Μονεμβασίας, πήγαινε στη Διοίκηση για να τους εκθέσει την κρισιμότητα της κατάστασης του φρουρίου και όλης της επαρχίας.

Στις 8 Μαΐου ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο, ότι ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πρότεινε στη Διοίκηση «σχέδια κατά των εναντίων», αλλά από έλλειψη χρημάτων ήταν τότε αδύνατον να εκτελεσθούν. Τα σχέδια αυτά επικροτούσε και ο Πιέρος Βοϊδής¹⁵⁵⁹.

Στο διάστημα που επακολούθησε από την κατάληψη της επαρχίας Μονεμβασίας με τη συνεργασία του Ιωάννη Πέτρ. Μαυρομιχάλη και του Χ΄ Στεφανή, οι αντικυβερνητικοί οργανώθηκαν και άρχισαν να πολιορκούν το φρούριο της περιοχής. Στην πολιορκία συμμετείχε και ο Ιωάννης Κρανίδης-Φελούρης, ο οποίος κατέλαβε τους μύλους, πήρε τα γεννήματα που βρήκε εκεί και δεν επέτρεπε να αλέσουν οι αντίθετοί του. Πρωτεύοντα ρόλο στις ταραχές αυτές έπαιξε και ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης ο οποίος, συνεργαζόμενος με τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη¹⁵⁶⁰ τον Μάιο του 1824, προπωλούσαν τα εθνικά εισοδήματα στα χωριά Κουλέντια, Λυρά, Δαιμονιά, Ελικά, Κρεμαστή και Νιάτα της επαρχίας Μονεμβασίας. Αργότερα αποφασίστηκε να μη ζητηθούν χρήματα από εκείνους οι οποίοι αγόρασαν εθνικές προσόδους από τον Αναστάση Μαυρομιχάλη, αλλά να ζητηθούν από τον τελευταίο¹⁵⁶¹.

Ο Χ΄ Στεφανής έφυγε από την επαρχία Μονεμβασίας και ενώθηκε με τον Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και με σώμα Τσακώνων για να πολεμήσουν εναντίον των διοικητικών. Όπως φαίνεται από πιστοποιητικό¹⁵⁶² της 12 Μαΐου 1824, στους Μύλους συνομίλησε με τον Χ΄ Χρήστο και προσεχώρησε στο αντίπαλο στρατόπεδο, παρσύροντας μαζί του και τους Τσάκωνες.

Στις 10 Ιουνίου 1824 ο Θεόδωρος Κωστάκης πρότεινε στον Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο Παγώνη και στον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη να του δώσουν 2.000 γρόσια, υποσχόμενος να πρωτανεβεί στο φρούριο της Μονεμβασίας¹⁵⁶³.

1558. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 134 της 26 Απριλίου 1824.

1559. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 134, έγγρ. 418 (394). ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 7, έγγρ. 766 της 10 Μαΐου 1824. Δεν αναφέρονται όμως οι προβλεπόμενες ενέργειες του σχεδίου.

1560. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 13, έγγρ. της 18 Μαΐου 1824 και φάκ. 14, έγγρ. της 12 Ιουνίου 1824.

1561. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 20, έγγρ. της 15 Σεπτεμβρίου 1824.

1562. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Κ 047 Β (Αρχ. Λαδά), φάκ. 12, έγγρ. 150 της 12 Μαΐου 1824. συνημ. σε έγγρ. της 18 Μαΐου 1824.

1563. Κ. Α. Διαμαντή, Αρχ. Λάζ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1966, τόμ. ΣΤ΄, σ. 162, έγγρ. 194.

Στις 19-20 Ιουνίου στη Διοίκηση εκφράστηκαν φόβοι, ότι θα μπορούσε να καταληφθεί από τους αντικυβερνητικούς το φρούριο της Μονεμβασίας¹⁵⁶⁴, το οποίο παρέμενε αποκλεισμένο. Το Εκτελεστικό έγραψε στο Υπουργείο των Εσωτερικών και αυτό στον έπαρχο Μονεμβασίας να προσέχουν τις κινήσεις των Μανιατών, μήπως ο γιός τού Μανιάτμπεη (ο Αναστάσης) καταλάβει το φρούριο. Όπως αναφέρθηκε, την άθλια κατάσταση της επαρχίας Μονεμβασίας είχαν περιγράψει ο Γεώργιος Δεσποτόπουλος, ο οποίος είχε πάει από τα μέσα Απριλίου στη Διοίκηση και ο έπαρχος Γ. Πάνου.

Για να αντιδράσει η Κυβέρνηση, στις 21 Ιουνίου, απένειμε το βαθμό του υποχιλιάρχου στον Δημητράκη Φελούρη-Καρακίτζο και του εκατόνταρχου στον αδελφό του Σωτήριο Φελούρη¹⁵⁶⁵. Οι δύο τους στις 29-30 Ιουνίου ετοίμασαν εκστρατεία στην επαρχία της Μονεμβασίας με 200 στρατιώτες¹⁵⁶⁶. Έφθασαν εκεί στις 8 Ιουλίου και ο Καρακίτσος αμέσως πήγε στα Περιβόλια με 30 στρατιώτες και συνέλαβε τον Σωτήριο Παγώνη¹⁵⁶⁷, αδελφό του Πρωτοσύγκελλου Γεράσιμου Παγώνη μαζί με λίγους υποστηρικτές του (3-5).

Ο Δημ. Καρακίτσος, στις 10 Ιουλίου έγραψε από τη Στεφανάδα στον Έπαρχο και τους Δημογέροντες της Μονεμβασίας, ζητώντας περισσότερους στρατιώτες και πολεμοφόδια. Όπως φαίνεται έγραψε και στον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη, ο οποίος ήταν στα Πάκια και του ζητούσε να αποχωρήσει από την επαρχία Μονεμβασίας¹⁵⁶⁸. Σε μια απαντητική επιστολή της 10 Ιουλίου ο Αναστάσης με υπεροψία του έγραφε μεταξύ των άλλων: «...σου ευχαριστώ, οπού και γεροντώτερος με συμβουλεύεις, να γνωρίσω Διοίκησιν, αν βέβαια, οι λόγοι ούτοι εξέρχονται από το ειδικό σου κεφάλι,

1564. Στις 2 Ιουλίου μέσα στα τόσα προβλήματα της Μονεμβασίας προστέθηκε και η διαμάχη μεταξύ του υποφρουράρχου Σπύρου Δρακόπουλου και του πολιτάρχου Βαγγέλη Νικότζη, ο οποίος είχε έρθει πρόσφατα στο φρούριο. Ο πολιτάρχης πήγε να παρουσιαστεί στη Διοίκηση. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 35, έγγρ. 020 της 2 Ιουλίου 1824.

1565. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 11, έγγρ. 100 της 21 Ιουνίου 1824.

1566. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 12, έγγρ. 123 της 29 Ιουνίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 34, έγγρ. της 30 Ιουνίου 1824.

1567. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 36, έγγρ. της 8 Ιουλίου 1824 (δύο έγγραφα). Για τη σύλληψη του Σωτηρίου Παγώνη έγραψε και ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης στον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη στις 9 Ιουλίου από το Λιμένι. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 169.

1568. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 36, έγγρ. της 10 Ιουλίου 1824. Με τα αυτά στοιχεία και η επιστολή του Αναστάση Μαυρομιχάλη. Στις 30 Ιουλίου 1824 ο Πετρόμπεης σε επιστολή του προς τη Διοίκηση έγραψε και τα ακόλουθα: «...Η Διοίκησης εδιώρισε δια την εσωτερικήν ευταξίαν της επαρχίας Μονεμβασίας τον Καρακίτζο-Φελούρη. Αυτός αν είναι άξιος ή μη αυτού του υπουργήματος και ως εκ της ποιότητος του υποκειμένου του και ως εκ των προς την πατρίδα εκδουλεύσεών του, είναι χρέος της Διοικήσεως να το εξετάση. Αρκεί μόνον να ιδεασθή ότι αυτός και όλη του η οικογένεια προ της επαναστάσεως υπήρξαν προδοταί αυτού του ιερού έργου, και μετά την επανάστασιν κακοποιαί δυνάμεις της αυτής επαρχίας και του Έλους. Ο διορισμός αυτού του υποκειμένου, επειδή και πειράζει την φιλοτιμίαν των σημαντικών της Ανατολικής Σπάρτης, θέλει προξενήσει αταξίαν και το χείριστον νέα δεινά εις εκείνην την επαρχίαν, και όχι ευταξίαν και ως χρέος μου πατριωτικόν το γνωστοποιώ». ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229.

ήθελον σ' ακούση, αλλ' επειδή και εξήλθον παρ' άλλου, και δεν είναι παράδοξον να μην εννοής ό,τι υπογράφης και εγώ δεν σου ακούω. Θέλω όμως να σε ρωτήσω πότε σε εγνώρισεν αυτή, η νομιζομένη παρά σου νόμιμος Διοίκησις, δια καλόν πατριώτην, και πρόμαχον της Ελλάδος, ό,τι επολέμης εις την ανατολικήν και δυτικήν Ελλάδα. Ότι εις το Μεσολόγγι... ή την Πελοπόννησον ό,τι έκαμες τας λαμπράς θυσίας, ή ό,τι έκλεπτες τους γαδάρους του Έλους... Το αφήνω σιωπηλόν, δια να καταλάβης, μόνον καθότι αν και άλλοτε ηξιώθη Καρακίτσος να διώξη Μαυρομιχάλη, διό και τώρα...».

Στις 12 Ιουλίου το Υπουργείο Εσωτερικών, δια του υπουργού Γρηγορίου Δικαίου, ζήτησε από τον έπαρχο Μονεμβασίας να στείλη τον αιχμαλωτισθέντα Σωτήριον Παγώνη στη Διοίκηση¹⁵⁶⁹. Το αίτημα αυτό δεν ικανοποιήθηκε.

Στις 17 Ιουλίου από την επαρχία Μονεμβασίας ο Αναστάσης Μαυρομιχάλης ζήτησε βοήθεια από τον Παναγιώτη Κοσονάκο, ο οποίος φυλούσε τη Σκάλα Λακωνίας. Επειδή αυτός δεν είχε άνδρες διαθέσιμους, έγραψε στον Θωμά Αντ. Γρηγοράκη να στείλει καμιά δεκαριά άνδρες και να διαβιβάσει επειγόντως την επιστολή του στο Λιμένι¹⁵⁷⁰.

Από αναφορές του επάρχου Μονεμβασίας Γεωργίου Πάνου και του επιστάτη των εθνικών δικαιωμάτων της ίδιας επαρχίας Αναγνώστη Μανουσάκη, πληροφορούμεθα ό,τι στις 23 Ιουλίου είχαν εγκαταλείψει την περιοχή ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος και ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης. Παρέμεναν όμως σε δύο χωριά ο Κρανίδης και ο Γεώργιος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης. Παράλληλα στο κυβερνητικό στρατόπεδο δεν συγκεντρώθηκαν ακόμη χρήματα και υπήρχε μεγάλη στενότητα¹⁵⁷¹.

Από το χωριό Μπρίνικο, στις 4 Αυγούστου, ο Δημ. Καρακίτσος¹⁵⁷² έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ό,τι έδωξε τους αντάρτες από την επαρχία Μονεμβασίας και σκόπευε να κάνει το ίδιο και από το Έλος της Λακεδαίνονος. Ανέφερε ακόμη ό,τι έστειλε άνθρωπο για να τους αποπέμψει με φιλικό τρόπο «...ει δε και εναντιωθούν, θέλει υπάγωμεν κατ' αυτών». Πρόσθεσε ακόμη ό,τι την προηγουμένη ο Αναγνώστης Ρόντος κατέλαβε το κονάκι στο χωριό Βλαχιώτη και του επιτέθηκαν ο Μπεηζαντές, ο Κοσονάκος και ο καπ. Δημητράκης Τζιγκουράκος-Γρηγοράκης. Πήγε όμως εναντίον τους ο Σωτήριος Φελούρης και τους έδωξε όλους.

Στις 9 Αυγούστου η Διοίκηση¹⁵⁷³ ειδοποίησε τον Δημήτριο Καρακίτσο-Φελούρη ό,τι θα του στείλει ένα πλοίο για να παραπλέει στα παράλια και βοήθεια από τον

1569. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 36, έγγρ. της 12 Ιουλίου 1824.

1570. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 170.

1571. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 37, έγγρ. 037 της 23 Ιουλίου 1824. ΓΑ Κ, Υπ. Οικον., φάκ. 16, έγγρ. της 23 Ιουλίου 1824. Από άλλη πηγή πληροφορούμεθα ό,τι: «...Ο Φελούρης εις Μονεμβασίαν ενήργησε τας υποθέσεις του προς το συμφέρον της πατρίδος εξ αίρετα, ως ακούω. Ο Μπεηζαδές Αναστάσιος απεβλήθη από τον καζάν της Μονεμβασίας ανυπολήπτως και ήλθεν εις Σκάλαν του Έλους...». ΓΑ Κ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Κ006, έγγρ. 401 της 28 Ιουλίου 1824.

1572. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 137, έγγρ. 427 (403).

1573. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 16, έγγρ. (παλαιός αριθμός) 2211 της 9 Αυγούστου 1824.

Τζανετάκη Γρηγοράκη. Μετά δύο ημέρες ο Τζανετάκης¹⁵⁷⁴ σε αναφορά του προς τη Διοίκηση έγραψε ότι την επομένη θα στείλει 100 στρατιώτες στον Καρακίτσο. Αλλά πρόσθετε και τα ακόλουθα: «...πρέπει όμως να διαταχθώσι αι επαρχία Μονεμβασίας και Έλους δια να ακούουν τας διαταγάς μου, δια την ασφάλειαν των εκεί θέσεων, καθώς και ο υποχιλιάρχος Καρακίτζος, οπού και αυτός με τους υπό την οδηγίαν του να ακούουν τας επιταγάς μου».

Την πρώτη Οκτωβρίου 1824 το Εκτελεστικό ζήτησε από τον Δημήτριο Καρακίτσο-Φελούρη να στείλει ανυπερθέτως στο Ναύπλιο τον Σωτήριο Παγώνη¹⁵⁷⁵, τον οποίο είχε ως αιχμάλωτο από τις 8 Ιουλίου. Ο Καρακίτσος τον κρατούσε, παρά το γεγονός ότι από τις 12 Ιουλίου η Διοίκηση, δια του υπουργού των Εσωτερικών Γρηγορίου Δικαίου, είχε διατάξει να τον στείλουν στο Ναύπλιο. Επίσης στις 30 Ιουλίου είχε γράψει στη Διοίκηση ο Πετρόμπεης¹⁵⁷⁶ και ζητούσε να ελευθερωθεί, επικαλούμενος τη θυσία του αείμνηστου θείου του Χρύσανθου Παγώνη, Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας, ο οποίος απεβίωσε στις φυλακές της Τριπολιτσάς όπου εκρατείτο από τους Τούρκους ως όμηρος το 1821.

Στις 5 Ιανουαρίου 1825 ο Δημήτριος Φελούρης-Καρακίτσος¹⁵⁷⁷ πήρε εντολή να αποχωρήσει από την περιοχή του Έλους και να περιοριστεί με τριάντα άνδρες στην επαρχία Μονεμβασίας. Παρόμοια διαταγή έλαβε πάλι στις 23 Ιανουαρίου. Ενώ με άλλη διαταγή, στα μέσα Φεβρουαρίου, όφειλε να αναλάβει την ευταξία της επαρχίας Μονεμβασίας με εβδομήντα άνδρες.

Η Διοίκηση, για να ανταμείψει τις υπηρεσίες του Δημητρίου Φελούρη-Καρακίτσου, στις 20 Φεβρουαρίου 1825, τον προήγαγε στο βαθμό της αντιστρατηγίας και τον αδελφό του Σωτήριο στο βαθμό της υποχιλιαρχίας¹⁵⁷⁸. Τον Απρίλιο του 1825 τον διέταξε να στρατολογήσει 200 στρατιώτες και να μεταβεί στο Νεόκαστρο¹⁵⁷⁹.

Η μάχη στο Λυκοβουνό

Στις 19 Μαρτίου 1824 ο Καστής Μαυρομιχάλης και ο Κυριακούλης Κουτράκος, όπως αναφέρθηκε, απευθύνθηκαν στον Πανάγο Κυβέλο, τον Θωμά Βενετσανάκη και τον Παναγιωτάκη Δουράκη και με τα ακόλουθα λόγια τους καλούσαν να είναι

1574. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 17, έγγρ. (παλαιός αριθμός) 2301 της 11 Αυγούστου 1824.

1575. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 31, έγγρ. 26 της 1 Οκτωβρίου 1824.

1576. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229 της 30 Ιουλίου 1824.

1577. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 47, έγγρ. 071 της 5 Ιανουαρίου 1825, επίσης φάκ. 50, έγγρ. 053 της 23 Ιανουαρίου 1825 και φάκ. 53, έγγραφα 127 και 128 της 13 και 14 Φεβρουαρίου 1825.

1578. Α. Ε. Π., βιβλ. 7, σ. 140. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 58, έγγρ. 068 της 20 Φεβρουαρίου 1825. Α. Χ. Ε. Β. Ε., κουτί 219, φάκ. αριθ. 29. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, ό.π., σ. 62. Λογαριασμοί του Δημητρίου Φελούρη βρίσκονται στα ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 56, έγγρ. 050 του Φεβρουαρίου 1825 και στο φάκ. 77 σε έγγραφα της 27 και 28 Απριλίου 1825.

1579. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 78, έγγρ. της 30 Απριλίου 1825.

έτοιμοι για να κινηθούν κατά του Μυστρά¹⁵⁸⁰: «...Να συνάξετε έκαστος όσους περισσότερους στρατιώτας δύναται να είσθε έτοιμοι να κινήσωμεν κατά τον Μυστράν δια το κοινόν όφελος...».

Ο Κατσης Μαυρομιχάλης, στις 20 Μαρτίου, έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντ. Γρηγοράκη για την επικείμενη εισβολή στη Λακεδαίμονα. Ανέφερε ότι ο ανιψιός του Γιωργάκης Μαυρομιχάλης ήρθε από την Τρίπολη με σχετικές διαταγές, ενώ ο Αναστάσης Μαυρομιχάλης, ο Κωνσταντίνος Ροδίτης-Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Κατσανός ξεκίνησαν τη στρατολογία στα γύρω χωριά, όπου είχαν προηγηθεί συμφωνίες. Αυτοί με διακόσιους θα περνούσαν από το Μαλέβρη και θα έφθαναν στα Τρίνησα. Θα ακολουθούσε ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης, ο οποίος θα εκκείνιτο από Φουκά και Μαλέβρη και τελευταίος θα πήγαινε ο ίδιος¹⁵⁸¹.

Στις 25 Μαρτίου ο Μούρτζινος έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τους Καπετανάκηδες στρατολόγησαν 500 στη Γιάννιτσα (Ελαιοχώριο) και στην Καλαμάτα και ότι ετοιμάζαν εκστρατεία¹⁵⁸².

Ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης έγραψε από το χωριό Καρβελάς Μαλεβρίου, στις 26 και 28 Μαρτίου στον καπ. Θωμά Βενεζανάκη για την επικείμενη εκστρατεία¹⁵⁸³: «...Η Διοίκησης μας έδωκε πληρεξουσιότητα... δια να ελευθερώσωμεν από τον επικείμενον κίνδυνον την φίλην πατρίδα και να λάβωμεν εν ταυτώ τα δίκαιά μας... και είμεθα έτοιμοι να κινήσωμεν δια Μυσθράν, επειδή η Μονεμβασία έπεσε όλη με το μέρος μας...».

Στις 10 Απριλίου ο Γεώργιος Κουντουριώτης¹⁵⁸⁴ από τους Μύλους έγραψε στον αδελφό του Λάζαρο: «...Γράμματα διάφορα επέμφθησαν από Μισθράν διαλαμβάνοντα ότι η οικογένεια του Πετρόμπεη διετάραξεν την Μάνη και εκίνησε πολλούς Μανιάτας κατά του Μισθρά με υποσχέσεις τοιαύτας, ότι να εισέλθωσιν εις την επαρχίαν Μισθρά και να μεταχειρισθώσι τους Μυσθριώτας ως εχθρούς, καταληλατούντες και αφανίζοντες αυτούς, λοιπόν κατά τας οποίας ελάβομεν πληροφορίας εισέβαλον από τρία μέρη οι Μανιάται εις την επαρχίαν Μισθρά, οδηγούμενοι από τους υιούς του άρπαγος εκείνου Πετρόμπεη και αδελφούς του...».

Τις επόμενες ημέρες από την είσοδο των κυβερνητικών δυνάμεων στην Τριπολιτσά, που έγινε στις 3 Απριλίου, άρχισε η συγκέντρωση Μανιατών στη Λακεδαίμονα με κέντρο το Λυκοβουνό. Οι Γιατράκοι αποφάσισαν να τους πολεμήσουν και να τους εκτοπίσουν. Η μάχη, που έγινε στις 14 Απριλίου μόνο από το σώμα του Ηλία Γιατράκου, χάθηκε και ο ίδιος αιχμαλωτίστηκε. Μετά τη λήξη της μάχης έφτασε ο

1580. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 126, αριθ. 398 (374) έγγρ. γ'. Πανάγος θα πρέπει να ήταν ο Κυβέλος, Θωμάς ο Βενετσανάκης και Παναγιωτάκης ο Δουράκης.

1581. Α.π. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 156.

1582. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 129, αριθ. 405 (381).

1583. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 129, αριθ. 406 (382). Του ίδιου, ό.π., σ. 131, αριθ. 409 (385).

1584. Α. Λιγνός, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Β', σ. 206.

αδελφός του Γεώργιος και οχυρώθηκε, ώστε να μην προχωρήσουν περισσότερο οι Μανιάτες.

Μια ανυπόγραφη επιστολή της 6^{ης} Απριλίου 1824, γραμμένη στο χωριό Μαχμούτμπεη (Αμύκλαι) της Λακεδαίμονος, πιθανώς από τον Παναγιώτη Γιατράκο¹⁵⁸⁵ και απευθυνόμενη στο χιλιάρχο Γιάννη Καψαμπέλη, έκανε λόγο για την παρουσία Μανιατών στη Λακεδαίμονα. Ο επιστολογράφος μετά τις συγκρούσεις της Τριπολιτσάς και τις συνομιλίες με τον Πετρόμπεη και τον Κολοκοτρώνη, όπως ανέφερε, ανέμενε πως αφού διορθώθηκαν τα πράγματα στην Τριπολιτσά, θα ησύχαζε και η Μάνη. Δεν ανεχόταν την παρουσία των Μανιατών στη Λακεδαίμονα και εξέφραζε την άποψη ότι θα έπρεπε το συντομότερο να εκδιωχθούν, πριν προλάβουν να κατασκευάσουν οχυρώματα στο Λυκοβουνό και στον πύργο του Ζαλούμη¹⁵⁸⁶. Ακόμη εξέφραζε την απορία για τους Λακεδαιμόνιους: «...πως καταδέχονται να βλέπουν τους αντιπάτριδας να τζαλαπατούν τα χώματα της επαρχίας μας...».

Υπολογίζοντας τους Μανιάτες σε τριακόσιους, οι οποίοι είχαν καταλάβει τα χωριά Λυκοβουνό, Ταράψα, Δαφνί και Βίγλα, ο Παναγιώτης Γιατράκος σχεδίαζε την αντιμετώπισή τους με τοπική στρατολογία από τις δύο Ρίζες. Θεωρούσε ότι ο «Γεωργιτζάνος» (πιθανώς ο Παπαθανασόπουλος) με τους Καστανιώτες θα έπρεπε να αντιπαραταχθούν στα χωριά Καμίνια, Πολοβίστα, Πύργο Λιακέν και οι στρατιώτες της Βλαχόριζας από τους Αρκασάδες μέχρι την Ποταμιά.

Ακόμη σχεδίαζε, αφού οι Λακεδαιμόνιοι πιάσουν αυτές τις θέσεις, να διαταχθούν οι κάτοικοι των Γοράνων, Κουρτσούνας και Άρνας, όταν ακούσουν την έναρξη του πολέμου «να τους πάρουν τις πλάτες». Ρίχνοντας Γορανίτες και Αρνιώτες στην Γκουρτζούνα και από εκεί με 4-5 κανονιές μπορούσαν να πάρουν την Ταράψα.

Εξέφραζε στην ίδια επιστολή την πεποίθηση ότι η επιχείρηση δεν ήταν δύσκολη και ευκολότερα μπορούσε να ελέγξει τη Μάνη: «...Και έπειτα όταν μείνω μόνο με εκατόν πενήντα στρατιώτες, εγώ παίρνω επάνω μου την επαρχία, διότι έχω τρόπους να ανακατώσω όλην την Μάνην...».

Τα γεγονότα όμως δεν εξελίχθηκαν όπως είχαν σχεδιασθεί. Ο αριθμός των Μανιατών που εισέβαλαν στη Λακεδαίμονα ήταν μεγάλος. Οι κάτοικοι των Βαρδουνοχωρίων, οι οποίοι ήταν με τους Γιατράκους, είχαν ήδη προσχωρήσει στους Μανιάτες και αντί να τους εμποδίσουν να περάσουν, τους ακολούθησαν και τους οδήγησαν από τις διαβάσεις, τις οποίες επιτηρούσαν. Ο Πετρόμπεης με το σύνθημα ότι πρέπει οι Μανιάτες να διεκδικήσουν τα δίκαιά τους, προσεταιρίστηκε πολλούς από αυτούς. Διέδιδε ότι τα κτήματα των Τούρκων της Λακεδαίμονος και της Μεσσηνίας, τα λεγόμενα τότε «εθνικά», θα έπρεπε να αποδοθούν με τα εισοδήματά τους σε

1585. Α.θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β', σ. 132, αριθ. 412 (388).

1586. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Α μ β ρ. Φ ρ α ν τ ζ ή ς, ό.π., τόμ. Α', σ. 437, πύργος Ζαλούμη υπήρχε στην Ταράψα, στη Βίγλα, στο Δαφνί, στου Λάγιου και στα Τρίνησα, ενώ ο πύργος στο Λυκοβουνό ανήκε στον Καραμέρο.

αυτούς, οι οποίοι ελεύθερωσαν τις ανωτέρω επαρχίες¹⁵⁸⁷. Από την άλλη, όπως αναφέρεται, ο Θ. Κολοκοτρώνης υποσχόμενος στους στρατιώτες του ασυδοσία στη λαφυραγωγία, προσήλκυε μεγάλο αριθμό στρατιωτών.

Προ του κινδύνου οι Μανιάτες να συνεχίσουν την πορεία τους προς την Τριπολιτσά, διατάχθηκε ο Γεώργιος Γιατράκος¹⁵⁸⁸, βοηθούμενος από τον Παναγιώτη Κεφάλα και τον Ζαφειρόπουλο, να πάνε επειγόντως στη Λακεδαίμονα. Επιβιβάστηκαν πλοίου στους Μύλους και αποβιβασθέντες στα Πούληθρα, έφθασαν στις Κουνουπιές. Εκεί, κάλεσαν τους ενόπλους της περιοχής να τους ακολουθήσουν και συνέχισαν τη γρήγορη πορεία τους μέχρι τον Καράμπα, όπου πληροφορήθηκαν το τέλος της σύγκρουσης με την πλήρη επικράτηση των Μανιατών και την αιχμαλωσία του Λιάκου Γιατράκου.

Εν τω μεταξύ ο Ηλίας Γιατράκος με μικρή δύναμη, δυσανάλογη με την ισχύ των Μανιατών, είχε προσπαθήσει ανεπιτυχώς να αντιπαραταχθεί. Στις 15 Απριλίου, την επομένη της λήξης της αναμέτρησης, ο Παναγιώτης και ο Γεώργιος Γιατράκος¹⁵⁸⁹, από το Ξηροκάμπι ανέφεραν στη Διοίκηση: «...Τα ενταύθα ούτως έχουσι, προτού να φθάση ο στρατηγός (Γεώργιος Γιατράκος) συνελθόντα τα ημέτερα στρατεύματα ώρμησαν κατά των εις Λυκοβουνόν Σπαρτιατών και κροτήσαντα πόλεμον φρικτόν μετ' αυτών. Επειδή και ολίγοι όντες τους έκλεισαν οι Σπαρτιάται εις τα παλαιοχαλάσματα του χωρίου Λυκοβουνού, ένδον των οποίων έμεινον τριάκοντα εξ ώρας έγκλειστοι. Όθεν βιασμένοι με πόλεμον αποσυρόμενοι οπισθοδρόμουν τακτικώς, και ενώ ο αδελφός μου Λιάκος εβάστα καλώς το ταμπούρι, μη στοχασθείς ότι τα λοιπά ταμπούρια των άλλων ετζάκισαν και έφυγον οι εν αυτώ, κυκλωθείς πανταχόθεν, τέλος αφού ευκαίρησεν όλα τα άρματά του, και μη δυνάμενος να τα ματαγεμίση, ελήφθη ζων. Τούτο δεν μας επείραξεν τελείως, επειδή αυτά είναι τα αποτελέσματα του πολέμου, βασιλείς, πρίγκιπες, ηγεμόνες, σατράπαι αιχμαλωτίζονται και πόσω μάλλον ημείς...».

Ο Γεώργιος Γιατράκος, όταν έφθασε κοντά στο Λυκοβουνό και πληροφορήθηκε τον αριθμό των Μανιατών, βλέποντας συγχρόνως και την απροθυμία των επαρχιωτών του δεν άνοιξε πόλεμο, αλλά οχύρωσε τις θέσεις που έκρινε αναγκαίες για την ανακοπή της πορείας των Μανιατών. Θεώρησε ακόμη πιθανό να ενισχυθούν οι Μανιάτες από τις ανατολικότερες επαρχίες Μονεμβασίας, Πραστού κ.ά., από την Καρύταινα μέσω Βρουστοχωριών και από την Καλαμάτα περνώντας από τα Πηγιάδια.

1587. Στις 26 Μαρτίου 1824 από τον Καρβελά του Μαλεβρίου ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης έγραψε στον Θωμά Βενετσανάκη κ.ά.: «...Η Διοίκησις μας έδωκε πληρεξουσιότητα διά να ελευθερώσωμεν από τον επικείμενον κίνδυνον την φίλην ημών πατρίδα και να λάβωμεν εν ταυτώ τα δικάιά μας... και είμεθα έτοιμοι να κινήσωμεν διά Μυσθράν, επειδή η Μονεμβασία έπεσε όλη με το μέρος μας. Ήλθον εδώ εις Καρβελά και ετοιμαζόμεθα όλοι ομού να κινήσωμεν... όχι διά να κάμωμεν κανένα κακόν, ειμή να ωφελήσωμεν την Πατρίδα...». Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β', σ. 129 αριθ. 406 (383).

1588. Γ Α Κ, Εκτ, φάκ, 6, έγγρ. 034 (παλαιός αριθμός 601), ο Γεώργιος Γιατράκος ζητεί πλοίο να αναχωρήσει για τη Λακεδαίμονα.

1589. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 052 της 15 Απριλίου 1824. Ν ι κ. Σ π η λ ι ά δ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 65.

Για την αντιμετώπιση της παρουσίας των Μανιατών στη Λακεδαίμονα και της πιθανής προέλασής τους προς την Τριπολιτσά, ο Γεώργιος Γιατράκος¹⁵⁹⁰ στις 17 Απριλίου από το Ξηροκάμπι υπέβαλε τις προτάσεις του στην κυβέρνηση. Με αυτές ζήτησε να πλεύσουν τρία πλοία στο Λακωνικό κόλπο, για να μεταφέρουν από εκεί τον Τζανετάκη και τον Βοϊδή-Μαυρομιχάλη με τους στρατιώτες τους στο Λιμένι, ώστε να αρχίσει πόλεμος και εκεί. Η παρουσία των Διοικητικών στην καρδιά της Μάνης, θα ανάγκαζε αυτούς που βρίσκονταν στην Λακεδαίμονα να επιστρέψουν στα σπίτια τους για την προστασία των οικογενειών τους.

Ακόμη ο Γεώργιος Γιατράκος εξέφρασε την πικρία του, διότι η Διοίκηση δεν τήρησε τις υποσχέσεις της, ότι θα τον ακολουθούσε εκτελεστική δύναμη και πλοία στο Λακωνικό κόλπο. Από αυτά δεν πραγματοποιήθηκε τίποτε. Παράλληλα, ο ίδιος θεώρησε αναγκαίο να εφοδιασθεί με χρήματα ο Μούρτζινος, ο οποίος έπασχε σοβαρά από την έλλειψή των, προκειμένου να αυξήσει τις δυνάμεις του στην Καλαμάτα και να διχάση τους Μανιάτες. Αναφέρεται ακόμη ότι από τους φίλους τους μόνο ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης έμειναν πιστοί. Ο πρώτος¹⁵⁹¹ μάλιστα έστειλε και εκατό άνδρες με τέσσερις καπετάνιους για να βοηθήσουν τον Ηλία Γιατράκο στην αντιπαράθεσή του στο Λυκοβουνό.

Τέλος σημειώνεται στην ίδια αναφορά της 17^{ης} Απριλίου ότι οι Μανιάτες ευρισκόμενοι σε θέση ισχύος, ιδιαίτερα μετά την αιχμαλωσία του Λιάκου Γιατράκου, έκαναν προτάσεις συμβιβασμού στους Λακεδαιμονίους: «...*Ημείς ζητούμεν τα δικαιώματά μας, θέλομεν το ανάλογόν μας από την ελευθερωθείσαν εθνικήν γην, την οποίαν ημείς ελευθερώσαμεν· θέλομεν να απεράσωμεν φιλικώς να υπάγωμεν μ' εσάς εις την Τριπολιτζάν, δια να συστήσωμεν νόμιμον διοίκησιν...*». Κατακρατούσαν συγχρόνως και το ένα τρίτον από τα εθνικά εισοδήματα της επαρχίας, όπως άλλωστε γινόταν και στο παρελθόν.

Στις 19 Απριλίου ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁵⁹² έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο τις φήμες για συνάντηση του Γιωργάκη Γιατράκου με τον Μπετζαδέ Γεωργάκη, κατά την οποίαν πιθανώς θα είχαν συζητήσει γύρω από την αιχμαλωσία του Ηλία Γιατράκου. Πρόσθεσε ακόμη ότι επειδή μπορεί να κινηθεί προς τη Λακεδαίμονα ο

1590. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 052 και 082 της 15 και 17 Απριλίου 1824 Στην αναφορά αυτή προς την Υπερτάτην Διοίκηση σημειώνεται: «...*Οι ειδικοί μας ευρεθέντες εις Λυκοβουνόν εμάχοντο ανδρείως δύο νυχθήμερα αδιακόπως ώστε κατήνησαν να σώσωσι ψωμί και νερόν. Και το χειρότερον και φουσεκία. Οι Μανιάται όντες πλείστοι, περικυκλώσαντες τους ειδικούς μας ολίγους όντας μανιωδώς εμάχοντο, ωσαύτως και οι ειδικοί μας... αλλά την συμπλοκήν και αναχώρησιν των ημετέρων, ο αδελφός μου: Κπ. Λιάκος ιδών ατάκτως αναχωρώντας, έμεινε οπίσω διά να οδηγή, και να εμψυχώνη αυτούς. Ωστε αναχωρήσαντες πάντες άφησαν αυτόν μόνον μαχόμενον. Τελευταίον αγωνιζόμενος εις την συμπλοκήν, κατ' εκείνων των Μανιατών, και γενναίως μαχόμενος, αδειάσας το τουφέκι και πιστόλας του, με το ξίφος γυμνόν εις τας χείρας συνελήφθη από το πλήθος των Μανιατών αυτός και άλλοι τινές...*»

1591. Ο Διονύσιος Μούρτζινος ανέφερε ότι έστειλε 126 άνδρες σε βοήθεια των Λακεδαιμόνων και γι' αυτούς ξόδεψε 4.810 γρ. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 13, έγγρ. 154 της 8 Ιουλίου 1824.

1592. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τόμ. Β', σ. 133, αριθ. 414 (390).

Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με το Σταυριανό Καπετανάκη, έχει συνεννοηθεί με τους Κουμουνδουριάνους να τους χτυπήσουν από πίσω. Ακόμη ανέφερε ότι οι Πηγαδιώτες, που είναι στη Λακεδαίμονα, περιμένουν την έκβαση της αναμέτρησης, για να εκδηλωθούν υπέρ του νικητή.

Στις 20-21 και στις 27 Απριλίου ο Ιωάννης-Κατσή Μαυρομιχάλης¹⁵⁹³ από τη Λακεδαίμονα έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντ. Γρηγοράκη να πάει προς συνάντησή του, διότι χρειάζεται τις συμβουλές του. Τον βεβαίωσε ότι γίνονται συμφωνίες με τους Λακεδαιμονίους και προσπαθούσε να πετύχει την εκχώρηση του ενός τρίτου των εθνικών κτημάτων της επαρχίας: «...*Ημείς... προ τριών ημερών ευρισκόμεθα εις τας συνθήκας μετά των Λακεδαιμονίων και επιμένοντες εις το τρίτον των εθνικών της επαρχίας...*». Ακόμη αναφέρεται¹⁵⁹⁴: «...*Οι Μανιάται προβάλλουν δικαιώματα της πατρίδας των και έχουν σκοπόν να υποτάξουν και να καρπώνονται το Μεσσηνιακό κόλπο...*». Σκορπίζοντας αυτές τις ελπίδες ο Πετρόμπεης στρατολόγησε χίλιους περίπου Μανιάτες.

Σε ιδιαίτερη αναφορά του ο Δ. Μούρτζινος¹⁵⁹⁵, της ίδιας ημέρας, φανέρωσε ότι έλαβε λίγα χρήματα και έστειλε με αυτά βοήθεια στη Λακεδαίμονα.

Ο πόλεμος στη Λακεδαίμονα σταμάτησε από τις αρχές Μαΐου, προφανώς διότι ήρθαν σε συμφωνία οι Μαυρομιχαλαίοι¹⁵⁹⁶ με τους Γιατράκους.

Οι εμφυλιοπολεμικές συγκρούσεις στη Μεσσηνία

Ο Γρηγόριος Δικαίος¹⁵⁹⁷ από το Κρανίδι, στις 12 Φεβρουαρίου 1824, υπέβαλε στο Εκτελεστικό σχέδιο, για να αντιμετωπισθεί ο κίνδυνος επιδρομών στη Μεσσηνία από τους Μαυρομιχαλαίους με τους Μανιάτες. Προέβλεπε να στρατολογηθεί Εκτελεστική Δύναμη 300 ενόπλων. Ο Αναγνωσταράς με 100 στρατιώτες να βασιλεύει τη θέση της Καλαμάτας, Ο Παναγιώτης Κεφάλας με άλλους 100 τη θέση του Νησίου και ο Νικήτας Δικαίος με τους υπόλοιπους 100 τη θέση της Κουτσουκμάνης-Μικρομάνης. Μετά από δύο ημέρες εγκρίθηκε το σχέδιο αυτό και ο μεν Αναγνωσταράς διατάχθηκε να μείνει στην Καλαμάτα, ενώ οι άλλοι δύο (Κεφάλας και Ν. Δικαίος) να μεταβούν στην Τριπολιτσά¹⁵⁹⁸, όπου θα πολιορκούσαν τον Πετρόμπεη και τον Θ. Κολοκοτρώνη.

Η Μεσσηνία δεν ήταν ήρεμη. Στις 9 Απριλίου ο Αναγνωσταράς¹⁵⁹⁹ σε αναφορά του από την Κουτσουκμάνη έγραφε στον Γ. Κουντουριώτη: «...*εις χθεσινόν πόλε-*

1593. Α. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 162 και 164.

1594. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 14 της 15 Ιουνίου 1824.

1595. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 190 της 11 Μαΐου 1824.

1596. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 191 της 11 Μαΐου 1824.

1597. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 20 της 12 Φεβρουαρίου 1824 ή Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1921, τόμ. Β', σ. 89.

1598. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 7, έγγρ. 097 της 14 Φεβρουαρίου 1824.

1599. Κ. Α. Δ ι α μ α ν τ ή, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, Αθήνα 1966, τόμ. ΣΤ', σ. 128, έγγρ. 145.

μον η έλλειψις μόνον των φουσεκίων μας έκαμε να τραβηχθώμεν οπίσω με εντροπήν μας...». Αναφέρθηκε ακόμη στην έλλειψη χρημάτων και την ανάγκη να πληρώσει τους στρατιώτες του, διότι θα του έφευγαν, αφού μέχρι τώρα τους κρατούσε με τα δόντια. Οικονομικές δυσχέρειες αντιμετώπιζε διαρκώς και ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁰⁰, ο οποίος έγραψε στον Π. Γιατράκο: «...Έφθειρα όλη την κατάστασή μου δια να αντι-παρατάττωμαι τους κακούς σκοπούς των αντιπατριωτών...».

Στις 13 Απριλίου 1824 από το Άργος ο Υπουργός των Εσωτερικών Γρηγόριος Δικαίος¹⁶⁰¹ ανέφερε προς το Εκτελεστικό τα ακόλουθα: «Την στιγμήν ταύτην πληροφορούμεθα από επίτηδες ελθόντα άνθρωπον εκ του Μεσσηνιακού κόλπου, ότι ο Πέτρος Μαυρομιχάλης αναχωρών εκ Τριπολιτζάς επήγεν εις Καλαμάταν, όπου φθάσας εσύναξεν αρκετούς Σπαρτιάτας, μετά των οποίων εξέρχεται ολοέν και λεηλατεί τα πλησιόχωρα εκείνα χωριά. Οι κάτοικοι του Μεσσηνιακού κόλπου βλέποντες τοιαύτας καταχρήσεις και λεηλασίας εφοβήθησαν και τραβούνται καθεκάστην εις το Νησί προς αποφυγήν των επαπειλουμένων παρά του Π. Μαυρομιχάλη δεινών. Την απελευθέρωσαν Δευτέραν έγινε μία μάχη πολλά αιματώδης, εις την οποίαν εσκοτώθησαν του Γρίβα¹⁶⁰² οκτώ άνθρωποι, και εκυνηγήθησαν παρά του αντιστρατήγου κ. Νικήτα Δικαίου έως εις αυτήν την Καλαμάταν. Ο ρηθείς αντιπατριώτης ήρπασεν και πολλά πρόβατα εκ των ιδικών μας. Τα τοιαύτα δεινά του Μεσσηνιακού κόλπου είναι ανάγκη να προφθασθώσι ταχύτερα δια να μη καταντήση το πράγμα δυσσοικονόμητον· Προλαβόντως παρέστησα την ανάγκην του να προστεθή εις την εκτελεστικήν δύναμιν του Μεσσηνιακού κόλπου ακόμη 200 στρατιώται. Συγχρόνως έδωσαν και σημείωσιν και τα σώματα των αρχηγών αν και μέχρι τούδε όμως παρατηρούσι ότι δεν εκτελέσθη ουδέν...».

Μετά από λίγες ημέρες ο Αναγνωσταράς¹⁶⁰³, με αναφορά του στη Διοίκηση, από τις 17 Απριλίου, παραπονέθηκε ότι δεν έδωσαν πίστη στα γραφόμενά του. Γνωστοποίησε ακόμη ότι προ δύο ημερών έγινε μάχη και για την επομένη ετοιμάζονταν οι αντίπαλοι να αναμετρηθούν. Ο Δαρειώτης, ο Παπατσώνης και ο Μητροπέτροβας ήταν και αυτοί έτοιμοι να χτυπήσουν τα χωριά ταυτοχρόνως με τους Μαυρομιχαλαίους. Επίσης ο Αναγνωσταράς διαμαρτυρήθηκε για την έλλειψη χρημάτων και τη λιποταξία των στρατιωτών του και ζήτησε, αφού δεν έδιναν χρήματα, να έστελναν εκτελεστική δύναμη διακοσίων ανδρών. Ανέφερε ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης είχε επαφές με τους σημαντικότερους από τους οπαδούς του. Μετά από δύο ημέρες αναμενόταν στην Καλαμάτα ο Πετρόμπεης και γινόταν στρατολογία, για να λεηλατήσουν το Μεσσηνιακό κόλπο. Στο τέλος πρόσθεσε: «...Ο Πετρόμπεης ολο-νέν καταγίνεται, να ευβάλη Μανιάτας έξω να λεηλατήσουν τον τόπον. Σεβαστή Διοίκησις τα πράγματα μην τα παίρνετε αφήφιστα...».

1600. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 133, αριθ. 413 (389).

1601. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 040 της 13 Απριλίου 1824 και ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, έγγρ. 190 της 13 Απριλίου 1824.

1602. Ο Θεόδωρος Γρίβας είχε διατελέσει σωματοφύλακας του Πετρόμπεη.

1603. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 6, έγγρ. 085 της 17 Απριλίου 1824

Ο Γεώργιος Κουντουριώτης από τους Μύλους της Λέρνης στις 29 και 30 Απριλίου έγραψε στον αδελφό του Λάζαρο ότι ο Μεσσηνιακός κόλπος κόντευε να κυριευθεί από το κόμμα των Μαυρομιχαλαίων. Την ίδια εικόνα έδινε έγγραφο του Γρηγορίου Δικαίου¹⁶⁰⁴. Τελειώνοντας ο Απρίλιος τα πράγματα στη Μεσσηνία δεν εξελίσσονταν ευνοϊκά για τους Διοικητικούς. Οι οπαδοί του Μαυρομιχάλη διαρκώς προόδευαν, «...η Διοίκηση για να προλάβη το δεινόν και να εμπορέση να εμποδίση τους ληστές και πλεονέκτας Μανιάτας, έκλεξε μίαν τριμελή επιτροπήν και εξαπέστειλεν εις Τριπολιτζάν· Η τριμελής αυτή επιτροπή συγκροτείται από ταύτα τα υποκείμενα από τον Γεώργιον Καλαράν, Δικαίον-Φλέσσαν (Γρηγόριο Δικαίο) και Δημήτριο Καλαμαριώτην...».

Η τριμελής επιτροπή, η οποία είχε έδρα την Τρίπολη και σκοπός της ήταν η επίβλεψη του Μεσσηνιακού κόλπου, έγραψε στις 3 Μαΐου ότι θα έστειλε εκεί πεντακόσιους στρατιώτες¹⁶⁰⁵. Την ίδια ημέρα ο Γ. Κουντουριώτης έγραψε στο Γρηγόριο Δικαίο, εκφράζοντας την αισιοδοξία του για την έκβαση των πραγμάτων στο Μεσσηνιακό κόλπο¹⁶⁰⁶. Την επομένη ο Γρηγόριος Δικαίος ζήτησε την άδεια να πάει ο ίδιος εκεί¹⁶⁰⁷.

Στις 5 Μαΐου ο Γεώργιος Κουντουριώτης έγραψε στον αδελφό του Λάζαρο ευχάριστες ειδήσεις από το Μεσσηνιακό κόλπο¹⁶⁰⁸: «...Σήμερον έλαβεν η Διοίκησης γράμματα από τον Αναγνωσταράν, και διηγείται ότι τα πράγματα του Μεσσηνιακού κόλπου ήρχισαν να μεταβάλλονται εις το κρείττον· οι αντιπατριώται κατεταράχθησαν από τον Αναγνωσταράν και Νικήτα Φλέσσαν· αλλά ζητούν χρήματα και το εθνικόν ταμείον πάσχει μεγίστην αχρηματίαν... Ο Αναγνωσταράς λέγει εις τα γράμματά του, ότι οι κάτοικοι του Νησίου της Καλαμάτας κατεπλακώθησαν από τινας Μανιάτας, και καταπλακωθέντες συνενώθησαν και αυτοί με αυτούς και εκτύπησαν τον Αναγνωσταράν και αδελφόν του Φλέσσα, και τους κατεδίωξαν μερικόν διάστημα, επειδή είχαν ολίγους στρατιώτας· έπειτα εσύναξον πολλούς και ερρίφθησαν κατά των Μανιατών, και τους μεν Νησίους τους εστενοχώρησαν να επιστρέψωσιν εις την πατρίδα των, τους δε Σπαρτιάτας να τραβηχθώσιν εις Καλαμάταν...».

Μετά από λίγες ημέρες ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁰⁹, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης και ο Νικόλαος Βοϊδής σε αναφορά τους προς τη Διοίκηση έγραψαν ότι ήρθε πλοίο στα παράλια της Δυτικής Μάνης, για να κατατρέξει τους «κακοφρονούντας». Πρόσθεσαν ακόμη ότι ανέτρεψαν τα σχέδια του Πετρόμπετη, ο οποίος είναι στην Καλαμάτα μόνο με 150 στρατιώτες «τους πλέον ποταποτέρους της Σπάρτης».

1604. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Β', σ. 253 και 254. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 31, έγγρ. της 29 ή 30 Απριλίου 1824.

1605. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ. (αρχ. Λαδά), Κ. 047, φάκ. 11, έγγρ. της 3 Μαΐου 1824.

1606. Α. Λιγνού, ό.π., Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, σ. 268.

1607. Α. Λιγνού, ό.π., σ. 268-9.

1608. Α. Λιγνού, ό.π., σ. 270-1.

1609. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 191 της 11 Μαΐου 1824.

Στις 15 Μαΐου ο Γρηγόριος Δικαίος¹⁶¹⁰ σε αναφορά του προς τον πρόεδρο του Εκτελεστικού έγραψε ευχάριστα νέα από το Μεσσηνιακό κόλπο, στον οποίο είχε φθάσει σε βοήθεια και ο Χριστόδουλος Ποριώτης: «... Χθες έλαβον γράμμα από τους εν Μεσσηνιακώ κόλπω ευρισκομένους εδικούς μας, δια του οποίου με γράφουν, ότι εις το χωρίον Ασπρόχωμα ήτον εν σώμα αντιπατριωτών και κατά του οποίου ορμήσαντες οι εδικοί μας την παρελθούσαν Δευτέραν τους έκβαλον από το χωρίον και τους απέκλεισαν εις τρεις πύργους, προς βοήθειαν των οποίων, μαθών ο Πέτρος Μαυρομιχάλης από Καλαμάτα τον αποκλεισμόν των, έστειλε τριακοσίους, οίτινες διαβά- ντες από την Λαγκάδα, εύρον ανθίστασιν του Σ. Ζαχαροπούλου, όστις ιδών τον εαυ- τόν του αδύνατον έκλινε εις φυγήν· αλλ' ευθύς ο καπ. Χριστόδουλος Ποριώτης και ανεψιός μου Δημήτριος έφθασαν εις βοήθειάν του, και ούτως ορμήσαντες κατά των αντιπατριωτών, φονεύσαντες επτά και πληγώσαντες εννέα (εκ δε των εδικών μας δύο επληγώθησαν), τους απεδίωξαν έως εις τα Καλύβια· έπειτα επέστρεψαν και εις τους εν τοις πύργοις δια να τους κτυπήσουν, τους οποίους παρέλαβον με μπέσαν και εξα- πέστειλον εις Καλαμάταν. Μετά την μάχην ταύτην ο στρατ. Κεφάλας και ο αδελφός μου Νικήτας επλησίασαν εις την Καλαμάταν και κατέλαβον τας εκεί θέσεις· ο δε καπ. Χριστ. Ποριώτης και ανεψιός μου Δημήτριος έπιασαν τας πέριξ του Νησιού κατά το χωρίον Ναζίρι θέσεις, και γράφουν δια να τους στείλωμεν βοήθειαν· αλλ' επειδή και αύριον μελετώμεν να δώσωμεν γενικήν μάχην, ως άνω είρηται, δεν τους στέλλομεν, αλλ' ακολούθως...».

Στις 20 Μαΐου από το Καμάρι (Θουρία) ο Αναγνωσταράς, Π. Κεφάλας, Νική- τας Δικαίος και Σωτήρης Ζαχαρόπουλος, που ήταν οι οπλαρχηγοί της Διοίκησης στο Μεσσηνιακό κόλπο, έγραψαν για την εκεί κατάσταση σε αναφορά τους προς την Τριμελή Επιτροπή της Τριπολιτσάς¹⁶¹¹: «...Εις τας 17: ιδίου έφθασαν εις Καλα- μάταν, οι Κύριοι Διονύσιος Μούρτζινος, Κουμουντουριάνοι, Βοϊδής και ο στρατηγός Γεωργάκης Γιατράκος με το παρά της Διοικήσεως σταλθέν Έλληνικόν πλοίον του καπ. Αργύρη Σπετσιώτη, εις το οποίον ήτον μέσα και ο αδελφός του Πετρόμπεη Γιάννης Κατζής, υποσχόμενος εις τους ρηθέντας ότι ο Πετρόμπεης κλίνει εις την απόφασιν του Έθνους, αγαπά την κοινήν ειρήνην, και άλλα τοιαύτα. Αφού ευγήκαν εις Καλαμά- ταν και ωμίλησαν πολλά με τον Πετρόμπεην, τους απεκρίθη τέλος πάντων να τραβη- χθούν τα στρατεύματα της Διοικήσεως από τον Μεσσηνιακόν κόλπον, να τραβηχθούν και εκείνοι και να μείνη ο Μεσσηνιακός κόλπος ήσυχος, να κοιτάξη ο καθείς την δου- λειά του. Ο σκοπός του άλλος δεν ήτον, ειμή να λάβη ευκαιρίαν να πηδήση εις τον Μεσσηνιακόν κόλπον χωρίς εμπόδιον, και να κάμουν ταύτην την γην σσιφλίκι των.

»Την αυτήν ημέραν ενώ είμεθα έτοιμοι να υπάγωμεν εις το Ασπρόχωμα, να ανταμω- θώμεν μετά του Μούρτζινου και λοιπών καθώς μας έγραψαν, έξαφνα κινούνται εναντίον μας από Νησί ο Παπατζωνόπουλος, Μητροπέτροβας και ο Κατζάκος, ανοίγομεν πόλεμον προς τας δέκα ώρας από τον Μαυροματαίικον πόρον του ποταμού έως τον πόρον του

1610. Α. Λιγνού, ό.π., σ. 321.

1611. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 8, έγγρ. 936 της 20 Μαΐου 1824.

Μπάστα. Προς την δύσιν του Ηλίου κατά το μέρος του Ασλάναγα αφού ο καπετάν Χριστόδουλος Ποριώτης εκρότησε πόλεμον δυνατόν, τους ετζάκισαν περνώντας τον ποταμόν και τους υπήγαγ κυνηγώντας πλησίον έως το Ναζίρι. Και επειδή ήτον δύο ώραι της νυκτός, επέστρεψαν οπίσω εις Ασλάναγα. Εθανατώθησαν εκεί από τους εναντίους τέσσαρες, ελαβώθησαν και άλλοι τόσοι ή και περισσότεροι· εθανατώθησαν και εις τον Μαυροματαίικον πόρον δύο Μανιάται, από τους οποίους ο ένας ήτον σημαντικός από τους Τζουλιάνους¹⁶¹², ελαβώθησαν και ειδικοί μας όλοι δύο, ένας του καπετάν Χριστόδουλου Ποριώτη και ο καπετάν Πάνος Αργείος του καπετάν Δημήτρη Η. Δικαίου.

Εις τας 18: ήλθον εις Κουτσουκμάνην όλοι οι εν τω ελληνικώ πλοίω καπεταναίοι της Σπάρτης, πλην του Κατζή, έτι και ο στρατηγός Γεωργάκης Γιατράκος και αφού μας ωμίλησαν πολλά και όσα επρόβαλεν ο Πετρόμπεης, τους είπαμεν να του αποκριθούν ότι ημείς δεν ημπορούμεν να αναχωρήσωμεν από τον Μεσσηνιακόν κόλπον, επειδή και έχομεν διαταγάς να κατατρέξωμεν τους αντιπατριώτας, αν δεν καταπεισθούν εις τας διαταγάς της Διοικήσεως και ούτω σήμεραν βλέποντες την σταθεράν προς την υπεράσπισιν των νόμων γνώμην μας, επιστρέφει ο Κύριος Μούρτζινος μετά των άλλων εις Καλαμάταν, υποσχόμενοι προς ημάς ότι θέλουν ενεργήσει όσον το δυνατόν δια την καλήν σύστασιν της Διοικήσεως. Μας επρόβαλεν ο Κύριος Μούρτζινος, Βοϊδής και λοιποί, αν είχομεν τρόπον χρηματικού, χωρίς παραμικρά άργητα ανοίγωμεν ντουφέκι του Πετρόμπεη μέσα εις την Σπάρτην, η ανοικονομησία όμως μας κάμνει να μην τον βαρέσωμεν τώρα. Μας είπαν ακόμη ότι ο Πετρόμπεης παρακινεί τους σημαντικούς Σπαρτιάτας να κινηθούν κατά του Μεσσηνιακού κόλπου και να λάβουν με το χέρι τους τα δικάια των και άλλα τοιαύτα. Τους είπαμεν και ημείς, οι καπεταναίοι της Σπάρτης κατά νόμον ας προβάλουν τα δικάια των και τα έξοδά των με αναφοράν τους προς την Διοίκησιν μέσον του υπουργού των πολεμικών Κυρίου Μούρτζινου και η Διοίκησις ως υπερασπιζομένη τα δικαιώματα εκάστου πατριώτη, θελει λάβη μέτρα να εύρουν τα δικάια των και οι καπεταναίοι της Σπάρτης, διατί αν φερθούν εναντίοι εις την Διοίκησιν και μεταχειρισθούν διαφορετικόν τρόπον και την υπόληψιν των θα αμαυρώσουν και τίποτε δεν θα δυνηθούν να κάμουν.

»Οι εναντίοι, όσα επρόβαλαν εις τον Κύριον Μούρτζινον, δεν αποβλέπουν εις άλλο παρά παίζουν τον καιρόν έως να κάμουν αρκετάς δυνάμεις, και να ριφθούν κατά του Μεσσηνιακού κόλπου, να τον καθυποτάξουν χωρίς τινά ενόχλησιν, και ως βεβαιωνόμεθα μελετούν να κινηθούν αφεύκτως κατά του Μεσσηνιακού κόλπου, όμως επήραμεν όλα τα αναγκαία μέτρα και φυλάττωμεν τας εδώθε του ποταμού θέσεις καθ' όλην την έκτασιν. Ανάγκη πάσα όμως η Διοίκησις μίαν ώρα προτήτερα να μας προφθάση εκτελεστικήν δύναμιν πεντακοσίους στρατιώτας ή τουλάχιστον τριακοσίους εκλεκτούς στρατιώτας δια να κτυπήσωμεν τους αντιπατριώτας, να τους ταπεινώσω-

1612. Μεγάλη πατριά από τον Κούνο της Μάνης. Κατά τον Κυριακό Κάσση, Μοιρολόγια της Μάνης, Αθήναι 1979, σ. 134-5, προέρχεται από τους Καραμπατιάνους, κλάδο των Κοσμάδων της Βάθειας. Στους Τσουλιάνους ή Τζουλιάνους υπάγονται οι οικογένειες Παπαδόγγονα, Κυρίμη, Σερεμέτη, Ψικάκου, Πετρόγγονα, Κυραγιάννη και Κανακάκη,

μεν και ούτω να συναχθούν τα εθνικά εισοδήματα, διατί αν μείνωμεν ολίγο οπίσω, οι εναντίοι λαμβάνουν καιρόν και θέλουν κινηθή με ορμήν δια να ημπορέσουν να κατορθώσουν τους σκοπούς των και τότε η Διοίκησις ζημιώνεται. Σας είπαμεν ότι έχομεν έλλειψιν πολεμεφοδίων, δια τούτο πρέπει να μας προφθάσετε φουσέκια, πέτρας και χρηματικόν δια να οικονομώμεν τους στρατιώτας μας...».

Από τα τέλη Μαΐου μέχρι τα μέσα Ιουνίου έχουμε αναφορές από τα μέλη των επιτροπών δημοπρασίας των εθνικών προσόδων του Μεσσηνιακού κόλπου. Τα μέλη της επιτροπής που πήγαιναν στην Αρκαδία (Κυπαρισσία) συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στον Πετρόμπεη, ο οποίος ήταν στην Καλαμάτα. Αυτός τους ελευθέρωσε και τους έστειλε στην Κουτσουκμάνη (Μικρομάνη), που ήταν οι οπαδοί της Κυβέρνησης. Όπως προκύπτει οι Διοικητικοί έλεγχαν πλήρως την επαρχία Κουτσουκμάνης και μερικώς την επαρχία Εμλακίων, ενώ ο λοιπός Μεσσηνιακός κόλπος ήταν στον έλεγχο των αντιδιοικητικών. Οι Διοικητικοί παρατήρησαν ότι: «Οι Μανιάται προβάλλουν δικαιώματα της πατρίδος των, και έχουν σκοπόν να καθυποτάξουν και να καρπούνται τον Μεσσηνιακόν κόλπον. Με αυτάς τας ελπίδας εσύναξεν ο Πετρόμπεης χίλιους περίπου Μανιάτας, και καθ' ημέραν συρρέει πλήθος εις Καλαμάταν. Όσον λοιπόν συνάζονται οι Μανιάται, τόσον έρχονται εις αμφιβολίαν οι άνθρωποι, και δυσκολεύονται να κλίνουν εντελώς με το μέρος της Διοικήσεως, δια τούτο και ημείς θα δοκιμάζωμεν μεγαλωτάτας δυσκολίας, αν δεν αποτύχωμεν διόλου...». Προτάθηκε τότε ότι θα έπρεπε να εμφανιζόταν μια ισχυρή κυβερνητική στρατιωτική δύναμη, η οποία θα αντιμετώπιζε τους αντάρτες, ενώ παράλληλα πλοία θα απέκλειαν την επικοινωνία της Μάνης με την Καλαμάτα, διότι τα ήδη υπάρχοντα εκεί πλοία δεν εμπόδιζαν τις κινήσεις των Μανιατών¹⁶¹³.

Στις 24 Ιουνίου ο Αναγνωσταράς από τον Άγριλο έστειλε αναφορά στο Εκτελεστικό και περιέγραφε την διάλυση των Διοικητικών τμημάτων από τους Μανιάτες και Μεσσηνίους του Πετρόμπεη και των συνεργατών του¹⁶¹⁴: «...ο Πετρόμπεης με εξακοσίους Σπαρτιάτας και Παπατζωνόπουλος, Μητροπέτροβας, Δαρειώτης και άλλοι εκίνησαν εναντίον μας με μεγάλην δύναμιν. Ημείς ευρισκόμεθα με ολίγους στρατιώτας, ο Ζαχαρόπουλος σχεδόν με εκατόν, και ο καπετάν Χριστόδουλος Ποριώτης¹⁶¹⁵ με πενήντα, επειδή και οι άλλοι τους ελιποτάκτησαν. Εγώ καθώς σας έγγραφον επειδή είμαι άρρωστος, ετραβήχθηκα μίαν ώραν επάνω από το Φρουτζαλοκάμαρον, και τους

1613. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 13, έγγρ. της 28 και της 31 Μαΐου 1824 και ό.π., φάκ. 14, έγγρ. της 15 Ιουνίου 1824. Μια από τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν τα μέλη της επιτροπής δημοπρασίας των προσόδων, ήταν ότι ο Δ. Μούρτζινος διεκδικούσε τις εθνικές προσόδους από το χωριό Γκορτζόγλι, προβάλλοντας δικαιώματα από εποχή προηγούμενη της επανάστασης του 1770. Βλέπε σχετικά με Γκορτζόγλι, ό.π., φάκ. 14, έγγρ. 24 Ιουνίου 1824. Η Επιτροπή Δημοπρασίας των Εθνικών Προσόδων στις 26 Ιουνίου, μετά την επικράτηση των αντιδιοικητικών επέστρεψε στο Ναύπλιο. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 14, έγγρ. της 26 Ιουνίου 1824.

1614. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 11, έγγρ. της 24 Ιουνίου 1824.

1615. Στις 15 Ιουνίου ο Χριστόδουλος Ποριώτης είχε ζητήσει χρήματα για να ικανοποιήσει τις ανάγκες των στρατιωτών του. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 10, έγγρ. 101 της 15 Ιουνίου 1824.

στρατιώτας μου μερικούς έστειλα εις του Ασλάναγα, όπου ευρίσκετο ο καπετάν Χριστόδουλος Ποριώτης, οι οποίοι αφού έκαμαν πεισματώδη πόλεμον, τέλος πάντων και αφού περικυκλώθηκαν από πολλούς εναντίους Παρεδόθησαν. Εις αυτόν τον πόλεμο εσκοτώθησαν και από το ένα μέρος και από το άλλο, του καπετάν Ποριώτη έως δέκα, εσκοτώθη και ο σημαιοφόρος μου, επληρώθη ένας στρατιώτης μου, εγύμνωσαν επτά στρατιώτας μου, μου επήραν το άλογό μου και ένα μουλάρι. Ημείς φυλάττομεν τας θέσεις όλας προς τα ριζώματα του κάμπου. Οι εναντίοι δεν έκαμαν παραμικρόν έλεος εις τους κατοίκους. Αφού τους εγύμνωσαν και επήραν όλα τα πράγματά των ακόμη και τις πόρτες και τα καρφία των σπιτιών εσήκωσαν οι Μανιάτες, δεν τους άφησαν ζών, αλλ' ούτε καματερόν (βόδι για όργωμα).

»Ο Παπατζωνόπουλος, και ο Μητροπέτροβας ευρίσκονται εις Καλαμάταν, δεν ηξεύρωμεν τι σχεδιάζουν με τον Πετρόμπεη.

Εγώ μ' όλο οπού είμαι κακά εις το κρεβάτι, δεν λείπω το δυνατόν να ενθαρρύνω τους δυστυχείς κατοίκους οίτινες ευρίσκονται επάνω εις το βουνό με τας φαμελίας των και προσμένουν ανυπομόνως το έλεος και την βοήθειαν της Διοικήσεως.

»Είναι περιττόν να σας εκτείνωμαι· ανάγκη πάσα χωρίς παραμικράν άργητα να προφθάσετε μίαν εκτελεστικήν δύναμιν από χιλίους πεντακοσίους στρατιώτας ξένους τουλάχιστον, αν δεν είναι τρόπος από περισσοτέρους, υπό την οδηγίαν ενός μόνου αρχηγού, αξίου και φρονίμου. Ο καιρός άργητα δεν επιδέχεται. Αν αυτοί οι εναντίοι δεν καταταπεινωθούν ογλήγορα, ενδεχόμενον είναι να γεννηθούν άλλα χειρότερα και εις άλλα μέρη.

»Συχνόνως με την εκτελεστικήν δύναμιν αναγκαίον είναι να στείλετε μίαν γαλιώτα, ή μίαν μπαρκοκανονιέραν με ένα ή δύο κανόνια, να περιπλέουν τον Μεσσηνιακόν κόλπον (2^α σελ.) να εμποδίζουν κάθε κακόν κίνημα των Μανιατών, χρειάζεται αυτή η μπαρκοκανονιέρα να είναι υπό την οδηγίαν του αρχηγού της εκτελεστικής δυνάμεως οπού θα σταλή, και όχι καθώς τα δύο καράβια οπού προστείλατε, τα οποία αντί να μας χρησιμεύσουν, μας επροξένησαν και ζημίαν επειδή και δεν ηθέλησαν να κτυπήσουν την κατοικίαν των εναντίων.

»...Η γνώμη μου είναι, αν ακόμη κρίνετε εύλογον, να βάλωμεν κατά το παρόν εις την δούλευσιν διακοσίους Αρκαδινούς και διακοσίους Σπαρτιάτας. Αυτός ο τρόπος είναι πολύ συμφέρων, επειδή όταν από την Αρκαδίαν και από την Σπάρτην είναι διακόσια άρματα εις την δούλευσιν, τότε δεν μένει παράπονον εις τους κατοίκους και κόπτεται η δύναμις των κακών πατριωτών οπού θέλουν τας καταχρήσεις και ανωμαλίας. Και αν το Εθνικόν ταμείον δεν έχει να τους πληρώση τον μισθόν των, ημπορείτε να αποφασίσετε να πληρωθούν εν καιρώ από τα εισοδήματα καμμίας επαρχίας...».

Την ίδια ημέρα, 24 Ιουνίου, οι κάτοικοι των χωριών που βρίσκονταν υπό τις δυνάμεις των Διοικητικών, πιεσμένοι από τους οπαδούς του Πετρόμπεη και των συνεργατών του, κατέφυγαν στα βουνά του Σαμπάζικου (δυτικές πλαγιές του βορείου Ταυγέτου). Από τον τόπο της προσφυγιάς έγγραψαν στο Εκτελεστικό τα ακόλουθα¹⁶¹⁶: «Δια της παρούσης μας ταπεινής αναφοράς φανερώνομεν, αν καλά και τρόπον

1616. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 11, έγγρ. της 24 Ιουνίου 1824. Υπογράφουν άτομα από τα ακόλουθα χωριά:

δεν έχουμε, από ποίον δυστύχημά μας να αρχίσωμεν να σας παραστήσωμεν τα κακά και την δυστυχίαν οπού επάθαμεν.

»Τόσον μόνον λέγομεν, ότι τα οσπίτιά μας τα ερήμωσαν άχρισ και έως το κεραμίδι. Ούτε πόρτα ούτε παράθυρον, ούτε βάγκι, ούτε πιθόν μας άφησαν, άλλα πάλιν τα κατέκαυσαν και τα κατακαίουν ακαταπαύστως, τα ζωντανά μας όλα τα ήρπασαν και τα ετράβηξαν άλλα εις την Μάνην και εις άλλα διάφορα μέρη οπού δεν έμεινεν έν.

»Ανθρώπους εσκότωσαν, τα παιδιά κατατρέχοντας και κυνηγώντας τα έπνιξαν εις τους ποταμούς, τας γυναίκας μας επήραν σκλάβες, όλοι όσοι εγλυτώσαμεν ετραβήχθημεν εις τα βουνά ομού με τας φαμιλίας μας και αποθνήσκομεν από την πείναν, διότι η τόσον αιφνιδια καταδρομή των δεν μας έδωσε καιρόν να πάρωμεν μήτε μιάς ημέρας ψωμί.

»Λοιπόν Σεβαστή Διοίκησις ! Τι άρα ηθέλαμεν πάθη περισσότερα από τους Τούρκους; άρα δεν ήθελε περάση προσκύνημα; άρα δεν ήθελον λυπηθή τα μικρά παιδιά; τούτοι μήτε το έν, μήτε το άλλο τους εμάλαξε την θηριώδη ψυχήν των. Δια τούτο στέλνομεν και τον παρόντα πατριώτην μας Γεώργιον Γεωργιόπουλον και θέλει σας παραστήση και στοματικώς τα πάντα, και χωρίς να εκτεινώμεθα εν ενί λόγω ο Μεσσηνιακός κόλπος κατερημώθη ως θέλει πληροφορηθείτε και παρακαλούμεν την σεβαστήν Διοίκησιν μετά θερμών δακρύων ήλεος εις ημάς, ήλεος ήλεος, διότι εις τρεις τέσσαρας ημέρας αποθνήσκομεν από την πείναν και κακοπάθειαν εις τα βουνά επάνου.

»Η να γενή τρόπος να κατατρεχθώσιν, ή να πάρωμεν και ημείς τας φαμίλιας μας να περάσωμεν εις τα αυτού μέρη και εις τας νήσους, καθώς κατέφυγον και από τον εξωτερικόν τύραννον διωκόμενοι. Διότι αν και κανείς από ημάς βιασθείς υπάγη εις αυτούς έλεος δεν κάμνουν. Και δώσετέ μας παρακαλούμεν ακρόασιν εις την δυστυχίαν μας και κάμετε έλεος και αναπροσκυνώντας μένομεν μ' όλον το προσήκον σέβας.».

Στις 26 Ιουνίου 1824 ο Γ. Κουντουριώτης¹⁶¹⁷ από το Ναύπλιο έγγραψε στον αδελφό του Λάζαρο: «...αλλά Παπατζώνης τις, Σπαρτιάτης (δεν ήταν Μανιάτης αλλά από το Ναζίρι-Εύα της Μεσσηνίας γαμπρός των Δεληγιανναίων), ομόφρων και οπαδός του Πέτρου Μαυρομιχάλη, έχων δυνάμεις ικανάς και ενωθείς μετά των Μαυρομιχαλιάνων, ώρμησε κατά του Μεσσηνιακού κόλπου τα δε διοικητικά στρατεύματα ολίγα όντα παρεχώρησαν... η διοίκησις βλέπουσα ασύμφορον την διαίρεσιν και στοχαζομένη ότι εις ταύτην την περίστασιν είναι οποσούν χρήσιμοι και οι αντιδιοικητικοί, βουλεύεται να εύρη κανένα τρόπον, με τον οποίον να φυλαχθή ο χαρακτήρ της Διοικήσεως και να γίνει εις αυτούς αμνηστία...». Ο Λάζαρος Κουντουριώτης¹⁶¹⁸ από την Ύδρα στις 6 Ιουλίου απάντησε στον αδελφό του Γεώργιο: «...Κατά του αλητηρί-

Μπάστα (Πλατύ), Γλιάτα (Ανεμόμυλος), Γκορτζόγλι (Αλώνια), Μπαλιάγα (Άμμος), Ασλάναγα (Άρις), Κουτζουκιάνη (Μικρομάνη), Γαΐδουροχώρι και Βραχάταγα (Άριοχώρι), Πήδημα, Βεΐζαγα (Άνθεια), Φαρμίσι (Αίπεια), Δελήμεμι (Αιθαία), Φρουτζαλοκάμαρον (Θουρία), Κουρτζαούσι (Σπερχογία), Αΐζαγα (Αντικάλαμος), Καλάμι, Ασπρόχωμα. Το έγγραφο έχει δημοσιευθεί από το Μίμη Φερέτο στα Μεσσηνιακά, Αθήνα 1970, τόμ. Β', σ. 434-5.

1617. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Β', σ. 500.

1618. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 9. Είχε ήδη προκύψει και το θέμα των βιβλίων του Μωχάμετ Άλη.

ου εκείνου Πέτρου Μαυρομιχάλη και των οπαδών του η Διοίκησης αδελφέ πρέπει να λάβη τα ανήκοντα εις τοιούτους προδότας της πατρίδος μέτρα...»>

Ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁶¹⁹ και οι άλλοι φιλοκυβερνητικοί ηγέτες της Μάνης συγκεντρώθηκαν στα τέλη Ιουνίου στο Ναύπλιο. Στις 8 Ιουλίου ο Δ. Μούρτζινος πρότεινε στο Εκτελεστικό να ληφθούν ορισμένα μέτρα για την αποκατάσταση της ησυχίας στη Μεσσηνία. Εισηγήθηκε να εκστρατεύσουν 2.000 Μανιάτες στη Μεσσηνία υπό τον ίδιο, τον Τζανετάκη Γρηγοράκη, τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και τον Νικόλαο Βοϊδή, για να εξοντώσουν τους αντιπατριώτες, να σταματήσουν τις ένοπλες συγκρούσεις και να επιβάλουν την τάξη¹⁶²⁰.

Στις 30 Ιουλίου ο Πετρόμπεης, απαντώντας σε διαταγή της Διοίκησης να εγκαταλείψει τη Μεσσηνία, ανέφερε¹⁶²¹: «...Η Διοίκησης φροντίζουσα δια την ησυχίαν και ανάπαυσιν του λαού διέταξε να ελευθερώσω εγώ από το βάρος των στρατιωτών μου από τα όσα χωρία επιβαρύνονται αγκαλά από το βάρος των εδικών μου στρατιωτών... Εγώ δια να μη φανώ απειθής, εξηκολούθησα την διαταγήν της Διοικήσεως και ενώ οι δικοί μου στρατιώται ανεχώρουν από τα χωρία του Μεσσηνιακού κόλπου, την αυτήν ώραν τα εκυρίευσαν ο Κεφάλας και Φλέσσας, και εν καιρώ της αναχωρήσεως των ημετέρων εφόνευσαν και τον σημαιοφόρον του Χ. Μήτρου Πέτροβα, και ένεκα τούτου εγεννήθη σκάνδαλον νέου εμφυλίου πολέμου».

Προσπάθειες για την ένωση των Μανιατών

Από τις αρχές του έτους η Διοίκηση επιθυμούσε, όπως αναφέρθηκε, να γίνει ένωση των Μανιατών, αλλά την απέρριπτε ο Μούρτζινος. Αυτός¹⁶²², τον Ιανουάριο του 1824, έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο μεταξύ των άλλων και τα ακόλουθα: «...Τώρα πάλε αδελφέ σου εξομολογούμαι καθαρά εις την ειλικρινήν αδελφότητά μας και εις την ζωήν των παιδιών μας ότι με το κόνεμα του διαβόλου (εγκατάσταση του Πετρόμπεη) εις Καλαμάταν υποχρεώνομαι διά να διπλώσω (διπλασιάσω) τα έξοδά μου καλώντας τους φίλους μας Σπαρτιάτας διά να τους εγιομίσω το μυαλό και να τους δείχνω τι καλά μας ακαρτερούν... Λέγοντάς τους μην απατηθείτε αδελφοί από τα απατειλά προβλήματα ενός αιμοβόρου ανδρός, και από της πλανικής οικίας του τους λόγους...».

Σε επόμενη επιστολή του ο Μούρτζινος¹⁶²³ προς τον Π. Γιατράκο, έγραψε: «... την σήμερον όμως ακόμη με παρακαλούν διά τον συμβιβασμόν, και υπόσχονται ότι

1619. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Β', σ. 500. Αναφέρεται ότι τον Μούρτζινο συνόδευαν διακόσιοι στρατιώτες.

1620. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 142 της 8 Ιουλίου 1824. Επίσης πρότεινε την καταγραφή των φονευθέντων κατά τον ιερό αγώνα για να προβλέψει η Διοίκηση τον βιοπορισμό τους.

1621. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229 της 30 Ιουλίου 1824.

1622. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (αρχ. Γιατράκου) φάκ. Κ 05β, έγγρ. 075 από τον Ιανουάριο του 1824.

1623. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. Κ 05β, έγγρ. 076.

θέλει τους υποχρεώσω, και αιωνίως, ειδέ, και λάβουν το αβάντι ως ελπίζουν εγώ μεινέσκω εις το ουδέν...».

Στις 14 Μαΐου 1824 ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης¹⁶²⁴ από το Μυστρά ανέφερε στο Εκτελεστικό ότι γίνεται προσπάθεια από τους Γιατράκους να συμφιλιωθεί ο Πετρόμπεης με τον Μούρτζινο. Είχε τεθεί προϋπόθεση ο Μαυρομιχάλης να αποσπασθεί από τους συντρόφους του και να κλίνει τον αυχένα εις τα νόμιμα της πατρίδας.

Μετά από επαφή που είχε ο Ιωάννης-Κατσή Μαυρομιχάλης με τον Πιέρο Μπετζαντέ Γρηγοράκη, ο Πετρόμπεης¹⁶²⁵, στις 19 Μαΐου, του έγραψε να συναντηθούν στην Καλαμάτα, όπου συνάζονται όλοι οι καπετάνιοι και οι σημαντικοί της Δυτικής Μάνης, «...διά την κοινήν ένωσην της Σπάρτης και επομένως για τον γενικόν συμβιβασμόν της Πελοποννήσου...».

Η κακία και το μίσος, που είχε ο Γεώργιος Κουντουριώτης¹⁶²⁶ για τους Πελοποννησίους, φαίνεται από την κατωτέρω περικοπή επιστολής του, της 15 Ιουνίου, προς τον αδελφό του Λάζαρο: «...Η οργανιζομένη φατρία αρχήν έχει τον Φλέσσαν μετά του Ιατράκου και άλλων· ο Ιατράκος έφθασεν εις Τριπολιτζάν και ίσως αύριον φθάσει και ενταύθα· το τελικόν δ' αίτιον της αφιζεύς του είναι δια να μεσιτεύση περί του Πετρόμπεη να τον συγχωρήση η Διοίκησης, διότι είναι συνεννοημένοι...».

Στις 9 Ιουλίου ο Πετρόμπεης έλαβε επιστολή του φιλέλληνα Ε. Blaquierie, ο οποίος τον συμβούλευσε να ενωθεί με τη Διοίκηση. Ο Πετρόμπεης στην απάντησή του, της 22 Ιουλίου, μεταξύ των άλλων έγραψε¹⁶²⁷: «...Το να ενωθώ με την Διοίκησην, καθώς με συμβουλευέτε, και να αμνημονήσω τα απερασμένα, τούτο κρέματα εις της Διοικήσεως το χέρι, όταν στοχασθή την θανατηφόρον πληγήν, την οποίαν επροξένησεν εις την πολιτικήν μου ύπαρξιν...», εννοεί δε την χαλκευμένη κατηγορία για προδοσία με την ευκαιρία της πώλησης τουρκικών βιβλίων στον Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου και την επιστολή με την πλαστή υπογραφή του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Στις 12 Αυγούστου, σε επιστολή του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη προς τον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη, γίνεται λόγος για επαφές που στόχευαν στη συμφιλίωση των Βοϊδήδων με το σπίτι του Πετρόμπεη: «προς τούτοις σας φανερώνω δια να με ιδεάσετε, αν ο θεός μου ο καπετάν Νικόλας Βοϊδής είναι εις εκείνο το οποίον εγράφετε η γενναιότης σας προς τους θείους μου Καπ. Γιάννη και καπ. Κωνσταντίνον. Αν, λοιπόν, θέλουν να αποβληθή η επάρατος εν τω μεταξύ μας κακία, ας ενωθώμεν και είμεθα αδελφοί, καθώς η συγγένειά μας το απαιτεί, ειδέ και έχουν διαφορετικό σκοπόν, να έχω είδησιν δια να ηξέρω και της ευθύς να με γράψετε».

Πέρασε καιρός και τα στρατόπεδα των αντιπάλων μετέβαλαν σύνθεση, ώστε ο Ζαΐμης και ο Λόντος να είναι σύμμαχοι του Κολοκοτρώνη και των Δεληγιανναίων, ενώ ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης να είναι στην παράταξη του Κουντουριώτη. Ο

1624. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 7, έγγρ. 822 της 14 Μαΐου 1824.

1625. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 135, έγγρ. αριθ. 419 (395).

1626. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Β', σ. 451.

1627. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 210 της 22 Ιουλίου 1824.

Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης¹⁶²⁸, αδελφός του Πετρόμπεη, στις 9 Νοεμβρίου έγινε μέλος του Εκτελεστικού, εις αντικατάσταση του παραιτηθέντος Ασημάκη Φωτήλα.

Όλοι οι Μανιάτες ευρίσκοντο στο ίδιο στρατόπεδο και ήταν συμπολεμιστές, επομένως ήταν αναγκαία η ένωσή τους. Στις 7 Δεκεμβρίου ο Παν. Γιατράκος¹⁶²⁹ έγραψε από το Μυστρά στον Ιωάννη Καράπαυλο, ότι θα περάσει στις Κιτριές για να παρευρεθεί στην «ένωση της Σπάρτης», προσκαλεσμένος από τον Δ. Μούρτζινο, Αντ. Μαυρομιχάλη, Πιέρο Βοϊδή, Γαλάνη Κουμουνδουράκη και άλλους αξιωματικούς της Μάνης.

Στις 11-13 Δεκεμβρίου δεν είχε τελειώσει η διαδικασία της ένωσης. Όπως φαίνεται από επιστολές του Παναγιώτη Γιατράκου προς τον Διονύσιο Μούρτζινο, θα χρειαζόταν ο Παναγιώτης ή ο Γεώργιος Γιατράκος, που ήταν οι διαιτητές, να συσχεφθούν με τον Ιωάννη-Κατσή και τον Μπεηζαδέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, για να συμφωνηθεί η ένωση¹⁶³⁰.

Στις 12 Δεκεμβρίου ο Π. Γιατράκος¹⁶³¹ από το Μυστρά έγραψε στη διοίκηση για την ένωση των Μανιατών: «...Επειδή δε ο εξοχ: υπουργός Μούρτζινος και στρατηγός Αντωνάκης Μαυρομιχάλης, Πιέρος Βοϊδής και Γαλάνης Κουμουνδουράκης με γράφουν μετά του καπ: Γιάννη Μαυρομιχάλη ή του στρατηγού Γεωργίου Μπεηζαδέ, να απεράσωμεν εις Κιτριές να παρευρεθώμεν εις την ένωσιν της Σπάρτης και επειδή βλέπω εις το σχέδιον της Σεβ: Διοικήσεως, ότι αναφέρεται η Σπάρτη ενωμένη και άπασα υπό την οδηγίαν της Διοικήσεως, θέλει σπεύσω να απεράσω εις τα εκεί κατά την ζήτησίν των, δια να βιάσω την αληθή ένωσιν και ομόνοιαν της Σπάρτης και να τους στηρίξω εις την ευπίθειαν και σέβας προς την Σεβ: Διοίκησιν, έως να επιστρέψη και ο γραμματέας μου, δια να ακολουθήσω ό,τι η Σεβ: Διοίκησις ήθελε με επιτάξει. Και διά διαφόρων προτέρων μου αναφορών παρέστησα προς την Σεβ: Διοίκησιν ότι προς τον εξοχ: υπουργόν Μούρτζινο από τινος εγεννήθησαν υποψία, ότι η Σεβ: Διοίκησις δεν τον έχει ομοίως εις την εύνοιάν της και επομένως το αυτό του εβεβαιώθη από πολλούς, ώστε ο άνθρωπος ήτο εις άκρον δυσαρεστημένος. Η Σεβ: Διοίκησις οικονομούσα και διευθύνουσα προς το γενικόν συμφέρον τα πράγματα δεν θέλει παραβλέψει τας προς το έθνος δουλεύσεις αυτού...».

Οι Μαυρομιχαλαίοι ζητούσαν να γίνει η ένωση των Μανιατών, και στις 19 Δεκεμβρίου συμφώνησαν να πάνε στην Τρίπολη ο Δ. Μούρτζινος και ο Πιέρος Βοϊδής μαζί με έναν από τους Γιατράκους, όπου θα ανέβαιναν ο Πετρόμπεης και ο Κωνσταντίνος από το Ναύπλιο για να συμφωνήσουν¹⁶³².

1628. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σσ. 356-9.

1629. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 154, έγγρ. αριθ. 477 (453).

1630. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 154, έγγρ. αριθ. 479 (455).

1631. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 47, έγγρ. 010 της 21 Δεκεμβρίου 1824. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Αρχ. Π. Γιατράκου, φάκ. 006, έγγρ. 456.

1632. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 155, έγγρ. αριθ. 482 (458).

Στις 21 Δεκεμβρίου το Εκτελεστικό έγραψε προς τον Παναγιώτη Γιατράκο¹⁶³³: «Με ευχαρίστησίν της ανέγνωσεν η Διοίκησης την αναφοράν σας εις την οποίαν παρατηρεί τον ζήλον και πατριωτισμόν σας, και την αγάπην και προθυμίαν οπού έχετε δια την στερέωσιν των νόμων και του γενικού συμφέροντος. Δεν αμφιβάλλει προς τούτοις, ότι κατά τον εγνωσμένον ζήλον σας θέλετε προσπαθήσει να συνεργήσετε εις την εφετεινήν ένωσιν της Σπάρτης, η βάσις όμως της ενώσεως να θεμελιούται εις τα γενικά της πατρίδος συμφέροντα εις την στερέωσιν των νόμων και της Δικαιοσύνης και εις την ευδαιμονίαν του λαού...».

Στις 5 Ιανουαρίου 1825 από την Καρδαμύλη ο Μούρτζινος¹⁶³⁴, οι Γιατράκοι, ο Ηλίας Χρυσοσπάθης και ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης έστειλαν γράμμα στον Πετρόμπεη, ο οποίος από τον περασμένο Αύγουστο ήταν στο Ναύπλιο, και του ζήτησαν να συναντηθούν, για να υπογράψουν το συμφωνητικό και πρόσθεσαν: «...εγράψαμε και προς τους λοιπούς σημαντικούς καπεταναίους της Σπάρτης, διά να παρευρεθώσι και αυτοί ενταύθα. Όστις δε εξ αυτών ή από το μάκρος του τόπου ή από άλλας του οικιακάς υποθέσεις εμποδισθή και δεν μας προφθάση ενταύθα μεταβαίνει εις Καλαμάταν, όπου και ημείς θέλει μεταβώμεν εκ συμφώνου, επειδή όμως και η εκλαμπρότη σας λείπετε προ πάντων δε ευρίσκεσθε μακράν, η δε παρουσία σας συμβάλλει πολλά εις ταύτην την υπόθεσιν αναγκαίον βλέπομεν να συνομιλήσωμεν και μεθ' υμών, διό γράψε μας πού αγαπάτε να μεταβώμεν διά να τελειώσωμεν εντελέστερον τούτο το κοινωφελές και σωτήριον έργον και ιδέασόν μας εν τάχει...».

Στις 10 Ιανουαρίου 1825 η απάντηση του Πετρόμπεη¹⁶³⁵ στην προηγούμενη επιστολή ήταν η ακόλουθη: «...Το από 5 του ενεστώτος αδελφικόν σας μετά το εσπέρας έλαβον ασμένως διά την υγιάν σας, και με άκραν χαράν μου, και αγαλλίασιν διά το θεάρεστον και επαινετόν έργον σας, περί της κοινής ειρήνης και ομονοίας της πατρίδος μας Σπάρτης... Περί δε του ερχομού μου τον οποίον κρίνετε αναγκαίον, ήμην και είμαι ευχαριστημένος να το ακολουθήσω, πλην δεν με είναι συγχωρημένον προς το παρόν, πρώτον διότι ευρίσκομαι εις τα ρούχα από πυρετόν, και δεύτερον είμαι αναγκαίος ενταύθα, με το να συντείνη και χρησιμεύη η εδώ παρουσία μου εις διορθώσεις εσωτερικών υποθέσεων και κατά τούτο σας ζητώ συγγνώμην, μάλιστα αυτού ευρίσκονται οι αυτάδελφοί μου Κορ Ιωάννης και Κορ Αντωνάκης, ακολούθως έρχεται και ο υιός μου Γεωργάκης οίτινες έχουν παρ' εμού όλην την πληρεξουσιότητα...».

Η Διοίκηση¹⁶³⁶ στις 18 Ιανουαρίου απευθύνθηκε στον Παναγιώτη Γιατράκο με το παρακάτω έγγραφο: «Ανέγνωσεν η Διοίκησης την από 5 Ιανουαρίου αναφοράν σου, εκ της οποίας παρατηρεί αφ' ενός μ' ευχαρίστησιν την προθυμίαν και τον ζήλον με τον οποίον αξίως των ελπίδων της Διοικήσεως προσπαθείς να ενεργήσης όσα

1633. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 47, έγγρ. 018 της 21 Δεκεμβρίου 1824. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., (αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. 006, έγγρ. 459. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 155, έγγρ. αριθ. 483 (459).

1634. Γ Α Κ, Μικρ. Συλλ., (αρχ. Γιατράκου), Κ 06, έγγρ. 461, της 5 Ιανουαρίου 1825.

1635. Γ Α Κ, ό.π., έγγρ. 464 της 10 Ιανουαρίου 1825.

1636. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 53, έγγρ. 069 της 18 Ιανουαρίου 1825.

προλαβόντως σε διέταξε, αφορώντα την διευθέτησιν και ένωσιν του εσωτερικού της Σπάρτης. Αφ' ετέρου δε βλέπει με δυσαρέσκειάν της η Διοίκησις ότι εσυγχώρησεν να γίνη προλαβόντως η συνέλευσις των προκρίτων της Σπάρτης επιστηριζομένη ότι κατά την αναφοράν των ότι η συνέλευσις αύτη θέλει έχει σκοπόν μόνον την σκέψιν περί μερικών συμφερόντων της Σπάρτης και να αναφερθή ακολούθως περί πάντων εις την Διοίκησιν. Σκοπεύουν ήδη οι ειρημένοι πρόκριτοι να συνέλθωσιν εις Καλαμάταν.

»Αφού της συνελεύσεως το αντικείμενον είναι του εσωτερικού της Σπάρτης η διευθέτησις, η Διοίκησις βλέπει με απορίαν της, ότι ζητούσι να συνέλθωσιν εις Καλαμάταν, η οποία είναι επαρχία χωρισμένη από την Σπάρτην, τούτο φέρει σύγχυσιν εις τα πράγματα, και δίδει υπονοίας. Όθεν η Διοίκησις διέταξε τους ειρημένους προκρίτους της Σπάρτης να μη συνέλθωσιν ούτε εις Καλαμάταν ούτε εις άλλο κανένα μέρος έξω της Σπάρτης, και να περιορισθή η συνέλευσις των εις την σκέψιν της διορθώσεως των μερικών της Σπάρτης υποθέσεων περί των οποίων επομένως να αναφερθή εις την Διοίκησιν. Εάν όμως παρ' ελπίδα ούτοι απειθούντες επιμείνωσιν εις τον σκοπόν και συνέλθωσιν εις Καλαμάταν, εις τοιαύτην περίπτωσιν η Γενναιότης σας διατάσσεται να μη λάβετε παντάπασιν μέρος εις αυτήν την συνέλευσιν, ούτε να παρευρεθήτε εκεί ποσώς, αλλά να αναφέρετε ημίν από τα διατρέχοντα εις την Διοίκησιν...». Οι υπόνοιες της Διοικήσεως ήταν άδικες, διότι ήταν συνήθεια να συσκέπτονται οι αρχηγοί της Μάνης στην Καλαμάτα.

Η αμνηστία και ο πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη

Στις 26 Ιουνίου 1824 ο Γεώργιος Κουντουριώτης¹⁶³⁷ έγραψε στον αδελφό του Λάζαρο: «...Η Διοίκηση βλέπουσα ασύμφορον την διαίρεσιν και στοχαζομένη ότι ταύτην την περίστασιν είναι οπωσοούν χρήσιμοι και οι αντιδιοικητικοί, βουλευέται να εύρη κανένα τρόπον με τον οποίον να φυλαχθή ο χαρακτήρ της Διοικήσεως και να γίνη εις αυτούς αμνηστία».

Σε επόμενη επιστολή μεταξύ των αδελφών Κουντουριώτη αναφέρεται ότι οι αντικυβερνητικοί ζήτησαν αμνηστία¹⁶³⁸.

Στις 2 Ιουλίου δόθηκε αμνηστία και το διάταγμα του Εκτελεστικού¹⁶³⁹ διακήρυξε:

«Α) Χαρίζεται αμνηστία εις όσους εκινήθησαν εναντίον της εσωτερικής ασφαλείας της επικρατείας, όταν δε εις το εξής ήθελον υποταχθή εις τους Νόμους και δείξει διά των έργων των την προς αυτούς υποταγήν των, και την εις Διαταγάς της Διοικήσεως ετοιμίην ευπείθειάν των.

1637. Α. Λιγνού, ό.π., Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Β', σ. 500.

1638. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 1.

1639. Εφημ. Μεσολογγίου «Ελληνικά Χρονικά», αριθ. φ. 62 της 30 Ιουλίου 1824. Εφημ. Ύδρας «Ο Φίλος του Νόμου», αριθ. φ. 34 της 11 Ιουλίου 1824. Σπ. Λουκάτου, Ο πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη η λύση του και η θετική συμμετοχή του στο Νεόκαστρο, 1824 και 1825, Λακωνικάί Σπουδαί 10(1990)437 κ.ε.

»B) Όσοι έγιναν έκπτωτοι, ή από τον χώρον του Εκτελεστικού, ή του Βουλευτικού ή από κανένα των υπουργείων, ή συνεδρίασαν εις το εν Τριπολιτζά παράνομον Βουλευτικόν, χαρίζεται μεν και εις αυτούς αμνηστία, δεν τους ανοίγεται όμως η είσοδος μήτε εις το ανωτέρω μήτε εις κανέν άλλο των δημοσίων υπουργημάτων, τόσον εις την ενεστώσαν δευτέραν, όσον και εις την επερχομένην τρίτην περίοδον...».

Η απαγόρευση ανάληψης δημοσίων υπουργημάτων σε όσους από τους αντιφρονούντες είχαν συμμετοχή σε υψηλά αξιώματα ονομάστηκε «πολιτικός δεσμός ή περιορισμός». Πολιτικός δεσμός επιβλήθηκε και στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη¹⁶⁴⁰, αλλά αργότερα ανακλήθηκε.

Μετά από 15 ημέρες οι αντικυβερνητικοί συγκεντρώθηκαν στο Αγριλόβουνο της Μεσσηνίας και υπέγραψαν επιστολή-σύμφωνο, η οποία έχει ως εξής¹⁶⁴¹:

«Πανευγενέστατοι αδελφοί.

Σκοπούντες της πατρίδος την σωτηρίαν και την απάντησιν του επαπειλουμένου κινδύνου συνήλθομεν ενταύθα οι υπογεγραμμένοι αδελφοί και συσκεφθέντες πατριωτικώς απεφασίσαμεν με ειλικρίνειαν και ζήλον κάθε ιδιαίτερον και μερικόν συμφέρον να το θυσιάσωμεν εις της πατρίδος την σωτηρίαν και να είμεθα έτοιμοι εις τα όπλα και αλειμμένον το έλαιον του πατριωτισμού να αποδεχώμεθα την ώραν του αγώνος, δια να δείξωμεν ότι και τώρα πάλιν ως και απ' αρχής είμεθα οι πρόμαχοι της πατρίδος και μένομεν σύμφωνοι διατεθειμένοι εις ταύτα. Περί τούτων πάντων καθώς και δια κάθε άλλον περιέργον θέλει σας είπη δια λόγου ζώντος ο κομιστής της παρούσης Μιχάλης Τσαούσης του στρατηγού Νικήτα, όστις παρευρέθη εδώ. Μένομεν εν τοσούτω με επιθυμίαν συνεχών γραμμάτων σας.

1640. Μετά το θάνατο του Ιωάννη Πετρ. Μαυρομιχάλη, από τραύμα που έλαβε κατά την πολιορκία του Νεοκάστρου, λύθηκε ο πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη. Το υπουργείο των Εσωτερικών (Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 61) σε διακήρυξή του, υπ' αριθ. 1115, της 28 Μαρτίου 1825, έγραψε: «Η Διοίκησης ήτις χρεωστέι να εξετάξη τας πατριωτικάς πράξεις εκάστου και αναλόγως τούτων να ανταμείβη έκαστον, γνωρίζουσα, ότι ο πατριώτης κύριος Π. Μαυρομιχάλης εξ αρχής του ιερού αγώνος έκαμε αξιολόγους και σημαντικάς προς την πατρίδα εκδουλεύσεις και βλέπουσα, ότι ολονέν και αυτός και η οικογένεια αυτού εξακολουθώσι να εκπληρώσι τα προς την ιεράν ημών πατρίδα χρέη του, όντες εις αυτήν όλως διόλου αφιερωμένοι, τον οποίον τούτων παράδειγμα αναντίρρητον έχει προ οφθαλμών σιμά των άλλων τον υπέρ πατρίδος ηρωικώτατον του αιδίδιμου υιού αυτού Ιωάννου θάνατον, έκρινε χρέος αυτής ιερώτατον δι' ευγνωμοσύνην να απαλλάξη τον καλόν τούτον πατριώτην κύριον Π. Μαυρομιχάλην από τον πολιτικόν περιορισμόν, εις τον οποίον μετ' άλλων τινών έτυχε να περιπέση (κατά την υπ' αριθ. 2416 της Βας περιόδου διακήρυξιν), και δια τούτο ήδη εκδίδει την υπ' αριθ. 5712 διαταγήν της δια να γνωστοποιήση εις το έθνος, ότι ο καλός και αγαθός ούτος πατριώτης κύριος Π. Μαυρομιχάλης έχει εις το εξής ως και πρότερον το ελεύθερον δικαίωμα εις τα πολιτικά υπουργήματα.

»Δεν αμφιβάλλει δε η Σεβαστή Διοίκησης, ότι τούτο θέλει ανάψει επί πλέον τον πατριωτισμόν τού ειρηνόμενου πατριώτου κυρίου Π. Μαυρομιχάλη, και ότι εις το μέλλον θέλει τον καταδείξει προς την πατρίδα έτι ωφελιμώτερον.

Εν Ναυπλίω τη 28 Μαρτίου 1825».

1641. Διο ν. Κό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. Η', σ. 217. Ο έπαρχος Αρκαδίας Ιωάννης Δημητρόπουλος ανέφερε στη Διοίκηση τη συνέλευση που έγινε στους Κωνσταντίνους της Μεσσηνίας. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 37, έγγρ. 016 της 22 Ιουλίου 1824.

Τη 17 Ιουλίου 1824. Αγριλόβουνο κατά τους Λάκκους.

Οι αδελφοί

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, Θ. Κολοκοτρώνης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Αναστάσιος Κατσαρός, Ιωάννης Γρηγοριάδης, Χριστόδουλος Καπετανάκης, Δημ. Παπατσώνης, Γεώργ. Σαρσέντης, Σπύρος Φορέστης, Μήτρος Πέτροβας, Παναγιωτ. Αναγνωστόπουλος, Θανάσης Σιώρης, Αναγνώστης Γιαννόπουλος».

Ο Πετρόμπεης¹⁶⁴², ελέγχοντας τη συμπεριφορά μερικών κυβερνητικών ως προς την αντιμετώπιση της αμνηστίας, έγραψε στις 30 Ιουλίου 1824 στο Εκτελεστικό: «... Αν λοιπόν η Διοίκηση κηρύττει αμνηστία και γράφει ότι έχει τας αγκάλας της ανοικτάς εις όσους πατριώτας δεν αντίκεινται εις τους νόμους· έπειτα εκείνοι οίτινες γνωρίζονται ευπειθείς εις την Διοίκησην αντιπράττουν εις τας αποφάσεις της, ποία κοινή ένωσις κατά την επιθυμίαν της Διοικήσεως ελπίζεται εις τους ευαισθήτους πατριώτας...».

Στις 10 Αυγούστου ο Υπουργός των Εσωτερικών και της Αστυνομίας Γρηγόριος Δικαίος¹⁶⁴³ έγραψε στο Εκτελεστικό:

«Από διάφορους ειδήσεις και γράμματα πληροφορείται το υπουργείο τα ακόλουθα

»α) Ότι ο Π. Μαυρομιχάλης, Θ. Κολοκοτρώνης και οι Δεληγιανναίοι συνεργία του Λόντου και Ζαΐμη συνελθόντες κατέθεσαν εβδομήντα χιλιάδας γρόσια και ο σκοπός της καταβολής των είναι να εκτελέσουν τους σκοπούς των.

»β) Ότι ο Μαυρομιχάλης έστειλεν εις την Σπάρτην να διαφθείρη τους με το μέρος της Διοικήσεως Σπαρτιάτας.

»γ) Ότι ο Π. Μαυρομιχάλης ως τάχα συγχωρεθείς από την Διοίκησην θέλει επιχειρήσει περιφερόμενος εις διάφορα μέρη να διαφθείρη όσους δυνηθή.

»Απ' όλα ταύτα φαίνεται ότι οι φατριασταί ούτοι πάντοτε τρέφουν τα αυτά φρονήματα και κρυφίως ενεργούν να φέρουν εις έκβασιν τα αντιδιοικητικά των σχέδια. Το υπουργείον κατά χρέος αναφέρει ταύτα προς το Εκτελ. Σώμα, διά να ληφθούν τα ανήκοντα μέτρα προς ανατροπήν των όσα ούτοι ενεργούν υπό το πρόσχημα της εις την Διοίκησην υποταγής των».

Η πώληση τουρκικών βιβλίων στην Αλεξάνδρεια

Από την Αλεξάνδρεια στις 11 Ιουνίου 1824 έφθασε είδηση ότι ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹⁶⁴⁴ έστειλε γράμμα στον Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου με την ευκαιρία μεταφοράς εκεί παλαιών ιερών τουρκικών βιβλίων, τα οποία προορίζονταν για πώληση.

1642. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229 της 30 Ιουλίου 1824.

1643. Α. Ε. Π., βιβλ. 14, σ. 303.

1644. Νικ. Σπηλιόδο, ό.π., τόμ. Β', σ. 72 κ.ε. Σπ. Λουκάτου, Ο «Πολιτικός δεσμός» του Πετρόμπεη, η λύση του και η θετική συμμετοχή του στο Νεόκαστρο 1824 και 1825, Λακωνικά Σπουδαι 10(1990)436.

Η επόμενη επιστολή ανωνύμου της 18 Ιουνίου από την Αλεξάνδρεια έγγραφη¹⁶⁴⁵: «... Έχω χρέος να σας προϊδεάσω, ότι αυτάς τας ημέρας έφθασεν εδώ εν καράβι από Καλαμάταν με κάποιον Βασίλειον Καποράλε κ' έναν παπά Γραικόν Καστελλοριζιώτην με πρόφασιν να πουλήση εις τον πασά 500 τούρκικα βιβλία οπού ηγόρασαν στον Μορέα. Ο παπάς έκαμε μακράν συνομιλίαν με τον πασάν, και κανείς δεν ημπόρεσε να εννοήση τον σκοπόν· ως τόσο είναι λόγος, πως είναι σταλμένος διά αναγκαίαν υπόθεσιν από έναν αρχηγόν των Ελλήνων...όντας ο πασάς αγροικημένος με την Μάνην, να ημπορέση να πάγη στην Κορώνην και στην Καλαμάταν. Αβέβαιοι λοιπόν διά το αληθινόν μέρος της προσβολής και υποπτευόμενοι ότι αυτού έχετε προδότας...».

Στην πραγματικότητα ο Πούλος Μαυρίκος¹⁶⁴⁶, που εμπορευόταν τα βιβλία, έγγραψε μια επιστολή¹⁶⁴⁷ προς τον Μωχάμετ Άλη με την υπογραφή τού Πετρόμπεη, για να συστήσει τον Χ' Βασίλη Καπουράλε, ο οποίος τα συνόδευε, προκειμένου να πετύχουν μια καλύτερη τιμή. Η φήμη ότι ο Πετρόμπεης έγγραψε στον Μωχάμετ Άλη, ο οποίος επρόκειτο να στείλει στρατό για την καταστολή της ελληνικής επανάστασης, κίνησε την υποψία της προδοσίας.

Στις 4 Ιουλίου ξέσπασε δια του τύπου το σκάνδαλο περί μυστικών επαφών του Πετρόμπεη¹⁶⁴⁸ με τον Μωχάμετ Άλη στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Χωρίς να γίνει εξακριβωση της πληροφορίας κατηγορήθηκε ο Πετρόμπεης για προδοσία. Ο Γ. Κουντουριώτης¹⁶⁴⁹ την ίδια ημέρα έγγραψε στον αδελφό του Λάζαρο τα ακόλουθα: «...Ανέγνων και τα από Αλεξάνδρειαν σταλέντα έγγραφα, τα διαλαμβάνοντα την οποίαν εμηχανάτο προδοσίαν της πατρίδος ο κακεντρεχέστατος Πέτρος Μαυρομιχάλης και με κατετάραζαν· εκοινώνησα την προδοσίαν αυτού και προς άπαντας τους ενταύθα διατρίβοντας καπεταναίους Σπαρτιάτας¹⁶⁵⁰, οίτινες παρωξύνθησαν τα μέγιστα κατά του Πέτρου, και είπον ότι συμφέρει να κατατρεχθή ο τοιούτος, λοιπόν μετά δύο ή τρεις ημέρας θέλει αποσταλή δύναμις να αποδιωχθή από τον Μεσσηνιακόν κόλπον ο προδότης ούτος εις άλλην δε ευκαιρίαν θέλω γράψει περιστατικώς το οποίον μέλλει να κάμη κατ' αυτού η Διοίκησις κίνημα...».

1645. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Β', σ. 461 της 18 Ιουνίου 1824.

1646. Στ. Καπετανάκη, Πούλος Μαυρίκος μια αμφιλεγόμενη μορφή του 1821, Λακωνικά Σπουδαί 10(1990)415 κ.ε. Σπύρου Λουκάτου, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 10(1990)437.

1647. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 117, αντίγραφο της 22 Ιουλίου 1824. Το αντίγραφο αυτό βρέθηκε στα χέρια του Ιωάννη Βιτάλη, ο οποίος μεσίτευσε για την αγορά των βιβλίων από τον Πούλο Μαυρίκο.

1648. Εφημ. Ύδρας «Φίλος του Νόμου», αριθ. φ. 32 της 4 Ιουλίου 1824. Εφημ. του Μεσολογίου «Ελληνικά Χρονικά», αριθ. φ. 59 της 19 Ιουλίου 1824, σ. 2. Νικ. Σπηλιάδου, ό.π., τόμ. Β', σ. 72-3, σημ. 1.

1649. Α. Λιγνού, Αρχείον Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Β', σ. 461, (τόμ. Γ', σ. 4).

1650. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Β', σ. 500 και τόμ. Γ', σ. 1. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 117 της 22 Ιουλίου 1824.

Φαίνεται ότι η κατηγορία κατά του Πετρόμπεη έγινε πιστευτή ή ίσως το πάθος του Γεωργίου Κουντουριώτη¹⁶⁵¹ κατ' αυτού τον έκανε να το πιστέψει και στις 6 Ιουλίου έγραψε στον αδελφό του Λάζαρο: «...κατά του αλητηρίου εκείνου Πέτρου Μαυρομιχάλη και των οπαδών του η Διοίκησης αδελφέ πρέπει να λάβη τα ανήκοντα εις τοιούτους προδότας της πατρίδος μέτρα...».

Στις 16 Ιουλίου ο Ιωάννης Κλάδος¹⁶⁵² από τα Κύθηρα έγραψε στον Λάζαρο Κουντουριώτη: «...Η ανταπόκρισις αναμεταξύ του Αιγυπτιακού σατράπου και του καταργηθέντος αρχηγού των Σπαρτιατών ακολουθή έτι, μέσω Κρήτης, με μπεγιαντέδες αγκαλά και δις σας ανήγγειλα ταύτην την είδησιν έκρινα χρέος μου και εκ τρίτου, και σας χρησιμεύση...».

Στις 22 Ιουλίου ο Πετρόμπεης¹⁶⁵³ από την Καλαμάτα σε απαντητική επιστολή έγραψε στο Εκτελεστικό: «...έγνων ότι η Διοίκησης δυσκολεύεται να δώση πίστιν εις τα όσα προαναφέρονται κατ' εμού, και απορεί· απορώ όμως και εγώ, διατί ενώ αυτή δυσκολεύεται να πιστεύση τα κατ' εμού διαφημιζόμενα, κινείται εχθρικώς εναντίον μου, και όχι μόνον δια των όπλων με κατατρέχει, αλλά επιτρέπει να δημοσιεύομαι ανεξετάστως και ως προδότης... περί της μητρικής όμως συμβουλής, την οποίαν μοι δίδει, το να επιτάξω τους στρατιώτας μου να αναχωρήσουν οίκαδε από τα οποία ευρίσκονται χωρία Μιστρός, Μονεμβασίας και Μεσσηνιακού κόλπου, αποκρίνομαι ότι, αν η Διοίκησης εγνώριζε και εμέ ως υιόν της, ήλπίζα ότι ήθελε ακολουθήσει προ πολλού από το μητρικόν χρέος της αμέσως και όχι εμμέσως, δια δυνάμεων ευτελών υποκειμένων...». Ως «ευτελή υποκείμενα» εννοεί τον Δημήτριο Καρακίτσο-Φελούρη και τον αδελφό του Σωτήρη, που απέβαλαν από τη Μονεμβασία το γιό του Αναστάση.

Όσα έγραψε ο Πετρόμπεης στην αναφορά του αυτή, άνοιξαν το δρόμο της διαπραγματεύσεως για ειρηνική λύση του εμφυλίου στα μέτωπα της Μονεμβασίας, του Μυστρά και του Μεσσηνιακού κόλπου.

Παράλληλα με την αναφορά την οποία απηύθυνε ο Πετρόμπεης στη Διοίκηση, ζήτησε και από την επαρχία Καλαμάτας να τον κρίνει. Το αίτημα αυτό, όσο και αν φαίνεται, δεν είναι περίεργο, αφού υπήρχε συνήθεια στη Μάνη και σε άλλα μέρη, σε διαφορές μεταξύ πολιτών να συγκεντρώνεται η επαρχία για να συζητήσει, να κρίνει, να εκδώσει και να επιβάλει την απόφασή της. Για το λόγο αυτό έγινε συγκέντρωση των πολιτών της Καλαμάτας, υπήρξαν εκεί εισηγητές, οι οποίοι ερεύνησαν την υπόθεση και την ανέπτυξαν στους ακροατές τους, εξετάστηκαν μάρτυρες και τελικά εκδόθηκε παμψηφεί άθωωτική απόφαση για τον Πετρόμπεη¹⁶⁵⁴.

1651. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 9.

1652. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 48.

1653. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 57.

1654. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 208 της 22 Ιουλίου 1824. Στ. Κ. Α. Π. Ε. Ν. Α. Κ. Η., Απονομή δικαίου στη Μάνη από τοπική συνέλευση, Πρακτικά Α' Τοπικού Συνεδρίου Λακωνικών Σπουδών (2002), σ. 435 κ.ε.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹⁶⁵⁵ έστειλε αντίγραφα επιστολών, που έδειχναν ότι ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁵⁶ είχε συγγένεια με τον Πούλο Μαυρίκο και εμπορική συνεργασία με τον Χ' Βασίλη Καπουράλε και όχι ο ίδιος. Επομένως αν κάποιος οργάνωνε προδοσία δεν ήταν αυτός και έστρεψε τις υποψίες προς τον Μούρτζινο. Στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλες αναφορές του Πετρόμπεη, με τις οποίες εξέφραζε το θυμό του για τη συκοφαντία στο πρόσωπό του¹⁶⁵⁷.

Στις 29 Ιουλίου έφθασε η φήμη στα Τρίνησα για τις κατηγορίες εναντίον του Πετρόμπεη, ότι δηλαδή έστειλε γράμματα στον Μωχάμετ Άλη της Αιγύπτου και ότι αρνείται την κατηγορία. Ο Θωμάς Αντ. Γρηγοράκης¹⁶⁵⁸ ενημέρωσε σχετικά τον αδελφό του καπ. Γεωργάκη.

Ο Πετρόμπεης¹⁶⁵⁹ σε αναφορά του προς τη Διοίκηση της 30 Ιουλίου ανέφερε τα ακόλουθα: «...Η Διοίκησης μολονότι ιδεάζεται αν διενεργείται προδοσία, ποίοι είναι οι ενεργηταί αυτής, και εγώ διά φθόνου μόνου εσαλπίσθην από τον εφημεριδογράφον της ως αυτόχρημα προδότης, κρίνει εύλογον όμως με μίαν μόνην κατά του συντάκτου επίπληξιν να απαλείψη αυτόν τον επωνείδιστον...μον (μώμον) από το όνομά μου...».

Στις 31 Ιουλίου το Βουλευτικό¹⁶⁶⁰ απευθύνθηκε στο Εκτελεστικό και ζήτησε «..να επιτάξη να αναχθώσιν ενταύθα οι αναφερόμενοι Ιωάννης Βιτάλης και Πούλος (Μαυρίκος) δια να γίνη έρευνα κατά το εικώς». Την ίδια ημέρα το Βουλευτικό προς τον Πετρόμπεη έγραψε μεταξύ των άλλων και τα ακόλουθα: «...Επί τούτοις αληθές ως εμάθατε, ότι το Βουλευτικόν εταράχθη κατ' αρχάς με την ανάγνωσιν της εφημερίδος και απήτησε την αναίρεσιν. Αλλά διάφοροι αξιόπιστοι ειδήσεις, σημειούσαι και όνομα και επιστολάς προς τον σατράπην, επί πλείον ετάραξαν την ησυχίαν κάθε πολίτου και ανέβαλον την αναίρεσιν, τα οποία ως και ο ίδιος ομολογεί, δεν ήσαν ανύπαρκτα. Μένει λοιπόν τώρα, όταν εμφανώς αποδειχθή η των κακοβούλων σκευωρία (περί των λέγεις), το Βουλευτικόν, κηδόμενον κατ' οφειλήν της υπολήψεως ενός εκάστου των πολιτών, επισήμως και διαπρησίως θέλει αθώώσει τον αναίτιον και παραδώσει εις την κατάραν του Έθνους και εις την ανήκουσαν ποινήν τους αιτίους τοιαύτης σκευωρίας και ταραχής. Κατά το παρόν δύνασαι και ο ίδιος, ελευθέρας ούσης της τυπογραφίας, να στείλης εις οποίαν θέλεις να δημοσιεύσης τα μέχρι τούδε όσον δε δια τας ατομικάς κατηγορίας περί καταχρήσεων εις τας επαρχίας, αι πράξεις εκάστου είναι

1655. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 209 της 23 Ιουλίου 1824.

1656. Στην κατάθεση του Αναγνώστη Μαραμπούτη αναφέρεται: «...Ακόμη εβάστα ο πραγματευτής (ο Χ' Βασίλης Καπουράλε) και άλλον ένα γράμμα του Μούρτζινου προς τον Δουσίτζαν (Τοσίτσα) κάμνοντας την ριτζάν (παράκληση) να ομιλήση προς τον πασάν προς ωφέλειαν του Μαυρίκου ως συγγενής οπού είναι...». Να σημειωθεί ότι η γυναίκα του Μαυρίκου ήταν κόρη του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη και αδελφή του Αθανασούλη. Χ ρ ή σ τ ο υ Ρ έ π π α, Υποθέσεις κατασκοπίας κατά την επανάστασιν του 1821, Αθήνα 2012, σ. 246, έγγρ. 147.

1657. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Βουλ., φάκ. 22, έγγρ. 052 της 25 Ιουλίου 1824.

1658. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 171.

1659. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229 της 30 Ιουλίου 1824.

1660. Α. Ε. Π., βιβλ. 6, σσ. 222-3.

φανερáι εις τη Διοίκησιν. Έρρωσο, πεποιθώς “óτι ουκ εστί κρυπτόν, ο ου φανερόν γενήσεται”».

Στις 8 Αυγούστου ο Πετρόμπεης¹⁶⁶¹ σε επιστολή του προς τον Πρόεδρο του Εκτελεστικού έγραψε ότι κατόπιν επιταγής της Διοίκησης αποστέλλεται με συνοδεία ο Ιωάννης Βιτάλης, ο οποίος ισχυρίζεται ότι είναι αμέτοχος της αποστολής τού Καπουράλε και των λοιπών στην Αλεξάνδρεια και ότι ένοχος είναι ο Πούλος Μαυρίκος.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁶⁶² υποστηρικτής του Πούλου Μαυρίκου, διότι ήταν ανιψιός του και γαμπρός του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, αντί να τον στείλει στη Διοίκηση, όπως του ζητήθηκε, έγραψε ότι πάσχει από «αποπληξία» και ότι επειδή δεν μπορεί να ταξιδέψει τώρα, θα τον στείλει προσεχώς. Βεβαίωσε όμως τη Διοίκηση, ότι ο Μαυρίκος δεν είναι προδότης.

Η Γενική Αστυνομία¹⁶⁶³ του Ναυπλίου στις 13 Οκτωβρίου έστειλε στο Υπουργείο Αστυνομίας την κατάθεση του κρατουμένου Αναγνώστη Μαραμπούτη, η οποία απάλλαξε τελείως τον Πετρόμπεη από κάθε ανάμειξή του στην υπόθεση των βιβλίων.

Στις 27 Οκτωβρίου 1824 ο Πετρόμπεης¹⁶⁶⁴ διαμαρτυρήθηκε στον Λάζαρο Κουντουριώτη, διότι η εφημερίδα της Ύδρας «Ο Φίλος του Νόμου» δεν ανασκεύασε τα γραφέντα στο παρελθόν εναντίον του περί προδοσίας.

Από το Υπουργείο της Αστυνομίας¹⁶⁶⁵, του οποίου προσωρινός υπουργός ήταν ο Γρηγόριος Δικαίος, στις 19 Νοεμβρίου, δημοσιεύτηκε η απαλλαγή του Πετρόμπεη για την κατηγορία της υπόθεσης των βιβλίων. Το πόρισμα, που απευθύνεται στο Εκτελεστικό, αναφέρει: «...Όσα υποκείμενα ονομάσθησαν ως λαβόντα μετοχήν εις την υπόθεσιν της προδοσίας, την οποίαν προσήψαν εις τον Π. Μαυρομιχάλην εξετάσθησαν παρά του Υπουργείου ακριβέστατα, κατ’ εξοχήν ο εδώ αποθανών Κωνσταντίνος Βιτάλης, όστις επίτηδες μετεκομίσθη ενταύθα εκ Καλαμάτας, και ο Αναγνώστης Μαραμπούτης Σπαρτιάτης, όστις συνελήφθη επιστρέφων από Αλεξάνδρειαν και μετεκομίσθη εδώ, και ούτοι εξετάσθησαν όχι συγχρόνως· αι εξομολογήσεις των ευρέθησαν κατά πάντα σύμφωνοι· εξ αυτών των εξετάσεων αποδεικνύεται ότι η αλληλογραφία, την οποίαν διεφημίσθη ότι ο Π. Μαυρομιχάλης κρατεί με τον Μεχμέτ Αλήν με σκοπόν προδοσίας, ήτον αλληλογραφία του Πούλου Μαυρίκου μετά των εν Αλεξάνδρεια Τσιτίσα, έχουσα όλως διόλου εμπορικά τέλη, πώλησιν δηλ. βιβλίων τουρκικών, τα οποία ούτος έστειλε εις Αλεξάνδρειαν, συνοδευόμενα από τον Αναγνώστην Μαρα-

1661. Α. Λιγνού, Αρχ. Γ. και Λ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Γ’, σ. 108.

1662. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 17, έγγρ. 2378 (παλαιός αριθμός) της 16 Αυγούστου 1824.

1663. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α’, Υπ. Αστυν., φάκ. 60, έγγρ. 73 της 13 Οκτωβρίου 1824. Το έγγ. 185, του ίδιου φακέλου, της 12 Νοεμβρίου 1824 είναι το αποφυλακιστήριό του. Αντίγραφο της κατάθεσης του Αναγνώστη Μαραμπούτη υπάρχει στα ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 48, έγγρ. 048 της 7 Νοεμβρίου 1824 και έχει δημοσιευθεί: Χρ ή σ τ ο υ Ρ έ π π α, ό.π., σ. 245, έγγρ. 147.

1664. Α. Λιγνού, Αρχ. Γ. και Λ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Γ’, σ. 326.

1665. Α. Λιγνού, ό.π., τό, Γ’, σ. 396.

μπούτην και Βασιλείον Καπουράλην τινά, όστις ελθών εις Αλεξάνδρειαν, έπεισε τον Μαυρίκον να στείλη εκεί, δίδων ελπίδας ότι ο πασάς ήθελε τα αγοράσει με μεγάλην τιμήν. Το δε ευρεθέν γράμμα προς τον Μεχμέτ (Μωχάμετ) Αλή, ως από μέρους του Π. Μαυρομιχάλη, ήτο γράμμα συστατικόν, το οποίον ο αυτός Μαυρίκος είχε σχεδιάσει προς τον πασάν ως συστατικόν, βάλλων ενταυτώ και την υπογραφήν του Π. Μαυρομιχάλη με το ίδιον του χέρι, και διηύθυνε προς τον Κωνσταντίνον Βιτάλην εις Καλαμάταν δια να κατορθώση να γένη το πρωτότυπον κατά το σχέδιον. Τούτο παραμεληθέν έμεινε και ευρέθη έπειτα εις τα έγγραφα του Κωνσταντίνου Βιτάλη.

»Το Υπουργείον από όλας αυτάς τας εξετάσεις δεν εδυνήθη να εύρη καμμίαν λαβήν εναντίον του Π. Μαυρομιχάλη, και ούτε ημπορεί ποτέ να πιστεύση ότι ο πατριώτης ούτος ύστερον από τόσας θυσίας, τας οποίας έκαμεν εις τον κατά των εχθρών αγώνα υπέρ ελευθερίας του Έθνους, ημπορούσε ποτέ να πέση εις τοιούτον βαρύτατον έγκλημα».

Η μετάβαση του Πετρόμπεη στην Διοίκηση

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης¹⁶⁶⁶ είχε εκφράσει την επιθυμία να πάει στο Ναύπλιο, για να παρουσιαστεί στη Διοίκηση, αλλά και είχε κληθεί κατ' επανάληψη από αυτή. Σε αναφορά του προς το Εκτελεστικό της 30 Ιουλίου 1824 έγραψε: «...Εγώ καταγίνομαι εις την ετοιμασίαν της οδοιπορίας μου· και εντός ολίγου εκκινώ δια τα αυτού».

Στις 8 Αυγούστου, σε άλλη αναφορά του προς τον Πρόεδρον του Εκτελεστικού, σημείωσε¹⁶⁶⁷: «...το μόνον εμπόδιον της ελεύσεώς μου υπάρχει μέχρι της σήμερον, διότι πάσχω κακή τύχη δεινώς κατά τους πόδας από το πάθος του ρευματισμού».

Η Διοίκηση έβλεπε με μεγάλη επιφυλακτικότητα τις κινήσεις του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Θυμίζουμε ότι στις 10 Αυγούστου το υπουργείο Εσωτερικών και προσωρινώς της Αστυνομίας¹⁶⁶⁸ είχε αναφέρει στο Εκτελεστικό: «... ότι ο Π. Μαυρομιχάλης, Θ. Κολοκοτρώνης και οι Δεληγιανναίοι συνεργία του Λόντου και Ζαΐμη...» συνωμοτούσαν σε βάρος της Κυβέρνησης.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης¹⁶⁶⁹ σε επιστολή του της 12 Αυγούστου προς τον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη έγραψε: «...Ο σεβαστός πατήρ μου, προσκληθείς τετρακίς παρά του Σεβαστού Εκτελεστικού και δις παρά του Σεβ. Βουλευτικού, απεφάσισε τον πηγαμόν του, και σήμερον ήτον η απόφασις δια να κινήση».

Σε επιστολή της 25^{ης} Αυγούστου του Γεωργίου Κουντουριώτη¹⁶⁷⁰ προς τον αδελφό του Λάζαρο αναφέρεται ότι ο Πετρόμπεης έφθασε στην Τρίπολη, αλλά ο

1666. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 229 της 30 Ιουλίου 1824.

1667. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Γ' σ. 108.

1668. Α. Ε. Π., βιβλ. 14, σελ. 303, έγγρ. 392 της 10 Αυγούστου 1824.

1669. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 173.

1670. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ. σ. 158.

Πολιτάρχης δεν του επέτρεψε να εισέλθει στην πόλη και διανυκτέρευσε στου Μπασάκου και από εκεί έστειλε έγγραφο και παραπονέθηκε.

Τελικώς στις 26 Αυγούστου ο Πετρόμπεης ξεκίνησε για το Ναύπλιο και στις 27 έφθασε στο Άργος και ειδοποίησε το Εκτελεστικό, ότι την επομένη θα πάη στο Ναύπλιο¹⁶⁷¹.

Στις 28 Αυγούστου ο Πετρόμπεης πήγε στο Ναύπλιο να συναντήσει τον Γεώργιο Κουντουριώτη, αλλά αυτός λόγω ασθένειας δεν ήταν σε κατάσταση να τον δεχθεί. Από το Άργος ο Πετρόμπεης του έστειλε επιστολή στις 6 Σεπτεμβρίου και ζήτησε να τον συναντήσει τώρα που είχε αναρρώσει¹⁶⁷².

Την ίδια ημέρα το Εκτελεστικό¹⁶⁷³ διέταξε το Υπουργείο Οικονομίας να του δώσει 3.000 γρόσια. Στις 30 Σεπτεμβρίου η Διοίκηση χορήγησε στον Πετρόμπεη¹⁶⁷⁴ έγγραφο αποδεικτικό για 30.000 γρόσια «...εις λογαριασμόν των όσων έχει να λαμβάνη, πληρωτέον από τας εθνικάς προσόδους της πόλεως Καλαμάτας και τελωνείου αυτής». Ακόμη στις 10 Οκτωβρίου χορηγήθηκαν από το Υπουργείο Οικονομίας άλλες 2.000 γρόσια, στις 23 Δεκεμβρίου άλλα 800 και στις 27 του ιδίου μήνα άλλες 2.000 γρόσια¹⁶⁷⁵.

Το στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου

Από την έναρξη της επανάστασης και μέχρι το καλοκαίρι του 1824 υπήρχε στρατόπεδο στην περιοχή της Κορώνης και κατά το 1823 αρχηγός του ήταν ο στρατηγός Αντωνάκης Μαυρομιχάλης¹⁶⁷⁶.

Στις αρχές Ιουλίου του 1824 αποφασίστηκε να συγκροτηθούν στρατόπεδα για την αντιμετώπιση πιθανής απόβασης των Αιγυπτίων. Συγχρόνως άρχισαν να δίδονται χωρίς φειδώ στρατιωτικοί βαθμοί¹⁶⁷⁷. Στη Μεσσηνία ορίστηκαν αρχηγοί ο Διονύσιος Μούρτζινος¹⁶⁷⁸ και ο Παναγιώτης Γιατράκος. Το Μεσσηνιακό στρατόπεδο

1671. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 19, έγγρ. 2671 της 26 Αυγούστου και φάκ. 20, έγγρ. 2698 της 27 Αυγούστου 1824.

1672. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ σσ. 165 και 192.

1673. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 19, έγγρ. της 6 Σεπτεμβρίου 1824.

1674. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 21, έγγρ. της 30 Σεπτεμβρίου 1824.

1675. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 23, έγγρ. της 10 Οκτωβρίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 30, έγγραφα της 23 και της 27 Δεκεμβρίου 1824.

1676. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 115 της 15 Ιουλίου 1823.

1677. Στ. Κετσανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, ό.π., σσ. 16-64, όπου αναφέρονται όλοι οι Μανιάτες αξιωματικοί με τους βαθμούς τους και βιβλιογραφικές παραπομπές.

1678. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 77 της 5 Ιουλίου 1824. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., σ. 355, αριθ. 422 (398). Ο Δ. Μούρτζινος ζήτησε να του δοθεί ο βαθμός της στρατηγίας και από το νέο Εκτελεστικό, ενώ είχε το βαθμό από τον Πετρόμπεη. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 120 της 5 Ιουλίου 1824.

συγκροτήθηκε από Μεσσήνιους, Μανιάτες¹⁶⁷⁹ και Λακεδαιμόνιους. Από τη Δυτική Μάνη συμμετείχαν ο Δ. Μούρτζινος, οι Κουμουνδουράκηδες, ο Πιέρρος Βοϊδής κ.ά. από δε την ανατολική Μάνη ο Δημήτριος Νικολόπουλος-Γρηγοράκης ως εκπρόσωπος του Τζανετάκη Γρηγοράκη¹⁶⁸⁰. Ο τελευταίος έμεινε στο Μαραθονήσι (Γύθειο) με δικό του σώμα τετρακοσίων ανδρών και με αυτό του Νικολάου Βοϊδή με τριακοσίους άνδρες για την ευταξία της Ανατολικής Μάνης, ενώ η ευταξία της Δυτικής Μάνης ανατέθηκε στον Δ. Μούρτζινο και τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη¹⁶⁸¹.

Ο Δ. Μούρτζινος διατάχθηκε από συμφώνου με τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη να στρατολογήσουν 1.000 άνδρες από τη δυτική Μάνη. Από αυτούς θα έστελναν τους 700 στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου και από τους υπολοίπους θα διέθεταν τους 200 για την ευταξία του εσωτερικού της Μάνης υπό τον Μούρτζινο, ενώ άλλους 100 θα διέθεταν για την ευταξία του Σταυροπηγίου υπό τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη.

Στην Ανατολική Μάνη ο Τζανετάκης Γρηγοράκης θα στρατολογούσε 600 και από αυτούς θα κρατούσε τους 400 για το εσωτερικό της Μάνης και τους άλλους 200 θα έστελνε στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου υπό τον Δημήτριο Νικολόπουλο-Γρηγοράκη. Ο Νικόλαος Βοϊδής θα στρατολογούσε 400 και από αυτούς οι 300 θα παρέμεναν στο εσωτερικό της Μάνης και οι 100 θα στέλνονταν στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου υπό τον εξάδελφό του Πιέρο Βοϊδή¹⁶⁸².

Στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου συμμετείχαν ακόμη Μεσσήνιοι και Λακεδαιμόνιοι. Από αυτούς ορίστηκαν οι διάφοροι οπλαρχηγοί με αριθμό στρατιωτών ανάλογο της επιρροής τους¹⁶⁸³.

1679. Εξάιρεση αποτέλεσε η τοποθέτηση του Παναγιώτη Γιαννέα-Καπετανάκη στο στρατόπεδο της Γαστούνης υπό τον Αναγνωσταρά, ο οποίος ήταν πεθερός του. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 18, έγγρ. 094 της 31 Ιουλίου 1824 και φάκ. 19, έγγρ. 048 μετά συνημμένων.

1680. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 80, 81, 82 της 5 Ιουλίου 1824.

1681. Ονομαστικοί κατάλογοι από τα ανωτέρω σώματα έχουν δημοσιευθεί. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, ό.π., σσ. 77-118.

1682. Τα ονόματα του Δημητρίου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη και Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη δεν αναφέρονται στη διαταγή. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 80, 81, 82 της 5 Ιουλίου 1824. Στις 28 Αυγούστου ζήτησε να πάρει εντολή στρατολογίας για 200 στρατιώτες και ο από το Γύθειο Μιχαήλ Λιναράκος, προκειμένου να ενταχθεί στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 23, έγγρ. 006 της 23 Αυγούστου 1824.

1683. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 78 της 5 Ιουλίου 1824 και Γ Α Κ, Αρχ. Π. Πιατράκου, φάκ. Κ 06α, έγγρ. 398. Αναφέρονται οι οπλαρχηγοί με τους στρατιώτες τους:

Από Μυστρά ο στρατηγός Γεώργιος Γιατράκος με	200
» Λεοντάρι » Νικήτας Δικαίος με	250
» Ανδρούσα ο Χιλίαρχος Μήτρος Πέτροβας με	200
» Εμλάκια ο στρατηγός Παναγιώτης Κεφάλας με	150
» Αρκαδιά » Παπατζιώρης με	500
» Κουτζουκμάνη ο χιλίαρχος Μπούρας με	50
» » » Παπασαθόπουλος με	50
» Μεθώνη » Γεωργακόπουλος με	200

Πριν από τη σύσταση του Μεσσηνιακού στρατοπέδου, από ένα λογαριασμό που υπέβαλε ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁸⁴ στις 10 Ιουλίου, φαίνεται ότι για την ασφάλεια της οικογενείας του απασχολούσε 60 δικούς στρατιώτες, 25 του Κουμουνδουράκη και 8 του Παναγιώτη Δουράκη. Στις 18 Απριλίου για να βοηθήσουν τους Λακεδαιμόνιους έστειλε 126 στρατιώτες και άλλους 43 από το Μπαρσινίτο, ενώ για να ματαιώσει τα σχέδια του Πετρόμπεη άνοιξε πόλεμο στο Ζυγό εναντίον του Χρηστέα. Τέλος φαίνεται ότι διέθετε πέντε στρατιώτες για να φυλάσσουν τις Κιτριές. (Αναφέρεται και στους λογαριασμούς των εξόδων).

Στις 14 Ιουλίου ο Μούρτζινος¹⁶⁸⁵ από το Ναύπλιο ζήτησε να εφοδιασθεί το Νεόκαστρο (κάστρο της Πύλου) με τρόφιμα, πυρομαχικά και τα λοιπά αναγκαία. Ήθελε να πάει εκεί για να επιμεληθεί της οχύρωσής του και ζήτησε να του στείλουν το συντομότερο τον αντιστράτηγο Γαλάνη Κουμουνδουράκη και τον εξάδελφό του χιλιάρχο Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα.

Ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁸⁶, ο οποίος είχε πάει στο Ναύπλιο από τις 26 Ιουνίου, επέστρεψε στην Καρδαμύλη στις 22 Ιουλίου και απευθύνθηκε στους χιλιάρχους, προτρέποντάς τους να αρχίσουν τη στρατολογία για το στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου.

Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης¹⁶⁸⁷ και ο Δημήτριος Καβαλιεράκης-Φωκάς ζήτησαν στις 5 Αυγούστου να τοποθετηθεί φροντιστής για να εξασφαλίζει τα αναγκαία του στρατοπέδου, που ήταν αρμόδιο για την τήρηση της ευταξίας της ανατολικής Μάνης. Τελείωνε δε γράφοντας ότι: «...Χωρίς να έλθη μισθοδότης και φροντιστής τα επιχειρήματά μου μένουν όλα άπρακτα».

Ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁸⁸ από την Καρδαμύλη εξέφρασε τη χαρά του στον Παναγιώτη Γιατράκο που ήταν στις 11 Αυγούστου στο Νησί. Τον πληροφορούσε ότι στρατολογεί με δικά του χρήματα και σύντομα θα πάει και αυτός εκεί.

Στις 16 Αυγούστου οι κάτοικοι του Νησίου (Μεσσήνης)¹⁶⁸⁹ αναφέρθηκαν στον Δ. Μούρτζινο, Π. Γιατράκο κ.ά και εξέφρασαν τη χαρά τους που απηλλάγησαν από τη

» Κορώνη (Καράπαυλος) με	200
» Νεόκαστρο ο χιλιάρχος Οικονομίδης	100
» Νησί ο Χ>Κωνσταντίνος Καλαμαριώτης με	<u>100</u>
Σύνολον	2.000

1684. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 13, έγγρ. 153, 154 της 8 Ιουλίου 1824.

1685. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ., φάκ. 5, έγγρ. 170 της 14 Ιουλίου 1824.

1686. Α. Λιγού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Β', σ. 500 και ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 117 της 23 Ιουλίου 1824. Μαζί με τον Δ. Μούρτζινο ήταν την 1 Ιουλίου στο Ναύπλιο, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Νικόλαος Βοϊδής, ο Π. Γιατράκος και πολλοί άλλοι με αρκετούς στρατιώτες. Α. Λιγού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 1.

1687. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 16, έγγρ. 2142 της 5 Αυγούστου 1824.

1688. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 138, αριθ. εγγρ. 430 (406).

1689. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., σ. 139, αριθ. εγγρ. 432 (408).

«βασιλεία των αντιδικητικών» κ.ά. Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹⁶⁹⁰ από το Νησί ανέφερε στη Διοίκηση ότι, αφού στρατολόγησε εκατό για την ασφάλεια της επαρχίας Σταυροπηγίου, με προτροπή του Μούρτζινου στρατολόγησε άλλους εκατό για το στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου και αυτό το επιβεβαίωσε και ο Δ. Μούρτζινος. Για τις δυσκολίες που συνάντησε στη στρατολογία έγραψε: «Επειδή λοιπόν οι Σπαρτιάται ηπατήθησαν πολλάκις παρά τους πρώην αρχηγούς των και δυσαρεστημένοι όντες ήθελον πρώην να λάβωσι το μηνιαίον των και έπειτα αμέσως να ξεκινήσωσιν...».

Από τους αρχηγούς του στρατοπέδου¹⁶⁹¹ της Κορώνης, στις 22 Αυγούστου, αναφέρθηκε ότι στερούνται χρημάτων και πολεμοφοδίων. Σε περίπτωση εχθρικής απόβασης θα διαλυθούν από την έλλειψη πολεμικού υλικού και εφοδίων. Τελειώνοντας την αναφορά τους έγραψαν: «...Εάν ο Αιγυπτιακός στόλος δεν κάμη απόβασιν, και η Σ. Διοίκησις θέλει, όπερ βέβαιον εστί, ίνα τα ενταύθα δύο φρουρία από των εφωλευόντων θηρίων ελευθερώσωσιν, ας διατάξη τον ώδε ναύαρχον κύριον Κωνσταντίνον Ψαριανόν να παραμείνη, πέμπουσα και ένα μύστικον μετά μιάς γαλιέρας, προσδιορίζουσα και τεσσαράκοντα Μοθωκορωναίους να εισέλθωσιν εις τα τρία ταύτα πλοία προς οδηγίαν των λοιπών ναυτών, ως ειδήμονες των ενταύθα θαλασσιών τόπων· και εις την θείαν βοήθειαν και την ευχήν της πατρίδος επιστηριζόμενοι, μετά δύο ή τρεις το πολύ μήνας ελπίζομεν ότι μέλλη να γένη η ελευθέρωσις των άνωθεν φρουρίων...».

Στη Μεθώνη έγιναν μάχες στις 30 και 31 Αυγούστου εναντίον των πολιορκημένων Τούρκων, τις οποίες ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁹² περιέγραψε ως ακολούθως: «...Τη 30 του απελθόντος Αυγούστου εκάμαμεν χωσίαν εναντίον των Μοθωναίων Τούρκων, και αν η προφυλακή ημών δεν ελανθάνετο, ώστε προ καιρού το σημείον της μάχης να δώση, εγίνοντο βεβαιότατα μεγάλαι κατά των εχθρών ανδραγαθίαι· πάλιν και ούτω εβάψαμεν τας χείρας εις τα βαρβαρικά αίματα, εφονεύσαμεν υπέρ τους είκοσιν· επληγώσαμεν δώδεκα και εξωγήσαμεν εννέα...». Στις μάχες αυτές τραυματίστηκαν από τους Μανιάτες ο Κωνσταντίνος Μαυρουδής, ο Θεόδωρος Καρανάκας και ο Δημητράκης Καμαρινέας¹⁶⁹³. Τέσσερις Τούρκοι αιχμάλωτοι παραδώθηκαν στους Αρκάδες¹⁶⁹⁴, οι οποίοι «...τους εθανάτωσαν με μεγάλην σκληρότητα και απανθρωπείαν».

Στο περιθώριο επιστολής του Παν. Ταμχτζή¹⁶⁹⁵ προς το Ν. Πονηρόπουλο της 2ας Σεπτεμβρίου 1824 αναφέρονται τα ακόλουθα: «Ο Μούρτζινος με τον πηγαμόν του εις Νεόκαστρον ήνωσεν και ησύχασεν τους Αρκαδίους (Τριφυλίους), τους ήνωσε προσέτι και με τους Γιατράκους, όπου είχαν παλαιάν αντιπάθειαν¹⁶⁹⁶. Εις τας 30:

1690. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 17, έγγρ. 2376 2377 της 16 Αυγούστου 1824.

1691. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 18, έγγρ. 2549 της 22 Αυγούστου 1824.

1692. Α. Λιγνός, ό.π., τόμ. Γ', σ. 352-3. ΓΑΚ, Υπ. Οικον., φάκ. 19, έγγρ. της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

1693. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

1694. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 25, έγγρ. 120 της 3 Σεπτεμβρίου 1824. Αθ. Γρηγοριάδου, Ιστορικά Αλήθεια, ό.π., σ. 151.

1695. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 19, έγγρ. της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

1696. Από τη μεταξύ τους σύγκρουση που έγινε στην Τριπολιτσά στις 7 Ιουλίου 1823 για ένα κάλπικο νόμισμα.

(Αυγούστου) έκαμαν μίαν χωσίαν των μοθωναίων και εσκοτώσαν 30: έπιασαν 15: ζω-
ντανούς ομού και έναν σημαντικόν, έχουν ασφαλισμένους εις ένα πύργον άλλους 30:
και ο πόλεμος εξακολουθεί έως την σήμερα, οι εδικοί μας τους έχουν πολλά στενο-
χωρημένους έως εις τα τείχη της πολεως, από μεν τους εδικούς μας εσκοτώθησαν 4:
και ελαβώθησαν 2: και αυτά γίνονται όλα διά της καλης ενεργείας του Μούρτζινου».

Στην εφημερίδα του Μεσολογγίου «Ελληνικά Χρονικά»¹⁶⁹⁷ περιγράφεται: «...Την
26 του Αυγούστου (1824) ο στρατηγός και υπουργός του πολέμου κύριος Δ. Μούρτζι-
νος μετά των Σπαρτιατών, συνεννοηθείς με τους στρατηγούς των Αρκαδίων κυρίου Δ.
Παπατζώρη και Μήτρον Αναστασόπουλον, έπιασαν διά νυκτός τας αναγκαίας θέσεις
διά να κτυπήσωσι εξ απροόπτου τους Μοθωναίους Τούρκους, οίτινες εσυνήθιζον να
εξέρχονται του φρουρίου διά να συνάγωσιν σταφύλια και άλλα οπωρικά.

»Την επαύριον οι εχθροί κατά το σύνηθες εξελθόντες διεσπάρησαν εις τους αμπε-
λώνας και κήπους, και εξ αίφνης ευρέθησαν περικυκλωμένοι από τους Έλληνας. Εις
μάτην εξήτησαν να οπισθοδρομήσωσιν· οι Έλληνες ώρμησαν ανιλεώς εναντίον των,
άλλους ετουφέκισαν, άλλους έσφαξαν, άλλους εξώγρησαν, και άλλους έκλεισαν κα-
ταφυγόντας εις ένα οικίσκον. Οι δε εν τω φρουρίω κατανοήσαντες τα γεγονότα εξήλ-
θον πανδημί εις βοήθειαν των αδελφών των, επέπεσαν κατ' αρχάς εις εν ολιγάριθμον
σώμα Σπαρτιατών και το έκαμαν να οπισθοδρομήση ολίγον· αλλ' ο αντιστράτηγος Γα-
λάνης Κουμουνδουράκης, ο σημαιοφόρος του Στρατηγού Δ. Μούρτζινου (Ιωάννης)
Αγγελέας ομού με άλλους δύο πήξαντες κατά γης την σημαίαν απήνησαν ανδρειώ-
τατα την ορμήν των εχθρών εωσού έφθασεν όλον το σώμα των Σπαρτιατών, ότε οι
εχθροί κυριευθέντες από φόβον πανικόν κατέφυγον δρομαίοι εις το φρούριον.

»Την 28 εξήλθον πάλιν οι Μοθωναίοι διά να βοηθήσωσι τους εις τον οικίσκον
κλεισμένους αδελφούς των· τους έδιωξαν από τας θέσεις με καταισχύνη οι εδικοί μας·
εφώρμησαν πάλιν πανδημί έχοντες και δύο κανόνια και αγωνισθέντες όλην σχεδόν
την ημέραν χωρίς να δυνηθώσι να φθάσωσι εις τον οικίσκον ετράπησαν εις φυγήν με
καταισχύνη και βλάβην όχι μικροτέρα της προτεραίας. Προς δε το εσπέρας οι ιδικοί
μας διά του πυρός άνοιξαν εν μέρος του οικίσκου, όθεν ετουφέκιζαν τους εχθρούς.
Ωφεληθέντες δε ούτοι από το σκότος της νυκτός εξήλθον ορμητικώς διά να φύγωσιν,
ένθα εφονεύθησαν και επληγώθησαν πολλοί εξ αυτών και εις εξωγήθη. Από μεν τους
ιδικούς μας εφονεύθησαν πέντε, οι τρεις όμως εκ της μεγάλης απροσεξίας των, από δε
τους εχθρούς 35 εφονεύθησαν και πολλοί επληγώθησαν».

Στις 4 Σεπτεμβρίου ήρθαν 30.000 γρόσια από τη Διοίκηση¹⁶⁹⁸ και έδωσαν προ-
σωρινή ανακούφιση στο στρατόπεδο, το οποίο έπασχε από την έλλειψη χρημάτων.

1697. Εφημ. Μεσολογγίου «Ελληνικά Χρονικά» αριθ. φ. 84, της 15 Οκτωβρίου 1824, σ. 4.
«Περιγραφή της κατά την 27 του παρελθόντος Αυγούστου συμβάσης εις Μεθώνην μάχης».

1698. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., σ. 141, αριθ. εγγρ. 440 (416). Μία ακόμη ένδειξη της έλλειψης επι-
τήρησης στο στρατόπεδο αποτελεί απόσπασμα αναφοράς, της 12 Σεπτεμβρίου, του επάρχου Κορώνης
Δημητρίου Κωνσταντινίδη-Βυζαντίου, που αναφέρει: «...μερικοί εκ των Σπαρτιατών έλαβον συνομιλίαν
ικανήν μετά των εν τω φρουρίω Κορώνης εχθρών, και έδωσαν επάνω εις κάλαμον περασμένον εν γράμμα εις
τους εχθρούς και ωμίλησαν ενθαρρύνοντες αυτούς...», ό.π. σ. 142, αριθ. εγγρ. 443 (419). Αναφέρονται και

Αναφέρεται ότι: «...Ο κ. Φροντιστής θέλει λάβει ταχέως τα αναγκαία μέτρα προς ανάπαυσιν των στρατιωτών, τον οποίον δεν θέλομεν λείψει να βιάσωμεν όσον τάχος να εκπληρώση τα χρέη του».

Τα στρατόπεδα υποτίθεται ότι έγιναν για να αποτραπεί τυχόν απόβαση του Ιμπραήμ με τον Αιγυπτιακό στόλο, που βρισκόταν σε ετοιμότητα. Όμως οι Έλληνες δεν ήταν κατάλληλα εφοδιασμένοι, για να εμποδίσουν οποιαδήποτε εχθρική ενέργεια. Το οικονομικό πρόβλημα του στρατοπέδου και ο εφοδιασμός του παρέμεναν οριστικά άλυτα και αυτά ήταν η αιτία να υπάρχει προχωρημένη διάλυση. Ο Δ. Μούρτζινος¹⁶⁹⁹ στις 14 Σεπτεμβρίου έγραφε στη Διοίκηση: «... Αν δεν υπάρχει υποψία της εις τα ενταύθα αποβάσεως των εχθρών και το στρατόπεδον τούτο περιττόν εστίν ας διατάξη η Σ. Διοίκησις ίνα διαλυθή· ειδέ εξ εναντίας αναγκάιον υπάρχει, ας πέμψη διαταγήν δια να στρατολογήσω χιλίους Σπαρτιάτας, εξαποστέλλουσα συγχρόνως και όλα των τα αναγκαία, και τους μισθούς των δια το μέλλον· επειδή καθώς το ώδε στρατόπεδον κατήντησε, ποτέ δεν δύναται εχθρικήν εισβολήν να αποκρούση· και εάν τι απευκαίον, ό μη γένοιτο, συμβή εγώ, ως πολλάκις φωνάζω, αθώς ειμί». Πράγματι, τα στρατόπεδα που κλήθηκαν αργότερα να αντιμετωπίσουν τον Ιμπραήμ, δεν είχαν τρόφιμα ούτε πυρομαχικά και η ύπαρξή τους αποδείχθηκε ατελέσφορη.

Στις 11 Οκτωβρίου διατάχθηκε η διάλυση του στρατοπέδου του Μεσσηνιακού κόλπου¹⁷⁰⁰. Μετά από τρεις ημέρες ο Αναγνωσταράς¹⁷⁰¹ έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι η διοίκηση όρισε να παραμείνει αυτός στην πολιορκία της Κορώνης¹⁷⁰² με 200 στρατιώτες και με 100 Κορωναίους, ο δε αδελφός του Νικόλαος με 200 στρατιώτες να πολιορκήσει τη Μεθώνη.

Τα Τρίνησα και η μάχη του 1824

Στη βορειοδυτική γωνία του Λακωνικού κόλπου βρίσκεται η περιοχή των Τρινήσων, η ιδιοκτησία τής οποίας δημιούργησε πολλά προβλήματα. Την περιοχή αυτή διεκδικούσε κατά το ήμισυ¹⁷⁰³ ο Αντώνιος Θωμάκος-Γρηγοράκης με τα παιδιά

καταχρήσεις Μανιατών στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 38, έγγρ. 007 της 6 Νοεμβρίου 1824.

1699. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ.23, έγγρ. 044 (παλαιός αριθμός 3303) της 14 Σεπτεμβρίου 1824.

1700. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 32, έγγρ. 177 της 11 Οκτωβρίου 1824.

1701. Α.Θ. Φωτ. ο υ λ ο υ, ό.π., σ. 145, αριθ. εγγρ. 451 (427).

1702. Στις 7 Νοεμβρίου 1824 σε σχέδιο αναφοράς του Παν. Γιατράκου που αναφέρεται στην πολιορκία τής Κορώνης: «Η πολιορκία συνεκροτήθη πλησίον του φρουρίου, οι εντόπιοι άρχισαν να συνάζουν τους ελαιώνας και, ενώ εις τούτο κατεγίνοντο εις το παρά το φρούριον ελαιώνας, οι εχθροί εξήλθον δις, απαντήθησαν δε γενναίως από τους ιδικούς μας και εις τας δύο εξόδους των, ώστε δια να προχωρήσουν πλέον έξω απεπείσθησαν [...]. Η μάχη έγινε πεισματώδης, και οι ιδικοί μας επροχώρησαν πολλά πλησίον του φρουρίου, επληρώθη δε από τους Έλληνας ένας εντόπιος και ένας από τους ιδικούς μου στρατιώτας». Α.Θ. Φωτ. ο υ λ ο υ, ό.π., σ. 144, αριθ. εγγρ. 478 (454).

1703. Επειδή επρόκειτο για συνιδιοκτησία με Τουρκοβαρδουνιώτη, το μισό ανήκε σε αυτόν και το άλλο μισό είχε περιέλθει στο έθνος και ονομαζόταν εθνικό.

του, μεγαλύτερος των οποίων ήταν ο καπ. Γεωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης. Ο τελευταίος ήταν συμπέθερος του Πετρόμπεη, διότι ο Ιωάννης Πετρ. Μαυρομιχάλης θα παντρευόταν την κόρη του καπ. Γεωργάκη. Αυτός βοήθησε την οικογένεια Μαυρομιχάλη στον αγώνα για την επικράτησή της στη Λακεδαίμονα, ιδιαίτερα ο Παναγιώτης Αντ. Γρηγοράκης, ο οποίος έλαβε μέρος στη μάχη του Λυκοβουνού.

Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης που ήταν εντεταλμένος από την κυβέρνηση Κουντουριώτη για την τήρηση της τάξης στην ανατολική Μάνη, έλαβε διαταγή από τη Διοίκηση να στρατοπεδεύσει στα Τρίνησα, από τα οποία να διώξει τον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη. Από την επαρχία Μυστρά και Μονεμβασίας ακούγονταν πολλά παράπονα για ληηλασίες και άλλα δεινά προερχόμενα από αυτόν τον τόπο. Η εντολή της κυβέρνησης ήταν, αν ο καπ. Γεωργάκης δεν έφευγε με την υπόδειξή της, να τον ανάγκαζε ο Τζανετάκης με τα όπλα να απομακρυνθεί. Για τον λόγο αυτό του έστειλαν και ένα ψαριανό μύστικο, το οποίο στην ανάγκη θα κανονιοβολούσε τα Τρίνησα¹⁷⁰⁴.

Στις 23 Αυγούστου ο Τζανετάκης έστειλε αναφορά στη Διοίκηση για να την πληροφορήσει ότι ο καπ. Γεωργάκης δεν έφυγε από τα Τρίνησα παρά τις υποδείξεις που του έγιναν. Επί πλέον βρισκόταν σε επαφή με τα παιδιά του Πετρόμπεη, τα οποία προσπαθούσαν να στρατολογήσουν, για να επιτεθούν εναντίον των κυβερνητικών δυνάμεων. Για τους λόγους αυτούς ο Τζανετάκης από τις 20 Αυγούστου είχε αρχίσει πόλεμο στα Τρίνησα και σκόπευε στις 25 Αυγούστου να χτυπήσει και τα πατρικά σπίτια του καπ. Γεωργάκη στο Μαυροβούνι. Συγχρόνως το ψαριανό μύστικο κανονιοβολούσε εναντίον των εγκαταστάσεων του καπ. Γεωργάκη στα Τρίνησα. Παράλληλα ο Τζανετάκης έστειλε τον Γεώργιο Καλκανδή να ενημερώσει τη Διοίκηση, για όσα συνέβαιναν εκεί¹⁷⁰⁵.

Από τα Τρίνησα ο καπ. Γεωργάκης έφυγε νύχτα, για να παρουσιαστεί στη Διοίκηση και ο Τζανετάκης σταμάτησε να πολεμά, και γύρισε στο Μαραθονήσι. Πηγαίνοντας όμως ο Καπ. Γεωργάκης στο Ναύπλιο, πέρασε από το Μυστρά και τα Βαρδουνοχώρια, τα οποία κρατούσαν τα παιδιά του Πετρόμπεη και τους ξεσήκωσε, λέγοντάς τους ότι, όταν ο Τζανετάκης θα πάρει τα Τρίνησα, θα χτυπήσει και σας. Κατόπιν αυτού συγκεντρώθηκαν 150 και πριν από τα χαραμάτα της 24 Αυγούστου επετέθησαν εναντίον των θέσεων των κυβερνητικών στρατευμάτων. Τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τα Τρίνησα με συνθήκη και να επιστρέψουν στο Μαραθονήσι. Ενώ λοιπόν ο Τζανετάκης ετοιμαζόταν να χτυπήσει τα Τρίνησα με όλες του τις δυνάμεις, ήρθε διαταγή από τη Διοίκηση να μείνει ήσυχος¹⁷⁰⁶.

1704. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 19, έγγρ. (παλαιός αριθμός 2557) της 23 Αυγούστου 1824. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 20, έγγρ. (2877) της 31 Αυγούστου 1824. Οι αριθμοί σε παρένθεση είναι από παλαιά ταξινόμηση.

1705. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 19, έγγρ. (2557) της 23 Αυγούστου 1824.

1706. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 19, έγγρ. (παλαιός αριθμός 2596) της 25 Αυγ. 1824 και φάκ. 20, έγγρ. (2877) της 31 Αυγ. 1824.

Ο μισθοδότης τού Τζανετάκη, ο Σταμάτης Μάστρακας¹⁷⁰⁷, με μια αναφορά τής 26^{ης} Αυγούστου, ειδοποιούσε τη Διοίκηση για την εσωτερική κατάσταση της Μάνης. Δύο από τα παιδιά του Πετρόμπεη βρίσκονταν στον Αγερανό, όπου ήταν εγκατεστημένος ο κλάδος των Κουτσογρηγοριάνων, συγγενών και συμμάχων των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίοι στρατολογούσαν για να πάνε στα Τρίνησα. Σε όλες τις αναφορές από την ανατολική Μάνη υπάρχει το αίτημα της αποστολής χρημάτων, διότι αν περνούσε ο μήνας και ήταν απλήρωτοι θα έφευγαν οι στρατιώτες από το σώμα του Τζανετάκη.

Η Διοίκηση έκανε γνωστό στον Τζανετάκη, ότι παρουσιάστηκε ο καπ. Γεωργάκης στο Ναύπλιο και αυτός μέχρι νεωτέρας διαταγής όφειλε να φροντίσει, ώστε τα εισοδήματα των Τρινήσων να αποθηκευθούν¹⁷⁰⁸. Στα παράπονα του Τζανετάκη για την εύνοια που έδειξε η Διοίκηση στον Πετρόμπεη και τον καπ. Γεωργάκη, η Κυβέρνηση δικαιολογήθηκε και του έστειλε 10.000 γρόσια¹⁷⁰⁹.

Ο Πετρόμπεης, όταν άκουσε ότι ο Γεώργιος Καλκανδής βρισκόταν στο Ναύπλιο, ανησύχησε και έδωσε οδηγίες στον καπ. Γεωργάκη, να εμποδίσει όσο μπορεί τις επαφές του με προσωπικότητες, για να ματαιωθούν οι σκοποί του. Ακόμη έστειλε και τον Ιωάννη Κατσανό¹⁷¹⁰ να ενεργήσει εναντίον του. Υπενθυμίζουμε ότι ο Γεώργιος Καλκανδής πριν από την επανάσταση ήταν στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τον Αλέξανδρο Κουμουνδουράκη και ενεργούσαν για την καθαίρεση και διαδοχή του Πετρόμπεη. Σε άλλη επιστολή του ο Πετρόμπεης¹⁷¹¹ κάνει παράπονα στον καπ. Γεωργάκη για παραλείψεις.

Στις 31 Αυγούστου ο Τζανετάκης¹⁷¹² έστειλε άλλη αναφορά στη Διοίκηση, με την οποία διαμαρτυρόταν για την υποδοχή που έγινε από την κυβέρνηση στον Πετρόμπεη και στον καπ. Γεωργάκη. Υπενθύμιζε ότι αυτοί οι δύο που πήγαν στη Διοίκηση δεν πήγαν με τη θέλησή τους, αλλά με τη βία που τους άσκησε ο Δ. Μούρτζινος και ο ίδιος. Πρόσθετε δε μεταξύ των άλλων: «Υπερτάτη Διοικήσις δεν έπρεπε κατ' ουδένα τρόπον να με διατάξη, δια να ασηκώσω άρματα εναντίον συγγενών και πατριωτών μου, όταν είχε σκοπόν δια να συγχωρήση και αγκαλιάση τοιούτους αντάρτας, και να αποβάλη εκείνους οπού εστάθησαν υπερασπισταί των νόμων εις εκείνην την κρίσιμον περίστασιν...». Τέλος ανέφερε ότι έστειλε στη Διοίκηση τον Γεώργιο Μπακεζάκο-Καλκανδή για να ενημερώσει τη Διοίκηση.

Σε αναφορά του, από τις 20 Σεπτεμβρίου, ο καπ. Γεωργάκης¹⁷¹³ έγραψε ότι ενώ η Διοίκηση τον κάλεσε από τις 10 Αυγούστου και παρουσιάστηκε πριν ένα περί-

1707. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 19, έγγρ. (2644) τής 26 Αυγούστου 1824.

1708. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 20, έγγρ. (2745) τής 27 Αυγούστου 1824.

1709. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 135 ή (3024) τής 5 Σεπτεμβρίου 1824.

1710. Με το όνομα αυτό φέρεται ο αδελφός του Ηλία Σαλαφατίνου καθώς και ένας ανιψιός του ποτέ Αντώνμπεη Γρηγοράκη, αδελφός του Καβαλιέρη, Τσιγκούριου κ.α. Ο δεύτερος είναι ο πιθανότερος.

1711. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 177.

1712. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 20, έγγρ. (2877) τής 31 Αυγούστου 1824.

1713. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 24, έγγρ. 007 τής 20 Σεπτεμβρίου 1824.

που μήνα, δεν πήρε ακόμη διαταγή για να έχει κάποια συνάντηση. Αντίθετα έμαθε ότι εντός των προσεχών ημερών αποστέλλεται στα Τρίνησα εκτελεστική δύναμη. Εξέφραζε όμως την πεποίθηση ότι έπρεπε να γίνει πρώτα ο διαχωρισμός των Τρινήσων εις τα δικά του μέρη και τα εθνικά και μετά να πάει εκεί η εκτελεστική δύναμη, πρόσθετε ακόμη: «...Εάν λέγω προ του διαμερισμού σταλή εκτελεστική δύναμις, σύγχυσις μεγάλη και ατοπήματα θέλουσιν ακολουθήσει, καθ' ότι ούτε παρά της Διοικήσεως ηξεύρουσι που να κατοικήσωσι· ούτε οι εδικοί μου ηξεύρουσι, που να τους αφήσωσιν. Ενώ εις όλα ταύτα τα κτήματα των Τρινήσων έχω αρκετήν ποσότητα εξόδων εις διαφόρους κατασκευάς και επισκευάς, αι οποίαι είναι πασιδήλοι. Και αντί καθυσχάσεως και ευταξίας, θέλει προξηνηθή μεγαλύτερα ταραχή και αταξία...».

Ο Τζανετάκης¹⁷¹⁴ στις 25 Σεπτεμβρίου ανέφερε στη Διοίκηση ότι δεν μπορεί να επιστατήσει αποτελεσματικά στη σύναξη των εθνικών εισοδημάτων από τα Τρίνησα, όπως τον έχει διατάξει. Οι αντίπαλοί του στρατολογούσαν και αναγκάστηκε να πάει στη Λάγια και στου Νίκλου¹⁷¹⁵ τα χωριά, για να ματαιώσει τις προσπάθειές τους αυτές. Έστειλε και τον Πιέρο Νικολόπουλο-Γρηγοράκη στη διοίκηση, να την ενημερώσει για την υπόθεση των Τρινήσων, ενώ τον εξάδελφό του Δημήτριο Νικολόπουλο-Γρηγοράκη έστειλε στο στρατόπεδο του Μεσσηνιακού κόλπου. Τέλος ζήτησε, όπως πάντα, να καταφθάσει μισθοδότης.

Στις 14 Οκτωβρίου με νέα του αναφορά ο καπ. Γεωργάκης¹⁷¹⁶ ζήτησε πάλι να μη σταλεί εκτελεστική δύναμη στα Τρίνησα και πρόσθετε: «...Εβεβαιώθη από πολλούς ότι εδιωρίσθησαν στρατιώται δια τα Τρίνησα, το οποίον μοι φαίνεται ότι θέλει προξηνήσει άκραν σύγχυσιν εις τους εκεί και ίσως καταντήσει και έτι πλέον...».

Η εκλογή παραστατών στη Μάνη

Η διαδικασία εκλογής παραστατών¹⁷¹⁷, όπως ίσχυε από τις 9 Νοεμβρίου 1822, ήταν η ακόλουθη¹⁷¹⁸: Χωριά με 10-50 οικογένειες είχαν δικαίωμα εκλογής 1 ευυπόληπτου γέροντα, με 50-100 οικογένειες μπορούσαν να εκλέξουν 2 γέροντες, με 100-200 είχαν δικαίωμα εκλογής 3 γέροντων και από 200-500 εξέλεξαν 5 γέροντες. Όλοι αυτοί συνέρχονταν στην πρωτεύουσα της επαρχίας, για να εκλέξουν 9 γέροντες και τέλος αυτοί οι εννέα επέλεξαν τον βουλευτή για ένα χρόνο.

1714. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 24, έγγρ. 097 της 25 Σεπτεμβρίου 1824.

1715. Στα χωριά του Νίκλου υπάγεται η Κοίτα και τα γύρω χωριά, στα οποία επικρατούσε η οικογένεια Νίκλου, οι λεγόμενοι Νικλιάνοι.

1716. Απ. Δασκαλάκης, ό.π., σ. 179.

1717. Πολλές φορές γίνεται σύγχυση μεταξύ πληρεξουσίου και παραστάτη. Ο πληρεξούσιος λαμβάνει μέρος μόνο σε εθνοσυνέλευση, ενώ ο παραστάτης συμμετέχει στην εθνοσυνέλευση και μετά από αυτή παραμένει μέλος του Βουλευτικού.

1718. ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ. Α', Βουλ., φάκ. 22, έγγρ. 12 της 9 Νοεμβρίου 1822.

Ο παραστάτης της Δυτικής Μάνης Αναστάσιος Κορνήλιος τον Ιούλιο του 1823 ζήτησε να του χορηγηθούν 3.000 γρόσια, για να εξοφλήσει τα χρέη του¹⁷¹⁹. Στις 8 Οκτωβρίου, με απόφαση που δημοσιεύτηκε στη Σαλαμίνα, έλαβε 3.000 γρ. για την πρώτη εξαμηνία της Β' βουλευτικής περιόδου¹⁷²⁰. Στις 16 Οκτωβρίου 1823 το Υπουργείο της Οικονομίας ενέκρινε να πάρει και ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης¹⁷²¹ 3.000 γρόσια από τους ενοικιαστές των προσόδων της Αρκαδίας¹⁷²². Αμφίβολον όμως αν θα τα έλαβε, διότι στην Αρκαδία δεν υπήρχε ησυχία και δεν ίσχυαν οι διαταγές της Διοίκησης.

Επειδή ο Αναστάσιος Κορνήλιος πήγε στο Κρανίδι και ακολούθησε φιλοκυβερνητική πολιτική, αντίθετη προς τον Πετρόμπεη, αυτός σε επιστολή του της 18 Δεκεμβρίου 1823, κατηγορώντας τους διοικητικούς παραστάτες και ειδικά τον Αναστάσιο Κορνήλιο έγραψε¹⁷²³: «...ο δε ημέτερος γέρο Κορνήλιος είναι ο νομοθέτης αυτών όλων και τους δίδει τα σχέδια...».

Στις 5 Ιουλίου 1824 η Ανατολική Μάνη εξέλεξε παραστάτη τον Γεώργιο Δημ. Καλκανδή¹⁷²⁴. Όπως φαίνεται από το κατωτέρω έγγραφο οι εκλέκτορες ήταν από το περιβάλλον του Τζανετάκη Γρηγοράκη:

« Προς το σεβαστόν Βουλευτικόν Σώμα

Ημείς οι κάτωθεν υποσημειούμενοι Πληρεξούσιοι της Ανατολικής Σπάρτης, διορισθέντες παρ' αυτής ίνα αναφέρωμεν προς την Υπερ: Διοίκησιν την εσωτερικήν κατάστασιν της προς κατάπαυσιν των εκεί διατρεχουσών ανωμαλιών και συντήρησιν της κοινής ησυχίας και ευταξίας, δηλοποιούμεν ότι προς τούτοις έχομεν το πληρεξούσιον παρ' αυτής και περί εκλογής παραστάτου. Όθεν και ομογνώνως εκλέχθη παρ' ημών ο Κύριος Γεώργιος Δημητρίου Καλκαντής: Ούτος συσταίνεται προς το Σ. τούτο σώμα, και ούτος θέλει αναγνωρίζεται ως τοιούτος παρ' αυτού, τόσον δια την επερχομένην Γ' περίοδον, όσον και δια τη Β', της οποίας στερείται ένεκα των γνωστών αιτίων τω Σ. τούτω σώματι. Με το ανήκον σέβας μένομεν.

Τη 5: Ιουλίου 1824
Εν Ναυπλίω

Οι ταπεινοί Πατριώται
Τζανετάκης Γρηγοράκης
Δημητράκης Καβαλιεράκης-(Φωκάς)
Δημητράκης Νικολόπουλος-Γρηγοράκης
Παναγιώτης Καλκανδής»

1719. ΓΑΚ, Υπ. εσωτ., φάκ. 19, έγγρ. 103.

1720. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 22, έγγρ. της 8 Οκτωβρίου 1823. Πρόκειται για την επαρχία Τριφυλίας.

1721. Ο πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης στις 20 Ιουνίου 1823 ανέλαβε ως προσωρινός αρχιρατικός τοποτηρητής Μονεμβασίας και Καλαμάτας. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 14 της 20 Ιουνίου 1823.

1722. ΓΑΚ, Υπ. Οικ., φάκ. 12, έγγρ. της 16 Οκτωβρίου 1823. Πρόκειται για την επαρχία Τριφυλίας.

1723. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., Κ 005 (Αρχ. Π. Πατράκου), φάκ. Β', έγγρ. 350 της 18 Δεκεμβρίου 1823. Α θ. Φω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β', σ. 344.

1724. Ι. Α. Μ. Μ π ε ν ά κ η, Αρχ. Αγώνος (87), φάκ. 9, υποφάκ. Ε', έγγρ. 1. Τον Οκτώβριο του 1824 εγκρίθηκε να πάρει ο Γεώργιος Καλκανδής 830 γρόσια για βουλευτικό μισθό. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 27, έγγρ. 102.

Στις 29 Αυγούστου ο Πετρόμπεης από το Άργος έγραψε στον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη σχετικά με τον Γεώργιο Χουρχάκο-Καλκανδή¹⁷²⁵: «...Εμάθομεν ότι αφ' ου ανεχωρήσαμεν από Ναύπλιον εμβήκεν ο Χουρχάκος δια να ενεργήση πάλιν καθώς και άλλοτε, δεν έπρεπε όμως ενώ ο Θεός τον ηξίωσε να έλθη εις την πατρίδα να αρχίση αμέσως από την ιδίαν ημέρα του ερχομού του τα εναντία της πατρίδος και πρέπει να στοχασθή, ότι δεν πράττει καλά και θέλει μείνει μετανοημένος. Έχε όμως καλά την προσοχήν σου εις τα εναντία κινήματά του και ενεργείας του. Προσπάθησε εις οποιαδήποτε υποκείμενα έχεις τα μέσα δια να του δυσκολεύσης τα μέσα και χώραν από το Εκτελεστικόν δια να ματαιωθώσιν οι επιβλαβοί σκοποί του. Ομίλησέ τον αν θέλη να έλθετε και οι δύο σας ενταύθα προς αντάμωσίν μου, η οποία θέλει συντηνεί επί καλού και έχω ευχαρίστησιν...».

Σε επόμενη επιστολή του ο Πετρόμπεης, όπως ήδη αναφέρθηκε, έγραψε¹⁷²⁶: «... Επομένως να ομιλήσης εκ μέρους μου του Αγίου Βρεσθένης και κυρίου Αναστασίου Λόντου οπού να σταθούν επίμονες εις το σώμα του Βουλευτικού να μην δεχθούν τον Χουρχάκον δια παραστάτην. Ότι και παράνομον είναι και σκάνδαλα ουκ ολίγα μέλει να προξενήση και κατά τούτο στάσου άξιος να εμποδισθή, στέκε γενναίος εις το να ενεργήσ και να ομιλήσ εντόνως, να ομιλήσ όθεν ανήκουν τα δίκαια της πατρίδος μας και τα μερικά μας, δια να μην μας γίνωνται καταφρονήσεις εν όσω να λάβωσιν μορφήν τα πράγματα και τότε οι αντιφερόμενοί μας απονέκρονται...».

Ο Αναστάσιος Κορνήλιος παραστάτης στη 2^α περίοδο από τη Δυτική Μάνη έγραψε στις 31 Αυγούστου 1824, από την Καλαμάτα, για να δικαιολογήσει την απουσία του τα ακόλουθα¹⁷²⁷: «...Δεν αγνοείτε ότι εγώ εκλεχθείς παραστάτης της Δυτικής Σπάρτης και συνεδριάζων μετά του σεβαστού Βουλευτικού σώματος κατά την εισέτι διατρέχουσαν Βαν περίοδον, δεν έλειψα από το έργον εν ω εκλήθην, ουδέ παραμέλησα μηδενός απ' όσα ο υπέρ πατρίδος ζήλος μου δια της ατομικής μου υπάρξεως μ' προμήθευεν εις ότι μόλις παρεσύρθην από το όλον σώμα μετά την άφιξήν μου εις Τριπολιζάν, όπου με αισθαντικοτάτην λύπην μου διέμεινα τρεις ολοκληρούς μηνας σχεδόν ελκόμενος από τα προς την πατρίδα χρέη μου, ως από μαγνήτην τινά δια να επιστρέψω πάλιν εις τα ίδια· αλλά κατά προσθήκην δυστυχίας να αναλάβω δια τα βίαια σωματικά χρονικά πάθη μου, τα οποία η προβεβηκυία ηλικία μου ενεδυνάμωνεν έτι μάλλον, και τα οποία εσχάτως με ηνάγκασαν να αποφασίσω την εις την οικίαν μου επάνοδον, όπως φροντίσω ευκολώτερον την ανάρρωσίν μου, όπερ και επέτυχον οπωσούν, τη του Θεού αντιλήψει, και ταις της πατρίδος ευχαίς...».

Το Υπουργείο των Εσωτερικών με εγκύκλιό του, της 12 Σεπτεμβρίου 1824, ζήτησε από τους κατοίκους της Ανατολικής Μάνης να στείλουν δύο παραστάτες¹⁷²⁸:

1725. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 174.

1726. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 176.

1727. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 20, έγγρ. 2878 της 31 Αυγούστου 1824.

1728. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 42, έγγρ. 87 της 12 Σεπτεμβρίου 1824.

« Προς τους κατοίκους της Ανατολικής Σπάρτης.

Διετάχθητε και άλλοτε να πέμψετε όσον τάχος ενταύθα τους δύο παραστάτας, εκλέγοντας αυτούς κατά το υπ' Αριθ: 17, περί εκλογής νόμον· αλλά μέχρι τούδε δεν εφάνησαν, ειμή μόνον ο εις εξ αυτών, ενώ είναι ανάγκη να αποσταλή και ο έτερος, διότι ο απαιτούμενος αριθμός των παραστατών εσυμπληρώθη και η Τρίτη περίοδος εντός ολίγων ημερών άρχεται.

Όθεν διατάττεσθε και αύθις να εκλέξετε όσον τάχος και αποστείλετε ενταύθα και τον έτερον παραστάτην Σας, χωρίς να γίνη η παραμικρά αμέλεια εις την αποστολήν του, διότι το πράγμα δεν επιδέχεται πλέον αναβολήν.

Φροντίσετε όμως να γίνη η εκλογή νόμιμος κατά τον ρηθέντα νόμον υπ' αρ. 17, τον οποίον προλαβόντως σας επέμψαμεν».

Στις 14 Οκτωβρίου 1824 ο Παναγιώτης Δημητρόπουλος¹⁷²⁹, από τους πρώτους Φιλικούς, με γνωστή δράση, εκλέχθηκε και πάλι Παραστάτης της Δυτικής Μάνης με έγγραφο το οποίο υπέγραψαν φίλοι των Μαυρομιχαλαίων¹⁷³⁰:

«Σεβαστή Διοίκησις

Το δικαίωμα, όπερ έχει εκάστη επαρχία της ελευθέρας Ελλάδος, να συνεδρεύη μετά της Σεβαστής Διοικήσεως προς συντήρησιν της εθνικής ειρήνης και της ασφαλείας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας, κατά την υπό 2987 άρθ. διακήρυξιν του εξόχου Υπουργείου των Εσωτερικών και τας οδηγίας του περί εκλογής παραστατών Νόμου του υπ' αριθ: 17: ηνάγκασεν ημάς άπαντας της Δυτικής Σπάρτης, ίνα συνέλθωμεν και με κοινήν γνώμην να εκλέξωμεν και αύθις κατά την Γ^{ην} ταύτην περίοδον παραστάτην της πατρίδος μας, τον Κύριον Παναγιώτην Δημητρόπουλον¹⁷³¹ άνδρα αυτοχθονα της πατρίδος μας, τίμιον και πατριώτην καλόν. Διό αποπέλλοντες αυτόν, παρακαλούμεν την Σεβαστήν Διοίκησιν, ίνα υποδεχθή ως ίδιον μέλος, γνωρίζουσα την ευγένειάν του ημέτερον και νόμιμον παραστάτην μας, όπου και η πατρίς μας κοινώς του ενέκρινεν, όθεν και υποσημειούμεθα.

Τη 14 Οκτωβρίου τω 1824
Εν Σπάρτη

Οι Πληρεξούσιοι της Δ: Σπάρτης
:Ιωάννης Μαυρομιχάλης
:Κ. Νικολάκης Χρηστέας
:κπτ: Πανάγος Κυβέλος
:Κ: Χριστόδουλος κπΓ. Καπετανάκης
:Κ: Πιέρος Πατριαρχέας Τρουπάκης»

Την 1 Οκτωβρίου 1824 άρχισε η Γ' περίοδος και έγινε η επανεκλογή τού Γεώργιου Κουντουριώτη ως προέδρου του Εκτελεστικού. Με την προσπάθειά του να

1729. Με απόφαση του Εκτελεστικού της 23 Ιουλίου 1823 προς το Υπουργείο Οικονομίας χορηγήθησαν 800 γρόσια στον Παναγιώτη Δημητρόπουλο από τα Σκυφιάνικα της Μάνης, επειδή έκαμε θυσίες και κατέβαλε κόπους για το έθνος. Γ Α Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 9, έγγρ. της 23 Ιουλίου 1823.

1730. Ι. Α. Μ. Μ π ε ν ά κ η, Αρχ. Αγώνος (87), φάκ. 9, έγγρ. 00687.

1731. Για να αναφέρεται ότι εκλέγεται «και αύθις», σημαίνει ότι ήταν συνεχώς μέλος του Βουλευτικού.

μειώσει τους Πελοποννησίους πρωταγωνιστές της επανάστασης, ανάγκασε τον Α. Λόντο και τον Α. Ζαΐμη να μεταπηδήσουν στο στρατόπεδο των αντικυβερνητικών.

Στις 5 Δεκεμβρίου 1824 οι βουλευτές πήραν από 1.000 γρ. και μεταξύ αυτών ήταν και ο Γεώργιος Δημ. Καλκαντής¹⁷³².

Οι παραστάτες της Μάνης Παναγιώτης Δημητρόπουλος και Γεώργιος Καλκαντής¹⁷³³ ζήτησαν τριμηνιαίες αποδοχές από 15 Δεκεμβρίου 1824 μέχρι 15 Μαρτίου 1825.

Αναφέρθηκε από τον Ανδρέα Δρακόπουλο¹⁷³⁴, ο οποίος τον Μάιο του 1823 αντικατέστησε τον Τζανετάκη Γρηγοράκη ως φρούραρχος Μονεμβασίας, ότι ο Δημητράκης, αδελφός του Τζανετάκη, υπηρέτησε βουλευτής Μονεμβασίας: «...Και ποίον τέλος πάντων δικαίωμα εις αυτόν, όντα ξένον της επαρχίας αυτής, άοικον, μη έχοντα ουδέ αμπελώννα, μήτε αγρόν, με την δυναστείαν του κατώρθωσε αυτός να ονομασθή βουλευτής ο αδελφός του, όστις περίσου ήτο γραμματικός του Μεχμέτ πασά εις τα Ιωάννινα...».

Εκλογή επισκόπων στη Μάνη

Την εκκλησία της Μάνης¹⁷³⁵ πριν από το 1811 αποτελούσαν οι επισκοπές Ζαρνάτας, Ανδρούβιστας, Μηλέας, Πλάτσης, Μαΐνης και Λαγίας, υπαγόμενες στη Μητρόπολη Μονεμβασίας και Καλαμάτας και οι επισκοπές Καρυουπόλεως και Μάλτσίνης που ανήκαν στη μητρόπολη Λακεδαιμονίας.

Η επισκοπή Ζαρνάτας το 1811 προβιβάστηκε σε αρχιεπισκοπή και ο επίσκοπος αυτής Παρθένιος έγινε αρχιεπίσκοπος. Όταν το 1819 χήρευσε η αρχιεπισκοπή αυτή, τον Παρθένιο διαδέχθηκε ο αχιμανδρίτης της μητρόπολης Μονεμβασίας Γαβριήλ (κατά κόσμον Γεώργιος Φραγκούλης), ο οποίος ήταν ομοχώριος, από τη Μεγάλη Μαντίνεια, και συγγενής του Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρυσάνθου Παγώνη. Ο Σ. Β. Κουγέας παίρνοντας πληροφορίες από σιγίλλιο του 1819 αναφέρει¹⁷³⁶: «...η αρχιεπισκοπή Ζαρνάτας ένεκα του πολιτικού βαθμού, τον οποίο φέρει ο εις Ζαρνάτας εδρεύων ηγεμών της Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και ένεκα των αρετών αίτινες κοσμούσι τον νέον αρχιεπίσκοπον Ζαρνάτας Γαβριήλ, η Ζαρνάτα προάγεται υπό του ιερομάρτυρος πατριάρχου Γρηγορίου του Ε' από αρχιεπισκοπής εις Μητρόπολιν Ζαρνάτας και ο νεοεκλεγείς και χειροτονηθείς αρχιερεύς Γαβριήλ τιτλοφορείται ιερώτατος μητροπολίτης Ζαρνάτας υπέρτιμος και έξαρχος πάσης Μαΐνης». Στην επισκοπή Μάλτσίνης υπηρετούσε και ο τι-

1732. ΓΑ Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 28, έγγρ. της 5 Δεκεμβρίου 1824.

1733. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 62, έγγρ. 067 της 9 Μαρτίου 1825.

1734. ΓΑ Κ, Συλλ. Βλαχ., Υπ. Εσωτ., φάκ. 52, έγγρ. 98 της 13 Ιουλίου 1823.

1735. Π ε ρ. Γ Ζ ε ρ λ έ ν τ η, Τάξις ιεραρχική των εν Πελοποννήσω Αγίων του Θεού εκκλησιών – Η μητρόπολις Ζαρνάτα και αι εν Μάνη επισκοπαί, Ερμούπολις 1922, σ. 13 κ.ε.

1736. Σ. Β. Κ ο υ γ έ α, Συμβολαί εις την ιστορίαν και τοπογραφίαν της βορειοδυτικής Μάνης, Ελληνικά 3(1933)294 κ.ε.

τουλάριος επίσκοπος Χαριουπόλεως Δανιήλ Κουλουφέκης από τον Κάμπο διότι ο Μαλτσίνης Ιερεμίας ήταν μεγάλης ηλικίας.

Κατά την επανάσταση ο Γαβριήλ υπήρξε φίλος των Μαυρομιχαλαίων από τους οποίους πιάστηκε και το 1825 με συλλειτουργούς δύο ακόμη επισκόπους χειροτόνησε αντικανονικά στον ιερό ναό του Αγίου Κωνσταντίνου Κιτριών τρεις επισκόπους, τον επίσκοπο Μαΐνης Ιωσήφ Βουτικλάρη, τον επίσκοπο Πλάτσης Ανθιμο και τον επίσκοπο Μηλέας Ιωαννίκιο. Ακόμη το 1832 χειροτόνησε με συλλειτουργούς τον Μαΐνης και τον Μηλέας ένα νέο επίσκοπο Ανδρούβιστας, τον Προκόπιο Γκιουλέα¹⁷³⁷. Η εκλογή αυτή καταγγέλθηκε στη Διοίκηση από τους αρχιερείς Ρέοντος και Πραστού Διονύσιο, Τριπόλεως Δανιήλ και Άρτης Πορφύριο

Οι χειροτονίες αυτές ήταν παράνομες και το 1833 κλήθηκε σε απολογία από την Ιερά Σύνοδο. Ο Γαβριήλ παραδέχθηκε το αντικανονικό των χειροτονιών, αλλά δικαιολογήθηκε ότι το επέβαλαν οι συνθήκες του πολέμου. Η Ιερά Σύνοδος τον καθάισε της αρχιερωσύνης «ως σφετερισθέντα πατριαρχικά δικαιώματα», όπως και τον Προκόπιο Γκιουλέα αντικανονικά νεοεκλεγέντα στην επισκοπή Ανδρούβιστας. Με την ίδια απόφαση καταργήθηκε και η Μητρόπολη Ζαρνάτας. Την αυτή απόφαση επανέλαβε και τον επόμενο χρόνο η Ιερά Σύνοδος: «...ο Επίσκοπος Ζαρνάτας Γαβριήλ καθαιρείται της χάριτος της αρχιερωσύνης και πάσης ιερατικής πράξεως και ενεργείας και εκπίπτει της επισκοπικής του θέσεως, αναγνωριζόμενος του λοιπού υπό το πρώτον βαπτιστικόν του όνομα Γεώργιος. Κανείς εκ των κληρικών να μη συμφορέση ή συλλειτουργήση μετ' αυτού, κανείς εκ των κοσμικών να μη τιμήση αυτόν ως αρχιερέα ή ασπασθή την χείαν του...».

Στην Γ' περίοδο η Ιερά Σύνοδος συγχώρησε το Γαβριήλ, ο οποίος έκτοτε λεγόταν πρώην Ζαρνάτας και ιερουργούσε. Συγχώρησε ακόμη και τον Προκόπιο Γκιουλέα ο οποίος επανήλθε στον επισκοπικό θρόνο

Μεσολαβητική προσπάθεια Μανιατών στα Αρκαδικά

Το καλοκαίρι του 1824 στην Αρκαδιά (Κυπαρισσία) υπήρχε αναταραχή και οι κάτοικοι δεν δέχονταν τις επιταγές της Κυβέρνησης. Δόθηκε εντολή από τη Διοί-

1737. Δ. Β. Β α γ ι α κ ά κ ο υ, Η Αρδούβιστα-Ανδρούβιστα-Μεγάλη Χώρα, ό.π., Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)42-3. Ο θάνατος του Ανδρουβίστης Θεοκλήτου Μιχολινέα, ο οποίος μέχρι σήμερα δεν εντοπίζεται χρονολογικά, προκύπτει από έγγραφο του Διονυσίου Μούρτζινου. Απευθυνόμενος σε ιεράρχη, πιθανώς στον Ανδρούσης Ιωσήφ, του γράφει: «*Πανιερώτατε, Διά της παρούσης μου έρχομαι πρώτων να της δώσω τους μετά σέβας Προσκυνισμούς μου και επομενω να την ειδοποιήσω, ότι προ είκοσι ημέρας σχεδόν απέθανεν ο πνευματικός μου πατήρ και αδελφός Σας Θεοφιλέστατος Άγιος Ανδρούβιστας Θεόκλητος. Ως πλησιέστερος λοιπόν εις την καθέδραν και εκείνης της πενταμελούς επιτροπής της θρησκείας μας μέλος, σας ζητώ γνώμην και συμβουλήν, αν είναι συγχωρημένον να χειροτονήσωμεν κοινή γνώμη και ψήφω της επαρχίας μας διά να μην είναι χηρευάμενη. Κατά τούτο λοιπόν περιμένω ανυπομόνωως την οδηγίαν σας διότι γνωρίζω ότι έχετε ιδέαν και δύνασθε αν θέλετε να μας συμβουλεύετε ορθώς...».* Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ 181, έγγρ.254 της 12 Δεκεμβρίου 1828.

κηση στον οπλαρχηγό Κώστα Χορμόβα να εισέλθει στην επαρχία αυτή. Παράλληλα ετοίμασε τον Καρατάσο με 1000 και το Βάσσο Μαυροβουνιώτη με 500 να βεδίσουν εναντίον τους¹⁷³⁸. Ο Δ. Μούρτζινος ανέλαβε μεσολαβητική προσπάθεια, η οποία φάνηκε αρχικά να επιτυγχάνει.

Σε αναφορά του, της 28 Αυγούστου, ο Δ. Μούρτζινος¹⁷³⁹ έγραψε ότι πήγε πριν δύο ημέρες στο Νεόκαστρο και εκεί συνάντησε τους εκπροσώπους των αρκαδικών όπλων τον στρατηγό Μήτηρο Αναστασόπουλο και τον Παπατζώρη. Συζήτησαν μαζί τα υπάρχοντα προβλήματα και συγκατένευσαν οι Αρκαάδιοι στις επιταγές της Διοίκησης, οι οποίες ήταν: α) Να στείλουν παραστάτες στο Βουλευτικό, β) να δεχθούν έπαρχο, υπό την προϋπόθεση ότι θα μπορούν να αναφέρουν απ' ευθείας στη Διοίκηση τα παράπονά τους και γ) να αποδώσουν το ανήκον μέρος των εθνικών εισοδημάτων στις επιτροπές δημοπρασίας των εθνικών προσόδων. Όλες αυτές τις υποχρεώσεις τις ανέλαβαν ενυπογράφως και ζήτησαν σε αντάλλαγμα να μην εισέλθει εκτελεστική δύναμη στην επαρχία τους¹⁷⁴⁰.

Την 1 Σεπτεμβρίου η Διοίκηση¹⁷⁴¹ απευθύνθηκε στον Μούρτζινο και τον επαίνεσε για τον πατριωτισμό του και την προθυμία του στην διευθέτηση των προβλημάτων της Αρκαδίας. Μετά την υπόσχεση των Αρκαάδιων ότι θα συμμορφωθούν στις εντολές της, η Διοίκηση ανέστειλε την εντολή προς τον Καρατάσο και το Βάσσο Μαυροβουνιώτη και αποφάσισε να αναθέσει άλλο έργο στον Κώστα Χορμόβα.

Με αναφορές του της 2 Σεπτεμβρίου ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁴² γνωστοποίησε στη Διοίκηση, ότι στις πρόσφατες μάχες έξω από το κάστρο της Μεθώνης οι Αρκαάδιοι πολέμησαν γενναία και είχαν απώλειες. Για τη μεσολαβητική του προσπάθεια ανέφερε: «...Τούτο εποίησα, επιθυμών να εξομαλίζω τα ανάματα, οσάκις υπάρχει δυνατόν, ησύχως και ιλαρώς· και να απορρίπτεται βία, όταν ισχύει η πειθώ...». Κατέληγε δε με τα ακόλουθα: «...Ταύτα πάντα προς υμάς ω εκλαμπρότατοι κατά χρέος μου πατριωτικόν ανήγγειλα, ίνα μη τις διαβολή ή συκοφαντία κατά των αθών Αρκαάδων τα ώτα υμών προκαταλαβούσα, αναξίως υπερισχύση· ώστε η Διοικήσεις ουδ' όλως ακρόασιν εις τας κατά τούτων ψευδολογίας απονέμουσα, μετά των αγαθών πατριωτών εις αυτούς συγκατατάξάτω· συνάμα δε και τας μητρικάς αυτής διαταγάς εις την Αρκαδίαν εκπέμπουσα».

1738. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 031 (2922) της 1 Σεπτεμβρίου 1824. Στην παρένθεση οι παλαιοί αριθμοί.

1739. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 20, έγγρ. (2769) της 28 Αυγούστου 1824.

1740. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 018 της 28 Αυγούστου 1824.

1741. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 031 (2922) της 1 Σεπτεμβρίου 1824. Σε επιστολή, της 2 Σεπτεμβρίου, του Π. Ταμχτζή προς το Νικ. Πονηρόπουλο αναφέρεται: «...Ο Μούρτζινος με τον πηγαμόν του εις Νεόκαστρον ήνωσεν και ησύχασεν τους Αρκαάδιους, τους ήνωσε προσέτι και με τους Πατραίους, όπου είχαν παλαιάν αντιπάθειαν...». ΓΑ Κ, Υπ. Οικ., φάκ. 19, έγγρ. της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

1742. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. (2936) και (2937) της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

Σε άλλη του αναφορά ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁴³ ζήτησε από τη Διοίκηση να στείλει ευχαριστήριο έγγραφο στον επίσκοπο Μεθώνης Γρηγόριο, ο οποίος παρεκίνησε τους Αρκαδίους να ειρηνεύσουν.

Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης¹⁷⁴⁴ με αναφορά του, της 13 Σεπτεμβρίου 1824, γνωστοποίησε ότι συνετέλεσε στην ένωση των Αρκαδίων, διότι ήσαν διαιρεμένοι σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα (ο Αθ. Γρηγοριάδης από τη μια πλευρά και από την άλλη οι Ντρέδες με το Μήτηρο Αναστασόπουλο, το Δημήτριο Παπατσώρη κ.ά.) Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης έκανε ένα βήμα παραπάνω και υποσχέθηκε να τους πληρώσει η Διοίκηση όλους τους μισθούς τους από την αρχή των εκστρατειών τους.

Στις 14 Σεπτεμβρίου ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁴⁵ ανέφερε στη Διοίκηση ότι δεν τηρήθηκαν οι συμφωνίες, που έγιναν για την εκλογή παραστατών με το Γρηγόριο Μεθώνης, το Μήτηρο Αναστασόπουλο και τον Πρωτοπαπά Τζώρη (Παπατζώρη). «...Αλλά ο κύριος Τζώρης μετά μίαν ώραν την υπογραφήν του αθετήσας, κολωβά, ως βλέπετε, τα προς την Αρκαδίαν γράμματα περί της εκλογής των παραστατών έστειλεν». Ο Δ. Μούρτζινος δεν μπόρεσε, παρά τις προσπάθειές του, να τον μεταπειθεί και πρότεινε στη Διοίκηση να στείλει ένα συνετό και έμπειρο άτομο, να επιστατήσει των εκλογών και να επικρατήσει το ψηφοδέλτιο, το οποίο θα έπαιρνε τις περισσότερες ψήφους.

Σε αναφορά τού Αναγνωσταρά¹⁷⁴⁶, από το Άργος της 17 Σεπτεμβρίου, αναφέρεται ότι ο έπαρχος Νησίου (Μεσσήνης) θεώρησε πολύ ευνοϊκή την παρουσία του Κώστα Χορμόβα στην Αρκαδία και θα πρέπει να παραμείνει, διότι η απομάκρυνσή του θα φέρει μεγάλες δυσκολίες.

Ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁴⁷ θέλησε να ενώσει τα σώματα των Αρκαδίων και Λακεδαιμονίων, που τους χώριζαν παλαιά πάθη και αίμα, και έγραψε μαζί με τον Παναγιώτη Γιατράκο στο Μήτηρο Αναστασόπουλο να συναντηθούν στο Νησί. Αργότερα ο Μήτηρος Αναστασόπουλος δήλωσε σε γράμμα του προς τον Παναγιώτη Γιατράκο ότι αυτός ήταν σύμφωνος να αγαπηθούν¹⁷⁴⁸.

Σε επιστολή του ο Γρηγόριος Δικαίος, από τις 29 Οκτωβρίου, ανέφερε ότι ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης θα πήγαινε στη Διοίκηση, για να κάνει γνωστές τις υπάρχουσες ανάγκες¹⁷⁴⁹.

Ο Νικ. Πονηρόπουλος¹⁷⁵⁰ στις 30 Οκτωβρίου έγραψε στον Γ. Κουντουριώτη, που βρισκόταν στην Ύδρα, ότι οι υποθέσεις της Αρκαδίας είχαν ευνοϊκή εξέλιξη και ότι ένας από τους παραστάτες που ήλθαν από την Αρκαδία ήταν δικός του.

1743. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 127 (3017) της 5 Σεπτεμβρίου 1824.

1744. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 23, έγγρ. 035 της 13 Σεπτεμβρίου 1824.

1745. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 23, έγγρ. 041 (3300) της 14 Σεπτεμβρίου 1824.

1746. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 23, έγγρ. 090 της 17 Σεπτεμβρίου 1824.

1747. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 144, αριθ. εγγρ. 447 (423)

1748. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 145, αριθ. εγγρ. 450 (426)

1749. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Γ', σ. 338.

1750. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 332.

Διαφορετικά όμως φαίνονται τα πράγματα σε επιστολή του Δ. Μούρτζινου¹⁷⁵¹, της 30 Οκτωβρίου, προς τον Παναγιώτη Γιατράκο, όπου αναφέρονται τα ακόλουθα: «...Σας ειδοποιώ προσέτι ότι σήμερον εγύρισεν από την Αρκαδίαν ο Αντιστράτηγος Πιέρος Βοϊδής, όστις με λέγει ότι ανταμώθη με τον στρατηγόν Μήτρον (Αναστασόπουλον) και λοιπούς Αρκαδίους εις του Μπούγα (Καλιρρόη) και ωμίλησαν πολλά δια να καταπαύσουν ταύτην την φωτίαν, αλλά εστάθη αδύνατον. Τελευταίον τους είπον ότι να αφήσουν να έμβη εις την Αρκαδίαν ο στρατηγός Νικήτας Δικαίος, ο στρατηγός Γαλάνης (Κουμουνδουράκης) και ο αντιστράτηγος Πιέρος Βοϊδής με εκατό στρατιώτας, αλλά και τούτο δεν εδέχθησαν, συμπέρανε λοιπόν που θέλει καταντήσει το πράγμα:.... Ο στρατηγός Γαλάνης απ' εκεί εξεκίνησε κατ' ευθείαν δια Ναύπλιον¹⁷⁵², του εδόθησαν δε και γράμματα από τον Αρχιμανδρίτην προς την Διοίκησιν, δια να με διατάξη να στρατολογήσω κατά των Αρκαδίων με χιλίους Σπαρτιάτας, και με τα χρήματα επί χείρας...».

Την 1 Νοεμβρίου αναφέρεται ότι ο Γρηγόριος Δικαίος¹⁷⁵³ διαίρεσε το στρατό του σε τρεις στήλες, α) δεξιά ο Χ'' Ηλίας Βούλγαρης, β) στο κέντρο ο ίδιος και γ) αριστερά ο Μακρυγιάννης και χτύπησε τους Αρκαδίους στους Λάκκους και τους ανάγκασε να περιοριστούν στους Κωνσταντίνους, που είναι οχυρή θέση. Αρχικά φάνηκε ότι οι Διοικητικοί επικρατούσαν. Ήρθαν όμως σε βοήθεια των Αρκαδίων ο Κανέλλος Δεληγιάννης με τον Πάνο Κολοκοτρώνη, τον Παπατσώνη και τον Αθανάσιο Γρηγοριάδη και τους έτρεψαν σε φυγή¹⁷⁵⁴. Αναφέρεται¹⁷⁵⁵ επίσης σε επιστολή της 2 Νοεμβρίου για τους Αρκαδίους ότι: «...ενώ ήσαν έτοιμοι να υποκύψουν και να δεχθούν την εκτελεστική δύναμιν, ο Λόντος και Νοταράς και άλλοι τους έγγραφαν να κρατήσουν· δια τούτο και άνοιξε τουφέκι· πλην οι εδικοί μας τους έδιωξαν από τας

1751. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., φάκ. Κ 006 (Αρχ. Π. Γιατράκου), έγγρ. 434 της 30 Οκτωβρίου 1824. Αθ. Φωτοπολύου, ό.π., τόμ. Β', σ. 146, αριθ. εγγρ. 458 (434).

1752. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 50, έγγρ. 096 και 125 της 24 Ιανουαρίου 1825. Λογαριασμός για 30 άνδρες που πήγαν μαζί του στο Ναύπλιο από 10 Νοεμβρίου μέχρι 10 Δεκεμβρίου 1824. Στα μέσα Φεβρουαρίου ο Γρηγόριος Δικαίος ανέφερε στο Εκτελεστικό ότι ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης πήγε να πείσει τους Αρκαδίους, αλλά δεν μπόρεσε να επιτύχει. Στη συνέχεια τον έστειλε να ενημερώσει τη Διοίκηση για τα διατρέξαντα. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 55, εγγρ. 19-24 Φεβρουαρίου 1824.

1753. Α. Λιγού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 340. Μεταξύ των αγωνισθέντων στο πλευρό του Γρ. Δικαίου ήταν και ο στρατηγός Κώστας Μπούρας από τους Κωνσταντίνους, του οποίου οι αντιδιοικητικοί έκαψαν το σπίτι. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 το Εκτελεστικό με αναληγσία έγγραψε προς το Υπουργείο των Εσωτερικών, να πει στον στρατηγό που ζητεί να αποζημιωθεί για τα όσα του πήραν και για το σπίτι που του έκαψαν: «...ότι η Διοίκησης μέχρι τούδε δεν ελαβε μέτρα περί των τοιούτων αποζημιώσεων, και οποία, όπότεν λάβη, θέλει λάβη γενικώς δι' όλους τους ζημιωθέντας». ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 56, έγγρ. 29 της 25 Φεβρουαρίου 1825. Στις 25 Μαρτίου 1825 το Υπουργείο των Εσωτερικών διέταξε τον έπαρχο Φαναρίου να επιστραφούν τα πράγματα που πήραν οι Φαναρίτες από τους κατοίκους των Κωνσταντίνων. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 61, έγγρ. της 25 Μαρτίου 1825.

1754. Φωτάκου, Απομνημονεύματα, ό.π., σ. 341-2. Ιω. Μακρυγιάννη, ό.π., σ. 131.

1755. Α. Λιγού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ό.π., τόμ. Γ', σ. 338.

θέσεις των...». Σε άλλη επιστολή του Γρ. Δικαίου¹⁷⁵⁶ αναφέρεται ότι σε βοήθεια των «εναντίων» πηγαίνουν ο Θ. Κολοκοτρώνης και ο Κανέλλος Δεληγιάννης.

Ο Ιω. Κωλέττης¹⁷⁵⁷ σε επιστολή του, της 4 Νοεμβρίου, προς τον Γεώργιο Κουντουριώτη ανέφερε: «...Δια να καταδαμασθώσιν οι Αρκάδιοι ενεκρίθη να σταλώσι άλλοι χίλιοι στρατιώται από το Άργος υπό την οδηγίαν του καλού στρατηγού Βάσσου (Μαυροβουινιώτη)· διετάχθησαν και ο Μούρτζινος με τον Βοϊδήν, λαμβάνοντες υπό την οδηγίαν των επτακοσίους στρατιώτας, να εισβάλουν εις την Αρκαδίαν από τρία διάφορα μέρη...».

Ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁵⁸ έγραψε στον Π. Γιατράκο στις 9 Νοεμβρίου και ανέφερε τα ακόλουθα: «...Δεν περιγράφεται του Αρχιμανδρίτη η φυγή και καταισχύνη, οπού από τους εναντίους έλαβεν Ηκούσαμεν ότι επέρασεν εις τα Πισινά χωρία (χωριά της Αλαγονίας) και υπάγει δια Ναύπλιον...».

Με αναφορά του προς το Εκτελεστικό, της 9 Νοεμβρίου, ο Δ. Μούρτζινος¹⁷⁵⁹, Α. Κουμουνδουράκης και Π. Βοϊδής από Καλαμάτα έκαναν γνωστά τα ακόλουθα: «Κατά την 19 του λήξαντος Οκτωβρίου μάς ενεχειρίσθησαν διαταγαί παρά του εξοχ. Υπουργού των Πολεμικών, του Σ: τούτου Σώματος διατάττουσαι ημάς να λύσωμεν το κατά την πολιορκίαν Κορώνης στρατόπεδον, όπερ και αμέσως κατά τας 22: του αυτού επέστρεψεν εις τα ίδια. Αίφνης λοιπόν και παρ' ελπίδα πληροφορούμεθα συγχρόνως δια φήμης το κατά την Αρκαδίαν κίνημα του εξ: υπουργού των Εσωτερικών, την δ' αιτίαν αγνοούμεν, διότι οι Αρκάδιοι προ πολλού μέσον εμού και πολλών άλλων καλών πατριωτών δι' αναφοράς των προς την Διοίκησιν υπέκλιναν τον αυχένα, εδέχθησαν τον έπαρχόν των, έπεμψαν τους παραστάτας των, τα εθνικά εισοδήματα έμελλε να πληρώσουν, και εν ενί λόγω το εσωτερικόν αυτής εχαίρετο μίαν άκραν ησυχίαν. Εις μάτην ηγωνίσθη δια να καταπαύσω τούτο το ολέθριον κακόν με την εξαποστολήν των στρ. Γαλάνη Κουμουνδουράκη¹⁷⁶⁰ και Π. Βοϊδή, διότι μήτε οι Αρκάδιοι έδιδον πίστιν, μήτε ο Αρχιμαδρίτης επέστρεφε χωρίς να πατήση τα χώματα της Αρκαδίας, και να εισέλθη εις την πρωτεύουσαν, και τέλος τούτων ούτως εχόντων ήρχισεν η μάχη, της οποίας τα κακά αποτελέσματα έκαστος συνετός προέβλεπεν.

»Αν η υπερτάτη Διοίκησις εσκόπευε να κάμη τούτο το κίνημα μοι φαίνεται ότι ήτο συμφερότερον πρώτον να μην διαλύση το κατά την πολιορκίαν Κορώνης στρατόπε-

1756. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 352.

1757. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 347.

1758. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 147, αριθ. εγγρ. 463 (439).

1759. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 36, έγγρ. 114 της 9 Νοεμβρίου 1824.

1760. Σε μεταγενέστερο χρόνο το Υπουργείο των Εσωτερικών, με το υπ' αριθ. 504 έγγραφό του προς το Εκτελεστικό, ανέφερε για τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη τα ακόλουθα: «...ο ρηθείς στρατηγός εστάλη παρά του υπουργού προς τους Αρκαδίους δια να τους πείση με λόγον και τους κοινολογήση τους κοινοφελείς σκοπούς του υπουργείου, αλλ' αφού απήλθε εκεί, και δεν εμόρεσε να τους πείση, επέστρεψε και εστάλη αμέσως παρά του υπουργού ενταύθα προς την Διοίκησιν δια να κοινολογήση τα αντιδιοικητικά φερσίματα των Αρκαδίων και να ταχύνη την προς τον υπουργόν στρατιωτικήν βοήθειαν...». ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 55 από 19-24 Φεβρουαρίου 1825.

δον, και δεύτερον να προϊδεάση και εμέ, ίνα αν οι Αρκάδιοι δεν υπέκλιναν τον αυχένα των εις τας διαταγάς της Σ. Διοικήσεως ως και πρότερον κατά τας αναφοράς των, υποχρεώσωμεν αυτούς δια των όπλων, ει δε páλιν και έκλιναν ήτο πάντη άχρηστος η στρατολογία. Μ' όλα ταύτα δεν έλλειψα páλιν να αναφερθώ προς την Σ. Διοίκησιν, προς τα μέλη αυτής, εν ταυτώ και προς τον Αρχιμανδρίτην, δια να λάβω τας αναγκαίας οδηγίας και να κινηθώ όπου διαταχθώ, και με όσους θέλουσιν, ουδεμιάς δ' αποκρίσεως τούτων εν καιρώ έτυχον, ει μη μονον προς τον Αρχιμανδρίτην, όστις με διέταττεν, ίνα εις μεν το Νησί πέμψω πενήκοντα στρατιώτας, ενταύθα δε εις Καλαμάταν εκατόν δια κάθε απευκταίον.

»Ταύτα πάντα αμέσως εβάλλησαν εις πράξιν, διότι ούτως το εκάλη η χρεία, και αμέσως εστρατολόγησα διακοσίους ογδοήκοντα, εκτός των εξήκοντα της πολιταρχίας της Καλαμάτας, διότι έβλεπα την περίστασιν και τον αριθμόν ανίκανον εις το να απαντήση αν τι απευκταίον συμβή.

»Κατά την 8 του τρέχοντος ου μικρόν ηπορήσαμεν δεχθέντες νέας ξηράς διαταγάς παρά του εξοχ: υπουργού των Πολεμικών δια να εκστρατεύσωμεν κατά των Αρκαδίων, όχι όσον διότι δεν ανέφερε παντάπασιν πόθεν να εξοικονομηθώσιν αι ζωτροφίαι των, μισθοί και λοιπά παρεπόμενα του πολέμου. Μ' όλον τούτο τις η ωφέλεια, όπου τα στρατεύματα μετά του Αρχηγού των διεσκορπίσθησαν εδώ και εκεί από τους γνωστούς σας υπεναντίους, και πλέον εις μάτην οποίον κίνημα και αν ηδυνάμεθα να κάμωμεν εκ μέρους μας...».

Ο Γεωργάκης Γιατράκος, ο οποίος δεν θα ήταν ενήμερος του πολέμου εναντίον των Αρκαδίων, είχε γράψει επιστολή στις 9 Νοεμβρίου στον Κώστα Χορμόβα να μην κινηθεί. Μετά από πρόσκληση που έλαβε, θα πήγαινε να συναντηθεί με τον Ζαΐμη, τον Λόντο, τον Δεληγιάννη και τον Κολοκοτρώνη¹⁷⁶¹.

Σε μια επιστολή, της 28 Νοεμβρίου, ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁷⁶² έγραψε στον Δ. Μούρτζινο για την επέμβαση του Γρηγορίου Δικαίου στην Αρκαδία, όπου αναφέρεται. «...και τέλος πόσον έβλαψεν το κίνημα του Αρχιμανδρίτου...».

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁷⁶³ σε αναφορά του προς τη Διοίκηση της 21 Δεκεμβρίου έγραψε τα ακόλουθα: «...Από τα εσχάτως κινηθέντα κατά την Μεσσηνίαν δεν ημπορώ να συμπεράνω, παρά ότι εις την Σεβ: Διοίκησιν δεν παρεστάθησαν τα πράγματα ως υπήρχον τω όντι. Με φαίνεται κατά την εμίν κρίσιν, ότι αν ήτο Διοίκησις, ήτις εμπιστεύθη εις τον εξοχώτατον υπουργόν των πολεμικών και στρατηγόν Μούρτζινον και εις εμέ την αρχηγίαν της κατά την Μεσσηνίαν εκστρατείας, ήθηλε μας ερωτήσει και επομένως να πληροφορηθή την αληθή κατάστασιν των πραγμάτων, και ήθελε μας διατάξη πληροφορηθείσα όσα ενέκρινεν ότι απαιτούνται δια την αρμονίαν των πραγμάτων του Μεσσηνιακού κόλπου. Στοχάζομαι λέγω ότι όλα των αυτών επαρχιών, ήθελε οικονομηθούν εκ πολλού, και ήθελον είναι υπό την οδηγίαν της Σεβ: Διοικήσε-

1761. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, ό.π., σ. 180.

1762. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τομ. Β', σ. 151, αριθ. εγγρ. 471 (447).

1763. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 47, έγγρ. 010 της 21 Δεκεμβρίου 1824.

ως, και ίσως δεν εκαταντούσε το εσωτερικόν της πατρίδος εις την παρούσαν αθλιότητα, ή και αν εκινείτο τίποτε γρήγορα εδιωρθώνετο. Αυτό μ' είναι εντυπωμένον εις την ιδέαν μου, και με φαίνεται να μην είμαι και λανθασμένος...

»Η Σεβ: Διοίκησις είδε αν ωφέλησα ή όχι, κατά την Μεσσηνίαν, είδεν ότι οι παραστάται της Μεσσηνίας εστάλησαν, εσυστήθη αρμονία, μετά την εκεί μετάβασίν μας, αντί της εσχάτως ανωμαλίας οπού επεκράτη, και οι πολεμικοί αυτής ότι οι μεν (2^α σελ.) υπέκλιναν υπό τας οδηγίας της, οι δε ήσαν έτοιμοι να έλθουν εις τα νεύματά της, μ' ένα λόγον είδεν την προθυμίαν μου εις την δούλευσιν της πατρίδος, και ότι δεν φρονώ δι' εμαυτόν άλλο παρά εις αρμονίαν και δικαιοσύνην και ειρήνην να είναι τα πράγματα της πατρίδος και εγώ να είμαι ο ελάχιστος των πατριωτών...».

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης στο Εκτελεστικό

Στις 9 Νοεμβρίου παραιτήθηκε από το Εκτελεστικό ο Ασημάκης Φωτήλας, διότι, όπως ανέφερε, δεν μπόρεσε να σταματήσει τον επερχόμενο εμφύλιο πόλεμο. Με βιασύνη οι Διοικητικοί εξέλεξαν την ίδια ημέρα νέο μέλος του Εκτελεστικού τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη¹⁷⁶⁴, για να μπορούν να έχουν απαρτία στις συνεδριάσεις τους. Ακόμη αναφέρθηκε στους κυβερνητικούς κύκλους¹⁷⁶⁵: «...Εν τοσούτω διά να μη μείνη το Εκτελεστικόν ατελές και στάσιν εις τας εργασίας, ο κύριος Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης αδελφός του Μπέη, επιτροπικώς δε ο κύριος Σπηλιωτάκης. Όλα αυτά η ανάγκη μας εβίασε να συγκατανεύσωμεν, διότι και άλλον υποκείμενον εις τον πρόχειρον δεν ευρίσκετο και πλέον ο Θεός να τα φέρει δεξιά».

Την ημέρα της εκλογής τού νέου μέλους του Εκτελεστικού ο Ιω. Κωλέττης έγραψε στον Γ. Κουντουριώτη, ότι στο Ναύπλιο ήταν ο Τζανετάκης Γρηγοράκης και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, οι οποίοι δυσαρεστήθηκαν από την εκλογή τού Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη¹⁷⁶⁶.

Ο Γεώργιος Κουντουριώτης μετά από δύο ημέρες έγραψε τους φόβους του για την εκλογή αυτή στον αδελφό του Λάζαρο¹⁷⁶⁷: «...Κάλλιστον έργον έπραξεν το σεβαστόν Βουλευτικόν αντικαταστήσαν αντί του λαθραίως αποσκιρτήσαντος τον κύριον Κωνσταντίνον Μαυρομιχάλην· δεν μας είναι όμως εντελώς γνωστόν αν ο αυτάδελφός του μετέβαλε τω όντι γνώμην και εναντιοφρονεί με τους εξ αυτών των αποτελεσμάτων συμπεραινομένους αντιπατριώτας, και δεν πρέπει να μείνη ανερεύνητον το πράγμα, του οποίου η ανακάλυψις ευχαριστεί και την ιδικήν μου περιέργειαν, αν δια της ευγενείας σας μοι γένη γνωστή...».

1764. Α. Ε. Π., βιβλ. 7, σ. 39.

1765. Α. Λιγνού, Αρχ. Α. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Γ', σ. 356-7. Νικ. Σπηλιωτάδου, ό.π., τόμ. Β', σ. 152

1766. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 358-9.

1767. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 374-5.

Οι τελικές συγκρούσεις του εμφυλίου πολέμου

Στις αρχές Νοεμβρίου 1824 εκδόθηκαν διαταγές στρατολογίας¹⁷⁶⁸ για τον Αθανασούλη και Γαλάνη Κουμουνδουράκη, τον Διονύσιο Μούρτζινο και τον Πιέρο Βοϊδή προκειμένου να βαδίσουν εναντίον της Αρκαδίας (Κυπαρισσίας). Ακολούθησαν και άλλες ανάλογες διαταγές στις 4 Νοεμβρίου και μετέπειτα.

Από έναν αχρονολόγητο λογαριασμό¹⁷⁶⁹, ο οποίος κάλυπτε το χρόνο από τις 14 Νοεμβρίου έως τις 14 Δεκεμβρίου 1824 και εγκρίθηκε αργότερα, φαίνεται ποίος οπλαρχηγός και πόσους στρατιώτες διέθετε για την ευταξία της Μάνης και το ποσό που πληρώθηκε. Ίσως ήταν ένα δώρο που χορηγήθηκε, επειδή επρόκειτο να γίνει η εκστρατεία εναντίον των αντικυβερνητικών, οι οποίοι πολιορκούσαν την Τριπολιτσά. Ίσως ποτέ δεν εξοφλήθηκε.

Στις 4 Νοεμβρίου ο Ιω. Κωλέττης¹⁷⁷⁰ από το Ναύπλιο έγραψε στον Γεώργιο Κουντουριώτη, που βρισκόταν στην Ύδρα, ότι για να ηρεμήσει η κατάσταση στην Αρκαδιά (Κυπαρισσία), πρέπει να στείλουν το στρατηγό Βάσσο με χίλιους στρατιώτες και παράλληλα τον Μούρτζινο και τον Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη με επτάκόσιους στρατιώτες να εισβάλουν στην Αρκαδιά από τρία διαφορετικά μέρη.

Σε επιστολή του Δ. Μούρτζινου¹⁷⁷¹ προς τον Παναγιώτη Γιατράκο, της 9 Νοεμβρίου, αναφέρονται οι απειλές των αντιδιοικητικών στους κατοίκους της Μεσσηνί-

1768. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 37, έγγρ. 042, 082, 083, και 109 της 4 Νοεμβρίου κ.ε.

1769. «Λογαριασμός των αρχηγών των διορισθέντων δια την ευταξίαν την εσωτερικήν της Σπάρτης με τους υπό την οδηγίαν των στρατιωτών ως ακολούθως δείκνυται, από 14 Νοεμβρίου έως 14 Δεκεμβρίου (1824)

Κατ' επεξεργασίαν του υπουργού των πολεμικών.

Στρατιώται 200 ο καπετάν Ιωάννης Μαυρομιχάλης από 14 Νοεμβρίου έως 14

Δεκεμβρίου διά μισθόν προς εικοσιπέντε γρόσια.	γρ: 5000
» » 160 ο στρατ. (Διονύσιος) Μούρτζινος	» 4000
» » 150 ο στρατ. Τζανετάκης (Γρηγοράκης)	» 3750
» » 100 οι στρατ. Αθαν. και Γαλάνης Κουμουνδουράκης	» 2500
» » 60 ο καπετάν Νικόλαος Χρηστέας	» 1500
» » 20 ο στρ. Χριστόδουλος Καπετανάκης	» 500
» » 30 ο στρατ. Παναγιώτης Γιαννέας (Καπετανάκης)	» 750
» » 10 ο αντιστρ. Σταυριανός (Καπετανάκης)	» 250
» » 10 ο καπετάν Παναγιωτάκης Πιερίας (Καπετανάκης)	» 250
» » 20 ο χιλίαρχ. Αθανασούλης Νικολακάκης (Καπετανάκης)	» 500
» » 25 ο στρατ. Παναγιωτάκης Καβαλιερέας	» 625
» » 25 ο αντιστρ. Δημητράκης Καβαλιερέας	» 625
» » 25 ο καπετάν Πανάγος Κυβέλος	» 625
» » 25 ο αντιστρ. Παναγιωτάκης Ντουρέας (Ντουράκης)	» 625
» » 100 ο καπ. Δημητράκης Γρηγοράκης (Τσιγκουράκος)	» 2500
» » 40 οι στρατ. και αντιστρ. (Πιέρος και Νικόλαος) Βοϊδής	» 1000
Σύνολον	1000 25000

ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 43, έγγρ. 027, αχρονολόγητο.

1770. Α. Λιγού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, Αθήνα 1922, τόμ. Γ', σ. 347.

1771. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Κ 006, έγγρ. 439 της 9 Νοεμβρίου 1824. Α θ.

ας, οι οποίοι ήθελαν να συνεργασθούν με τον Παπαφλέσσα: «...οι Ανδρήδες, Δεληγιανναίοι και Κολοκοτρώνης έβγαλαν προκηρύξεις εις όλα τα χωριά της Μεσσηνίας, ότι όποιο χωρίον δεχθή τον παπά Φλέσσα, ή κανείς του δώσει τροφάς ή τον υπερασπιστή ή του γένη βοηθός και τα εξής, και δεν του εναντιωθή ως ηξεύρει κατά την προκήρυξίν μας, θέλει κατακαή αυτό το χωρίον και θέλει αφανισθή εξ ολοκλήρου η φαμελιά και οικογένεια οπού δεν ακολουθήσει κατά την προκήρυξιν. Και κατά την προκήρυξίν τους ο σκοπός τους είναι δια να κροτήσουν γενικήν συνέλευσιν...».

Από την άλλη πλευρά το Εκτελεστικό, στις 10 Νοεμβρίου, έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο τα ακόλουθα¹⁷⁷²: «...σπεύδει να σας ειδοποιήση όσα οι εχθροί των νόμων και της πατρίδος εκ νέου κινούσι και μηχανεύονται, η ακαρδία (;Αρκαδία) οργανισμένη από τοιούτους κακόφρονας έρριψεν τέλος πάντων το προσωπίον, και με τα άρματα εις τας χείρας κηρύττεται απειθής εις τους νόμους και εις τας διαταγάς της Διοικήσεως, η Καρύταινα άνοιξε ντουφέκι, Καλάβρυτα, Βοστίτζα και λοιπά ευρίσκονται εις βρασμόν. Αρχηγοί του τραγικού τούτου δράματος αναφαίνονται ο στρατηγός Λόντος, Ζαΐμης, Δεληγιανναίοι, Κολοκοτρώνης και λοιποί. Απόστολοι τούτων περιέρχονται εις κάθε πόλιν και επαρχίαν και παρασύρουν τους απλουστέρους εις τους μακρούς των σκοπούς. Οι σκοποί τους είναι να ανατρέψουν τους νόμους και την Διοίκησιν και να ενθρονίσουν την ανομίαν και δεσποτισμόν εις τους τόπους των. Η Διοίκησις έλαβε καθ' όλην την έκτασιν ανάλογα μέτρα. Αφού ματαίως εμεταχειρίσθη λόγους και πειθώ εις σωφρονισμόν των ακάρδων (;Αρκάδων), εβιάσθη τέλος πάντων να τους χρεώση με εκτελεστικήν δύναμιν, η οποία με την ευχήν της πατρίδος ευοδούται, καθώς ελπίζεται και περί των λοιπών με την συνδρομήν και υπεράσπισιν των καλών πατριωτών...».

Στις 12 Νοεμβρίου το Εκτελεστικό¹⁷⁷³ ζήτησε από το Υπουργείο του Πολέμου να εκδώσει διαταγή στρατολογίας εκατό ανδρών στον Ηλία Σαλαφατίνο με αντικειμενικό σκοπό να καταλάβει τη θέση του Βαλτετσίου ή της Σιλίμνας. Παράλληλα τον ίδιο καιρό η Κυβέρνηση μοίραζε προαγωγές¹⁷⁷⁴ και χρήματα¹⁷⁷⁵, για να προσελκύσει αγωνιστές στο πλευρό της. Ακολούθησαν διαταγές στρατολογίας¹⁷⁷⁶ για την Αρκαδία στο Διονύσιο Μούρτζινο-Τρουπάκη, τον Ιωάννη-Κατσή Μαυρομιχάλη, τον Τζανετάκη Γρηγοράκη και τον Παναγιώτη Καβαλιεράκη-(Φωκά) από την Καρυούπολη. Επίσης για την Αρκαδία η Διοίκηση έστειλε διαταγή στρατολογίας στις 14 Νοεμβρίου στον Χριστόδουλο Καπετανάκη¹⁷⁷⁷. Στις 15 Νοεμβρίου με νεότερη δια-

Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 147, έγγρ. 463 (439).

1772. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Π. Γιατράκου), φάκ. Κ 006, έγγρ. 440 της 10 Νοεμβρίου 1824. Αθ. Φωτοπούλου, ό.π., τόμ. Β', σ. 148, έγγρ. 464 (440). Πρόκειται περί αντιγράφου.

1773. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 38, έγγρ. 170 της 12 Νοεμβρίου 1824.

1774. ΓΑΚ, Μικρ. Συλλ., (Αρχ. Σταυριανού Καπετανάκη), φάκ. Κ 096, έγγρ. 13 Νοεμβρίου 1824. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 38, έγγρ. 014 της 13 Νοεμβρίου 1824.

1775. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 38, έγγρ. 149 της 7 Νοεμβρίου 1824.

1776. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 39, έγγρ. 028 της 13 Νοεμβρίου 1824.

1777. Ι. Α. Μ. Μπενάκη, Αρχ. Καπετανάκη (1), έγγρ. 5 της 14 Νοεμβρίου 1824.

ταγή¹⁷⁷⁸ ο Ιωάννης-Κατσίης Μαυρομιχάλης μαζί με τον Τζανετάκη Γρηγοράκη, τον Δημητράκη Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη και τον Δημητράκη Καβαλιεράκη θα έπρεπε να κατευθυνθούν προς την Τρίπολη. Ακόμη στις 3 Δεκεμβρίου εκδόθηκε διαταγή στρατολογίας 50 ανδρών για τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη¹⁷⁷⁹. Τέλος στον Μπεηζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη¹⁷⁸⁰ η διαταγή στρατολογίας διακοσίων στρατιωτών πήγε αργότερα και στον Τζανετάκη Γρηγοράκη¹⁷⁸¹ η διαταγή στρατολογίας της 12 Δεκεμβρίου για εκατό πενήντα στρατιώτες έφθασε στις 21 και απάντησε ότι μετά τα Χριστούγεννα, στις 28 του μηνός, θα εκστρατεύσει στην Τριπολιτσά.

Στην περιοχή της Τριπολιτσάς είχαν αρχίσει οι συγκρούσεις. Οι δυνάμεις του υποστηρικτού της κυβέρνησης Κουντουριώτη, Βάσσου Μαυροβουνιώτη, προωθούντο προς την Τρίπολη που κατείχαν οι Διοικητικοί, τους οποίους πολιορκούσαν οι αντιδιοικητικοί. Στις 12 Νοεμβρίου σε μια από αυτές τις συγκρούσεις σκοτώθηκε ο Πάνος Θεοδ. Κολοκοτρώνης. Το γεγονός αυτό παρέλυσε τον πατέρα του, ο οποίος έκτοτε ουσιαστικά παραιτήθηκε από κάθε ενεργό δράση.

Το Εκτελεστικό¹⁷⁸² στις 13 Νοεμβρίου αποφάσισε να στείλει ένα από τα μέλη του στην Τρίπολη με σκοπό να επιστατεί στις επιχειρήσεις. Στη θέση αυτή αποφάσισαν να τοποθετήσουν τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη θεωρώντες ότι «...η παρουσία του οποίου αναμφιβόλως θέλει ταραξεί τα σχέδια των αντιδιοικητικών...».

Στις 23 Νοεμβρίου άρχισε η εισβολή των Ρουμελιωτών στην Πελοπόννησο. Ο Κουντουριώτης με το πείσμα του, ο Μαυροκορδάτος με τα φαναριώτικα ύπουλα τεχνάσματά του και ο Κωλέττης με την αληπασαλήτικη ατιμία του έφεραν τους Ρουμελιώτες, όχι για να επιβληθούν πολιτικών αντιπάλων, αλλά για να τιμωρήσουν σκληρά τους Πελοποννησίους με λεηλασίες και καταστροφές.

Στις 28 Νοεμβρίου το Βουλευτικό συζήτησε για τις καταχρήσεις Μανιατών στην Καλαμάτα και τα γειτονικά χωριά της, αποφάσισε δε να ζητήσει από το Εκτελεστικό να λάβει μέτρα¹⁷⁸³.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης με επιστολή του, της 28 Νοεμβρίου, απευθύνθηκε στους κατοίκους της Καρύταινας, από τους οποίους ζήτησε να κινηθούν εναντίον των Κυβερνητικών. Μεταξύ των άλλων έγραψε¹⁷⁸⁴: «...όλαι αι επαρχίαι της Πελοποννήσου εκινήθησαν με τα όπλα εις τας χείρας εναντίον των αληθινών εχθρών της πατρίδος και του κοινού συμφέροντος...». Δεν βρήκε όμως ανταπόκριση, αφού ακόμη και μέγρος των συγγενών του τον είχαν εγκαταλείψει ή τους είχε διώξει από κοντά του με τη συμπεριφορά του.

1778. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 37, έγγρ. 056 και 057 της 15 Νοεμβρίου 1824.

1779. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 41, έγγρ. 061 της 3 Δεκεμβρίου 1824.

1780. ΓΑ Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 45, έγγρ. 024 της 23 Δεκεμβρίου 1824.

1781. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 47, έγγρ. 070 της 22 Δεκεμβρίου 1824.

1782. Α. Λιγνός, Αρχ. Γ. και Λ. Κουντουριώτου, τόμ. Γ', σ. 379-381.

1783. ΓΑ Κ, Εκτ., φάκ. 39, έγγρ. 081 της 28 Νοεμβρίου 1824.

1784. ΓΑ Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Υπ. Πολ., φάκ. 25, έγγρ. 204 της 28 Νοεμβρίου 1824.

Στις 29 Νοεμβρίου ο Ιωάννης-Κατσίης Μαυρομιχάλης¹⁷⁸⁵ από το Ξηροκάμπι έγραψε στον καπ. Γεωργάκη Αντ. Γρηγοράκη ότι επίκειται η εκστρατεία των κυβερνητικών δυνάμεων προς την Τριπολιτσά, στην οποία θα συμμετείχε και ο αδελφός του Παναγιώτης Αντ. Γρηγοράκης.

Ο Παναγιώτης Γιατράκος¹⁷⁸⁶ έγραψε στις 7 Δεκεμβρίου στον Ιωάννη Καράπαυλο, αρχηγό των όπλων της Κορώνης, ότι επρόκειτο να εκστρατεύσει ο αδελφός του Γεώργιος με τον Ιωάννη-Κατσίη Μαυρομιχάλη στην Τριπολιτσά, όπου έφθασαν με 600 στρατιώτες στις 16 Δεκεμβρίου¹⁷⁸⁷.

Ο Ηλίας Σαλαφατίνος¹⁷⁸⁸, ο οποίος βρισκόταν στο Άργος με τη συνοδεία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, από τις 12 Νοεμβρίου έλαβε διαταγή στρατολογίας και στις αρχές Δεκεμβρίου με 78 άνδρες βάδισε προς την Τρίπολη με σκοπό να καταλάβει το Βαλτέτσι ή τη Σιλίμνα. Την περιπέτειά του περιγράφει σε αναφορά του, της 17 Δεκεμβρίου, από την Τριπολιτσά¹⁷⁸⁹: «... αλλ' επειδή και τα αντιδιοικητικά στρατεύματα επολιόρκουν την Τρίπολιν, προκαταλαμβάνοντάς τας θέσεις, δεν ηδυνήθησαν να προκαταλάβω θέσιν τινά ή τέλος να εισέλθω εις Τρίπολιν και με όλην την προφύλαξίν μου ενέπεσον εις τας χείρας των, υπό των οποίων κρατηθείς εσυρόμην ως αιχμάλωτος ένθεν κακειθεν· περιφερόμενος και περιφρονούμενος μετά των στρατιωτών μου· Όθεν μη υποφέρων ταύτα μετά μεγάλων δυσκολιών και κινδύνων εξέφυγα της δυναστείας των και μη δυνηθείς να έμβω προς αντάμωσιν των αρχηγών της Διοικήσεως των εν Τριπόλει επάσχισα παντοιοτρόπως και επικινδύνως, και παρήγγειλα με επίτηδες απεσταλμένον άνθρωπόν μου εις αυτούς τα δέοντα, και ούτως εκπληρώσας οπωσούν τας διαταγάς και δια ζώσης παραγγελίας της Σ. Δ. ανεχώρησα δια Μισθράν μετά των στρατιωτών μου, όπου ενωθίς και συσσωματωθίς μετά του καπ. Γιάννη Μαυρομιχάλη, ήλθον κατ' αυτές μετά των στρατιωτών μου εις Τρίπολιν...».

Προς το τέλος του έτους ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Χριστόδουλος Γεωργ. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης πήγαν στο Ναύπλιο, για να παρουσιαστούν στη Διοίκηση και να δικαιολογήσουν τη στάση του Δ. Μούρτζινου στις εμφύλιες συγκρούσεις. Είχαν και συστατική επιστολή του Αναγνώστη Σπηλιωτάκη προς τον Γεώργιο Κουντουριώτη, στην οποία αναφέρονται όσα ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης του είπε¹⁷⁹⁰: «...πως ο εξοχ· Στρατηγός και Υπουργός κ. Διονύσιος (Μούρτζινος) σώζει την προλαβούσα ευπειθειαν εις την Σ. Διοίκησιν και την αυτήν προθυμίαν εις

1785. Α π. Δ α σ κ α λ ά κ η, ό.π., σ. 182. Τα αυτά επαναλαμβάνει και σε επόμενη επιστολή του από το Δαφνί της Λακεδαίμονος, ό.π., σ. 183.

1786. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π., τομ. Β', σ. 147, αριθ. εγγρ.477 (453).

1787. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 36, έγγρ. της 16 Δεκεμβρίου 1824.

1788. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 38, έγγρ. 170 της 12 Νοεμβρίου 1824.

1789. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 43, έγγρ. 157 κ.ε. της 17 Δεκεμβρίου 1824. Ο λογαριασμός εγκρίθηκε. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 44, έγγρ. 071 της 20 Δεκεμβρίου 1824. Γ Α Κ, Εκτ. φάκ. 47, έγγρ. 028 της 21 Δεκεμβρίου 1824.

1790. Α. Λ ι γ ν ο ύ, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Γ', σ. 483-4. Δεν είχαν όμως ειδοποιήσει τη Διοίκηση και δεν τους επέτρεψαν την είσοδο. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 48, έγγρ. 038 της 28 Δεκεμβρίου 1824.

την εκτέλεσιν των διαταγών της· αν δε και ολίγο παρεκτρέπη, τούτο δεν υπήρξε απ' άλλο τι, ειμή θεωρών τεταραγμένον το εσωτερικό της Πελοποννήσου, και εις την αυτήν εποχήν με το να ευρέθητε η εκλαμπρότης σας εις Ύδρα, υπέβαλε το πράγμα αλλέως εις την απουσίαν σας, και υποπτευθείς επολιτεύθη το πράγμα έως λάβη τας αναγκαίας πληροφορίας και οδηγίας...».

Στις 30 Δεκεμβρίου ο Ν. Πονηρόπουλος¹⁷⁹¹ έγραψε στον Γ. Κουντουριώτη, που βρισκόταν στην Ύδρα, εναντίον του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη: «...Ο Γαλάνης Κουμουντουράκης ήλθε με τον Μπουκουβαλέα εις του Μανιάτμπεη, μαζεύτηκαν όλοι και γίνεται συνέδριο...».

Οι ηγέτες των αντιδιοικητικών κατέφυγαν σε διάφορα μέρη και βαθμιαία οι περισσότεροι παρουσιάστηκαν στη Διοίκηση και εγκλείστηκαν στο μοναστήρι της Ύδρας. Κανένας από τους περιορισθέντες δεν ήταν Μανιάτης, διότι υπήρξε γενική συμπαρατάξη με τη διοίκηση. Δεν έλλειψαν όμως και οι κατηγορίες από ορισμένους εναντίον των Μανιατών, για φιλική συμπεριφορά προς τους αντιδιοικητικούς.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης¹⁷⁹² απευθύνθηκε στο Εκτελεστικό και ανέφερε ότι αποφάσισαν να στείλουν τον Ηλία Σαλαφατίνο και τον Γιώργη Αλωνιστιώτη στους Δεληγιανναίους για να παρουσιαστούν στη Διοίκηση μαζί με τους αρχιερείς Τριπόλεως, Κορίνθου και Ανδρούσας.

Ο Π. Γ. Ρόδιος¹⁷⁹³, στις 28 Δεκεμβρίου, ειδοποίησε από το Ναύπλιο τον Γ. Κουντουριώτη ότι ο Αναγνώστης και ο Κανέλλος Δεληγιάννης πήγαν στους Γιατρακαίους και ότι οι άλλοι Δεληγιανναίοι, όπως του είπαν, διευθύνθηκαν στον Μεσσηνιακό κόλπο προς τον Μούρτζινο.

Την επομένη ημέρα ο Κ. Ζαφειρόπουλος και ο Γ. Μαυρομιχάλης έγραψαν και αυτοί στον Γ. Κουντουριώτη εναντίον των Μανιατών¹⁷⁹⁴ ως υποστηρικτών της οικογενείας Δεληγιάννη: «...Οι Γιατρακαίοι και οι Μανιάται πρώτοι αρχηγοί, και δεύτερας τάξεως, θέλουν και προσπαθούν με όλους τους τρόπους δια να σωθή αυτή η ασεβής φαμελία, και όσα και αν λέγουν, είναι όλα μάταια και ψευδή, και πάσχουν και αυτοί να αποκοιμήσουν τα μέσα της Διοικήσεως· λοιπόν προσοχή μεγάλη χρειάζεται...». Ακόμη σε υστερόγραφο σημειώνουν: «Ο Τζαλαφατίνος μας είπεν ότι ο Αναγνώστης και ο Κανέλλος Δεληγιάννης δια νυκτός απέρασαν εις Μιστρά προς τον εκλαμπρότατον κ. Σπηλιωτάκη και από εκεί να έλθουν εις τα αυτού... οι Ντεληγιανναίοι υποστηρίζονται από καπ. Γιάννη Μαυρομιχάλη και στρατηγό Γιατράκο, ο δε Κολοκοτρώνης από τον στρ. Κολιόπουλο».

Στις 29 Δεκεμβρίου ο Γκίκας Καρακατσάνης¹⁷⁹⁵ έγραψε στον Γ. Κουντουριώτη: «...Το κονάκι του Πετρόμπεη και τα γειτονικά του έγιναν η σύναξις της ανταρσίας. Ο

1791. Α. Λιγνού, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτη, τόμ. Γ', σ. 521.

1792. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 45, έγγρ 166 της 17 Δεκεμβρίου 1824.

1793. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 497.

1794. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 515.

1795. Α. Λιγνού, ό.π., τόμ. Γ', σ. 516.

Κολοκοτρώνης αύριο έρχεται... Ο Αναστασάκης Λόντος, οπού έφθασε σήμερα, κατοικεί και αυτός με τον Μπέη· δεν άλλαξε φρόνημα, ως μου λέγουν, αλλά φλυαρεί τα μύρια...».

Ο ανταγωνισμός για την επικράτηση στην Καλαμάτα

Στη συμφωνία μεταξύ των οικογενειών Μαυρομιχάλη και Τρουπάκη που έγινε το 1822, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, είχαν συμβιβαστεί στην συγκυβέρνηση της Καλαμάτας. Ανέκαθεν όμως υπήρχε στην Καλαμάτα ανταγωνισμός για την επικράτηση των οικογενειών Μαυρομιχάλη και Μούρτζινου-Τρουπάκη και φαίνεται ότι η πλάστιγγα έγερνε πάντοτε υπέρ της πλευράς του Πετρόμπεη. Από το 1824 όμως, που οι παλαιοί του φίλοι και συνεργάτες στο Εκτελεστικό της Τριπολιτσάς έχασαν την πρώτη ένοπλη αναμέτρηση και ο ίδιος τους εγκατέλειψε και προσχώρησε στη Διοίκηση της παρτάξης του Κουντουριώτη, έπαυσε να είναι ανταγωνιστικός προς το Δ. Μούρτζινο, ο οποίος φάνηκε να επικρατεί.

Τον Αύγουστο του 1824 ο καπετάν Παναγής Γαλάνης, ο οποίος ήταν γαμπρός των Γριβαίων, εχθρών του Μούρτζινου, διορίστηκε πολιτάρχης Καλαμάτας και ξεκίνησε από το Ναύπλιο για τη νέα του θέση, υπό τις ευλογίες του υπουργού των Εσωτερικών Γρηγορίου Δικαίου¹⁷⁹⁶.

Ο Δ. Μούρτζινος, όπως φαίνεται, είχε τοποθετήσει άτομα της οικογενείας του στην πολιταρχία της Καλαμάτας¹⁷⁹⁷, όπως ο Πιέρος Πατριαρχέας, ώστε ο διορισμός του Παν. Γαλάνη αποτέλεσε γι' αυτόν προσβολή. Σε αναφορά του από το Νεόκαστρο προς τη Διοίκηση, της 2 Σεπτεμβρίου, έγγραψε τα ακόλουθα¹⁷⁹⁸: «...Εκλαμπρότατοι! Το να ψηφισθή Πολιτάρχης της Καλαμάτας ο γαμβρός των φανερωτάτων Ανταρτών Γριβαίων, οίτινες έως χθες τους υπέρ της στερεώσεως των νόμων αγωνιζόμενους επολέμουν και εφόνευον, τούτο ου μόνον ασυμφορώτατον εις τους πατριωτικούς σκοπούς υπάρχει και έχουσι τους αγώνας και θυσίας ημών, τας εις Μεσσηνίαν επαπειλάς και ματαιώσεις, αλλά και βαθέως την υπόληψιν και φιλοτιμίαν μου εγγίζουσιν. Καθότι το να αποφασισθή κοινή γνώμη όλων των μελών της Σ. Διοικήσεως η πολιταρχία της Καλαμάτας εις την οικογένειαν του Μούρτζινου· έπειτα δε να αφαιρείται και εις αντιπατριώτας ν' αποδίδεται· τούτο υπάρχει απόδειξις αναντίρρητος, ότι ο γαμβρός των Γριβαίων προτιμάται παρά τον Μούρτζινον. Ωστε εγώ δια την μεγάλην ταύτην ατιμίαν μέχρι θανάτου λυπούμενος, ολοτελώς το αίσχος τούτο δεν υποφέρω».

1796. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 21, έγγρ. 101 της 16 Αυγούστου 1824 και Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 40, έγγρ. 047 της 25 Αυγούστου 1824. Ο Θεόδωρος Γρίβας, ο οποίος ήταν προηγουμένως σωματοφύλακας του Πετρόμπεη, «...κατέφυγε εις το έλεος της Διοικήσεως...» στις 11 Αυγούστου και ίσως ο διορισμός του Π. Γαλάνη να μην ήταν άσχετος. Α. Λιγνός, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Γ', σ. 113.

1797. Ο Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης έλαβε χρήματα από τους Δημογέροντες της Καλαμάτας, διότι επιτηρούσε την ευταξία της πόλης. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 062, έγγρ. 005 της 17 Ιανουαρίου 1825.

1798. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 045 (2936) της 2 Σεπτεμβρίου 1824.

διότι ποία άλλη αισχροτέρα περιφρόνησις, ειμή να διορίζονται οι συγγενείς μου πολιτάρχαι και να εξαποστέλλεται και μετέπειτα αυτοί μεν να αποβάλλωνται, οι δε εχθροί της πατρίδος να αντικαθιστάνωνται και μάλιστα ταύτα πάντα άνευ κρίσεως και εξετάσεως να γίνωνται και πού πλέον μένει η εδική μου υπόληψις; πού η φιλοτιμία μου; πού δε τα καυχήματά μου, ότι υπάρχω ευπειθής υιός της Σ. Διοικήσεως, και ότι η Σ. Διοίκησις έχει και εις εμέ εύνοϊαν μητρικήν; ποίος πλέον εις τους λόγους μου να πιστεύση; και υπέρ πατρίδος να κινηση, όταν με βλέπη ούτω πως περιφρονούμενον. Αλλά και αψυχίαν ουχί ολίγην εις τους ειλικρινείς φίλους των νόμων προξενεί, εις δε τους εχθρούς ευψυχίαν, βλέποντας την μεν αρετήν καταδιωκομένην, την δε κακίαν βραβευομένην.

»Προς δε τούτοις δηλοποιώ προς υμάς, ότι οι Γριβαίοι με έχουσιν εις Καλαμάταν εντός του καταλύματός μου πεφονευμένον· κατά δε το Σπαρτιατικόν έθος ζητώ επιπόνως την ανήκουσαν κατ' αυτών εκδίκησιν, ώστε προλέγω, ότι εάν ο γαμβρός των Γριβαίων (Παναγιώτης Γαλάνης) πολιτάρχης εις Καλαμάταν έλθη, μέλλουσι φόνου οκ ολίγοι να συμβώσι και αίματα να χυθώσιν. Εγώ δε ειμί αθώς ως ειδοποιών πριν έλθωσι τα άτοπα δια να εμποδισθώσιν.

»Οι Αντάρται και κακόβουλοι διοργανίζουσιν ανόμως τας δολεράς και κακοδόξους γνώμας των· ο δε ψηφισθείς Πολιτάρχης μέλλει να χρησιμεύση πολύ εις τας αποφάσεις των· διό η Σ. Διοίκησις ας προσέχη να κόπη το κακόν εις την αρχήν του...».

Ο έπαρχος Καλαμάτας Αναστάσιος Κατζαΐτης με αναφορά του, της 25 Σεπτεμβρίου, προς τον Δ. Μούρτζινο ανέφερε τα ακόλουθα¹⁷⁹⁹: «Σας είναι γνωστόν βέβαια ότι η Σ. Διοίκησις με διώρισε έπαρχον της επαρχίας Καλαμάτας, διορίζοντας και πολιτάρχην τον Κπ. Παναγή Γαλάνη και εκτελεστικήν δύναμιν του επαρχείου τούτου, δια να συγκροτούνται αι επαρχιακαί υποθέσεις, καθ' ότι και χωριστήν διαταγήν είχον προς την εξοχότη σας οπού ως κεφαλή του στρατοπέδου του Μεσσηνιακού κόλπου, χρείας ούσης να μοι δίδετε κάθε ικανοποίησιν προς ενεργητικωτέραν εκτέλεσιν των χρεών μας και κατά τον σκοπόν της Διοικήσεως καθ' ότι και σας την έπεμψον μέσον του Κπ. Πιέρου Τρουπάκη, και εβεβαιώθην εν ταυτώ την λαβήν της.

»Εδώ μετά του στρατηγού Κυρίου Γαλάνη Κουμουνδουράκη και Κπ. Πιέρου Τρουπάκη, ωμιλήσαμεν πρότερον τα χρειώδη, οίτινες μοι αποκρίθησαν, να ακολουθήσω τα χρέη μου μένοντας και οι λόγου τους ευχάριστοι, και χρείας ούσης συμβοηθεί, και ούτως εξέδωκα προκήρυξιν εις την πολιτείαν κατά το πρόπον, και δια την ησυχίαν και ευταξίαν βάζοντας κατ' αυτό χθες εσπέρας και τελάλη. Ανεπίστως όμως ο κύριος Τζανέτος Μιχαλάς Τρουπάκης, μετ' άλλων τινών ανθρώπων του εμπόδισεν τον τελάλη, διότι δεν δέχονται ο πολιτάρχης να ενεργή τα χρέη του, ήδη δι' αυτό μέσον των ενταύθα Προκρίτων και Δημογερόντων, ανήγγειλα τω Κπ. Πιέρω τα γενόμενα, όστις απεκρίθη να είναι άνεργος ο Πολιτάρχης και να περιμένωμεν έως το Σάββατον οπού είναι ο ερχομός σας και τότε να ξεκαθαρισθή πώς μέλλει να ακολουθήσωμεν. Εγώ όμως κρίνω χρέος μου να αναφερθώ προς την εξοχότη σας περί αυτών αναμένοντας ή την απόκρισίν σας δια να αναφερθώ προς την Διοίκησιν, επειδή το επαρχείον εσφάλισεν και ευρίσκεται ακίνητον των χρεών του. Νομίζω δε

1799. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 44, έγγρ. 106 της 25 Σεπτεμβρίου 1824.

πάλιν ότι χρέος μου είναι να ακολουθώ κατά τον οργανικόν νόμον και κατά τας εις χείρας μου διαταγάς, και επειδή η Διοίκησις με διαταγάς της από το Σεβαστόν Εκτελεστικόν και από το έξοχον υπουργείον των Πολεμικών τον ρηθέντα Κπ. Παναγή Γαλάνη διατάττει δια Πολιτάρχην καθ' όσον και με την υστεροτέραν πάλιν διαταγήν του υπουργείου των Πολεμικών υπ' αρ. 3820 εις τας 9 Σεπτεμβρίου, τον ίδιον πάλιν διορίζει και κατ' αυτό διορίζομαι και εγώ να γνωρίσω αυτόν, ως ούτος και ηκολούθησον μετ' αυτού, ή και με όποιον άλλον πάλιν με διορίσει είμαι έτοιμος να τον γνωρίσω, και δεν μένει προς εμέ κατ' αυτό τούτο το παραμικρόν, δια τούτο και σας ειδοποιώμεν με επίτηδες πεζόν προς οδηγίαν μας δια να ειδοποιήσωμεν και την Σεβαστήν Διοίκησιν και να μην προσκρούσωμεν, επειδή ούτως αι επαρχιακάι υποθέσεις είναι κωλυμένα και ακίνητον το επαρχείον εις τα χρέη του, και εν όλω το σέβας μένομεν...».

Ο Δ. Μούρτζινος, από τα Βουνάρια της Κορώνης, με έγγραφό του συνέστησε στον έπαρχο Καλαμάτας Α. Κατζαΐτη, να αδρανοποιήσει τον πολιτάρχη, επειδή περίμενε την αντικατάστασή του. Το έγγραφο περιλάμβανε τα ακόλουθα¹⁸⁰⁰: «Εληφθη το υπ' αρ. 11 έγγραφόν σας, και τα εν αυτώ εγνώσθησαν. Σας αποκρίνομαι δε, ότι επειδή εντός ολίγου περιμένομεν δι' επίτηδες πεζόν να μας έλθη παρά της Σ. Διοικήσεως διαταγή περί της Πολιταρχίας, δια τούτο προς το παρόν ας ησυχάση ο Κύριος Παναγής Γαλάνης, και όπως μας διατάξη η Σ. Διοίκησις πράττομεν. Έγραψα προς τους δημογέροντας των χωρίων Καλαμάτας, να παρρησιασθώσιν εις το επαρχείον σας καθώς είσθε πληροφορημένοι, και εις τους αυτόθι ειδικούς μου να σας δίδωσι την απαιτουμένην βοήθειαν, ακολουθήσατε λοιπόν ως γράφω, και μετ' ολίγον έρχεται η επιταγή, και ότι μας διορίζει βάλωμεν εις πράξιν. Εν δε τω μεταξύ ως φρόνιμον εξοικονομείτε το πράγμα δια να μη γίνωνται αταξίαι. Στοχασθείτε ότι το πράγμα είναι ολίγον περιπλεγμένον, διότι η πολιταρχία της Καλαμάτας είναι εις την επιστασίαν μου δια πρώτης διαταγής, και δια τούτο ας είναι υπομονή έως ότου να έλθη διαταγή...».

Επειδή ο Έπαρχος Καλαμάτας Α. Κατζαΐτης εμποδιζόταν να ενεργεί τα καθήκοντά του από ανθρώπους του Μούρτζινου, υπέβαλε την παραίτησή του στις 29 Σεπτεμβρίου με το ακόλουθο έγγραφο¹⁸⁰¹: «Επειδή δι' άλλων αναφορών μου υπ' αρ. 8 και 9 αναφέρθη εις το έξοχον υπουργείον, ούτω και δια της παρούσης καθυποβάλλομεν τα ενταύθα συντρέχοντα αίτια. Εδώ ηκολουθήσαμεν επιμελώς τα χρέη μας, και αφού εβάλθημεν εις το επαρχείον εξεδώσαμεν την αναγκαίαν προκήρυξιν, και ότι ο Πολιτάρχης θέλει ακολουθεί τα χρέη του. Τινές λοιπόν των Σπαρτιατών σταλμένοι πρότερον ενταύθα παρά του εξοχωτάτου υπουργού Κυρίου Δ. Μούρτζινου μας εμπόδισαν αυτό, και ούτως επίτηδες αναφέρθημεν εις την εξοχότητά του, ως το αντίγραφον αυτού υπ' αριθ. 11 σας περιλαμβάνομεν, εις του οποίου εισέτι δεν ελάβομεν την απόκρισιν, καθώς οι αυτοί ενταύθα Σπαρτιάται μας επρόβαλαν ότι όντας διωρισμένη η Πολιταρχία πρότερον εις τον υπουργόν Μούρτζινον παρά της Διοικήσεως, και αυτοί διωρισμένοι παρά της εξοχότητός του, μου επρότειναν το να περιφέρωνται εκ συμφώ-

1800. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 44, έγγρ. 107 της 28 Σεπτεμβρίου 1824.

1801. ΓΑ Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 44, έγγρ. 105 της 29 Σεπτεμβρίου 1824.

νου μετά του Πολιτάρχου, Καπ. Π. Γαλάνη, δια την προφύλαξιν έως νεοτέρας Διαταγής της Διοικήσεως, οπού ο υπουργός περιμένει, και εγώ μην όντας κατ' αυτό διωρισμένος δεν το εδέχθημεν, και δια να μην ακολουθήση καμμία ταραχή εν τω μεταξύ των και καταστήσουν εις μεγαλύτερα δεινά, δι' αυτό εμποδίζεται και ο Πολιτάρχης να ακολουθή εντόνως όλα τα καθήκοντά του χρέη (όντας κατ' αυτό και η γνώμη της Πολιταρχίας οπού μας επρότειναν δια το ήσυχον) του οποίου η δύναμις αν ήτον ατάραχος προς τους Σπαρτιάτας ήθελε μας ωφελήσει ενεργητικώς την πράξιν των χρεών μας. Η Πολιταρχία αυτή ευρισκομένη εις κάποιας μικράς ασυμφωνίας των σημαντικωτέρων πολιτών, δεν έκαμεν εισέτι και τους Δημογέροντας των κατά τον οργανικόν Νόμον δια να ακολουθή το επαρχείον ευτάκτως τα χρέη του. Τα χωρία παρομοίως της πόλεως με όλον οπού τους εγράψαμεν δια να έλθωσιν οι Γέροντές των εις την Μητρόπολιν, μεταχειριζόμενοι εν ταυτώ και την προς αυτούς παρακίνησιν, μέσω του εξοχωτάτου υπουργού Μούρτζινου και στρατηγού Νικήτα Δικαίου, πάλιν δεν υπήκουσαν της προσκλήσεώς μας αλλά μένουν εις την σιωπήν και ο Πολιτάρχης όντας εμποδισμένος παρά των ρηθέντων Σπαρτιατών δεν εμεταχειρίσθημεν την διά μέσου του ενέργειαν, και καθ' όλους τους τρόπους καταγινόμεθα εις το συμφερότερον. Σήμερον ελάβομεν και την απόκρισιν του υπουργού Μούρτζινου εκ της οποίας το ίσον σας περικλείομεν καθότι το ίσιον οπού του εγράψαμεν, η Διαταγή περί των γρ. 4.000 δια να λάβωμεν από τους δημοπράτας, τα αίτια ως μας είπον ότι ούτε εδώ ούτε εις άλλην επαρχίαν δεν έπραξαν τίποτε, οίτινες απέρασαν εις την Διοίκησιν, όθεν ημείς και ο Πολιτάρχης ευρισκόμεθα διόλου ελλειπείς και στενευμένοι δια τους αναγκαίους πόρους, και παρακαλώμεν να μας γένη όσον σύντομα η ευκολία της οικονομίας, δορίζοντάς μας και περί πάντων των αναφερομένων μας, πώς να ακολουθήσωμεν, ως και με την περικλειομένην χωριστήν προς την Σ. Διοίκησιν αναφερόμεθα. Επίσης εγώ έπαυσα να ενεργώ τα χρέη μου, και το επαρχείον ευρίσκεται διόλου σφαλιστόν, επειδή αφού εβάλαμεν προκήρυξιν και ήρχισεν το επαρχείον τας πράξεις του, τώρα να είναι και ακίνητον, εις τοιούτους τρόπους άνευ εκτελεστικής δυνάμεως, άνευ δημογερόντων, και άνευ των αναγκαιών εξόδων και λοιπών. Νομίζομεν ότι αυτά είναι αίτια οπού πειράζουν το όνομα της Διοικήσεως, η οποία διατάττοντας δεν εκτελούνται αι διαταγαί της, όθεν περιμένομεν τί περί τούτου ποιήσωμεν, ωσάν οπού και εγώ ευρίσκομαι ολίγον ασθενής, και εν όλω το σέβας μένωμε δια της αιτήσεώς μας...».

Στις 11 Οκτωβρίου εγχειρίστηκε διαταγή της Διοικήσεως από τον Πιέρο Πατριαρχέα στον έπαρχο Καλαμάτας, με την οποία ο Παν. Γαλάνης παύθηκε από πολιτάρχης και όφειλε να ενωθεί με το σώμα του στρατηγού Νικήτα Δικαίου, που υπηρετούσε στην ασφάλεια του Μεσσηνιακού κόλπου. Μετά από το έγγραφο αυτό ο έπαρχος Καλαμάτας Α. Κατζαίτης υπέβαλε και πάλι την παραίτησή του¹⁸⁰². Να σημειωθεί ότι εκτός από το πρόβλημα του Π. Γαλάνη αντιμετώπιζε και το οικονομικό, για το οποίο η Διοίκηση συνιστούσε υπομονή¹⁸⁰³.

1802. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 46, έγγρ. 078 της 11 Οκτωβρίου 1824.

1803. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 46, έγγρ. 026 και 027 της 12 Οκτωβρίου 1824.

Το Υπουργείο των Εσωτερικών¹⁸⁰⁴ ανέφερε στο Εκτελεστικό ότι ο έπαρχος Καλαμάτας δεν μπορούσε να ασκήσει τα καθήκοντά του, διότι δεν είχε ούτε οικονομικά μέσα ούτε και εκτελεστική δύναμη. Το Εκτελεστικό¹⁸⁰⁵ με έγγραφό του προς το Υπουργείο των Εσωτερικών όριζε να μη γίνει δεκτή η παραίτηση του Α. Κατζαΐτη και να του εδίδετο η εκτελεστική δύναμη, η οποία του ήταν αναγκαία για την εκτέλεση των χρεών του. Επίσης για το οικονομικό πρόβλημα ανέφερε ότι περίμενε τη νέα δόση του δανείου, για να το τακτοποιήσει και αυτό.

Μια άλλη αναφορά, της 30 Οκτωβρίου 1824, του επάρχου Καλαμάτας Α. Κατζαΐτη¹⁸⁰⁶ προς τη Διοίκηση αναφέρει την κατάσταση του Μεσσηνιακού κόλπου, ως επακόλουθο της εκεί παρουσίας των Μανιατών: «Ο Μεσσηνιακός κόλπος και ως επί το πλείστον η ατυχής επαρχία αυτή εκ των Σπαρτιατών αισθαντικήν τυραννίαν πνέη, πολλά περισσοτέραν από εκείνην των τρισβαρβάρων εχθρών και κινδυνεύει τον εξολοθρευμόν της από τα ακόλουθα επαπειλούντα δεινά.

Αον. Εκ του διότι δεν ισχύουν και αι της Σ. Διοικησεως διαταγαί δεν ενεργούνται και εκ τούτου πηγάζουν πολυθρύλητα κακά.

Βον. Διότι τα εθνικά της εισοδήματα, ποτέ δεν απήλαυσεν, και να μείνουν εις τους επαρχιώτας κατά τον οργανικόν νόμον, καθώς εν γένει όλαις αι λοιπαί επαρχαίαι ακολουθούν, ώστε οπού εκ του αφαιρέματος του δικαιωμάτου της υστερείται ούτε ενός πεζού την πληρωμήν και περί πλέον όσα ολίγα άλλα εθνικά περιβόλια, οσπίτια, μαγαζία, μύλοι, και άλλα με περιεχόμενα εις τον μουκατάν εξ αρχής εις σπαρτιατικάς χείρας κρατούνται, και η δυστυχής επαρχία ουδέ κόκκον συνάπεως.

Γον. Διότι τίνες και τίνες και σχεδόν... Σπαρτιάται καταχρηστικώς και ως πλέον τυραννίσκοι γιανητζάροι περιφερόμενοι μεταχειρίζονται με αψηφησίαν τους, και προς εκείνους τους σημαντικότερους πολίτας με άκρα καταφρόνησιν. Ενίοτε συνάζουν κάποια πεπαλαιωμένα σαθρά και μικροπρεπή ανύπαρκτα ιντερέσα, άλλοι με ξηρούς λόγους, και άλλοι με κάποια ασήμαντα λόγια γράμματα και ομολογίας παράνομες από 40, 60 και 80 χρονών τίνος εκ του πάππου του, τίνος εκ του πατρός του, και τίνος σχεδόν από ογδόης γενεάς και άλλα όμοια, και κατά τας ιδέας των και θελήσεις διάφορα καταντούν να ζητούν ποσότητες εν ταυτώ έχουν δια εμπόριον του και όποιος Πελοποννήσιος με Πελοποννήσιον έχουν διαφοράν ή ομολογίες, και άλλας ουτιδανάς υποθέσεις τας ακουμβούν εις αυτούς και δίδωντάς τους ένα τόπον οίτινες δια την αισχροκέρδειάν των ως αληπασαλήτικοι μπομπασιρέοι εντείνονται ως εδικάς των τας τούτων υποθέσεις, και αφανίζουν οσπίτια, δεν πείθονται εις την Διοίκησιν, δεν ακούουν επαρχείον, αλλ' ούτε το του οργανικού νόμου κεφάλαιον, ότι όσαι υποθέσεις είναι πριν της επαναστάσεως, αλλά μόνοι τους ζητούν του καθενός ό,τι θέλουν, υπάγουν εις τα οσπίτιά των λεηλατίζοντές τα και κατεδαφίζοντάς τα, με τουφεκιαίς, και με μπαλτάδες παίρνοντάς τους ό,τι ευρίσκουν και δυναστικώς ως και γυναικάς χήρας

1804. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 47, έγγρ. 043 της 23 Οκτωβρίου 1824.

1805. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 47, έγγρ. 121 της 28 Οκτωβρίου 1824.

1806. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 47, έγγρ. 143 και 144 της 30 Οκτωβρίου 1824.

αδυνάτους, και παιδιά ανήλικα τα υποχρεώνουν με το πυρ και τον σίδηρον κάμνοντάς τους νέας ομολογίας κατά τας θελήσεις των, και δια να παίρνωσιν αδικώς τα πράγματά τους, και άλλα πολλά δια τα οποία η Σ. Διοίκησις ευσπλαχνιζομένη ως κοινή φιλόστοργος μήτηρ, να κάμη την ενέργειαν κατ' άρθρου περιεχόντων της παρούσης μου, με οίον τρόπον γνωρίση συμφερώτερον, και να εκδώση σφοδράς διαταγάς προς τον εξοχώτατον υπουργόν κύριον Διονύσιον Μούρτζινον, και προς όλους τους αρχηγούς των αρμάτων και προκρίτους Σπάρτης και ομοίαν χωριστή διαταγήν προς την επαρχίαν ταύτην δια να δημοσιευθή, οπού να παύσουν αύται αι καταχρήσεις, και να επικυρωθή ενεργητικώς το του οργανικού νόμου κεφάλαιον, αι πριν της επαναστάσεως υποθέσεις να μην έχουν την παραμικράν θεώρησιν. Ή δε αλλέως είναι και μέγας όλεθρος εις την επαρχίαν, ή μάλλον εις τον Μεσσηνιακόν κόλπον, και βεβαρυμένοι ταύτης οι κάτοικοι εις αυτά όλα υπέρ το δέον, αποδεικνύει βεβαίως ότι ως είλωτες νέμονται και όχι ως ελεύθεροι Έλληνες, δια τους οποίους η Σ. Διοίκησις ας ενεργήση τα αναγκαία και χρειώδη ως εγκρίνη ευλογώτερον προς τελείαν ησυχίαν, οπού ούτως εις το επαρχεϊόν τούτο κατά τον νόμον εκτελεί τα καθήκοντα χρέη του, ή δ' αλλέως βιασμένοι απ' αυτούς δεν είναι πλέον παρά να θεωρώμεν και αποφασίζομεν καταχρηστικώς ανόμους υποθέσεις, και με όλον το βαθύτατον σέβας μένομεν...».

Η επιτήρηση των παραλίων της Καλαμάτας είχε ανατεθεί από τις 26 Σεπτεμβρίου 1824 στον Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη¹⁸⁰⁷, ο οποίος στις 2 Νοεμβρίου πήρε διαταγή να εκστρατεύσει εναντίον της Αρκαδίας (Κυπαρισσίας) μαζί με τους Αθανασούλη και Γαλάνη Κουμουνδουράκη.

Στις 31 Δεκεμβρίου 1824 με απόφαση του Εκτελεστικού διορίστηκε πολιτάρχης Καλαμάτας ο Αθανασούλης Νικ. Καπετανάκης¹⁸⁰⁸, ο οποίος ήταν γαμπρός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Έμεινε στη θέση αυτή μέχρι τις 20 Μαΐου 1825, οπότε σκοτώθηκε στο Μανιάκι μαζί με τον προαναφερθέντα Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη.

Ο Γρηγόριος Δικαίος¹⁸⁰⁹ από το Ναύπλιο έγραψε στις 13 Ιανουαρίου 1825 στον Γεώργιο Κουντουριώτη, που ήταν στην Ύδρα, τα ακόλουθα: «...ενόμιζα χρέος μου να παρευρίσκομαι καθ' εκάστην εις τας συνελεύσεις του Σ. Εκτελεστικού, και όσον ημπόρουν, αντενεργούσα εις τους σκοπούς των αποστατών· μίαν ημέραν όμως, ενώ ευρισκόμην ολίγον ασθενής και δεν ημπορούσα να υπάγω εις την συνεδρίασιν, ο κ. Κ. Μαυρομιχάλης, κερδίσας την ευκαιρίαν ταύτην, διώρισε αμέσως εις την Καλαμάταν Πολιτάρχην τον Αθανασούλη Καπετανάκην· τούτο πόσην ταραχήν θέλει φέρει εκεί,

1807. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 30, έγγρ. 018 της 26 Σεπτεμβρίου 1824 και Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 37, έγγρ. 042 της 2 Νοεμβρίου 1824.

1808. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 45 της 31 Δεκεμβρίου 1824. Λογαριασμούς που υπέβαλε χωρίς να πληρωθεί ποτέ ο ίδιος: Γ Α Κ, Υπ. Πολ. φάκ. 55, έγγρ. 053, 054 της 18 Φεβρουαρίου 1825. για γρόσια 3.062. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 72, έγγρ. 087, 088, 089 της 8 Απριλίου 1825 και φάκ. 73, έγγρ. 019, 020, 090, 091 και φάκ. 74, έγγρ. 004 και 128. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 110, έγγρ. 187 της 12 Αυγούστου 1825.

1809. Α. Λιγνός, Αρχ. Λ. και Γ. Κουντουριώτου, τόμ. Δ', σ. 51. Στην ίδια επιστολή ο Γρηγόριος Δικαίος έγραψε ότι οι Μαυρομιχαλαίοι πασχίζουν να διορίσουν αρχηγό της πολιορκίας της Κορώνης τον Ιωάννη-Κατή Μαυρομιχάλη.

και πόσην μεταμόρφωσιν των πραγμάτων θέλει κάμει, το εννοείτε βέβαια καλύτερα...».

Το Υπουργείο Πολέμου¹⁸¹⁰, στις 25 Φεβρουαρίου 1825, διέταξε τον πολιτάρχη Καλαμάτας Αθανασούλη Καπετανάκη να τεθεί υπό τις διαταγές του Γεωργίου Κουτουριώτη, ο οποίος επρόκειτο να πάει σ' εκείνα τα μέρη.

Ομηρία Καλαματιανών από τον Αθ. Κουμουνδουράκη

Ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης¹⁸¹¹ ήταν ο νεότερος από τους τρεις γιούς του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη¹⁸¹² (1798-1803) και είχε τον πύργο του στο Σταυροπήγι (πρώην δήμος Αβίας), στη θέση του παλαιού κάστρου της Ζαρνάτας. Τον χαρακτήρα του μας περιέγραψε ο Bory de Saint Vincent¹⁸¹³ της Γαλλικής Επισημοτικής Αποστολής, που τον επισκέφθηκε το 1829 και δεν ήταν τα λόγια του κολακευτικά. Ο Αθανασούλης ήταν παντρεμένος με τη Μάρθα κόρη του Καβαλιέρη Δημητρίου Γρηγοράκη¹⁸¹⁴ από τον Αγερανό της Ανατολικής Μάνης. Τον αδελφό του Θεοδωράκη¹⁸¹⁵ σκότωσε το 1820 ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, διότι ο πρεσβύτερος από τους αδελφούς, ο Αλέξανδρος, ήταν στην Κωνσταντινούπολη και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να πείσει τους Τούρκους να τον χρίσουν μπέη της Μάνης αντί του Πετρόμπεη. Τον Αλέξανδρο¹⁸¹⁶ καρατόμησαν αργότερα οι Τούρκοι στην Πολη.

Ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ως αρχηγός της οικογενείας του, πήρε μέρος στην επανάσταση και το 1823 προβιβάστηκε στο βαθμό του στρατηγού. Το 1824 πήρε διαταγή¹⁸¹⁷ να στρατολογήσει 150 στρατιώτες για την προστασία τού

1810. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 57, έγγρ. 112 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

1811. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Οι Μαντινείες της Μάνης, ό.π., σ. 467, όπου γίνεται εκτενής λόγος για την οικογένεια Κουμουνδουράκη. Στις 24 Ιουλίου 1823 ο έπαρχος Νησίου σε αναφορά του προς την Κυβέρνηση έγραψε ότι ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης έστειλε μερικούς Μανιάτες και ζητούσαν να πληρώσει το κοινό της επαρχίας μια ομολογία που δόθηκε πριν από την επανάσταση στο Μαγκουνίδα. Αποφασίστηκε το Υπ. Εσωτερικών να διατάξει το στρατηγό να αποσύρει τους ανθρώπους του και να επιτάξει τους δανειστές να πληρώσουν. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 18, έγγρ. της 24 Ιουλίου 1823. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Αθανασούλης Καπετανάκης, Λακωνικά Σπουδαί, 3(1977)286 κ.ε.

1812. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η Μάνη στη δεύτερη τουρκοκρατία, ό.π., σ. 340 κ.ε.

1813. B o r y d e S a i n t V i n c e n t , Expedition Scientifique de Morea, section Physiques, Paris 1832, σσ. 360 και 366.

1814. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 233, έγγρ. 400 της 12 Μαρτίου 1930.

1815. Ο Θεόδωρος Κουμουνδουράκης ήταν παντρεμένος με την αδελφή του Πετρόμπεη. Σ. Β. Κ ο υ γ έ α, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)132. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η Μάνη στη δεύτερη τουρκοκρατία, Αρεόπολη 2011, σ. 464 κ.ε.

1816. Α. Χ. Ε. Β. Ε., αρχ. Ιω. Φιλήμονος, έγγρ. 8424, αναφορά Πιέρου Αλούπη, ο οποίος ήταν συνοδός του Αλέξανδρου Κουμουνδουράκη στην Κωνσταντινούπολη. Ο Φιλήμων δεν την έλαβε υπ' όψη του.

1817. Γ Α Κ, Υπ. Πολ., φάκ. 23, συνημ. σε έγγρ. της 26 Αυγούστου 1824 και Δ ι ο ν. Κ ό κ κ ι ν ο υ, ό.π., τόμ. Η', σ. 216.

Μεσσηνιακού κόλπου και άλλους 100 για την επαρχία Σταυροπηγίου, λόγω της τότε πιθανολογούμενης αποβατικής ενέργειας του Ιμπραήμ πασά.

Η Διοίκηση δεν πλήρωσε τα έξοδα της στρατολογίας και ο Αθανασούλης πήρε ομήρους έξι εμπόρους της Καλαμάτας και απαιτούσε να του καταβάλουν αυτοί τα έξοδα και να τα ζητήσουν από τη Διοίκηση¹⁸¹⁸. Συλληφθέντες ήσαν οι ακόλουθοι: Νικόλαος Κορφιωτάκης, Γεώργιος Ιατρού, Γιαννάκης Βεργόπουλος, Παναγιώτης Ζάρκος, Σπύρος και Γεώργιος Αντωνόπουλος. Οι πέντε από αυτούς κατέβαλαν χρήματα και ελευθερώθηκαν. Κράτησε όμως το Νικόλαο Κορφιωτάκη, από τον οποίο ζητούσε να του καταβάλλει δεκαπέντε χιλιάδες γρόσια που, όπως ισχυριζόταν, τα χρωστούσε στον πατέρα του. Ο Ν. Κορφιωτάκης παρέδωσε ενέχυρο το γιό του και ελευθερώθηκε, αλλά λύση δεν βρέθηκε και το παιδί βρισκόταν για μεγάλο χρονικό διάστημα κρατούμενο από τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Προσπάθησε να μεσολαβήσει για την επίλυση της διαφοράς ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο οποίος ήταν θείος τού Αθανασούλη, αλλά η προσπάθειά του αποδείχθηκε μάταια.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 οι πρόκριτοι της Καλαμάτας¹⁸¹⁹ έγραψαν στον Παναγιώτη Γιατράκο: «...Μ' όλον ότι απήλθον εις Κιτριές ο τε εξοχώτατος υπουργός (Διονύσιος Μούρτζινος), στρατηγός Αντωνάκης Μαυρομιχάλης και λοιποί ευρεθέντες ενταύθα εκ των Σπαρτιατών, δεν ηδυνήθησαν να κατορθώσωσι τίποτε διά την απαλλαγήν των αιχμαλώτων συμπολιτών μας. Ούτοι μη δυνάμενοι να υποφέρωσι την φυλακήν της γούβας¹⁸²⁰ και τα βάσανα, απεφάσισαν να δώσωσιν ικανήν ποσότητα χρημάτων διά να ελευθερωθώσι. Δι' ο και εις την φροντίδα ταύτην ευρίσκονται οι συγγενείς των και ημείς, διά να οικονομηθώσι τα χρήματα, πωλούντες εξ αυτών οι μεν τα ρούχα των, οι δε τα περιβόλια των. Ταύτα, κύριε, είναι τα δεινά της δυστυχούς Καλαμάτας. Άπαντες οι ενταύθα ευρισκόμενοι ξένοι πραγματευταί ευρίσκονται επί ποδός ν' αναχωρήσωσι, και ημείς, άμα ελυθρωθήναι τους αιχμαλώτους, την αυτήν οδόν βαδίζομεν, διότι οι περισσότεροι των Σπαρτιατών και σχεδόν άπαντες λέγουσιν ότι η Διοίκησις χρεωστά προς αυτούς».

Την ίδια ημέρα ο Π. Γιατράκος¹⁸²¹ από το Μυστρά έγραψε προς τους προκρίτους της Καλαμάτας ότι οι αξιωματικοί Σπαρτιάτες του υποσχέθηκαν πως θα παραμέριζαν τα ιδιαίτερα πάθη τους και ενωμένοι θα κινούνταν κατά του Κουμουνδουράκη, θυμωμένοι για τη στάση του. Σχετικά με τους αιχμαλώτους Καλαματιανούς ο στρατηγός Αθανασούλης του υποσχέθηκε ότι, όταν οι λοιποί είναι σύμφωνοι, θα τους ελευθερώσουν. «Δεν φαίνεται να έφθασε εις τοιαύτην απελπισίαν και να σταθή τόσο πεισματωδώς εις ένα άτοπον οπού ηκολούθησε, και βέβαια το εγνώρισε

1818. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Από τα παραλειπόμενα της Επανάστασης του 1821, περιοδικό Καλαμάτας «Ιθώμη» 43-44(2000)62 κ.ε.

1819. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β', σ. 152, αριθ. 473 (449).

1820. Γούβα ήταν ένα ξεροπήγαδο που το χρησιμοποιούσαν σαν φυλακή.

1821. Α θ. Φ ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Οι Γιατράκοι του 1821, ό.π., τόμ. Β', σ. 153, αριθ. 476 (452).

και μόνος του. Εγώ πάλιν δεν έλειψα να βιάσω τους αδελφούς δι' αυτήν την υπόθεσιν και ελπίζω να λάβουν την ελευθερίαν των και όσοι εισέτι δεν ελευθερώθησαν».

Στο Βουλευτικό¹⁸²² την 22^α Δεκεμβρίου 1824 αναγνώστηκε επιστολή του Διονυσίου Μούρτζινου που κατηγορούσε τον Αθανασούλη δια το θηριώδες και απάνθρωπον φέρεσίμό του. Συγχρόνως αναγνώστηκε και επιστολή του Αθανασούλη προς τον Μούρτζινο, στην οποία έγραφε ότι είναι στενοχωρημένος, διότι δεν έλαβε τους μισθούς του από τη Διοίκηση.

Οι κρατηθέντες όμηροι¹⁸²³ στις 9 Ιανουαρίου 1825 απευθύνθηκαν στο Εκτελεστικό και ζητούσαν να αποζημιωθούν: «Και δι' άλλης μας αναφέραμε προς την Σ. Διοίκησιν το ληστρικόν κίνημα κατ' ημών παρά του στρατηγού Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, όστις δι' απάτης λαβών ημάς αιχμαλώτους εις το έδαφος της πατρίδος του, εβίασεν και του επλήρωσεν ο καθ' εις σχεδόν γρόσια τέσσαρες χιλιάδες και δι' αυτών αποφύγαμε τον επαπειλούντα θάνατον της ζωής μας, απεριίγραπτα δε είναι τα όσα περιπλέον εξοδεύσαμεν προς ευκολίαν του συμβιβασμού τούτου, εκτός τας ατομικάς ημών ταλαιπωρίας, και τους απαρηγορήτους κλαυθμούς των φαμελιών μας. Όθεν προς ελάφρωσιν οποσούν των δεινών μας τούτων συμβάντων, δεόμεθα τη Σ. Διοικήσει ίνα μας αποζημιώση καν χρηματικώς την ποσότητα οπού προς τον ρηθέντα Κουμουνδουράκη επληρώσαμε, όστις ουχί μόνον γνωρίζεται ένας εκ του στρατιωτικού τάγματος, αλλά κυρίως ότι η Διοίκησις χρεωστή προς αυτόν τα όσα παρ' ημών έλαβεν...».

Οι Δημογέροντες¹⁸²⁴ της Καλαμάτας στις 15 Φεβρουαρίου απευθύνθηκαν διαμαρτυρόμενοι στη Διοίκηση για την κατακράτηση του γιού του Νικ. Κορφιωτάκη.

Η ομηρία του γιού του Νικολάου Κορφιωτάκη¹⁸²⁵ συνεχιζόταν μέχρι τις 18 Φεβρουαρίου και αυτός απεθύνθηκε στη Διοίκηση και εξιστόρησε τα γεγονότα με την ακόλουθη αναφορά:

«Υπερτάτη Διοίκησις

Προς το Σεβαστόν Εκτελεστικόν Σώμα

Εις τα 1824: Νοεμβρίου 23, ενταύθα ων τότε εις Καλαμάταν ο στρατηγός καπετάνιος Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, τη αυτή ημέρα προς το εσπέρας προσκάλεσε πολλούς εξ ημών πολίτας, τον τε Γεώργιον Ιατρόν, Γιαννάκον Βεργόπουλον, Πανάγον

1822. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 64, έγγρ. 165 της 22 Φεβρουαρίου 1825. Α. Ε. Π., βιβλ. 7, σ. 78, 136, 145 και βιβλ. 8, σσ. 86 και 143. Ο Μούρτζινος κατηγορήσε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη: «...όσις μήτε Θεόν φοβηθείς, μήτε ανθρώπους εντραπείς ηπάτησε τινάς των σημαντικών εμπόρων της Καλαμάτας και τους εφωγάδευσε διά νυκτός εις την επαρχίαν του». Στη σελίδα 136 η αναφορά των δημογερόντων της Καλαμάτας από τις 24 Φεβρουαρίου 1825, που ζητούσαν να ελευθερωθεί ο γιός του Κορφιωτάκη από τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, ο οποίος απαιτούσε 5.000 γρόσια για να τον απολύσει. Στις 28 Φεβρουαρίου αναγνώστηκε προβούλευμα του Εκτελεστικού, που διέταξε όλους τους οπλαρχηγούς της Μάνης να υποχρεώσουν τον Αθανασούλη να ελευθερώσει τον Κορφιωτάκη.

1823. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 51, έγγρ. 076 της 9 Ιανουαρίου 1825.

1824. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 63, έγγρ. 062 της 15 Φεβρουαρίου 1825.

1825. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ. Α', Εκτ. φάκ. 8 αριθ. έγγρ. 116 της 18 Φεβρουαρίου 1825..

Ζάρκον, Σπύρον Αντωνόπουλον και Γεώργιον Αντωνόπουλον επί λόγω αναγκαίων τοπικών υποθέσεων ομιλίας. Συναχθέντες ουν ημείς οι ειρημένοι προθύμως ομοθυμαδόν εις το κατάλυμά του παρ' ἐλπίδα είδομεν, αντί τούτων, να μας βιάζη με στρατιωτικήν δύναμιν, βιαστικώ και ληστρικόω τρόπω κατά την συνήθειάν του, διά νυκτός, να μας ξεκινήση κάτω εις τον αιγιαλόν, χωρίς να γνωρίζωμεν την αιτίαν παντελώς, και εκείθεν διά θαλάσσης εις Κιτριάς, και τέλος εις τον πύργον του, κατά το Σταυροπήγι, εκεί λοιπόν μετά παρέλευσιν ημερών, εξήτησε παρ' ημών πενήντα χιλιάδας γρόσια, επί προφάσει ότι έχει να λαμβάνη παρά της Διοικήσεως και πρέπει να του το αποκριθώμεν ημείς, και να τα λάβωμεν παρά της Σεβαστής Διοικήσεως. Επιμένων ουν εις τούτον τον παράλογον σκοπόν του, μας εφοβέριζεν καθ' ημέραν, με μύρια βασιανιστήρια, ώστε φοβηθέντες οι λοιποί με δόσιν χρηματικήν ελευθερώθησαν, ως γνωστόν τη σεβαστή διοικήσει κατά τας αναφοράς των. Εμένα δεν ετροπολογήθη λέγων μοι ότι επειδή και έχω πατρικήν διαφοράν μαζί σου, πρέπει να μείνης (η οποία έκτοτε ζώντος του πατρός του είναι τελειωμένη κατά τας αποδείξεις μου) ή να μου στείλης τον υιόν σου ενέχυρον, έως ότου ήθελα λάβη ευκαιρίαν να την θεωρήσω. Μείνας δε εξ ημέρας εκεί, και βλέπων το αδυσώπητον του υποκειμένου του παντελώς ελαττούμενον, και τα γηρατεία μου μη υποφέροντα την κακουχίαν του τόπου και των θλίψεών μου κατά την προς εμέ επίμονον κακήν μεταχείρισίν του, ενέκρινα με ταραχήν της ψυχής μου να δώσω τον υιόν μου ενέχυρον, ως νέον, και δυνάμενον να ανθέξη περισσότερον εις τας κακουχίας, και βάρβαρον απανθρωπίαν του, ώστε έγγραψα με δάκρυα ποταμηδόν, και ήλθε το παιδί, και το βαστά άχρι της ώρας, και ελευθέρωσεν εμένα. Επειδή άλλως πως, ήτον εις μάτην, οι παρακλήσεις μου, και η αθωότης μου, ως μη ένοχος, εις την αδικως απαιτουμένην αισχροκέρδειαν ταύτην, την οποίαν φαντασιωδώς, και εν δυνάμει των όπλων του, ασυνειδήτως νομίζει ότι έχει δίκαιον να λάβη, όση η σκληρότης του κατά την φυσικήν του συνήθεια αναγκάζει, διότι αν βέβαια η υπόθεσις όπου λέγει ότι (σ. 2) έχει μαζί μου έχει θεωρηθεί κατά νόμον, ήθελε φανή κατά τα αποδεικτικά μου γράμματα, και εγγράφους μαρτυρικής αποδείξεις, ότι εγω έχω να λαμβάνω εισέτι από τον ίδιον, γρόσια πεντακόσια εξ. Έκτοτε, μάλιστα δε η υπόθεσις αύτη, και τώρα επί ημερών της ελευθερίας μας. Επαρχεύοντος του εξοχωτάτου Αντωνίου Μάρκου κοινή γνώμη εκλέξαμεν αιρετοκριτάς¹⁸²⁶, και θεωρουμένης της υποθέσεως αυτός ανεχώρησεν. Πάλιν μετά παρέλευσιν ημερών συνομιλούντες εσυγκατένευσε να γίνη δευτέρα αιρετοκρισία επί ημερών του εξοχωτάτου επάρχου Αναστασίου Κατζαΐτη, και με διαταγήν εδιωρίσθησαν οι αιρετοκριταί και πάλιν τα ίδια των ιδίων έπραξε. Σκοπεύων με την αποφυγήν του να κάμη αυτό το ληστρικόον φέρισμόν του, και να κατακρατεί τον υιόν μου αιχμάλωτον, προσέτι δε να με φοβερίζη με εγγράφους απανθρώπους απειλάς, ότι ή να του δώσω δεκαπέντε χιλιάδας γρόσια, ή βασανίζει τον υιόν μου μέχρι θανάτου. Τρόμος κατέλαβε την ψυχήν μου αφού ανέγνωσα το γράμμα του, διά

1826. Σ τ. Κ α π ε τ α ν ά κ η, Η αιρετοκρισία (δαιτησία) στη Μάνη, Πρακτικά Β' τοπικού Συνεδρίου Λακωνικών Σπουδών (2004), σ. 373 κ.ε.

την θηριώδη αγριότητα του τυράννου, με την οποίαν ούτε οι στεντόται¹⁸²⁷ της Αφρικής, εις τον παρόντα αιώνα φέρονται εις μάτην και εκ τρίτου με παρακίνησεν η φιλοστοργία του υιού μου να παρακαλέσω και τον ήδη εξοχώτατον έπαρχον και υπουργόν καπετάν Γιάννη Μαυρομιχάλη, να γράψωσι αυτώ, υπέρ της ελευθερώσεως του υιού μου, διότι και εις ταύτην την ελπίδα εφάνη καθώς και εις τα άλλα άκαμπτos η Σκληρότητά του! Όθεν μη έχων άλλο καταφύγιον προστρέχω εις την Σεβαστήν διοίκησιν, καθό πατήρ οπού έχει φίλτρον διά τον υιόν του, να κάμη εκείνο όπου οι νόμοι, η φιλανθρωπία, και ο πολιτισμός την υπαγορεύουν, διά να ελευθερωθή ο υιός μου και να έχη κρίσιν να του σταλή διαταγή να έλθη έμπροσθεν της σεβαστής διοικήσεως, οπού και εγώ με τα έσχατα γηρατεία μου έρχομαι, όταν διαταχθώ, να παραστήσωμεν τα δίκαιά μας και ούτω να παύση η διαφορά μας, επειδή αλλέως δεν πείθεται εις κανένα άλλο κριτήριον, και όπως εις το έλέός της, και υποσημειούμαι με το προσήκον σέβας.

Τη 18 Φεβρουαρίου: 1825. Εν Καλαμάτα.

Ο πατριώτης
Νικόλαος Κορφιωτάκης»

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης¹⁸²⁸, ο οποίος πέθανε το 1830, άφησε την οικογένειά του φτωχή και η Διοίκηση μερίμνησε για τη σπουδή των παιδιών του.

Πολλοί προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να μεταπείσουν τον Αθανασούλη να ελευθερώσει τους ομήρους που κρατούσε. Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης¹⁸²⁹, παρουσιάζοντας τις δαπάνες του από 19 Οκτωβρίου μέχρι 15 Δεκεμβρίου 1824, γράφει: «...διά όσα εις τον πηγαιμόν μου εις Κιτριές με τους καπ. της Μάνης διά την ελευθερίαν των αρπαξάντων από τον Αθανασούλην Κουμουντουράκη...».

Το Βουλευτικό¹⁸³⁰ στις 24 Φεβρουαρίου απευθύνθηκε στο Εκτελεστικό και ζήτησε να πληροφορηθεί ποία μέτρα έλαβε κατά του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και το προέτρεψε να φροντίσει με οποιονδήποτε τρόπο να ελευθερωθεί ο όμηρος.

Στις 26 Φεβρουαρίου 1825 το Εκτελεστικό¹⁸³¹ απάντησε στο Βουλευτικό: «...ότι διέταξε όλους τους αρχηγούς της εκτελεστικής δυνάμεως, της διατηρούσης την εσωτερικήν ευταξίαν της Σπάρτης, να υποχρεώσωσι τον εναγόμενον (Αθανασούλη Κου-

1827. Οτεντόται ή Οτεντόται ήταν εκείνη την εποχή φιλοπόλεμος λαός της Νοτίου Αφρικής γνωστός από τους σκληρούς αγώνες που διεξήγαγε εναντίον των Γερμανών αποικιοκρατών.

1828. Γ Α Κ, Υπ. Θρησκ.-σχολικά, φάκ. 48, συνημ. της 19 Μαρτίου 1832 και συνημ. της 4 Μαΐου 1832. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 5, της 4 Μαΐου 1832, σ. 25.

1829. Κ. Λ. Κοτσώνη, Ηλία Π. Χρυσοσπάθη «Εκστρατεία και διατριβία» (1821). Λακωνικά Σπουδαί 7(1983)376.

1830. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 63, έγγρ. 061 της 24 Φεβρουαρίου 1825. Το Εκτελεστικό την ίδια ημέρα με απειλές απευθύνθηκε στον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, ενώ ζήτησε παρέμβαση από τον Δ. Μούρτζινο. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 63, έγγρ. 063 και 064. Α. Ε. Π., βιβλ. 8, σ. 143.

1831. Ι. Α. Μ. Μπενάκη, αρχ. αγώνος (87), φάκ.15, αριθ. εγγρ. 1206. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 64, έγγρ. 165 της 27 Φεβρουαρίου 1825.

μουνδουράκη) να απελευθερώση τον οποίον κρατεί υιόν του Κορφιωτάκη, εν περιπτώσει δε απειθείας να τον βιάση στέλνοντάς και αυτόν ενταύθα».

Στις 13 Μαρτίου οι Δημογέροντες¹⁸³² Καλαμάτας επανήλθαν στο αίτημα να απελευθερωθεί ο γιός του Ν. Κορφιωτάκη.

Όπως αναφέρει ο Γιάννης Βλαχογιάννης¹⁸³³, από σχετική αναφορά προκύπτει ότι ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης απελευθέρωσε το γιό του Νικ. Κορφιωτάκη στις 22 Μαρτίου 1825.

Επειδή μεταξύ των ομήρων που εξεβίασε ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης και έλαβε χρήματα, ήταν και ο Γ. Αντωνόπουλος, υποπρόξενος της Αγγλίας, στις 16 Ιουλίου το Εκτελεστικό¹⁸³⁴ διέταξε το Υπουργείο της Οικονομίας να του δώσει 6.000 γρόσια ως αποζημίωση.

Ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης¹⁸³⁵ έδωσε και στο μέλλον τέτοια δείγματα αυθαιρεσίας. Στις 8 Δεκεμβρίου 1827 τον κατηγορήσε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης στην Αντικυβερνητική Επιτροπή ότι στις 13 Νοεμβρίου απήγαγε τον Ψαριανό πλοίαρχο Κωνσταντίνο Μικέλλη και τον φυλάκισε, ζητώντας 40.000 γρόσια. Στις 2 Ιανουαρίου 1828 ο Υπουργός των Πολεμικών Α. Βλαχόπουλος διέταξε τους προκρίτους, δημογέροντες και οπλαρχηγούς της Μάνης να συλλάβουν τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη για τη ζημία που προκάλεσε στον Κ. Μικέλλη. Αναφέρεται ότι ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης έδωσε στον Κουμουνδουράκη 5.000 γρόσια για να τον ελευθερώσει.

*Το παλαιό μνημείο
στη Βέργα του Αλμυρού.*

1832. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 71 έγγρ. 090, της 13 Μαρτίου 1825.

1833. Γ Α Κ, Συλλ. Βλαχ., κατάλογος Ε', κυτ. 39 (βιογραφίες).

1834. Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 99, έγγρ. 149 της 14 Ιουλίου 1825. Προηγούμενως είχε ζητηθεί η απολογία του Α. Κουμουνδουράκη, Γ Α Κ, Εκτ., φάκ. 74, έγγρ. 219 της 20 Μαρτίου 1825.

1835. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 117, έγγρ. της 13 Δεκεμβρίου 1827, διαταγές από τον Υπουργό προς τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και τον Διονύσιο Μούρτζινο. Γ Α Κ, Υπ. Εσωτ., φάκ. 118, έγγρ. της 8 και 21 Δεκεμβρίου 1827, ακόμη έγγραφα της 20 και 22 Δεκεμβρίου 1827. Γ Α Κ, Γεν. Φροντ., φάκ. 1, έγγρ. 009 της 2 Ιανουαρίου 1828.